

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

FERİŞTEOĞLU ABDULLATİF BİN ABDULAZİZ TİREVİ'NİN MECÂLİS İSİMLİ
ESERİNİN TERCÜMESİ
GİRİŞ-İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-TIPKIBASIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SÜLEYMAN SEVEN

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. SERHAT KÜÇÜK

KARABÜK
AĞUSTOS 2016

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI
YENİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

FERİŞTEOĞLU ABDULLATİF BİN ABDULAZİZ TİREVİ'NİN MECÂLİS İSİMLİ
ESERİNİN TERCÜMESİ
GİRİŞ-İNCELEME-METİN-SÖZLÜK-TIPKIBASIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN
SÜLEYMAN SEVEN

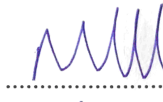

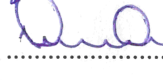
DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. SERHAT KÜÇÜK

KARABÜK
AĞUSTOS 2016

TEZ KURULU ONAY SAYFASI

Karabük Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Feristeoğlu
Abdullatif bin Abdulaziz Tırevinin "Mecâli" isimli eserinin
Süleyman SEVEN'e ait .tersümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Şekülük-Tıp.kubayım)...adlı
bu tez çalışması Tez Kurulumuz tarafından TEZLİ YÜKSEK LİSANS programı tezi olarak
oy birliği / oy çokluğu ile kabul edilmiştir.

	Akademik Unvanı, Adı ve Soyadı	İmzası
Tez Kurulu Başkanı	: Yrd. Doç. Dr. Mustafa KUNDAKÇI	
Danışman Üye	: Yrd. Doç. Dr. Serhat KÜÇÜK	
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Ümit Özgür DEMİRCİ	
Üye	:	.....

Tez Sınavı Tarihi : 24.08.2016

TEZ DOĞRULUK BEYANI

KARABÜK ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YENİ TÜRK DİLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum, **Ferişteoğlu Abdullatif Bin Abdulaziz Tirevi'nin Mecâlis İsimli Eserinin Tercümesi (Giriş-İnceleme-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)** adlı bu tez çalışmasını, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yol ve yardıma başvurmaksızın yazdığımı, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, ve bu eserleri her kullanımında alıntı yaparak yararlandığımı belirtir; bunu onurumla doğrularım.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara katlanacağımı bildiririm.

25/ 07/2016

Süleyman SEVEN

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER.....	i
ÖN SÖZ	vi
KISALTMALAR	viii

I. BÖLÜM

1. MECALİS	2
2. ESERİN TANITIMI.....	4
3. NÜSHANIN TAVSİFİ	4
4. ESERİN MÜELLİFİ VE MÜTERCİMİ	4
5. ESERİN KONUSU VE BÖLÜMLERİ	5
6.ESERİN DİLİ	6
7. ESERİN FONETİK VE MORFOLOJİK İNCELEMESİ.....	7
7. 1. VOKALLERİN YAZILIŞI	7
7. 1. 1. “a” Vokalinin Yazılışı	8
7. 1. 1. 1. Kelime Başında “a” Vokalinin Yazılışı	9
7. 1. 1. 2. Kelime Ortasında “a” Vokalinin Yazılışı	8
7. 1. 1. 3. Kelime Sonunda “a” Vokalinin Yazılışı	8
7. 1. 2. “e” Vokalinin Yazılışı	9
7. 1. 2. 1. Kelime Başında “e” Vokalinin Yazılışı.....	8
7. 1. 2. 2. Kelime Ortasında “e” Vokalinin Yazılışı	9
7. 1. 2. 3. Kelime Sonunda “e” Vokalinin Yazılışı	9
7. 1. 3. “ı” ve “i” Vokalinin Yazılışı	10
7. 1. 3. 1. Kelime Başında “ı” ve “i” Vokalinin Yazılışı	10

7. 1. 3. 2. Kelime Ortasında “ı” ve “i” Vokalinin Yazılışı	10
7. 1. 3. 3. Kelime Sonunda “ı” ve “i” Vokalinin Yazılışı	10
7. 1. 4. “o” ve “ö” Vokalinin Yazılışı	10
7. 1. 4. 1. Kelime Başında “o” ve “ö” Vokalinin Yazılışı	10
7. 1. 4. 2. İlk Hecede “o” ve “ö” Vokalinin Yazılışı	11
7. 1. 5. “u” ve “ü” Vokalinin Yazılışı	12
7. 1. 5. 1. Kelime Başında “u” ve “ü” Vokalinin Yazılışı	12
7. 1. 5. 2. Kelime Ortasında “u” ve “ü” Vokalinin Yazılışı	12
7. 1. 5. 3. Kelime Sonunda “u” ve “ü” Vokalinin Yazılışı	12
7. 2. KONSONATLARIN YAZILIŞI	13
7. 2. 1. “ç” Ünsüzünün Yazılışı	13
7. 2. 2. “p” Ünsüzünün Yazılışı	13
7. 2. 3. “g” Ünsüzünün Yazılışı	14
7. 2. 4. “s” Ünsüzünün Yazılışı	14
7. 2. 5. “t” ve “d” Ünsüzlerinin Yazılışı	14
7. 3. SES BİLGİSİ	15
7. 3. 1. Ünlü Değişmeleri	15
7. 3. 1. 1. e > i; i > e Değişmesi	16
7. 3. 2. Ünlü Düşmesi	17
7. 3. 3. Ünlü Birleşmesi	17
7. 3. 4. Ünlü Türemesi	18
7. 3. 5. Ünlü Uyumu	18
7. 3. 5. 1. Kalınlık - İncelik Uyumu	18
7. 3. 5. 2. Düzlük - Yuvarlaklık Uyumu	19
7. 3. 6. Ünsüz Değişmeleri	20
7. 3. 6. 1. b > v Değişmesi	20
7. 3. 6. 2. d > y Değişmesi	20

7. 3. 6. 3. k > h Değişmesi	21
7. 3. 6. 4. k > g Değişmesi	21
7. 3. 6. 5. t > d Değişmesi	21
7. 3. 7. Ünsüz Düşmesi	22
7. 3. 8. Ünsüz Türemesi	23
7. 3. 9. Ünsüz Uyumu	23
7. 4. YAPI BİLİĞİSİ	24
7. 4. 1. İsimler	25
7. 4. 1. 1. İsim Çekim Ekleri	28
7. 4. 1. 1. 1. Hâl Ekleri	28
7. 4. 1. 1. 2. Tamlama (İlgi) Eki	31
7. 4. 1. 1. 3. İyelik Ekleri	31
7. 4. 1. 1. 4. Çoğul Eki	33
7. 4. 1. 2. İsim Yapım Ekleri	33
7. 4. 1. 2. 1. İsimden İsim Yapan Ekler	33
7. 4. 1. 2. 2. Fiilden İsim Yapım Ekleri	35
7. 4. 2. Fiiller	36
7. 4. 2. 1. Fiil Çekim Ekleri	36
7. 4. 2. 1. 1. Bildirme Kip Ekleri	36
7. 4. 2. 1. 2. Dilek Kip Ekleri	38
7. 4. 2. 1. 3. Şahıs Ekleri	39
7. 4. 2. 1. 4. Olumsuzluk Eki	41
7. 4. 2. 1. 5. Ek - Fiil	41
7. 4. 2. 2. Fiil Yapım Ekleri	42
7. 4. 2. 2. 1. Fiilden Fiil Yapan Ekler	42
7. 4. 2. 2. 2. İsimden Fiil Yapan Ekler	43
7. 4. 2. 3. Fiilimsi Ekleri	43

7. 4. 2. 3. 1. İsim - Fiil (Mastar) Ekleri	44
7. 4. 2. 3. 2. Sıfat - Fiil (Partisip) Ekleri	44
7. 4. 2. 3. 3. Zarf - Fiil (Gerundium) Ekleri	45
7. 4. 3. Sıfatlar	49
7. 4. 3. 1. Niteleme Sıfatları	49
7. 4. 3. 2. Belirtme Sıfatları	49
7. 4. 4. Zamirler	50
7. 4. 4. 1. Şahıs Zamirleri	50
7. 4. 4. 2. İşaret Zamirleri	51
7. 4. 4. 3. Belgisiz Zamirler	51
7. 4. 4. 4. Soru Zamirleri	51
7. 4. 5. Zarflar	52
7. 4. 5. 1. Durum (Niteleme) Zarfları	52
7. 4. 5. 2. Zaman Zarfları	52
7. 4. 5. 3. Yer - Yön Zarfları	53
7. 4. 5. 4. Miktar Zarfları	53
7. 4. 5. 5. Soru Zarfları	53
7. 4. 6. Edatlar	54
7. 4. 7. Bağlaçlar	55
7. 4. 8. Ünlemler.....	56

II. BÖLÜM

8.1 METNİN TRANSKRİPSİYONUNDA VE İMLÂSINDA İZLENEN YOL	57
8.2 İŞARETLER	58
8.3. KULLANILAN TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ	59

8.4. METİN.....	60
-----------------	----

III. BÖLÜM

9.1 DİZİN VE SÖZLÜĞÜN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL.....	130
9.2 SÖZLÜK	132
9.3 ÖZEL İSİMLER VE MEKAN DİZİNİ.....	330

IV. BÖLÜM

10.1 TIPKIBASIM	339
SONUÇ	397
KAYNAKÇA	399
ÖZET.....	402
ABSTRACT	403
ÖZ GEÇMİŞ	404

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1	Söz Varlığı.....	7
Tablo 2	Kullanılan Transkripsiyon Sistemi.....	59

ÖNSÖZ

Bir milletin karakteri, hafızası ve kuvveti onun tarih ve kültüründen aldığı tecrübe ve birikimle doğru orantılıdır. Toplumlar, tarihi ve kültürel varlıklarını devam ettirebilmek için bu varlıklarını gelecek nesillere aktarmak mecburiyetindedir. Bu vazifenin en büyük taşıyıcıları ise yazılı, basılı belgelerdir. Mili kültürümüzü teşkil eden bu belgelerin büyük bir kısmı Osmanlı Türkçesiyle yazılmıştır. Ecdadımızın her zaman şeref duyduğumuz bin yıllık şanlı bir tarih koridorundan bizlere armağan ettikleri belki de emanet ettikleri sayısız güzide eserler bugün kütüphanelerimizin tozlu raflarında çevrilmeyi beklemektedir.

Üzerinde çalışma yaptığımız bu eser tam da bu noktada tarih koridorumuzun belki de -küçük de olsa- bir bölümüne ışık tutmaktadır. Ait olduğu dönemin hem dil özelliklerini yansıtmakta, hem de o dönemin sosyolojik zihin yapısını ortaya koymaktadır.

Çalışmamızın temelini oluşturan bu eser 15. yy. Türk yazı diline ait bir eserdir. Eserin harekeli yazıyla istinsah edilmiş olması özellikle ses değerlerimizi göstermesi açısından önemlidir. Ayrıca bu ses değerleri sayesinde kök ve ek birleşimini görmek, eserin kelime yapısının incelenmesini de kolaylaştırmaktadır. “Mecâlis” adlı bu eserin muhteviyatına baktığımızda klasik bir itikat kitabı olduğunu ve İslam dininin temel prensiplerini açıklamaya çalışan bir eser olduğunu görmekteyiz. Kâinatın yaratılış hikmeti, yaratılış evreleri, insan- kâinat denkleminde kulluğun, ubudiyetin önemi, eserimizin ana konusunu teşkil etmektedir. Eserin gerek

dil ve gramer özellikleri gerekse içeriği 15. Yüzyıl Eski Anadolu Türkçesine ayna tutmaktadır.

Çalışmadaki amacımız eseri Arap harflerinden Latin harflerine çevirerek hem ses (fonetik) hem de yapı (morfoloji) özellikleri açısından inceleyip eserin dil özelliklerini ortaya koyabilmektir.

Söz konusu eser giriş, metin, sözlük ve tıpkıbasım olarak dört bölümde ele alınmıştır. İlk bölümde meclis kavramı, eserin tanıtımı, nüshanın tavsifi, eserin müellifi ve mütercimi, eserin konusu ve bölümleri, eserin dili, eserin imla özellikleri üzerinde durulmuştur. Eserin temelini oluşturan ses ve yapı incelemelerine eserin imla özelliklerinin başlığı altında yer verilmiştir. İkinci bölümde eserin tamamı çeviri yazıya aktarılmıştır. Üçüncü bölümde dizin alınarak sözlük yapılmıştır. Dizin oluşturulurken kelimelerin alfabetik sırası, kökenleri, türleri ve anlamları verilerek bu kelimelere gelen ekler de ilgili sözcüğün altında gösterilmiştir. Son bölüm olan tıpkıbasım bölümünde elimizdeki yazmanın orijinal biçimi verilmiştir.

Eserin okumasında, yazılmasında ve incelenmesinde yardımlarını benden esirgemeyen ve bana yol gösteren eksiklerimi, hatalarımı düzelten değerli hocam **Yrd. Doç. Dr. Serhat KÜÇÜK** 'e en samimi teşekkürlerimi sunuyorum.

Süleyman SEVEN

KISALTMALAR

ar. Arapça

age. Adı geçen eser

as. Aleyhi's-selâm

bağ. bağlaç

bkz. Bakınız

cüm. Cümle

e. Edat

far. Farsça

hz. Hazret

i. İsim

öl. Ölüm tarihi

soğd. Soğdca

s. Sayfa

sav. Sallallahu aleyhi ve sellem

sf. Sıfat

t. Türkçe

ünl. Ünlem

vb. ve benzeri

yy. Yüzyıl

zf. Zarf

zm. Zamir

I. BÖLÜM

GİRİŞ

1.MECÂLİS

Arapça bir kelime olan "mecâlis"¹, meclîs kelimesinin çoğul anlamını ifade etmekte olup ‘meclisler’ anlamına gelir. Meclis ise; Oturulacak, toplanılacak yer ve görüşülecek bir mesele için bir araya gelmiş insan topluluğu anlamlarına gelmektedir.² Bununla beraber bir konuyu konuşmak görüşmek için yapılan toplantı, içtima; sohbet etmek eğlenmek amacıyla bir araya gelmiş dost ve arkadaş topluluğu gibi anlamlara da gelmektedir.

‘Mecâlis’ adı altında gerek Türk Edebiyatında gerekse İslam Edebiyatında çok fazla olmasa da farklı eserler telif edilmiştir. İslam Edebiyatında Arap dil alimleri arasındaki gramer meselelerine dair tartışmaları içeren bir eser için bu ‘Mecâlis’ ismi kullanılmıştır.³ Aynı zamanda Türk edebiyatında Ali şîr Nevâî tarafından da yazılan bir tezkireye ad olmuştur.⁴ Son olarak eseri temin ettiğim TDK kütüphanesinde Mecâlis adı ile toplamda dört farklı kitabın daha bulunduğunu söylemek de yerinde olur.

Bununla beraber tasavvufta meclis kavramı bizlere bir şeyler çağrıştırmıyor değildir. Dini ve ahlaki meseleleri konuşmak üzere toplanan ve bir araya gelip beraber yapılan dini sohbetlere de meclis dendiği görülmektedir. Hatta ‘meclis adabı’ diye bir çok divan kitabında bahisler kendine yer bulmuştur. Tasavvufta bezm diye adlandırılan meclis, zikir meclisi zikir halkası gibi manalara da gelmektedir.⁵ Tezimize konu olan bu Mecâlis adlı kitap tasavvuftan ziyade İslam akaidini ve iman rükünlerini ele alan bir eserdir.

---

¹ Ferit Develioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Aydın Kitabevi, Ankara 2000, s.901

² Türkçe Sözlük, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 1998, s. 2459

³ El-Mecalis, Sa’leb (ö. 291/1904)

⁴ Mecalisü’n- Nefais Ali Şîr Nevai (ö. 906/1501)

⁵ İskender Pala, İslam Ansiklopedisi cilt 06, sayfa 106

İncelediğimiz bu ‘‘Mecâlis’’ adlı eser yedi farklı bölümden tertip olunmuştur. Eser tevhid,ubudiyet, haşır, risalet gibi İslam akaidinin temel esasları üzerine kaleme alınmıştır. Yedi bölümde yedi ayrı konu üzerine durulmuş olup sırasıyla birinci meclis diye isimlendirilen bölümde kainatın yaratılışı, yerin göğün, melaikenin, bütün mahlukatın yaratılış safhaları ele alınmıştır. İkinci mecliste İnsanoğlunun yaratılışı üzerine olup Adem (a.s)’ın Cennette yaratılması, melaikenin secde etmesi, şeytanın Allahu Tealaya karşı gelip asi olması, ardından Adem (as.)’ın şeytan tarafından kandırılıp Cennetten çıkarılması, dünyaya gönderilmesi, burada tövbe etmesi, ardından tövbesinin kabulü ele alınmıştır. Üçüncü meclis şeytanların ne hikmetle yaratıldığı şeytanın ne sebeple Allaha asi olduğu detaylı bir biçimde konu edinmiştir. Dördüncü mecliste Dünya üzerinde yaratılan mahlûkatın hikmeti yerde ve gökte Allahu Tealanın ayetleri, bu âlemin yaratılış hikmeti, maslahatı gibi konular ele alınmıştır. Beşinci Mecliste Cennet ve Cehennem ehlinin durumları, şeytanın cehennemde dile gelmesi, ardından hac ile ilgili menkıbelere değinilmiştir. Altıncı mecliste Peygamber Efendimiz Hz. Muhammed (s.a.v) hakkından, peygamber olmadan evvel yaşamış olduğu İrhasat diye tesmiye edilen harikulade hallerden, peygamberlik vazifesinin verilışinden peygamberliğinden sona gösterdiği mucizelerden, ardından sahabilere ders vermiş olduğu bazı mevzulardan bahis eder. Hadisi şerifler ve nüktelerle desteklenmiştir. Yedinci ve en son bölümde mecliste Kurani kerimde geçen muhtelif ayetlerin ışığında Cennet, Cehennem, Haşır, Kıyamet, Sırat gibi mevzular üzerinde temsiller hikâyeler nükteler eşliğinde kaleme alınmıştır.

Şunu da ifade etmek isteriz ki elimizdeki eserde bu yedi meclisini tamamı ne yazık ki yok. İlk dört meclisin tamamı olmakla beraber beş altı ve yedinci meclisin ne yazık ki büyük bir bölümü eserde mevcut değildir. Ancak bu kısımlara ait

varaklar eksik, kopuk da olsa- az da olsa- mevcut olduğundan bize muhteviyatla ilgili fikir vermektedir.

2. ESERİN TANITIMI

Eser, Türk Dil Kurumu Kütüphanesi yazma eserler bölümünde yer almaktadır. İncelediğimiz bu eser bir tercüme eserdir. Müellifi Ferišteoğlu Abdülatîf Tîrevidir olup Muhammed bin Mustafa adında bir mütercim tarafından Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiştir. Eser yazıldığı dönem itibariyle Eski Anadolu Türkçesinin son, Osmanlı Türkçesinin ilk dönemlerine ait bir muhteviyat ihtiva ediyor.

3. NÜSHANIN TAVSİFİ

Eserin tek yazma nüshası Türk Dil Kurumu Kütüphanesi yazma eserler bölümünde A-61 arşiv numarası ile kayıtlıdır. Türkçe, harekeli nesih hatla, 196x125 155x80 mm ölçüsünde, 21 satırlı, 56 yaprakta, saykallı aslan filigranlı kâğıda yazılmıştır. Başlıkları, ayet ve hadis üstleri kırmızıdır. Mavi pandizot bez kaplı mukavva bir cilt içerisindedir. Bazı sayfalar rutubet lekeli. Eser baş tarafından ve son kısmından noksandır.

4. ESERİN MÜELLİFİ VE MÜTERCİMİ

Tercüme olan ‘Mecâlis’ adlı bu eserin müellifi Ferišteoğlu Abdülatîf Tîrevidir. Aynı zamanda sözlük yazarı olan bu zat Hurufiliğin ilk ve temel kaynaklarını okuyan ve Hurufiler açısından oldukça önemli bir isimdir.⁶ Ferišteoğlu Hurufiliğin önemli bir kısmını Türklere öğreten kişi olarak bilinmektedir. Döneminin ve yörenin önde gelen Hurufi dervişlerinden olan Ferišteoğlu’nun İzmir’in Tire ilçesinde doğduğu bilinmekle beraber hayatı hakkındaki diğer bilgiler oldukça karmaşık ve çelişkilerle doludur. Devrin kaynakları onun hakkında bilgiler verirken bazen

---

⁶ İsmail ARIKOĞLU, Ferišteoğlu’nun Cavidanname Tercümesi, 2006

yanılmışlar, bazen de yanlış bilgi vermişlerdir. Ömrünü Tire’de geçiren Ferišteoğlu’nun ölüm tarihi ise 864/1459-60 yıllarındadır. Bazı kaynaklarda 1469 tarihinde öldüğü kayıtlıdır.⁷ Ferišteoğlu Abdüllatîf’in en tanınmış eserleri Kanun-ı İlahi, İşkname, Hidayetname, Habname ve Bahr’ul Hikem’dir

Ferišteoğlu, özellikle Hurufilik konusunda yazdığı eserler ve sözlükleriyle Hurufilik tarihi için en az Fazlullah ve Seyyit Nesimi kadar önemli bir kişiliktir. Bilindiği gibi Hurufilik inancı Fazlullah tarafından İran’da kurulmuş İmameddin Seyyit Nesimi ve diğerleri tarafından yayılmıştır. Ferišteoğlu Hurufiliğin en temel eserlerini Türkçeye çevirerek, Anadolu ‘da Hurufiliği yaymaya çalışan bir kişi olmuştur. Ama tez çalışmamıza konu olun eserin tercümesini Arapçadan Osmanlı Türkçesine çeviren zat hakkında kayıtlarda bir bilgi geçmemekle beraber eser içinde mütercim, isminin Muhammed bin Mustafa olduğunu zikir etmektedir. Bu da metinde 25b/16 satırda “Bes ol emre imtisal idüb bu dâ’i fakir Muhammed bin Muştafa ol kitabın tercimesine şuru’ kıldım” şeklindeki ibareden anlaşılmaktadır.

5. ESERİN KONUSU VE BÖLÜMLERİ

Eser tamamıyla dinî düşünce çerçevesinde karşımıza çıkmakla birlikte hem itikad hem risalet hem de ahirete müteallik bahisleri ihtiva eden bir eserdir. Hususen İslam Peygamberi Hz. Muhammed(s.a.v)’in gerek mucizelerinden gerekse hayatından bahis eden ifadelere eserde geniş yer verilmiştir. Bu eserin yedi ana bölümden oluştuğunu görüyoruz. Her bölüme müellif tarafından ‘meclis’ adı verilmiş olup meclisler anlamına gelen kitap da ‘Mecâlis’ adını buradan almaktadır. Her meclis bölümünde birbirinden farklı ve bağımsız bahisler konu edinmektedir.

Birinci meclis; Alemlerin yaratılışı, yerlerin ve göklerin ve içinde bulunan mahlukâtın ne sebep ile yaratıldığını beyan eder.

---

⁷ İsmail ARIKOĞLU, age

İkinci meclīs; Adem Aleyhisselam'ın yaratılışını cennetteki imtihanını ardından da dünyaya gönderilmesini beyan eder.

Üçüncü meclīs ; Adem (a.s.)'ın tövbesinin kabulünü , şeytanların ne sebep ile ne hikmetle yaratıldığını beyan eder

Dördüncü meclīs ; Adem (a.s.)'ın kerametini ve Hakk Te'alanın yerde ve gökte alemin maslahatı için neleri yarattığından beyan eder.

Beşinci meclīs ; Cennet ve cehennem keyfiyetini, mümin ve kafirlerin cennette ve cehennemdeki durumlarını beyan eder.

Altıncı meclīs ; Peygamber efendimiz Muhammed Mustafa sallallahu 'aleyhi vesellemeden, onun insanların en hayırlısı olmasından, dünyaya geldiğinde meydana gelen harikulade hallerden, Kuran-ı kerimin icazından ve onu okumanın efdaliyyetinden, emri bil maruf ve nehyi a'nıl münkerden bahseder.

Yedinci meclīs ; Kuran-ı Kerim ayetlerinin ışığında cennet ve cehennemden, sırttan haşirden kıyametten bahis eder.

Ancak elimizdeki sayfalarda bütün bu yedi meclīsın tamamı ne yazık ki mevcut değildir. İlk dört meclīs ve beşinci meclisten de kısmi olarak bölümler bulunmaktadır. Eser içerisinde bazı sayfalarının zayi olması nedeniyle konu bütünlüğü kesintiye uğramıştır. Toplamda elli yedi varak, bir diğer ifadeyle 114 sayfeden müteşekkil bir eserdir. Osmanlı Türkçesiyle yazılan bu eser aynı zamanda harekelendirilmiştir. Bizi, eserin okunaklı olması, dilinin sade ve anlaşılır olması ve Eski Anadolu Türkçesinin dil özelliklerini yansıtan bir eser olması bu çalışmayı incelemeye sevk etmiştir.

6. ESERİN DİLİ

'Mecâlis' adlı bu eserimiz ihtiva ettiği kelimeler, bu kelimelerin yapısı ve eklerin değişimi, dönüşümleri açısından 15.yy. Türkçesinin nadide örneklerinden biridir.

Eser yazıldığı dönemin Türk Dilinin karakteristik özelliklerini taşımaktadır. Metin dil bakımından Eski Anadolu Türkçesi'nin izlerini taşımakla beraber Arapça ve Farsça kelimelerinin ağırlığı da kendini hissettirmektedir. Arapça kelimelerin sayısının Türkçe ve Farsça kelimelere göre fazla olduğu görülmektedir. Ağırlıklı olarak Arapça kelimelerle beraber az da olsa bazı Farsça kelime ve terkipler de söz konusudur. Nitekim aşağıda belirtilen tabloda eserde geçen kelimelerin yüzdeleri dildeki payları gösterilmiştir. Ayrıca bu Arapça ve Farsça unsurlar eseri anlaşılabilir bir hale getirecek kadar istila etmemekle beraber eserde oldukça sade anlaşılır ve ağdasız bir dil kullanılmıştır.

Tablo I: Söz Varlığı

SÖZ VARLIĞI				
Kaynak Dil	Arapça	Türkçe	Farsça	Soğdça
Sözcük Sayısı	1322	398	233	2
Söz Varlığı İçindeki Yüzdesi	% 67,65	%20,36	%11,92	%0,1
Toplam Sözcük Sayısı	1955			

7. ESERİN FONETİK VE MORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Üzerinde çalışılan eser oldukça temiz, gayet okunaklı ve harekeli nesih yazısı ile yazılmıştır. Eser genellikle Osmanlı Türkçesinin 15. yüzyıl imlâ özelliklerini yansıtmaktadır. Eserde Türkçe kelimelerde vokaller genellikle hareke ile gösterilmiştir, ancak az da olsa bazı Türkçe kelimelerde vokaller yazılmamıştır.

7. 1. 1. “a” Vokalinin Yazılışı

7. 1. 1. 1. **Kelime Başında “a” Vokalinin Yazılışı:** Türkçe kelimelerde “a” vokali kelime başında elif (ا), medli elif (آ) veya elifin üzerine konan üstün (ʾ) ile yazılmıştır.

<i>ādı</i>	آدي	(04b/05)
<i>ağacı</i>	آغاجی	(13b/19)
<i>ağlar</i>	آغلار	(19a/11)
<i>artuğ</i>	آرتوق	(20a/11)
<i>ayakda</i>	آياقده	(23a/11)

7. 1. 1. 2. **Kelime Ortasında “a” Vokalinin Yazılışı:** kelime ortasında “a” vokali elif (ا) veya üstün (-) ile yazılmıştır.

<i>olacak</i>	اولاجق	(28a/16)
<i>işāretdür</i>	اشارتدر	(31b/08)
<i>kalmadı</i>	قالمدی	(32a/02)
<i>oğlan</i>	اوغلان	(57a/15)
<i>mağaralara</i>	ماغارَه لره	(04a/12)

7. 1. 1. 3. **Kelime Sonunda “a” Vokalinin Yazılışı:** kelime sonunda “a” vokali elif (ا) ya da güzel he (ه, ه) ile yazılmıştır.

<i>anuñla</i>	آنکله	(16a/01)
<i>baña</i>	بكا	(08a/10)
<i>saña</i>	سكا	(08b/03)

ağzında آغزنده (10a/14)

olsa اولسه (12a/12)

7. 1. 2. “e” Vokalinin Yazılışı:

7. 1. 2. 1. Kelime Başında “e” Vokalinin Yazılışı: Kelime başında “e” vokali elif (ا)

veya elif üzerine konulan hemze (ء) ile yazılmıştır.

eygüsi أیکوسی (53b/11)

eger أکر (14a/8)

eşir أسیر (50a/1)

elin ألن (54b/12)

evvelkiler اولکی لر (31b/21)

7. 1. 2. 2. Kelime Ortasında “e” Vokalinin Yazılışı: İç seslerde “e” vokali çoğunlukla

üstün (ء) ile belirtilmiştir.

dilerüm دیلرم (50b/06)

ādeme آدمه (26/07)

danelerini دانه لرکی (25b/20)

eyledük آیله دُک (01b/20)

demürden دموردن (02b/19)

7. 1. 2. 3. Kelime Sonunda “e” Vokalinin Yazılışı: Kelime sonunda “e” vokali

genellikle güzel he (ه , ه) ile yazılmıştır.

böyle بویله (32a/10)

çevremde چورهمده (56/02)

gice	كيجه	(74b/15)
öñine	اوكنه	(54a/19)
kime	كيمه	(43a/04)

7. 1. 3. “ı” ve “i” Vokallerinin Yazılışı:

7. 1. 3. 1. Kelime Başında “ı” ve “i” Vokallerinin Yazılışı: Kelime başında “ı” ve “i” vokalleri genellikle esreli elif (ا), elif-ye (ای), bazen elif (ا) ile yazılmıştır.

ırak	إراق	(45a/04)
iken	ايكن	(44b/21)
iki	ايكي	(47a/0a)
imdi	ايمدي	(50b/01)
iderlermiş	ايدرلرmiş	(4a/09)

7. 1. 3. 2 Kelime Ortasında “ı” ve “i” Vokalinin Yazılışı: Kelime ortasında “ı” ve “i” vokali genellikle esre (,) ile yazılır.

çağırđı	جاغیردي	(14a/06)
balıklar	بالقار	(04a/08)
deñiz	دكز	(04b/10)
yetmiş	یتمش	(04b/11)
ölmüş	اولمش	(30a/04)

7. 1. 3. 3 Kelime Sonunda “ı” ve “i” Vokalinin Yazılışı: Kelime sonunda “ı” ve “i” vokali ye (ي) ve bazen de esreli ye (ې) ile yazılmıştır.

dağđı	داخي	(31a/10)
-------	------	----------

<i>gemileri</i>	كميلرى	(56b/09)
<i>kimi</i>	گمى	(21a/19)
<i>öñürdi</i>	اوگوردي	(22b/11)
<i>şoқduğı</i>	صوقديغى	(22a/12)
<i>şordı</i>	صوردى	(31a/02)

7. 1. 4. “o” ve “ö” Vokallerinin Yazılışı:

7. 1. 4. 1. Kelime Başında “o” ve “ö” Vokallerinin Yazılışı: Kelime başında “o” ve “ö” vokalleri genellikle elif-vav üzerine konan ötre (اُو) ile yazılmıştır.

<i>otuz</i>	أتوز	(41b/09)
<i>oқudı</i>	أوقودي	(41a/16)
<i>ortasında</i>	أورتەسندە	(03a/06)
<i>öküzün</i>	أوكوز	(04a/20)
<i>ölürler</i>	أولورلر	(07a/16)

7. 1. 4. 2. İlk Hecede “o” ve “ö” Vokallerinin Yazılışı: Kelime ortasında “o” ve “ö” vokalleri ötreli vav (وُ) ile yazılmıştır.

<i>boynını</i>	بوينىكى	(10a/08)
<i>sökün</i>	سوكون	(10a/17)
<i>dökil</i>	دوكل	(52b/15)
<i>dükeli</i>	دوكلي	(46a/05)
<i>gökde</i>	كوكده	(06a/14)

7. 1. 5. “u” ve “ü” Vokallerinin Yazılışı:

7. 1. 5. 1. Kelime Başında “u” “ü” Vokallerinin Yazılışı: Kelime başında “u” “ü” vokalleri elif-vav (او) veya ötreli elif-vav (أو) ile yazılmıştır.

uğradı اوغرادى (16a/06)

ulaşmışdı اولاشمشدى (01b/19)

ulu اولو (07a/09)

üç اولدى (54b/08)

üzerine اوزرينه (17b/02)

7. 1. 5. 2. Kelime Ortasında “u” “ü” Vokallerinin Yazılışı: Kelime ortasında “u” “ü” vokalleri ötre (’) veya ötreli vav (و) ile yazılmıştır.

altun التون (20a/17)

buçalub بوكالوب (21b/05)

şokduğı سوقديغي (22a/12)

gögüs كوكوس (05b/04)

tütünidür توتونيدر (21b/01)

7. 1. 5. 3. Kelime Sonunda “u” “ü” Vokallerinin Yazılışı: Kelime sonunda “u” “ü” sesleri vav (و) veya ötreli vav (و) ile yazılmıştır.

bu بو (21b/09)

girü كيرو (21b/17)

kapu قابو (03b/20)

7. 2. KONSONAN TLARIN YAZILIŞI

Arap alfabesinde, Türkçenin p, ç, g, η ünsüzlerini karşılayan özel işaretler bulunmadığından p (ب), ç (ج), g (ك), ve η (ك , ك) işaretleri ile yazılmıştır.

7. 2. 1. “ç” Ünsüzünün Yazılışı

İçinde ötümsüz diş eti-damak ç ünsüzü bulunduran kelimelerde bu ünsüz başta, ortada ve son ses durumunda ya (ج) harfi ile ya da (چ) harfi ile yazılmıştır:

<i>āç</i>	آج	(55b/20)
-----------	----	----------

<i>açılıb</i>	آجیلوب	(52a/05)
---------------	--------	----------

<i>çekeler</i>	چکه لر	(21b/18)
----------------	--------	----------

<i>ķocdı</i>	قوچدی	(42a/21)
--------------	-------	----------

<i>üç</i>	أوج	(05a/17)
-----------	-----	----------

Bununla beraber metinde ‘ç’ için hem ‘cim’ hem de ‘çim’ kullanılmıştır.

<i>cölmek</i>	چولمک	(55a/18)
---------------	-------	----------

<i>çölmek</i>	چولمک	(55a/21)
---------------	-------	----------

7. 2. 2 “p” Ünsüzünün Yazılışı

Metinde Türkçe kelimelerde ötümsüz çift dudak p- ünsüzüne put sözcüğünde rastlanmaktadır. Bunun dışında bugün p ile yazılan parmak, pınar gibi kelimelerin, Eski Türkçede olduğu gibi, b- ile yazıldığını görüyoruz:

<i>put</i>	پوت	(33b/01)
------------	-----	----------

<i>barmağın</i>	بارماغک	(15a/12)
-----------------	---------	----------

<i>bıjar</i>	بیگار	(54b/16)
--------------	-------	----------

7. 2. 3. “g” Ünsüzünün Yazılışı

Metnimizde ötümlü damak g ünsüzü hem kelime başında hem de kelime içinde kef (ك) ile yazılmıştır:

<i>eglen</i>	أكان	(16a/21)
<i>geçdi</i>	كجدي	(16b/01)
<i>gerçekdür</i>	كرجكد ر	(16a/20)
<i>giye</i>	كويه	(38b/21)

7. 2. 4. “s” Ünsüzünün Yazılışı

Metnimizdeki Türkçe kelimelerde ötümsüz diş eti ünsüzü s, sad (ص) ve sin(س) ile yazılmaktadır. Kalın ve incelik durumlarına göre yazılışta uyum vardır:

<i>başdığı</i>	باصدیغی	(18a/7)
<i>şaydım</i>	صایدم	(55b/14)
<i>issi</i>	ایسی	(3b/14)
<i>sen</i>	سن	(9a/10)

7. 2. 5. “t” ve “d” Ünsüzlerinin Yazılışı

Metindeki diş eti t-/d- ünsüzlerine baktığımızda karışık bir durumla karşılaşırız. Eski Türkçe kelimelerdeki t-’ler genellikle korunmuş olmakla birlikte t’lerin korunmadığı kelimelerle de karşılaşılmaktadır. Bu duruma şu kelimeleri örnek olarak verebiliriz:

<i>dahı</i>	داخی	(9a/14)
<i>ditrer</i>	دیترر	(26b/5)
<i>dört</i>	دورت	(31a/04)

<i>dürlü</i>	دورلي	(31a/04)
<i>tağ</i>	طاغ	(52b/17)
<i>toğar</i>	طوغار	(10a/09)
<i>toğrı</i>	طوغري	(50b/01)

Ötümlü damak ünsüzü olan η , ön ses durumunda bulunmaz. Yalnızca iç ve son ses durumunda bulunur. Bu ses metinde kef (ك , ك) ile gösterilmiştir:

<i>anuη</i>	أنوڭ	(51a/05)
<i>biη</i>	بيڭ	(53a/17)
<i>deηizleri</i>	دڭزلي	(3b/15)
<i>öηide</i>	اوڭيده	(21a/04)
<i>yaηdurdı</i>	ياڭدردي	(26a/10)

7. 3. SES BİLGİSİ

Kelimeleri oluşturan seslerin özelliklerini, seslerde meydana gelen değişimleri, ses olaylarını inceleyen dil bilgisi alanına “ses bilgisi” veya “fonetik” denir. Ele alınan metnin incelemesinde Türkçe kelimeler yanında Arapça ve Farsçadan gelen kelimelere de başvurulacaktır. Önce ünlüler sonra ünsüzler ele alınacaktır. Bunu yaparken ses değişimleri ve ses olayları kapsamında metinde karşılaşılan özellikler ortaya konmaya çalışılacaktır.

7. 3. 1. Ünlü Değişimleri

Bir dilde yaşayan kelimeler ses değerleri bakımından zamanla birtakım değişimlere uğrarlar. Bu ses değişimleri, değişiklik ve gelişim olmak üzere iki farklı şekilde gerçekleşir. Ses değişikliği, bir kelimedeki bir sesin yerini kendine yakın bir

sese bırakmasıdır. Ses gelişmesi ise bir kelimedeki bir sesin yerini kendisinden türemiş başka bir sese bırakmasıdır.⁸

7. 3. 1. 1. e > i; i > e Değişmesi

Türkçede kelime başında ve ilk hecedeki e'lerin i, bazı i'lerin e olma eğilimi Eski Türkçenin başından beri görülen ses değişmesidir. Bu iki değişmeden i'lerin e olması daha yaygındır. Fakat başlangıçtan beri Türkçenin her devrinde bu iki değişmenin yan yana ve karışık bir şekilde ortaya çıktığını unutmamak gerekir. Eski Anadolu Türkçesinde kelime başında ve ilk hecedeki birçok i'ler Osmanlı Türkçesinin son dönemlerinde ve Türkiye Türkçesinde e olmuştur.⁹

Günümüzde e ünlüsü ile kullanılan birçok sözcüğün i'li şekillerini görüyoruz. Bunun yanında aynı sözcüğün hem e'li hem de i'li biçimlerine de rastlıyoruz. Metnimizde i'li yazılıp bugün e'li kullandığımız kelimelere şunları örnek verebiliriz:

dinilmedi (01b/18)

gice (29b/13)

nire (38b/12)

Metinde hem e'li hem de i'li biçimi olan kelimeler:

dedi (55a/04), didi (55b/09);

yer (04a/10), yir (01b/12)

e > i değişimine eserde geçen i- cevher fiilini örnek olarak gösterebiliriz.

Bunun dışında Eski Türkçedeki i'lerin korunduğunu görüyoruz.

idin- (19b/11), ir- (01b/11), iriş- (2a/12), iyle- (8b/21)

⁸ Muharrem Ergin, *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul 1997, s. 78.

⁹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 79-80.

7. 3. 2. Ünlü Düşmesi

Genellikle vurgusuz olan orta hecenin düşmesi sonucu gerçekleşen ses olayıdır. Metne baktığımızda bazı kelimelerin çekim veya yapım eki alırken bu ses olayının meydana geldiğini görüyoruz:

*çevir-e > çevre (21b/1), gönl-i > gönli (46a/18),
oğul-ı > oğlu (54b/02),*

Bunun yanında ile ve için edatlarındaki i ünlüsünün düşmediği örnekleri belirtmek gerekir.

*husnâsı ile (27a/06), hakikat ile (27b/21), şıdk ile (29a/17)
götürmek için (31a/08), anlar-çün (42b/03), anlar için (36a/13),
bildürmek için (36a/15)*

Cevher fiili i-'in özellikle zarf-fiil eki -ken ekiyle kullanıldığında düştüğü görülmektedir. Aynı durum cevher fiilinin kip ekleriyle kullanıldığında da görülmektedir.

*gelür iken > gelürken (40b/14) uyur iken > uyurken (40b/18)
oturur iken > otururken (41b/14)*

Bununla beraber i cevher fiilinin kip ekleriyle kullanıldığında i harfinin düşmediği örnekler de görmek mümkün.

üzerinde idi (45b/13), yıl idi (49a/04), şarkık idi (53b/9)

7. 3. 3. Ünlü Birleşmesi

Ünlü ile biten kelimelerden sonra ünlü ile başlayan bir kelime geldiği zaman ünlülerden biri düşerek iki kelime birleşir. Metinde geçen ve aşağıda örneklerini verdiğimiz kelimeler bugün de ünlüsü düşmüş olarak kullandığımız kelimelerdir.

bu ile > böyle (56a/08),

kim ise ne > kimesne (8a/12)

ne ise ne > nesne(9a/08),

şu ile > şöyle (19a/19)

7. 3. 4. Ünlü Türemesi

Türkçede kök ile ek birleşmesi sırasında araya “ı, i, u, ü” ünlülerinden birinin girdiğini görüyoruz. Yardımcı vokaller¹⁰ veya bağlama ünlüsü¹¹ olarak da nitelendirilen bu sesleri ünlü türemesi olarak da ele alabiliriz. Metne baktığımızda bu olaya şu kelimeleri örnek verebiliriz:

buyur-u-r (31a/15),

el+ü+m+e (36a/11),

yan+ı+η+a (43b/09)

Yukarıdaki örneklerden anlaşılacağı üzere bu ses olayı Türkçede kök ile ek arasında görülmektedir. Türkçe dışında Arapçadan gelen ve günümüzde kökünde ünlü türemesi görülen bazı kelimelerde bu ses olayının görülmemesi belirtilmesi gereken bir özelliktir.

emr (47b/20), faşl (66b/11), ‘ilm (57a/20), nefis (3b/21),

7. 3. 5. Ünlü Uyumu

Türkçede ünlüler arasında kalınlık-incelik ve düzlük-yuvarlaklık olmak üzere iki farklı boyutta uyum söz konusudur.

7. 3. 5. 1. Kalınlık-İncelik Uyumu

Türkçede bir sözcüğün ilk hecesinde kalın bir ünlü bulunuyorsa ondan sonra gelen hecelerdeki ünlüler kalın, ilk hecede ince bir ünlü bulunuyorsa ondan sonra gelen hecelerdeki ünlüler de ince olur. Bu ses olayına “kalınlık-incelik” uyumu denir.

¹⁰ Muharrem Ergin, *age.*, s. 144-145.

¹¹ Nurettin Demir - Emine Yılmaz, *Türk Dili El Kitabı*, Grafikler Yayınları, Ankara 2003, s. 163-164.

Muharrem Ergin'e göre bu uyum başlangıçtan bugüne Türkçenin her döneminde hâkim olan ve olmaya devam eden bir ses kuralıdır. Türkçenin en büyük fonetik özelliğini bu kural oluşturur.¹² Metinde geçen şu kelimeleri bu uyuma örnek olarak verebiliriz:

kulaklarınun (4a/11), çıkub (52b/04), talğa (16a/06), uyanuk (54a/10),

Kalınlık-incelik uyumu sadece Türkçe kelimelerde değil Arapça ve Farsça bir sözcüğe Türkçe ek getirirken de kendini göstermektedir:

peygamberlik (Far.-T. 54b/3), gayretsiz-lik (Ar.-T. 11b/06)

miskinlik (Ar.-T. 13a/06)

7. 3. 5. 2. Düzlük-Yuvarlaklık Uyumu

Türkçe bir sözcüğün ilk hecesinde düz bir ünlü (a, e, ı, i) bulunuyorsa ondan sonra gelen hecedeki ünlü düz; ilk hecede yuvarlak ünlü (o, ö, u, ü) bulunuyorsa ondan sonra gelen hecedeki ünlü ya düz-geniş (a, e) ya da dar-yuvarlak (u, ü) olur. Bu olaya “düzlük-yuvarlaklık” uyumu denir.

Düzlük-yuvarlaklık uyumu, kalınlık-incelik uyumu gibi Türkçenin her döneminde görülen bir uyum değildir. Eski Türkçe ve Eski Anadolu Türkçesi döneminde bugünkü anlamda düzlük-yuvarlaklık uyumu yoktu. Osmanlı Türkçesinin son döneminde ve günümüz Türkiye Türkçesinde kendini kuvvetli bir biçimde hissettiren bir uyumdur.¹³ Şu kelimeler bu düşünceyi desteklemektedir:

degül (38b/05) eyü (43b/01) yağmur (22a/09)

Bazı kelimelere baktığımızda iki farklı biçimde kullanıldığını görüyoruz. Kelime bir yerde kullanıldığında düzlük-yuvarlaklık uyumuna tâbi iken aynı kelime

¹² Muharrem Ergin, *age.*, s. 71.

¹³ Muharrem Ergin, *age.*, s. 72.

başka bir yerde bu uyuma tâbi değildir. Bu durum metinde düzlük-yuvarlaklık uyumunun genel bir kurallara dayanmadığını göstermektedir.

artık (48a/14) - artuk (50b/19),

bulınmazdı- (53b/03) - bulunırmış (19a/06),

kendi (39b/02) - kendüje (43b/04)

7. 3. 6. Ünsüz Değişmeleri

Ünlülerde olduğu gibi ünsüzlerde de ses değişikliği ya da ses gelişmesine örnek verebileceğimiz ses olaylarının gerçekleştiğini görüyoruz (bkz. ünlü değişmeleri). Türk dilinin ses tarihini dikkate alarak ortaya çıkan değişmelere metinde geçen bazı kelimeleri örnek göstermek mümkündür.

7. 3. 6. 1. b > v Değişmesi

Kelime başında veya içindeki ötümlü çift dudak ünsüzü b sesinin, ötümlü dudak ünsüzü v sesine dönüşmesi Oğuz grubuna ait ses özelliklerinden biridir.

bar- > var

*var-dur (38a/21): Çevresinde üç yüz nebiñün kabri **vardur**.*

7. 3. 6. 2. d > y Değişmesi

Kelime içindeki ve sonundaki ötümlü diş eti ünsüzü d sesinin yerini ötümlü damak (yarı ünlü) y sesine bırakması olayıdır. Eski Türk yazı dilleri ile yeni Türk yazı dilleri arasındaki en belirgin ses değişmelerinden biridir. Bu değişim XI. yy.da büyük ölçüde tamamlanmış ve özellikle kelime içi -d- sesi Türk boylarında -d-, -z-, -

z-, -r- ve -y- seslerine dönüşmüştür.¹⁴ Oğuz grubuna baktığımızda bu değişimin y sesine dönüşme şeklinde gerçekleştiğini görüyoruz.

adağ > ayak (03a/05), bedük > büyük (49a/12), kod- > koy- (9b/04),

7. 3. 6. 3. **ķ > ħ Değişmesi**

Türkçe kelimelerde ön ses durumunda ötümsüz gırtlak ünsüzü *ħ* sesi yoktur. Bu nedenle ön sesteki ötümsüz *ķ* sesleri kendini muhafaza etmektedir.

ķaçan (13a/14), ķande(16a/04), ķankı (49b/04)

Türkçe kelimelerde iç ve son ses durumundaki *ķ > ħ* değişikliği ise Eski Anadolu Türkçesinde sıkça görülen bir ses olayıdır. Ancak bu düzenli bir ses olayı değildir. Metnimizde geçen şu kelimeleri bu değişime örnek verebiliriz:

aķşamıñ (14a/07) yoħsa (52b/02)

7. 3. 6. 4. **k > g Değişmesi**

Kelime başı ötümsüz ön damak ünsüzü *k* sesinin ötümlü ön damak ünsüzü *g* sesine dönüşmesi Oğuz Türkçesi için karakteristik özelliklerden biridir. Eski Anadolu Türkçesine ait metinlerde, düzenli olmamakla birlikte, tespit edilebilen bir ses olayıdır. Günümüz Türkiye Türkçesinde bu değişim sistemli bir biçimde görülmektedir. Metinde geçen şu kelimeler bu fikri doğrulamaktadır.

keldi > geldi (56a/04), kemi > gemi (56b/09),

kirdi > girdi (08a/09), kök > gök (12a/12), köz > göz (16a /09)

7. 3. 6. 5. **t > d Değişmesi**

Sözük başı ve içi ötümsüz diş eti *t* sesinin, karşılığı olan ötümsüz diş eti *d* sesine dönüşmesi olayıdır. Eski Anadolu Türkçesinde *t* yi devam ettirme ve *d* ye dönüştürme bakımından karışık bir durum vardır. Bu değişim yüzyıldan yüzyıla ve

¹⁴ Günay Karaağaç, *Türkçenin Ses Tarihi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2010, s. 167.

eserden esere değişiklik gösterir. Genellikle ince sıradan kelimelerin başındaki *t* ler *d*'ye dönüşürken kalın sıradan kelimelerdeki *t* 'ler daha çok korunmuş ve bunlar da genellikle *tı* (𐰇) ile yazılmıştır. Oğuz dil alanı için karakteristik özelliklerden biri olan bu ses olayı Eski Türkçenin sonlarında (XI. yy) başlamış ve Eski Anadolu Türkçesiyle (XIII. yy) birlikte tamamlanmıştır. Ancak bu dönemde söz konusu değişim gerçekleşmekle birlikte *t*'li biçimlerin de korunduğunu görüyoruz. Söz konusu değişime örnek olarak incelediğimiz metinde geçen şu kelimeleri örnek verebiliriz:

teņiz > *deņiz* (20a/19), *teve* > *deve* (21a/08), *tüşmek* > *düşmek* (54a/10), *yiti* > *yedi* (03b/03)

Sözük başındaki *t* sesinin korunduğu kelimelere örnekler:

tağ (2b/06), *şalub* (49a/11), *řalęa* (16a/06), *şokun* (1b/08), *şurmuşdı* (02a/05)

Yukarıdaki kullanımlar dışında aynı sözcüğün ünsüzle başlayan bir ek aldığında *t*'li, ünlüyle başlayan bir ek aldığında *d*'li biçimleriyle karşılaşıyoruz. Metinde geçen şu kelimeler bizlere bu durumu göstermektedir:

eyitdi (03b/09) - *eydür* (04b/13), *gitmek* (20b/17) - *gidermekdür* (20b/19)

7. 3. 7. Ünsüz Düşmesi

Eski Türkçede birden fazla heceli kelimelerin sonundaki *g/ę*'lerin Eski Anadolu Türkçesi döneminde düşmesi dikkat çeken özelliklerden birisidir. Bu durum, metnimizde geçen bazı kelimeler için de söz konusudur:

ölüg > *ölü* (21b/20)

uluğ > *ulu* (35b/13)

Ötümsüz ön ve art damak *g/ę* seslerinin kelime içinde düştüğü örneklerle de karşılaşıyoruz:

yalġan > yalan (51a/20)

Yukarıdaki örnekler dışında Eski Türkçedeki cevher fiilindeki ötümlü diş eti “r” sesinin ve bol- fiilinde görülen ötümlü çift dudak ünsüzü “b” sesinin düştüğünü görüyoruz:

bol- > ol- (53a/11)

7. 3. 8. Ünsüz Türemesi

Türkçede ünlüyle biten kelimeler ünlüyle başlayan bir ek aldığında araya bir ünsüz girer. Yardımcı konsonant¹⁵ veya bağlama ünüsüzü¹⁶ olarak da adlandırılan bu ses olayına “n” ve “y” seslerinin türemesini örnek olarak gösterebiliriz.

Kök-ek birleşmesinde, “n” türemesine metinde karşımıza çıkan örnek kullanımlar şunlardır:

ād-i-n-ı (12a/11), iç-i-n-de (15a/20), şu-n-lar (20a/01), ululġ-ı-n-dan (30b/04), yüz-i-n-de (30b/08)

Kök-ek birleşmesinde karşımıza çıkan “y” türemesine metinde geçen şu kelimeleri örnek olarak gösterebiliriz:

medīne-y-e (36b/21), götür-me-y-ince (63b/11), kal-ma-y-a (36b/13), orta-y-a (18a/19)

7. 3. 9. Ünsüz Uyumu

Ünsüz uyumu ünsüzlerin boğumlanma noktalarıyla ilgili bir ses olayıdır. Ötümlü bir ünlüyle biten bir sözcüğün ünsüzle başlayan bir ek aldığında o ünsüzün ötümlü; ötümsüz bir ünlüyle biten bir sözcüğün ünsüzle başlayan bir ek aldığında o

¹⁵ Muharrem Ergin, *age.*, s. 145.

¹⁶ Nurettin Demir - Emine Yılmaz, *age.*, 164.

ünsüzünde ötümsüz olmasıdır. Bundan dolayı bu ses olayı “*ötümlülük-ötümsüzlük uyumu*”¹⁷ olarak da nitelendirilmektedir.

Metinde geçen geçen şu kelimeleri ötümlülük uyumuna örnek verebiliriz:

deniz-den (4a/08), değil-dür (46a/21), çıkar-dı (57a/11),

Ötümsüzlük açısından günümüz Türkiye Türkçesinde görülen uyum inceleme konusu olan metinde görülmemektedir. Bu duruma şu kelimeleri örnek gösterebiliriz:

çıkış-dur (4b/02), gerek-dür (36b/02), itmiş-dür (37a/06)

Sonuç olarak metne baktığımızda ötümlülük açısından uyumun olduğu kelimelerle karşılaşırken ötümsüzlük açısından ünsüzler arasında bir uyumun olmadığını gözlemliyoruz.

Arapçadan ve Farsçadan gelen kelimelerin ek aldığı ötümlülük ve ötümsüzlük açısından Türkçe kelimelere benzer bir kullanımı söz konusudur:

müsteḥab-dur (Ar.-T. 38a/01), ḥarām-dur (Ar-T.40a/16)

7. 4. YAPI BİLGİSİ

Dildeki kelimelerin bünyesinde meydana gelen değişiklikleri, kök ile ek arasındaki ilişkiyi inceleyen dilbilgisi alanına “yapı bilgisi” veya “morfoloji” denir. Bu çalışmada kelime türleri ve bu kelimelere gelen ekler bağlamında konu ele alınacaktır.

Türk diline baktığımızda isim ve fiil olmak üzere iki temel kelime türü olduğunu görüyoruz. Bunlar aynı zamanda birbirinden farklı ekler almaktadır. Sıfat, zarf, zamir, edat, bağlaç, ünlem gibi kelime türleri de isimden türemiş kelime türleridir. Bu çalışmada toplamda sekiz olan kelime türlerinin her biri ayrı ayrı incelenecektir.

---

¹⁷ Nurettin Demir - Emine Yılmaz, *age.*, 162.

7. 4. 1. İsimler

Canlı ve cansız bütün varlıkları, duygu ve düşünceleri, durumları bildiren; bunları tanıtan kelimelerdir. İsimler, bir dilin temel kelimeleridir.

İsimler, sahip oldukları özellikler açısından varlıklara verilişlerine, varlıkların oluşuna ve sayısına göre olmak üzere üç farklı şekilde ele alınırlar.

İsimler, varlıklara verilişlerine göre özel isim ve cins isim olmak üzere ikiye ayrılır. Tek bir varlığı bildiren kelimelere “*özel isim*” denir. Yaratılış olarak tek olan, aynısı olmayan varlıkları karşılamak için karşımıza çıkan kelimelerdir. Aynı cinsten varlıkları karşılayan kelimelere “*cins isim*” denir. Yaratılış olarak aynısı veya benzeri olan varlıkları karşılamak için kullanılan kelimelerdir.

Cins isme örnek olarak kullanılan birçok sözcüğe yer verilmiştir:

*gemi (56b/09): ...gelmesinde ve deniz içinde **gemileri** yürüyüb...*

*sişek (54a/15): ...üzerine **sişek** konmazdı. Cabir eydür birgün...*

*taş (49b/17): ...şanduklara **taşlar** talduravuz ve üzerine yüzünüñ hattın...*

İsimler, varlıkların oluşlarına göre somut isim ve soyut isim olmak üzere ikiye ayrılır. Duyu organları ile algılanabilen kavram ya da varlıklara “*somut isim*” denir. Somut isimler, insan zihni dışında da gerçekliği olan isimlerdir. Duyu organları ile algılanamayan kavram ya da varlıklara “*soyut isim*” denir. Soyut isimler sadece insan zihninde var olan, evrende gerçekliği olmayan isimlerdir.

Somut isme şu kelimeleri örnek verebiliriz:

*ağız (53b/19) ...ve **ağız** büyük idi ve boğaz büyüklüğü...*

*balçık (09b/07): ...andan **balçık** kurudu...*

*gök (12a/12): ...**gökde** ve yirde olan esrarı ben bilürüm.*

*kamçı (49b/03) Elinde bir **kamçı** tutardı.*

Soyut isme Şu kelimeleri örnek verebiliriz:

ama (16b/16): *dem eyitdi ya **ama** kim giderür.*

gnjl (19a/20) ...*kıyās it ki **gnjlleri** nice eyler.*

korku (6a/04): *Anlar Allāhu Te‘ālāya **korkusundan** ağlamak icindedr.*

İsimler, varlıkların sayısına göre tekil isim, çoğul isim ve topluluk ismi olmak üzere e ayrılır. Metinde Türkçe olarak kabul edebileceğimiz topluluk ismine yer verilmemiştir. Tekil isim; tek bir varlığı, kavramı karşılayan isimlerdir. oğul isim; birden fazla varlığı, kavramı karşılayan isimlerdir. Tekil isimlere “-lar/-ler” çoğul ekinin getirilmesiyle yapılır.

Metinde geçen tekil isimlere Şu kelimeleri örnek verebiliriz :

gice (22b/19): *M‘irac **gicesi** Receb ayında idi*

mescid (23a/03) ...*bir **mescid** yaptı andan medīneye geldi.*

kŐ (25b/18): ...*bir yeşil **kŐ** yaratdım.*

ağ (44b/14): ...*biri hira **ağıdır.***

Metinde geçen çoğul isimlere Şu isimlere Şu kelimeleri örnek verebiliriz

ferişte-leri (06a/05): ***FeriŐteleri** đılman Őretindedir.*

gnjl-ler 45b/10): ...ve ‘ariflerle **gnjlleri** rabbiğe aŐılmıŐtır.

‘arifler-ler (45b/10): ...**‘ariflerle** gnjlleri rabbiğe aŐılmıŐtır.

ağ-lar (52b/16) ...*dünya **ağlarından** bir ağa ...*

Türkçe kelimeler dışında Arapça ve Farsçadan gelen birçok isimle karşılaşıyoruz. Bunları da varlıklara verilişlerine, varlıkların oluşlarına ve varlıkların sayısına göre e ayırarak inceleyebiliriz.

Arapça ve Farsçadan gelen kelimelerden varlıklara verilişlerine göre isimlere şu kelimeleri örnek verebiliriz:

Özel isimlere şu kelimeleri örnek verebiliriz :

Ādem (Ar. – 34b/03): *Allāhu Te‘ālā* **Ādemi** topraktan ve *Havvayı* *Ādemüj..*

İslām (Ar. - 35b/10): *Ya‘nī ey mü‘minler* **İslām** içinde mukim oluñ.

‘Ömer (Ar. – 20a/16): **İbn-i ‘Ömer** eyitdi ben resūl-ullahdan işitdim ki...

Diğer isimlere de şu şekilde örnek verebiliriz :

ism (Ar. – 29b/07): *İlāhī ol* **isimler** nedür *Hakḳ-Te‘ālā* eyitdi.

sa‘at (Ar. – 29b/21): ...bir **sa‘atden** sonra işitdüm ki...

bedr(Ar. 30a/07) ...yüzi **bedr** ay olmuş anuñ...

Arapça ve Farsçadan gelen kelimelerden varlıkların oluşlarına göre isimlere şu kelimeleri örnek gösterebiliriz:

Somut isimlere şu kelimeleri örnek verebiliriz :

‘alem (Ar. – 49b/14) **‘aleme** şāh olub gelüb *Beytü’l-Muḳaddesi* ḫarab..

deryā (Far. - 23b/02): *‘Hakḳ anları* rahmet **deryāsına** garḳ...

pencere (Far. – 50b/18): *Kāfirler* uyurken gizleyin **pencereden...**

Soyut isimlere şu kelimeleri örnek verebiliriz :

melūl (Ar. – 52b/07): ...canicün ḫasenāt itmezlerse **melūl...**

cehd (Ar. - 20a/14): ...kim **cehd** itdilerse açılmadı...

niyāz (Far. - 50a/15): *Hakḳ Te‘ālāya* du‘ā ve **niyaz** itdi.

Arapça ve Farsçadan gelen kelimelerden varlıkların sayısına göre isimlere şu kelimeleri örnek verebiliriz:

Tekil isimlere şu kelimeleri örnek verebiliriz :

beyt (Ar. - 44b/01): ...**beyt-i** me[‘]mur dünya gökindedir.

düşmān (Far. – 33b/17): ...ba[‘]zısı b[‘]azısına **düşman** itdük.

‘ibādet (Ar. - 34a/15): İçinde aña bir halvet düzüb dāima ‘ibādet ederdı.

Çoğul isimlere isimlere şu kelimeleri örnek verebiliriz :

‘ārifān (Far. - 24a/01): İy ‘**ārifān**, cemī[‘] enbiyā vü evliya...

zürriyāt (Ar. – 34b/10): Ādem **zürriyātına** güci yitdikce azdırmağa meşgul

kāfirūn (Ar. - 37a/20): **kāfirūn** okuya ikincide...

İsimplere gelen çekim ve yapım eklerini bilmek isim ve isim soylu kelimelerin yapısını göstermesi bakımından bizler için önemli bir ipucudur. Bundan dolayı metnimizde geçen isim çekim eklerini ve yapım eklerini, bunların kullanım biçimini göstermek yerinde olacaktır.

7. 4. 1. 1. İsim Çekim Ekleri

7. 4. 1. 1. 1. Hâl Ekleri

Geldiği isim ya da isim soylu sözcüğü fiil veya fiilimsiye bağlayan eklerdir.

7. 4. 1. 1. 1. 1. **Yalın Hâl:** İsimlerin hiçbir hâl eki almamış şeklidir.

Metin içinden şu örnekleri verebiliriz

gönül (45a/08): Rabbiñi **gönül** göziyle göre.

hurma (55b/06): ...**hurma** biraz yağ ve biraz leşer...

nesne (56a/17): Hakk-Te‘ālā baña altı **nesne** virdi ki...

deñiz (56b/09): ...deñiz içinde gemileri yürüyüb...

şefkat (26b/06): ...bâresine şefkat nazarın kıldı.

7. 4. 1. 1. 1. 2. Belirtme Hâli: Belirtme hâli eki olarak, +ı/+i sesleri ile iyelik eklerinden sonra gelen +n sesinin yaygın olarak kullanıldığını görüyoruz.

gemi+ler+i (56b/09): ...deñiz içinde gemileri yürüyüb...

ağz+ı (53b/20): ...b^çazıları eydür ağzı büyük dimek...

haber + i (11b/21) ...ve hem neden haberi var.

balığ + ı (4a/10): ...yürürler deñizden balığı alub güneşde...

yir+i (51b/18): varacağı yiri müşahede kıılır.

7. 4. 1. 1. 1. 3. Yönelme Hâli: Yönelme hâli eki olarak +a/+e kullanılmaktadır.

kıyâmet+e (52a/06) ...kıyâmete dek rahatda olur.

resm + e (24a/06): ...melâike ne resme secde kııldı.

üzeri+n+e (26a/18): ...yıl yine ayağı üzerine durdı .

ismi+n+e (27a/08): raḥmân ismine irişdi.

dünya+y+a (27a/13): ...mü'minden ve kâfirden dünyaya ne kadar adam

7. 4. 1. 1. 1. 4. Bulunma Hâli: Bulunma hâli eki olarak +da/+de eki kullanılmaktadır.

Türkiye Türkçesinden farklı olarak +ta/+te biçimi yoktur.

yerün+ de (12a/09): Her nesnei yerlü yeründe işlersin didiler.

halkasın + da (12b/03): ...'arşuñ halkasında yazılmış ki benim muḳarreb...

gök + de (24a/04): ...yaradılmadan yirde ve gökde kimler sâkin olmuşdı.

tūfanın + da (27b/09): ...ve ol evi Nūḫ tūfanında göğe çıkdıklarını...

7. 4. 1. 1. 1. 5. **Çıkma Hâli:** Çıkma hâli eki olarak; +dan/+den eki kullanılmaktadır. Bu ek, Türkiye Türkçesinden farklı olarak Eski Anadolu Türkçesi döneminde olduğu gibi ünsüz uyumu dışında sadece -d ünsüzüyle kullanılmaktadır.

*katın+dan (30a/10): ... vakt ki senüñ **katından** çıkdum.*

*yâkut+dan (30b/12): Hakk-Te‘âlâ ‘arşı kızıl **yâkuttan** yaratmışdur.*

*nür+dan (30b19) ...kandil vardur ki **nürdan** zincirle...*

te‘âlâ+dan (31a/02): Hakk-Te‘âlâdan şordi.

*günâhın+dan (43a/05) ...**günâhından** ötüri rızıkların kesmez.*

7. 4. 1. 1. 1. 6. **Vasıta Hâli:** Eski Türkçedeki +n vasıta ekinin *aşşam+i+n* (64a/05), *gündüz+i+n* (45b/09) örneklerinde kalıplaşmış olarak yaşadığına tanık olmakla birlikte bu ekin yerini ile edatına bıraktığını görüyoruz. Söz konusu edatın daha çok ekleşerek +la/+le şeklinde karşımıza çıktığını söyleyebiliriz:

*hışım+ la (31b/05): ...anları **hışımla** helak itmez.*

*sırr+la (33a/12): ...ehlini **sırrla** d‘avet iderdi.*

*şayhasıy+ la (33b/06): Semud gibi kim Cebrâilîñ **şayhasıyla**...*

*anuñ + la (36a/06):... şâlih işleye melâike **anuñla** kıcan...*

*elleriy+ le (53a/15): On dokuz zebâni **elleriyle**.*

Vasıta hâlinin ekleşmemiş kullanımlarına şunları örnek verebiliriz:

*ayağları+ ile (53a/16): **Ayağları ile** dahı eyle işlerler.*

*söz+ile (55a/19): Evvel **söz ile** evvelce evime geldüm.*

7. 4. 1. 1. 1. 7. **Eşitlik Eki:** Eski Türkçedeki eşitlik eki +ça/+çe ekinin kalıplaşmış olarak *niçe* (20a/14) sözcüğü dışında +ca/+ce şekliyle kendini göstermektedir.

evve+lce (55a/19): **evvelce** *evime geldüm.*

aķibi+η+ce (22a/03): **aķibiñce** *ferāh hāşıl olurdı.*

dili+n+ ce (23b/10): . illa ‘arab **dilince** *olmağın b‘azı...*

yir + i + n + ce (32b/07): ...nesnesi yirlü **yirince** *aratsā...*

hevā+s ı + n + ca (35b/01): *Sözlerüme inandıñuz nefsiñüzüñ **hevāsınca** oldınız.*

7. 4. 1. 1. 2. **Tamlama (İlgi) Eki:** Geldiği isim veya isim soylu sözcüğü kendinden sonra gelen isim veya isim soylu sözcüğe bağlayan bu ek +uñ/üñ şeklinde karşımıza çıkmaktadır:

ķalem+üñ (28a/13) ...yılıķ ol **ķalemüñ** *ini ve özünü virdi.*

kerīme+ n + üñ (28b/20): ...bu āyet-i **kerīmenüñ** *berekātıyla...*

an+uñ (29a/07): ...mü’min ölse **anuç** *divānında sekiz yüz...*

ay+uñ (29a/12): ...yüzini **ayuç** *yüzi gibi kılam.*

Allāh+uñ (29b/10): **Allāhuñ** *emriyle gözleri sağ oldu.*

7. 4. 1. 1. 3. **İyelik Ekleri:** Geldiği isim veya isim soylu sözcüğün kime veya neye ait olduğunu belirten iyelik eki şahıslara göre değişik biçimler almaktadır. Bunlar:

Tekil Birinci Şahıs İyelik Eki: + m

ād + u + m (32b/10) *toprak yaturken benim **ādum***

izzet+üm (46b/10): **İzzetüm** ‘azāmetüm *Hakķiçün...*

ķul + lar + ı + m (46b/08): ...ķullarım vardur ki ömürleri az ola.

neseb+ü+m (54b/03): ...benüm nesebüm ziyādedür.

ümme+ü+m(56a/20): ...benüm ümmeüm ol yirde ķılurlar.

Tekil İkinci Şahıs İyelik Eki: +ŋ

ķullar+u+ŋ+uŋ (01b/02): ...ķullarunuŋ günāhların yüzine urmazsın.

*‘azāmet+i+ŋ+e (01b/02): ...senüŋ ‘azāmetiŋe layık olmayan nesnelere
tenzih ederüz.*

Tekil Üçüncü Şahıs İyelik Eki: +ı/+i. Nadiren +u/+ü biçimine de rastlıyoruz:

cezā + s + ı (53a/02): ...anuŋ cezasıdur diyeler haberde gelmişdür ki...

örtü+s+i (03a/11): Ve örtüsü çam ağaçdandır.

issi+s+i (03b/14): Anda issisi şavak olmaz.

cemi+‘s+i (04b/17) İşbu kainatıŋ cemi‘si ol sipek kaçadı.

ķapu+s+ı (08b/17) ...ķızıl yāķutdan iki ķapusu...

Çoğul Birinci Şahıs İyelik Eki: + mız/+miz; +muz/+müz

Rabb+i+miz (08a/11): Rabbimiz kaçande idi. (27b/17)

peyğamber+i+miz (47a/19): Bizüm peyğamberimiz Muhammed devrine..

ecel+i+miz (48a/19): ...eyleyelüm ecelimiz olan olur.

Çoğul İkinci Şahıs İyelik Eki: +ŋız/+ŋiz; +ŋuz/+ŋüz

Rabbi+ŋiz+üŋ (44b/20): Rabbizüŋ evini hacc idün.

cemi‘i+ŋiz+i (15b/14): Cemi‘izizi āzad kıldum.

cān+i+ŋiz+ı (48b/21): Allāhu Te‘ālā luḫf idüb cānizizi bağışladı.

Çoğul Üçüncü Şahıs İyelik Eki: +ları/+leri

*kulak+-ları+nuş (04a/11):... **kulaklarınıu** birini örtünürler.*

*diyār+ları+nı (05a/09):... **diyārlarını** birbirine urub helak eyledi.*

*kuşruk + ları (05a/16): Her biri katır kadardur **kuşrukları**..*

*āzuv + ları (05b/01): ...gibidür **āzuvları** hurma ağacından uzundur..*

*boy+ ları (05b/10): Gözleri kara **boyları** kışadur.*

7. 4. 1. 1. 4. Çoğul Eki: Eski Türkçede ve Türkiye Türkçesinde olduğu gibi +lar/+ler ekiyle isim veya isim soylu kelimeler çoğul yapılmaktadır.

*balık +lar (11b/10): Meger Ādem yardulmazdan evvel kuşlarla **balıklar** arasında.*

*kuş+ lar (11b/10): Meger Ādem yaradulmazdan evvel **kuşlarla** balıklararasında.*

*ferište+ler (11b/18): Andan şonra **ferişteler** bir araya gelüb tanış itdiler.*

*melek+ler (12a/03): **Melekler** eyitdi. İlahī bizüm ne...*

*anlaruñ (13a/06): D‘uası **anlaruñ** hakkında maqbul oldı.*

7. 4. 1. 2. İsim Yapım Ekleri

7. 4. 1. 2. 1. İsimden İsim Yapan Ekler

Metne baktığımızda isim ya da isim soylu kelimelere gelerek yine isim ya da isim soylu kelime yapan şu eklerle karşılaşyoruz:

+daş: Geldiği sözcüğe aynı olma anlamı kazandıran bir ektir.

*karın + daş (17a/19): ...**karındaşı** Hābili öldürdi.*

yol + daş (34a/13) ...din bābında yoldaş olam.

+**ki**: Geldiği sözcüğü sıfat yapan bir ektir.

şimdi+ki (35b/02):...şimdiki hāilde benüm size sizün...

+**lık/+lik/+luk/+lük** : Geldiği sözcüğü soyut ya da somut isim yapan bir ektir.

cömerd+lik (53b/11): ...cömerdlikden kināyetdür gövdesi begāyet ağ...

ulu+luk (13a/11) Ādem tevāzu itdüğinden ululuk buldı.

Bu ekin yaygın bir şekilde Türkçe kelimelerde kullanılmasının yanı sıra Arapça ve Farsçadan gelen kelimelerle de kullanıldığını görüyoruz:

peygamber+lik (Far.-42a/09): Muħammede peygamberlik virildi.

miskin+lik (Ar.-13a/6):...miskinlik yolun tıtdı.

+**lı/+li, +lu/+lü**: Geldiği sözcüğe sahip olma anlamı kazandıran bir ektir.

giz + lü+yi (9a/10): Īlahī sen gizlüyi ve āřikāreyi...

yer+lü (12a/09): Her nesnei yerlü yertünde şlersin.

Arapça birkaç kelimele de kullanılmıştır.

şüret+lü (Ar.-16a/14): Bir çirkin şüretlü bir kimseye uğradı.

+**ncı/+nci**: Sayılardan sonra gelerek sıra anlamı kazandıran bir ektir.

iki + nci (27b/02): Ervāh-ı enbiyā tırdı ikinci şafda.

altı + ncı (32b/04): Altıncı yiryüzün benüm ümmetim başdan başa...

+**sız/+siz/suz/+süz** : Geldiği sözcüğe sahip olmama anlamı kazandıran bir ektir.

sebeb+siz (31b/03): Sebebsiz nice ‘āřilere raħmet kıılır.

ıssız (34b/09): İssız yirlerde ve ĥammamlarda...

7. 4. 1. 2. 2. Fiilden İsim Yapan Ekler

Metinde fiillere gelerek isim ya da isim soylu kelime yapan biçimlerin sayısı isimden isim yapan biçimlere göre fazla olmakla birlikte kullanım sıklığı onlara göre azdır. Diğer taraftan bu eklerin sadece Türkçe kelimelere geldiğini söylemek mümkündür. Metinde karşımıza çıkan bu ekler şunlardır:

- e

*çevir - e > çevre (38a/21): **Çevresinde** üç yüz nebiññ kabri vardır.*

- ı / - i

*korķ - ı (16b/19): Allāh **korķusı** Ādem eyitdi.*

- ıcı / - ici

*esirge+y+ici (05b/02): Bir kişi kim **esirgeyici** ola ...*

*ayır - ıcı (13a/10): Ol **ayırıcıdır**. Bes Ādem tevāzu itdüğinden...*

- k

*böl - ü - k (55b/01): Bu halk bölük **bölük** gelüb ol işden yeyüb...*

*büyü - k (49a/12): Yumırtasından **büyük** incüler çıkarurlardı.*

- maz

*yara - maz (17b/03): Āhırete **yaramaz** birisi şırf...*

- mur

*yağ - mur (22a/09): Ol bulutı **yağmur** bulutı sañalar..*

- n

*tüt - ü - n (21b/01): Murād bir **tütündür** ki cehenneme girürken çevresinde...*

- u-ü

öl - ü (54a/20): İsa 'dan aşağımıyım ki ol ölüyi diri kıldı.

7. 4. 2. Fiiller

Varlıkların kılışlarını, durumlarını, oluşlarını karşılayan; olumlu veya olumsuz olarak zaman kavramı karşılayabilen; belirli bir kişiye bağlanabilen kelimelerdir.

aç- (50b/03): Andan sonra ol kör olan gözün açdı.

eyet- (56a/06): Resül elin tenavül itdükde oğlak söyleyüb eyitdi.

*utan- (27a/01): ...kereminden **utandı**. Ol hayādan beş kere secde eyledi.*

İsimlerde olduğu gibi fiillere gelen çekim ve yapım ekleri vardır. Fiillerin yapısını daha iyi anlamak için metindeki fiillere gelen bu biçimleri ele almak uygun olacaktır.

7. 4. 2. 1. Fiil Çekim Ekleri

7. 4. 2. 1. 1. Bildirme Kip Ekleri: Geldikleri fiili belli bir zamana bağlayan şekillerdir. Metne baktığımızda dört farklı bildirme kipiyle karşılaşıyoruz.

7. 4. 2. 1. 1. 1. Görülen Geçmiş Zaman: Görülen geçmiş zaman eki “-dı/-di; -du/-dü” şekilleriyle karşımıza çıkmaktadır.

*başla - dı (45b/13): Esmā'ül husnāsı ile Allāha tesbīh itmege **başladı**.*

*çıkār - dı - (34a/11): ...diyü yüzime bir sille ordu. İşte bir gözimi **çıkardı**.*

*gel - dü - k (48a/10): ...**geldük**. Dileriz ki biz kullarını mağrum kılmayasın.*

*di – di-ler (48a/01): ...yuri **didiler** ardınca 'avratların dağı ardınca kendüleri...*

7. 4. 2. 1. 1. 2. **Duyulan Geçmiş Zaman:** Duyulan geçmiş zaman eki olarak “-miş/-miş” şekillerine rastlıyoruz.

*geç – miş -dür (40a/02): ...gelince on karın **geçmişdür** ki hālayık bir din üzerine idi.*

*arın - miş (50b/04): ...vāşıl olmayam diyü mā-sivādan **arınmış** ola.*

*buyur - miş (39b/06): Peygamber **buyurmuş** her kim ki kabrim...*

*gör - miş - (46a/13): Ölümün çok aña göre yerağ **görmüş** ola.*

*ulaş-muş- (03a/15):... ve bu tağların aşı kaf tağına **ulaşmuş**.*

7. 4. 2. 1. 1. 3. **Geniş Zaman:** Geniş zaman eki olarak “-r; -ar/-er; -ır/-ir; ur/-ür” biçimlerini görüyoruz.

*yi - r (45a/6): Ol kişi kim bunca **yirler**.*

*çek -er (45a/06): ... ve zağmetler **çeker** tā kim...*

*gid(t)-er (52a/11): ...olub kande dilerse **gider** uçmağın her tarafın...*

*üleş-ür-ler (52a/21): ...memālını nice **üleşürler** ve borclarını...*

*di -r-ler (02a/02): ... **dirlir** ki evvel yir yaradıldığı demde...*

7. 4. 2. 1. 1. 4. **Gelecek Zaman:** Gelecek zaman ekleri “-acağ/-ecek” biçimi kullanılmıştır.

*id-ecek (05b/12): ...me’cüc üzerine musallağ **idecek**.*

*yek-li-y- ecek (12a/19): ...**yekliyecek** olursa ben rāzı olmazam dimişdi.*

*vir-ecek-19b/08): Hakk Te’ālā katında tanıklık **virecek**.*

*getür-ecek (51a/07): ...buluram anlar iman **getürecek**.*

7. 4. 2. 1. 2. **Dilek Kip Ekleri:** Geldiği fiili zamandan ziyade niyet, tasarı anlamıyla bağlayan şekillerdir.

7. 4. 2. 1. 2. 1. **İstek Kipi:** İstek kipi eki olarak “-e/-a” biçimini görüyoruz.

*id-e-siñ (48a/06): ... kullarunı merhametünñden şadağa **idesiñ**.*

*id(t) - e - siz (50b/08): ... anuñla haqqı d’avet **idesiz**.*

*ķıl – am (09b/02): Canıñ almağa seni havale **ķılam**.*

*gid-e-meye-ler (14b/07): Ağacuñ güzelliğine hayran kalub **gidemeyeler**.*

7. 4. 2. 1. 2. 2. **Şart Kipi:** Şart kip eki olarak “-sa/-se” biçimine rastlıyoruz.

*di- me - se (07a/15): ... **dimese** Haqq Te’ālādan ilham olunmaya.*

*gör - ür - se (54a/09) : ... nice **görürse** ardından daħı eyle görürdi.*

*gel-se (54a/13): ... yanına **gelse** resūl-ullahıñ boyı andan...*

*id-er- se (57a/06): Ya’nī kim ki şükr **iderse** kendü nefsi için ider.*

7. 4. 2. 1. 2. 3. **Gereklilik Kipi:** Gereklilik kipi mastar eki (-mak/-mek) almış bir kelimeten sonra gelen “gerek” sözcüğü ile yapılmıştır.

*gerek (12b/04): Bir ķula bir nesne buyursam **gerek**.*

*gerek (12b/05): Ben katumdan sürüben la’net itsem **gerek**.*

*gerek (12b/06): ‘İbādetini hebāen menşur ķılsam **gerek**.*

*gerek (14a/18): ... daħı dünyada olsa **gerek**.*

*gerek (17a/16): ... āħiretde ‘uķubetinden ķorkmaķ **gerek**.*

7. 4. 2. 1. 2. 4. **Emir Kipi:** Türkiye Türkçesinde olduğu gibi emir kipi için özel biçimler yoktur. Emir çekimi, fiil kök ya da gövdelerine getirilen şahıs ekleriyle yapılmaktadır. Metinde emir kipinin birinci tekil ve çoğul şahıslar dışındaki şahıslarla kullanıldığını görüyoruz:

Tekil İkinci Şahıs: Eksiz veya “-ğıl/-gil” ekiyle çekimleniyor.

eyle (20a/15): ...biñ yek ola var hacc eyle.

*bil - gil (23b/20): Amma **bilgil** ki bu kitab yedi meclīs üzerine tertib*

Tekil Üçüncü Şahıs: “-sın/-sin; -sun/-sün” ekiyle çekimlenmiştir.

*it - me - sin (48a/06): ilāhī kul azad **itmesin**.*

*indir-me - sün (55a/18):... cölmegi oddan **indirmesün**.*

Çoğul İkinci Şahıs: “-η” ekiyle çekimlenmiştir.

*gid - ü - η (30b/01): Sözi diyince bir āvaz geldikim **gidüη**.*

7. 4. 2. 1. 3. Şahıs Ekleri: Fiilin bildirdiği iş, oluş veya durumun belli bir şahsa bağlayan eklerdir. İyelik, zamir ve emir kaynaklı olmak üzere üç farklı biçimde karşımıza çıkmaktadır.

7. 4. 2. 1. 3. 1. İyelik Kaynaklı Şahıs Ekleri: Tekil ve çoğul şahıslara göre şu farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır:

Tekil Birinci Şahıs: **-m**

*ol - du - m (44a/04): ...vaqf olduη mı eyitdi **oldum**.*

*eyle - dü - m (45b/03): ...şofi eyitdi **eyledüm**.*

Tekil İkinci Şahıs: **-η**

*gör - dü - η (44a/04): Şiblī eyitdi veliler ‘alametlerinden **gördüη***

*at - du - η (44a/06): ...Cemre taşlarıη **atduη***

Tekil Üçüncü Şahıs: Eksiz

*buyur - dı (48a/11): ...zāri kıldılar andan Davud **buyurdı** hālķ bir kezden...*

*ilet - di (49b/17):... memleketine **iletđi** Huzeyfe hāzreti resūlden...*

Çoğul Birinci Şahıs: **-k**

yarat-ma-duk (56b/16): şöyle ‘abeş yaratmaduk

kııl - du - k (56b/21): yiryüzin enva’ı nimetlerle arastā kıılduk

Çoğul İkinci Şahıs: **-nız/-niz**

uğra-dı- nız (35b/03): nefislerinizden bu belaya uğradınız.

ol-dı-nız (35b/01): nefsinüzün hevasınca oldunuz.

Çoğul üçüncü Şahıs: **-lar/-ler**

sor - dı - lar (36b/08): şordılar ki bir kişi ba’y olsa hacca varmadı.

tur-dı- lar (40b/01): ...göge varınca kat kat turdılar.

7. 4. 2. 1. 3. 2. **Zamir Kaynaklı Şahıs Ekleri:** İyelik kaynaklı şahıs eklerinde olduğu gibi tekil ve çoğul şahıslara göre şu farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır:

Tekil Birinci Şahıs: **-m**

vir--e - m (48a/10): ...yāhūd üç gün t̄aun virem.

kıl- a - m(48a/09): ...iki ay üzerinize Düşman havale kılam.

Tekil İkinci Şahıs: **-sın/-sin**

neyle -r - sin (53b/15): ...bu deri neylersin.

vir-ür-sin (26a/15): ...bağışla didi ol kişi eyitdi ne virürsin.

Tekil Üçüncü Şahıs: Eksiz

gez -er (52a/20): ...mıkdârı evinün çevresinde olub gezer.

gör -ür (52a/20): ...evinün çevresinde olub gezer görür.

Çoğul Birinci Şahıs: **-z**

var-ur-ı-z (54b/19): İnşaallah tebük pımarına varuruz.

Çoğul İkinci Şahıs: **-siz**

*getür-mez-siz (57a/04): şükriin yirine **getürmezsiz**.*

*gör-ür-siz (57a/12): ..anuñla **görürsüz** işidürsüz gine şükr itmezsiz.*

Çoğul Üçüncü Şahıs: **-lar/-ler**

*kaç-ar-lar (2b/04): Ādem görücek **kaçarlar**.*

*yür-ür-ler (2b/04): ve yalıcağ **yürürler**. Öd yirlerini kıl örtmişdür.*

7. 4. 2. 1. 3. 3. Emir Kipiyle Kullanılan Şahıs Ekleri: Tekil ve çoğul birinci şahıslarda çekimi olmayan bu ekin tekil ve çoğul ikinci şahıs ile tekil ve çoğul üçüncü şahıslarda kullanıldığını görüyoruz. *Bkz. Emir Kipi*

7. 4. 2. 1. 4. Olumsuzluk Eki: Türkiye Türkçesinde olduğu gibi fiil ve fiilimsilerdeki olumsuzluk “-ma/-me” ekiyle sağlanmıştır.

*var - ma - mağ(33b/08): **varmamağı** helal gözler mağmuldur.*

*düş - mez - di (54a/10): Uyanuğ gibi turur üçünci gölgesi yire **düşmezdi**.*

*gör - me - di- m (09a/12): ...virmedi güç ile almağı reva **görmedüm didi**.*

Geniş zamanın olumsuz çekiminde “-maz/-mez” biçiminin kullanıldığını görüyoruz:

*sev - mez - düñ (48a/09): Sāilleri mağrum ideñi **sevmezdüñ**.*

*gel - mez (57a/09): ...zarar **gelmez**. Anuñ ziyani kendü nefsine olur.*

7. 4. 2. 1. 5. Ek - Fiil (i-)

Dilimizde kökü erimiş, yalnız çekim ekleri hâlinde kalmış, bir hâlde bulunuşu anlatan bir ektir.¹⁸ Birleşik zamanlı fiil ve isim ya da isim soylu kelimeleri yüklem yapmak üzere iki temel görevi vardır.

¹⁸ Tahsin Banguoğlu, *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 474.

Birleşik zamanlı fiil yapmasına şunları örnek verebiliriz:

*dile - r i - se-niz > dilerseñiz (48a/13):... kangisinin **dilerseñiz** isteñ didi.*

*geç - miş i - di > geçmişdi (49a/03) ...**geçmişdi** kırk yıl halife oldu ömri*

İsim ya da isim soylu kelimelere gelerek yüklem yapmasına şunları örnek verebiliriz:

*seyyid-i-y-em (32b/15): Ādemoğlanınun **seyyidüyem** faħırlanub dimezem.*

*sarı i - di > sarı idi (31a/05): Biri kıızıl biri yeşil ve biri şarı **idi**.*

7. 4. 2. 2. Fiil Yapım Ekleri

7. 4. 2. 2. 1. Fiilden Fiil Yapan Ekler

Metne baktığımızda fiil soylu sözcüğe gelerek yine ondan fiil yapan ekler şunlardır:

-dır- / -dir-; -dur- / -dür-: Yaygın olarak karşımıza çıkmaktadır.

*bil - dir - me -di (42a/17): **Bildirmedi** amma gönünden iman getürmişdi.*

*in - dir - me-sun (55a/18): Cölmegi oddan **indirmesun**.*

-l-: Oldukça işlektir.

*yap - i - l - dı (40a/15): ...kanki mescid **yapıldı** evvelā resūl eyitdi.*

*yaz - ı - l - miş (43a/13): ...üzerine **yazılmış** ki ħaccını ħabul itdüm.*

-n-: Yaygındır.

*bil -in - mez (53a/11): ...hesabı daħı **bilinmez** her zebāniniñ gözleri...*

*ol - u - n - maz (29b/08): ...du‘ā redd **olalmaz**.*

-r-; -ar/-er: Yaygındır.

düş - ü - r - mez (18b/11):...merātible tecrîbe eylese anlar kendüni ilhāda düşürmez.

çık - ar - dı (34a/11): ...urdu işte bir gözimi çıkardı.

-ş-: Yaygın değildir.

uy - u - ş - muş (40ab19): ...içinden bir pāre uyuşmuş kan...

ir - i - ş - me-miş-sin (47a/02): Cennetün on bahşinden bir bahş irişmemişsin.

-t-: Yaygın olarak kullanılmıştır.

ile- - t - di - (50a/03): Her ne var ise alub memleketine iletirdi.

yol - u - t - di (53b/06):...şonra hudeybiye yolutdı bir yıldan şonra...

7. 4. 2. 2. 2. İsimden Fiil Yapan Ekler

Metinde isim ya da isim soylu kelimelere gelerek onları fiil yapan eklerle de rastlanmaktadır. Bunlar:

+la- / +le-: Yaygındır. Aynı zamanda Arapça ve Farsça kelimelere gelerek onları da fiilleştirdiği görülür.

+Bağış-la-ma-duñ (15a/21):...iken bağışlamaduñ Hakk-Te‘ālā eyitdi ...

+laş-: Yaygın değildir.

Hakk + laş - mak (36b/15):... kişi hasmına bir akçe virüb haklaşmak hayırlıdır.

7. 4. 2. 3. Fiilimsi Ekleri

Fiiller gibi iş, oluş, durum bildiren ve olumsuzluk eki alabilen; ancak kip ve şahıs eki alamayan kelimelere “fiilimsi” denir. Fiilimsiler aldıkları eklerle göre cümlede isim, sıfat veya zarf gibi görevler üstlenebilen şekillerdir. Metne baktığımızda fiilimsi ekleri üç farklı şekilde karşımıza çıkmaktadır.

7. 4. 2. 3. 1. İsim - Fiil (Mastar) Ekleri: Geldiği fiil soylu sözcüğün isim gibi kullanılmasını sağlayan şekillerdir. İncelediğimiz metinde geçen isim-fiil eklerine ve kullanıldıkları kelimelere şunları örnek verebiliriz:

-ma/-me: Yaygındır.

*gir - me - si (25a/12) : ...şunulduğunu mü'minlerün cennete **girmesi**...*

*yarad-ıl-ma-sı-n-da (56b/08): Göklerün **yaradılmasında** ve gicenün ve*

*güç ile **almayı** reva görmedüm (9A/12)*

-mak/-mek: Yaygındır.

*debren - me - mek (02a/07): ...**debrenmemek** için yiri tağlarla berk itdi.*

*gör - meğ + e (15b/08): Mısırdan anı **görmeğe** gelicek kendü.*

Zirā bu sözden kendüleri yiryüzünden **sürülmek** anlandı. (8B/01)

Hakk şubhānehu ve te'ālā Ādemi **yaratmak** isticek yire vahy iyledi (8B20)

Görmek kulaıklarına **işitmek** ağzına **tatmak** ellerine **tutmak**(10A/13)

7. 4. 2. 3. 2. Sıfat - Fiil (Partisip) Ekleri: Geldiği fiil soylu sözcüğün sıfat gibi kullanılmasını sağlayan şekillerdir. Metinde rastladığımız sıfat-fiil ekleri ve kullanıldığı kelimeler şunlardır:

-acak/-ecek:

*ol - akan (19a/21) ...du'ālar kabul **olacak** yirdür.*

Bir yüzüne **şıgacak** kadar ol yelden delük açdılar (5A/08)

ki mültezim du'ālar kabul **olacak** yirdür (19A/21)

Andan kalem Allāh emriyle kıyāmete dek **olacak** nesne yazmağa . (28B/9)

-an/-en: Yaygındır.

*gör - en (54a/04): ...şöylekim aņsızdan **gören** korķardı.*

*ķal-an (02b/10): ...**ķalan** caņavarlar ķekli gibi ehli...*

Seni saņa layık **olmayan** nesnelerden tenzih iderüz (8B/4)

Her aņşamıņ gün issisinden ol denizden **ķırılan** balıķları yirler (4A/8)

Ol denizlerin ‘acayıbıņi ve anda **olan** maħlūķatı hemān Allāh bilür (4A/19)

-dık/-dik; -duķ/-dük: Son derece işlektir.

gel - dik + ler + i + n + i (30a/01): Cān diline geldiginleyin elķamdülillāh didi.

-muş/-müş: çok yaygın değildir.

*uyuş - muş (11a/13): **Uyuşmuş** ķandur etdür sōķüñdür andan evvel.*

yüreginüñ içinden bir pāre **uyuşmuş** ķan çıkardı. (40B/20)

Anadan şimdi **toğmuş** gibi olur. (19B/20)

hacc **itmemiş** kişiyे hacc itmek on kez ğazā itmekden ħayrludur. (20A/17)

7. 4. 2. 3. 3. **Zarf - Fiil (Gerundium) Ekleri:** Geldiği fiil soylu sözcüğün zarf gibi kullanılmasını sağlayan biçimlerdir. Metne baktığımızda mastar ve partisip eklerine göre sayısının oldukça fazla ve yaygın olduğunu görüyoruz. Şu biçimleri ve kullandıkları kelimeleri örnek olarak gösterebiliriz:

-dıkca/-dikce; -duķca/-dükce: Yaygındır.

*yit - dikce (34b/10): Ādem zürriyātına güci **yitdikce** azdırmağa meşgul oldılar.*

*uğra - dıkca (13b/06): Ādem feriştelere **uğradıkca** esselām ‘aleyküm dirdi.*

-dıkda/-dikde; -dukdā/-dükde: Yayıdır.

*bırak-dıkda (35a/13): zebānī anı alub cehenneme **bırakdıkda** tavkı l'āneti...*

*olun-dıkda (44a/19): tufan **olundıkda** üçüncü kat göke ref' olundu.*

*İt-dikde (53b/6) : Bir yıldan sonra hacc **itdikde** yine yoludu.*

yirle gök evvel **yaradıldık** da yir birbirine ulaşmışdı (01B/18)

ferişteler gelüb **geçdikde** anuñ rü'yetini ve hey'etini ta'accub (9B/10)

-ıcağ/-icek: Yayıdır.

*yür - ıcek (54a/03): **Yüricek** öñine meyl iderek giderdi.*

*yal- ı- ıcağ (27a/14): ...ve **yalıcağ** yürürler öd yirlerini kııl örtmişdür.*

Can kulaqlarına **irişicek** ferişterüñ tesbihin işitdi (10B/6)

Hakk-Te'ālā Ādemi **yaradıcağ** melâike anuñ şüretin ta'accub itdiler. (11B/8)

Ādem **yaradılcağ** kuşlar anuñ şeklini ve hey'etini balıklara haber (11B/12)

Ādem Peyğamber 'aleyhi's-selām anda **inicek** ayağı bir taşā. (2A/17)

Ādem peygamberi 'aleyhi's-selām cennetden **çıkarıcağ** güç ile (2A/20)

Hakk-Te'ālā kıyāmet gününde dünyayı harāb itmek **isticek...** (5A/11)

Öyle **olıcağ** iblīsüñ hātırına kibir girdi (8A/9)

Yirün Allāha şıgınduğın **göricek** toprak almağa cür'et idemedi. (9A/9)

İblīs ol hattı **görücek** 'acebledi eyitdi.(12B/7)

Kıyametden sonra mü'minler cennete **giricek** yolları ol ağaca. (14B/4)

Ādem yire **inicek** çok ağladı (15A17)

-ınca/-ince: Yaygındır.

*gıt - me - y - ince (16b/12): Raḥmet andan gider ben **gıtmeyince** yine gelmez.*

*ard - ınca (26a/01): Birbiri **ardınca** nūrdan seksen biş kişi yaratımdı.*

Ādem **ölünce** kendüsinden gidermedi. (18B/6)

Ḥaḳḳ Te‘ālā benim dileğüm **virmevince** yürümezem diye. (21A/20)

ben bu sözi **diyince** bir āvaz geldi kim gidüñ (30B/1)

-ken: Yaygındır.

*uyu - r - ken (40b/18): Muḥammed Muştafa oğlancıklarla **uyurken** Cebrāil...*

*gider- ken (30a/13):... eyleyem **giderken** gördüm ki bir bāre...*

Buncılayın ‘acaba yebküre **tururken** niçün Allāhu Te‘ālāya. (2A/2)

Tā ki bir gün uyur ve ünük gibi **yaturken** Ḥaḳḳ Te‘ālā Ādemuñ (13B/10)

Yiryüzünde Ḥavvayı **isterken** hūb yüzlü gökçek hulu bir yigide düş (16A/2)

-madan/-meden: Yaygın değildir.

*ver-il-meden (42a/09): ...peygamberlik **verilmeden** idi şöyle ki...*

*yarad-ıl-madan (24a/04): Ādem **yaradılmadan** yirde ve gökde ⁵kimler sākin*

-madın/-medin: Yaygın değildir.

*var - madın (36b/09): ...olsa ḥacca **varmadın** ölse anuñ yiri ve ḥālī...*

*ol - madın (49a/04): ...mescidüñ bişası tamam **olmadın** oldı.*

-mağdan/-mekden: Yaygındır.

*yi-mekden (19a/08): **Yimekden** men’ ide çünkim...*

*ağla - mağdan (22a/20): ...**ağlamakdan** gözleri görmez ola...*

-mazdan/-mezden: Yaygın değildir.

*in - mezden (33a/11): Bu āyet **inmezden** evvel peygamber Mekke ...*

*çık-mazdan (37a/18): ...sefere **çık mazdan** evvel evinde...*

*nārı **yaratmazdan** evvel üç yüz yegirmi dört bin yıl öñürdi .(25B/1)*

*kim bu kâinat **yaradilmazdan** evvel Hakk-Te‘alanuñ ‘arşı şu (27B/12)*

*Yā Mūsā ben ‘arşı **yaratmazdan** evvel dört dürlü nūr yaratdum (31A/4)*

-p: Metinde b harfi ile gösterilmiş olup son derece yaygındır.

*gel - ü - b (40b/02): ...**gelüb** iblīse haber virdiler.*

*tol-uş-u-b (41a/19): Allāhın emriyle ol agacıñ gölgesi **toluşub** üzerine geldi.*

*Ol yel şuya **toğunub** mevce getürdi(1B/8)*

*Ol otlar **kopub** Ādemüñ elinde qalurdı. (2A/21)*

*Deñizden balığı **alub** güneşde bişürüb yerler. (4A/10)*

*pes niçün andan yüz **döndürüb** küfri ilhāda meyl idersiz (57A/19)*

*resūluñ derini **alub** anbere qatardı (53B/14)*

*Eger ta‘allukatı borcımı **ödeyüb** hayr ve ihsan iderlerse (52B/3)*

-u/-ü: Yaygın değildir.

*de - y - ü (08b/08): Allāh Te‘ālā hıışım ide **deyü** korqıdılar.*

*di - y - ü (12a/20): Ādeme secde idüñ **diyü** meleklerle emr itdi.*

7. 4. 3. **Sıfatlar:** Kendilerinden sonra gelen isimleri çeşitli yönlerden niteleyen ya da belirten kelimelerdir. Sıfatlar kendi içinde niteleme ve belirtme sıfatları olmak üzere ikiye ayrılır.

7. 4. 3. 1. **Niteleme Sıfatları:** Kendisinden sonra gelen ismi biçim, renk, durum yönüyle tamamlayan sıfatlardır. Metinde geçen şu kelimeleri niteleme sıfatına örnek olarak verebiliriz:

*aķ (07a/09): Bes Hakk-Te‘ālā bir yılan yaratdı. Başı **aķ** incüden...*

*yüce (05b/02): . Eger anuñ bir dişi bir **yüce** tağa ura...*

*tatlu (03a/08): Anda meyve ağaçları biter ve bir **tatlu** şu vardır.*

*kızıl (02b/16): Altı **kızıl** kibritdür.*

*yeşil (25b/18): Bir **yeşil** kuş yaratdım. Ol hardal dane...*

7. 4. 3. 2. **Belirtme Sıfatları:** Kendilerinden sonra gelen isimleri işaret, sayı, soru ve belirsiz olarak gösteren sıfatlardır. Metinde geçen bazı kelimeleri belirtme şekline göre farklı örnekler gösterebiliriz:

İşaret ederek belirten sıfatlar:

*bu (07a/17): Ol yılan **bu** ‘azāmetiyle ‘arşı kuşatmışdur.*

*ol (21b/14):... olur. Cān acısıyla **ol** zārī’den yiyeler.*

*şol (18a/16): ...kan dökülmezdi. **Şol** vakt ki Ādeme kurban it düyu...*

Sayı yönüyle belirten sıfatlar:

*ikinci (23a/12): Minberine oturmayub **ikinci** ayakda oturdu.*

*yedi (23b/21): ...ki bu kitab **yedi** meclīs üzerine tertib olunmuşdır.*

*dört (26b/17): ...üzerinde **dört** buğağı varidi.*

*beş (37b/09): ...sefere çıkarken işbu **beş** şureyi oğugıl besmeleyle.*

Belirsiz olarak kendinden sonra gelen isimi gösteren sıfatlar:

*birkaç (15a/12): Ādem yire indikde **birkaç** kelime öğrendi.*

*bir gün (19a/12): **Bir** gün ol taş eyitdi ya Ādem.*

*nice (23b/08): ...āyātın fazīletinden **nice** ġarāib ol kitab...*

Soru yoluyla kendinden sonra gelen ismi belirten sıfatlar:

*kanķı (49b/04):...**kanķı** diyv hizmete süstülük iderdi.*

*ne (49b/16): Gümüş cevāhiri her **ne** kim var ise aldı.*

Türkçe kelimeler dışında Arapça ve Farsçadan gelen, sıfat görevinde kullanılan niteleme ve belirtme sıfatlarına yoğun biçimde yer verildiğini görüyoruz.

Arapça ve Farsçadan gelen niteleme sıfatları:

*çirkīn (Far.-16a/14): Bir **çirkīn** şüretlü bir kimseye uğradı.*

*aķir (Ar.-34b/19): Nice hāller gelür ola ki **aķir** ömründe fakir olasın ...*

*mukarreb (Ar.-12b/04): **mukarreb** kullarımdan bir kula bir nesne buyursam.*

Arapça ve Farsçadan gelen belirtme sıfatları:

*ķub (Far.-14a/05): ...vaķt yılan beġāyet **ķub** şüretde idi.*

*küllī (Ar.-17ba/05): ...bir **küllī** Rızā nūryla münevver ola.*

7. 4. 4. Zamirler: İsimlerin yerini tutan kelimelerdir. Zamirleri, isimlerin yerini tutma biçimine göre dört bölüme ayırarak incelemek mümkündür.

7. 4. 4. 1. Şahıs Zamirleri: İnsanlara ait özel isimlerin yerini tutan kelimelere “şahıs zamiri” denir. Metinde karşımıza çıkan şahıs zamirleri:

*ben (18a/01): **Ben** ferīsteleruķ āvazın işitmez oldum.*

*sen (19a/15): **Sen** ‘ahdi řıduġun vaķtin ben ġafil bulundum.*

*ol (19b/12): Ādemün ziyaretünden ‘ahd olıcağ **ol** bir kağıda yazdı.*

*biz (22a/16): **Biz** anlaruñ ‘azabları üstüne ‘azabların artururuz.*

*siz (30a/21): Eyitdim ki **siz** başa şual itmegemi geldinüz.*

*anlar (31b/05): Rızıkların kesmez ve **anları** hışımla helak itmez.*

Şahıs zamirleri içerisinde değerlendirilebilecek dönüşlülük zamiri “kendi” sözcüğüne metinde sıkça rastlıyoruz:

*kendi (39b/02): ...didiginden sonra **kendi** nefsiçün ve añası ve atası için...*

*kendiyü (13a/06): Zira Ādem evvel emirde **kendiyü** toprağ...*

7. 4. 4. 2. İşaret Zamirleri: İsimlerin yerini işaret yoluyla tutan zamirlere “işaret zamiri” denir. Metinde karşımıza çıkan işaret zamirleri:

*anı (13a/7): Beni oddan yaratdun **anı** toprağdan yaratdun.*

*bu (09b/12): Hakk Te‘ālā **bunu** bir ulu iş için yaratmışdur.*

*şu (11b/18): **Şunu** ki siz vaşif itdügünüzleyin ise cemi‘ mahluğāt...*

*ol (17a/17): **Ol** yedügi harāmuñ kuvvetinden burnunda...*

7. 4. 4. 3. Belgisiz Zamirler: Hangi ismin yerini tuttuğu açıkça belli olmayan zamirlere “belgisiz zamir” denir. Metinde karşımıza çıkan belgisiz zamirler:

*birisi (53a/08): ...zebānileruñ reisidür **birisi** cehennemün malikidür.*

*herbiri (53a/10): **Herbirinüñ** hükmine ol kadar zebānī vardur ki...*

*nicesi (54b/14): Aşhābdan **nicesi** rivāyet itdiler ki bir gün bir meclīse...*

*kimse (57a/17): Allāhdan gayrı rızq virür **kimse** var mıdur*

7. 4. 4. 4. Soru Zamirler: İsimlerin yerini soru yoluyla tutan zamirlere “soru zamiri” denir. Metinde karşımıza çıkan soru zamirleri:

*kimi (02b/03):... filanı filanı getür ve yolda **kimi** bulırsın.*

*ne (24a/01): Evvelki meclis Hakk-Te'ālā evvel bu 'ālemde **ne** yaratdı.*

*nire (38b/15): Mekkeden gayri sevgüli yir **nire** ise anda ilet.*

Metnin bütününe baktığımız zaman Arapça veya Farsçadan gelen zamir görevinde kelime kullanılmadığını görüyoruz. Bir başka deyişle Türkçe zamirler, varlığını belirgin bir biçimde devam ettirmektedir.

7. 4. 5. Zarflar: Zarflar; fiilleri, fiilimsileri niteleyen veya belirten kelime veya kelime gruplarıdır. Zarflar, aynı zamanda sıfatlardan önce gelerek; sıfatları anlam yönünden kuvvetlendiren kelime türüdür. Zarflar, cümle içindeki görevine göre beş farklı biçimde karşımıza çıkar:

7. 4. 5. 1. Durum (Niteleme) Zarfları: Fiil ve fiilimsilerin meydana geliş biçimini belirten zarflardır.

*böyle (32a/10): ...kābil murādım senüñ **böyle** dimeñdi.*

*yalıcağ (2b/03): Ādem görücek kaçarlar ve **yalıcağ** yürürler.*

*katı (08a/21): ...feriştelere bu söz **katı** geldi.*

*yek (09b/16): Eger Allāhu Te'ālā bunu sizden **yek** kılsa nice idersiz.*

7. 4. 5. 2. Zaman Zarfları: Fiil ve fiilimsilerin gerçekleştiği veya gerçekleşeceği zamanı bildiren kelimelerdir.

*aḥşam (41b/13): **Aḥşam** olcağ ḥadice katına gelürdi.*

*şimdi (2a/03): ...evvel yir yaradıldığı demde **şimdi** Beytü'l- muḳaddesdür.*

şonra (45a/19): Peyğamber zamānında kıureyş yaptı andan şonra zubeyr biña eyledi.

önce (47b/21): Donların yudılar yeni giysi giydiler oğlancuğların önce yudı.

7. 4. 5. 3. Yer-Yön Zarfları: Fiillerin veya fiilimsilerin yerlerini, yönlerini belirten kelimelerdir.

girü (07b/01): girü ‘arşdan yukaru başını biñ yıllık yol uzatdı.

ileri (25a/04): İleri hiç kimseye destür yoğdur.

üzere (05b/15): Ayak üzere turub Hakk-Te‘ālāyu tesbīh iderler.

yukaru (07b/01): ...yukaru başını biñ yıllık yol uzatdı.

7. 4. 5. 4. Miktar Zarfları: Fiilleri, fiilimsileri, sıfatları zarfları miktar açısından belirten kelimelerdir.

çok (32a/11): Rađmanla Rađīmīñ ma‘ñāsında çok dürlü söz dimişler ki...

eksik (2b/14): ...yaz ve kış karı eksik olmaz.

kadard (12b/13): Şol kadard ağladıkim cemī ferişte anı esirgediler.

denli (47a/14): Nūhdan devr-i İbrahīme denli biñ yüz kır kiki yıl

kerre (10b/07): Geñzine irişecek bir kerre ağşırdı.

7. 4. 5. 5. Soru Zarfları: Fiil ve fiilimsilerin meydana gelme sebebini soran zarflara denir.

kaçan (13a/17): ..kaçan kibir itse ol yedi kat yirün altındaki zencir aşğa ceker.

kandan (22a/19): Bu yaşıyla kandan kimi bırakşalar yürüye idi.

*ne (24a/06): Hakk-Te'ālā Ādemi yaratmaq isticek **ne** vecihle yaratdı.*

*nice (24a/08): Secde itmeyüb dergāhdan **nice** sürüldi.*

*niçün (34a/18): Yā **niçün** doğuz etün yimezsüz.*

Türkçe zarf görevli kelimeler kadar Arapça ve Farsçadan gelmiş zarf görevli kelimelere de yer verildiğini görüyoruz:

*āhır (Ar.-35a/09): Mikāil yardım idüb **āhır** āciz olalar Allāhu Te'ālā eyitdi.*

*gāh (Far.-46b/15): ...**gāh** ki kanadın açardı yumardı altıyüz yıllık yol alurdi.*

*küll (Ar.-10b/05): Bedenini **küll**i toprağ gördi.*

Yukarıdaki örnekler dışında Türkçe ile Arapça veya Farsça şekillerin bir araya getirilmesiyle ortaya çıkan zarf görevli kelimelere rastlıyoruz:

*sebebsiz -siz (31b/03): ..itmez illa **sebebsiz** nice 'āşilere rahmet....*

7. 4. 6. Edatlar: Tek başlarına kullanıldığında bir anlam taşımayan kelimelerdir. Hiçbir nesne veya hareketi karşılamazlar. Anlamli kelimelerle kullanılarak onların anlamlarını tamamlar, bu biçimde bir gramer görevi görürler. Beraber kullanıldıkları kelimelerin kullanışlarına yardım ederler. Onun için bu tür kelimelere yardımcı kelimeler denilmektedir.¹⁹ Eserde karşımıza çıkan edatlara şunları örnek verebiliriz:

*beri (46b/18): Secde kıldı eyitdi ya rabb bunca yıldan **beri** uçarın.*

*dek (48a/12):... öyle vakti oluncaya **dek** secdede kaldılar.*

*içün (55a/15): Cabir bizim **içün** ta'ām hazırlamış.*

*mı (09a/03): İlahī benden bir halk **mı** yaradırsın ki cehenneme koyasın.*

¹⁹ Muharrem Ergin, *age.*, s. 348.

Türkçe kaynaklı edatlara sıklıkla yer verilen metinde Arapça veya Farsça edatlara yer verilmemiştir.

7. 4. 7. Bağlaçlar: Eş görevli kelimeleri ve anlamca birbiriyle ilgili cümleleri bağlamaya yarayan kelimelerdir. Bağlaçlar da edatlar gibi cümlenin yardımcı unsurudur. Tek başına herhangi bir anlam ifade etmez.

*de (09a/21): Ben **de** dahı saña şıgındum sözüñi şımadum.*

*dahı (16a/06): Ādem geçdi beriki **de dahı** uğradı.*

*kim (17a/08): Bes bir kişi **kim** esirgeyici ola Hakk-Te‘ālā anı esirger.*

*nitekim (31a/14): Muḥammed için istiğfar ideler **nitekim** Kur’ānda buyurur.*

*yohsa (55b/21): bilmedüm ki getürdügüm vakt çoğdı **yohsa** sonra mı çoğdı.*

Metinde *nitekim* bağlacı bir yerde niteki şeklinde de geçmektedir.

(36a/01): Efdaldur ve evlādur **niteki** bu āyet buyurur

Bağlaçların bazıları ikili biçimde karşımıza çıkar. Bunlara “*tekrar bağlaçları*”²⁰ denir. Metinde geçen Türkçe ve Türkçe olmayan bu tür bağlaçlara şunları örnek verebiliriz:

hem ..... hem (10b/16) **hem** kıyāmet Cum‘a günü kopyasardur ve **hem** haşır ve hisab cum‘a gün olıyardur.

ne ..... ne (21b/17): bir kırı nesnedir kim boğazlarında tırur **ne** taşra çıkar **ne** içerü girü

gāh..... (53b/4) : boynuña **gāh** kulaklarına ve **gāh** omuzından aşığa inerdi

Türkçe kökenli bağlaçlar yanında Arapça ve Farsçadan gelen bağlaçların olduğunu; sayı ve kullanım bakımından bunların daha yaygın olduğunu söyleyebiliriz.

²⁰ Nurettin Koç, *Yeni Dilbilgisi*, İnkılâp Kitapevi, İstanbul 1996, s. 272.

*ammā (Ar.-23b/20): **Ammā** bilgil ki bu kitab yedi meclīs üzerine tertib olunmuşdır.*

*eger (Far.-34a/12): **Eger** anlar ile bir dahı mücadele idersen seni helak iderüm.*

*ki (Far.-35b/12): Şer'i Muḥammeden taşra bir kadem basmak şeytaña uymağile **ki** sizün ulu Düşmanıñızdır.*

*lākin (37a/03): Gerce günler Allāhuñdır **lākin** b'azısı said b'azısı neḥsdir*

*ya'nī (34b/15): ...**ya'nī** Hakkı koyub bātıla uydılar.*

7. 4. 8. Ünlemler: Ses hâlinde bulunduğu zaman tek başına anlam taşımayan; acıma, sevinç, öfke, heyecan, özlem gibi duyguları anlatan veya seslenme bildiren kelimelerdir. Metinde Türkçe olarak kabul edebileceğimiz ünlem görevli tek bir kelime vardır. O da Türkiye Türkçesinde seslenme ünlem olarak kullanılan “iy” sözcüğüdür.

*ey (35a/10): **Ey** feriştelерüm nice siz kadar ferişte hālķ idecek olursam.*

*āh (42b/20): ğāyet perişān oldı. **Āh** eyledi ağladı.*

METNİN TRANSKRİPSİYONUNDA VE İMLASINDA İZLENEN YOL

1. Metnin okunuşunda bilimsel çalışmalarda kullanılan transkripsiyon sistemi esas alınmıştır.
2. Her sayfa, varak ve satır numarası ile gösterilmiştir.
3. Metnin anlamsal bütünlük içerisinde okunabilmesini sağlamak için noktalama işaretlerinden yararlanılmıştır.
4. Metnin okunuşunda ikili imlaya sahip kelimeler yazıldığı gibi transkribe edilmiştir: *kendi/kendü; değil/degül; ye-/yi- vb.*
5. Zarf-fiik eki -p, metindeki yazılışa bağlı kalınarak -b şeklinde gösterilmiştir.
6. Arapça ve Farsça birleşik kelime ve ikilemelerde araya kısa çizgi “-” konulmuştur: *zıkr-ullah; ‘ayne’l-yaqīn, kuṭb-ı ‘ālem vb.*
7. Arapça ve Farsça kısımlar Arap harfli olarak verilmiş; dipnotta gerekli açıklamalar yapılmıştır.
8. Metinde kırmızı olarak yazılan yerler ve kelimeler koyulaştırılarak (**bold**) yazılmıştır.
9. Metinde geçen ayet, hadis, dua ve Arapça ibareler dipnotta belirtilmiştir.
- 10 Okunması zor yerler veya okunamayan kelimeler (?) işareti ile gösterilmiştir.
11. Hata veya dikkatsizlik sonucu yazılmış olduğu tahmin edilen kelimelerin doğru biçimleri yazılmıştır.
13. Anlamsal bütünlüğü sağlayabilmek adına metin paragraflara ayrılarak verilmiştir

İŞARETLER

[ ] Varak numaralarını belirtir.

(?) Okunamayan yerleri gösterir.

> kelimelerin sonraki şeklini ve değişim aşamalarını gösterir.

- Fiil tabanlarının sonunu gösterir.

+ İsim tabanlarının sonunu gösterir.

→ Dizinde yer alan birleşik fiilleri, deyimleri, ikilemeleri ve tamlamaları işaret eder.

Tablo 2 : KULLANILAN TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ

Harf	Transkripsiyon	Harf	Transkripsiyon
ا, آ	ā, a, e	ض	d, ź
ء	’	ط	ṭ
ب	b, p	ظ	ẓ
پ	p	ع	‘
ت	t	غ	ġ, ģ
ث	ṯ	ف	f
ج	c, ç	ق	q
چ	ç	ك	k, g, ŋ
ح	ḥ	نک	ŋ
خ	ḫ	ل	l
د	d	م	m
ذ	ẓ	ن	n
ر	r	و	v, o, ö, u, ü, ū
ز	z	ه, ه	h, a, e
س	s	لا	lā, la, le
ش	ş	ی	y, ı, i, ī,
ص	ş		

II. BÖLÜM
METİN

[1B] ¹ **يَا نِي إِلَهِي بِيْز سَانِي سَانِي وَ بِيْحَمْدِكَ عَلَي حَلْمِكَ بَعْدَ عِلْمِكَ** ² Ya'nī ilāhī biz seni saña ve senün'azametiñe lāyık olmayan³ nesnelerden tenzih iderüz. Kullaruñun günāhların⁴ yüzine urmazsın bildürdigünden sonra haberde ⁵gelmişdür kim Allāhu te'ālā 'ālemi yaratmazdan evvel bir yeşil ⁶cevher yaratdı. Andan evvel cevhere heybetiyle nazar ⁷itdi. Ol cevher eridi şu oldu. Ol şudan ⁸yeli yaratdı. Ol yel şuya tokunub mevce getürdi. ⁹Ol şuyı kızdırdı. Tā kim ol şudan buḥār çıkdı. ¹⁰Dütün gibi üzerinde tırdı. Andan yel şuyı¹¹köpüklendürdi. Allāhu te'ālā anuñ köpüğinden yiri yaratdı. ¹²Buḥārından gökleri yaratdı. Yirden evvel nesne ki zāhir¹³oldu. Ba'zılar eydürler ki evvel zāhir Mekke ve Medīne ve Beytü'l¹⁴Muḳaddes idi evvel bu üçi yaradıldı. Yedi kat yir ¹⁵ve gök yaradıldı. Biri birine bitişmiş idi. Allāhu te'ālā anları ¹⁶sonra ayırdı. Niteki Qur'ānda buyurur ¹⁰ **وَلَمْ يَرِ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا** ²² Ya'nī ol kāfirlere kitablarında dinilmedi mi yirle gök evvel yaradıldık da yir birbirine ¹⁹ulaşmışdı. Şonra biz anları ayırdık. Aralarına havā ²⁰kooyduk. Yiri ve göki daḥı yedi kat eyledük. Niteki Qur'ānda ²¹buyurur **وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيًّا أَفَلَا** ²³ **يُؤْمِنُونَ** [2A] ¹Ya'nī biz şuyı her nesnenün ḥayātına sebep kıldık. Buncılayın 'acaba ²yebküre tıururken niçün Allāhu Te'ālāya iman getürmeyeler. Dirler ki ³evvel yir yaradıldıḡı demde şimdi Beytü'l Muḳaddesdür. Ol arada yir ⁴bir eye taşı kadarınca idi. Gök anuñ üstünde dütün gibi ⁵tıurmuşdı. Şonra Ḥaḳḳ-Te'ālā ol dütünü ḳaldurdı. Gökler ⁶anda oldu ve ol yiri kiniletđi. Tā kim yedi kat oldu. ⁷Andan Taḡları ol şunuñ mevcinden yaratdı. Debrenmemek için⁸ yiri taḡlarla berk itdi. haberde gelmişdür ki gerçi yiryüzinde⁹ taḡlar çokdur. İlla anlaruñ cem'ından büyük beş ¹⁰taḡ vardır. Evvelki Aḳame Taḡıdır ki Mekke ile Medīne arasında ¹¹beşelmişdür. Ehl-i Mekke aña Cebel-i feraḥ dirler. Bir ucı Şamsir ¹²ḥaddine ve Ḥamis Taḡlarına irişür. Ol arada ol taḡa ¹³Lübnan dirler. Andan bir ucı Dimaşḳa irişür. Andan

²¹ "Allah'ım seni her türlü noksan sıfatlardan tenzih ederiz."

²² "İnkâr edenler (kâfirler), semaların ve arzın bitişik olduğunu görmediler mi? Sonra Biz, o ikisini (birbirinden) ayırdık". Enbiya suresi 30. ayet

²³ "Her canlı şeyi sudan yarattık. Hâlâ inanmazlar mı?" Enbiya suresi 30. ayet

geçer.¹⁴ Antakiyyeden ve Melâtiyyeden tā kim Haran Tağlarına ulaşır.¹⁵ Babü'l-ebvab katında Taberistan Denizinde tamām olur.¹⁶ İkincisi Dehvadendür ki Ādem Peygamber ‘aleyhi’s-selām anda ¹⁷ inicek ayağı bir taşā batmışdır. Şimdi ayağı yeri ma‘lumdur.¹⁸ Büyüklüğü yetmiş zirā‘dur dünyada cevāhir cinsinden ne ¹⁹ var ise ol tağda bulunur. Demişlerdür ki Ādem peygamberi ²⁰ ‘aleyhi’s-selām cennetden çıkarıcağ güç ile çıkarmışlar.²¹ İki eliyle cennetün otlarına yapuşırdı. Ol otlar kopub [2B]¹ Ādemün elinde kalırdı. Yire inicek elindeki otları ol ² tağda bıraktı. Şimdi Hindistanda ne kadar menfa‘atlı ot var ³ ise aşlı andandır. Hem ol tağda yaban ādemleri vardır ki ⁴ ādem görücek kaçarlar ve yalıcak yürürler. Öd yirlerini kıl ⁵ örtmişdür. Boyları dört karışdır. Ol tağun yemişlerin yirler. ⁶ Anuñ ile dirilirürler ve ol tağda bir cānavār olur. Adına gergedan ⁷ dirler. Alınlarında bir boynuzı olur ki uzunı bir zirā‘dur ⁸ Yoğınıña bir tutam irüşür. Kaçan ol boynuzı yarsalar içinden ⁹ ağ ile karadan bir hūb şüret zāhir olur. Tavus şekli gibi¹⁰ ve kalan cānavārlar şekli gibi ehl-i cīn ol boynuzdan kemerler¹¹ düzerler ki behāsı beş yüz altın olur. Üçüncü ¹² Dināvend Tağıdur kim begāyet yücedür şöylekim kulesi yüz ¹³ fersaḥ yirden görünür. Katı yürüyen kişi iki günde ancak¹⁴ üzerine çıkar. Yaz ve kış karı eksik olmaz. Dirler ki ol¹⁵ tağın torusunda otuz delüğü vardır. İçlerinden ¹⁶ yalınlar ve dütünlər çıkar. Kibritün aşlı ma‘deni andadır. Altı kızıl kibritdür.¹⁷ Üstündeki sarı kibritdür. Ol dütüñün ve yalınñ ¹⁸ karşısına ādem varamaz. Eger varırsa bir sa‘atde yanar ¹⁹ erir geçer. Ol kibritden almak isteyenler demürden koğalar²⁰ düzerler. İrakdan şarkıdurlar ol hile ile andan kibrit ²¹ çıkardurlar. Dördüncü ol tağdur kim ‘arablar aña Cebelü’t-terat dirler. [3A] ¹ Bir ucu Yemenden gelmişdür. Tarafına irüşür. ² Tihame ile Necd ikisi ol tağun iki tarafına düşmüşdür.³ Beşinci Tūr Tağudur kim Mūsā Peygamber Haḫḫ-Te‘ālā ile ⁴ münācāt idürdi. Kitābü'l-melekütde eydür ⁵ ol tağun kal‘asına çıkmığıçun altı biñ altı yüz ayak ⁶ nerdübān düzülmişdü. Aña çıkan ol nerdübān ile çıkar. Ortasında ⁷ bir pāre düz yir ovadır. Anda meyve ağaçları biter ⁸ ve bir tatlı şū vardır. Dirler ki andağı ağaçlarun çoğu ⁹ bādem ağacıdur ve ol tağun

torusunda bir kilise ¹⁰yapmışlardır. Direkleri mermerdür ve kapuları tuçdandır ¹¹ve demürdendir ve örtüsü çam ağaçdandır ki çalayla¹²berkenmişdür. Tâ ki yağmurdan yıkılmaya. Ol yer Mūsā ¹³Peyğamberün makamıydı. Ol zamanda anuñ dañı dört ¹⁴yanında kiliseler çoğudı. Şimdi hep yıkılmışdur. Ancak ¹⁵ol çalmışdur. Ve bu tağların aşı Kâf Tağına ulaşmışdur.¹⁶Dirler ki Kâf Tağı yeşil zümrüddendir. Tamâm yeri ihata ¹⁷itmişdür. İçi beş yüz yıllık yoldur. Dünya göği ol tağın ¹⁸yeşilligindedir. Ol tağın ardında bir deniz vardır ki Yentaş ¹⁹dirler ve anuñ ardında bir deniz dañı vardır ki adına Āsam dirler. ²⁰ve anuñ ardında bir deniz dañı vardır ki adına Muzlim dirler²¹ve anuñ ardında bir deniz dañı vardır ki adına Mirmas dirler [3B] ¹ve anuñ ardında bir deniz dañı vardır ki adına Sâkin dirler ²ve anuñ ardında bir deniz dañı vardır ki adına Yagi dirler. Bu ³yedi deniz bu yedi deniz olan dünyayı ve içindeki kuşatmışdur. ⁴Her iki denizin aralığında bir deniz vardır. Herbirinin ⁵ ve üzerine göğün birisi kubbesi gibi itmiştir. Anlarda sâkin ⁶olan mahlûkun hâlini ve şifatını Allâhdan çayrı kimse bilmez. ⁷Ka‘bū’l-aḥbâr eydür. Birgün resûl ḥazretine şordum ki ⁸ya resûl-ullâh Kâf Tağınuñ ardında ne vardır. Resûl-ullâh ⁹‘aleyhi’s-selâm eyitdi. Yâ Ka‘b Kâf Tağınuñ ardında ne vardır ¹⁰dir isen yetmiş biñ yir vardır altundan. Anuñ ardında ¹¹yetmiş biñ yir vardır miskden. Anuñ ardında yetmiş biñ yir¹²dañı vardır zümrüdden. Anuñ ardında yetmiş biñ yir dañı ¹³vardur. Anda ferişter sâkin olur her yerün büyüklüğü biñ ¹⁴yıllık yoldur. Anda issisi şavak olmaz. Andan anaru zulmet¹⁵denizleri vardır ve anuñ ardında yelden ḥicâb vardır ve anuñ ¹⁶ardında bir yılan vardır. Cemī‘ dünyayı tolaşmışdur. Ḥaḳḳ-Te‘âlāya ¹⁷ tesbîḥ ider. Rivāyet olundı ki Ḥaḳḳ-Te‘âlā iki ulu¹⁸ şehir yaratmışdur. Ol şehirlerin biri mağribdedür. Biri maşriḳdedür.¹⁹Her şehrin on kapısı vardır. Her iki kapunun aralığı bir fersaḥ ²⁰yirdür. Ol şehrin her kabusunda on biñ kişi tevbeye gelir.²¹Ḥazret-i resûlden naḳl olundı kim ol Allâh ḥaḳḳiçün Muḥammedün nefsi [4A] ¹anuñ kudret elindedür. Eğer ol şehir ḥalkının çoğluğu ve ²anların çavğası olmasa dünya ehli güneşün toğub ³tolandığı vakt āvâzesinden

durmazlardı. Hikāyet⁴ olundu kim İskender-i zülkarneyn mağribe varınca⁵ anda bir deniz gördü kim şuyı issisi ve balcuklu idi meger ol deniz⁶ içinde kuvin(?) tolanırmış. Anuñ harreti imiş. Anda bir kavim⁷ gördü kim cānavārlar derisin giyerler. Her aḥşamıñ gün⁸ issisinden ol denizden kırılan balıkları yirler. Anuñ ile dirlik⁹ iderlermiş. Maşrike varınca¹⁰ anda bir kavim gördi. Üryan yürürler. Denizden balığı alub güneşde bişürüb yerler. Yaticak¹¹ kulaklarınuñ birini örtünürler ve birini döşenürler. Ol yerde¹² güneşin issisinden yabu olmaz. halk yer altında mağaralara¹³ girürler. Biraz gün kalkdukdan sonra çıkarlar.¹⁴ Maşlahatlarına giderler. Andan sonra Haqq-Te‘ālā¹⁵ yedi kat yeri bir feriştenüñ omuzunda komışdur.¹⁶ Ol ferişte dört bacaklı bir yeşil yākutdan taş¹⁷ üzerindedir ve ol taşuñ içinde yedi biñ delük¹⁸ vardır ki her delikte bir deniz vardır. Ol denizlerin¹⁹ acayibiñi ve anda olan maḥlūkatı hemān Allāh bilür²⁰ ve ol taş bir öküzün üzerinde konmuşdur ki ol²¹ öküzün kırk biñ başı vardır. Kırk ağzı [4B]¹ vardır. Kırk biñ boynuzı vardır. Her boynuzuñ ucu² yirün her tarafından taşra çıkmışdur. Kırk biñ ayağı vardır ki her³ iki ayağınuñ aralığı beş yüz yıllık yoldur. Her bir gözinün önünde⁴ on bir deniz her denizün acayibi vaşf olunmuş. Günde iki yüz biñ⁵ balık ol öküzün uyunıdır Ādına Leyüşan dirler. Andan sonra⁶ her bir balıguñ üzerinde dört deniz vardır. Ol balıguñ büyüklüğü⁷ vaşf olunmaz. Dirler ki cemīf denizleri ol balıguñ burun⁸ deliğine koysalar bir ulu şahrāda bir dāne hardal koymuşça olmaya.⁹ Ol balıguñ adına Yehmut dirler. Ol balıguñ gözi önünde¹⁰ yedi deniz vardır. Her denizde yetmiş biñ şehir vardır. Her şehirde¹¹ yetmiş biñ ferişte vardır. Allāha tesbīh iderler. Andan¹² ol balık ol deniz içindedür. Ol deniz Allāhu Te‘ālanuñ kudretiyle¹³ yel üzerindedür. Ba‘zular eydürler. Yelden aşağı Ra‘d vardır.¹⁴ Ra‘ddan aşağı Berk vardır .Berkden aşağı kandan bir¹⁵ deniz vardır. Cehennem ol denizin altındadır. Ba‘zı haberde¹⁶ gelmişdür ki Haqq-Te‘ālā bir sivrisinek¹⁷ yaratmışdur. İşbu kainatın cemīf si ol siñek қаңadı¹⁸ üzerinde тұrmışdur. Ol siñek Haqq-Te‘ālanuñ zikri¹⁹ şafasından şöyle mustağrak olmuşdur ki қаңadı²⁰ üzerinde ne vardıgıñ bilmez. Ba‘zılar eydür

bu cemî'sünün ²¹altında oddan bir deniz vardır ki anuñ yalını bu cemî' yiri [5A] ¹ve gögi götürür. Kıuvvetinden aşağı indürmez. Meşela bir gâyetde ²kızmış. Tennürün içinde bir yünceğiz bıraksalar ol tennür ol ³yüki nice taşra atarsa bu kainatın ol oda nisbeti ⁴şöyledür. İbn-i 'Abbasdan nakl olundu ki yedi kat yirün o ⁵evvelkisine zemegâh eydürler. Riyh-i aķım altundadır. Yetmiş bin ⁶zencirle ol yel bağlanmışdur. Her bir zenciri yetmiş bin ferişte ⁷tutmuşdur. Hakk-Te'âlâ 'ad kavmini anuñla helâk eyledi. ⁸Hakk-Te'âlâ feriştelere buyurdu. Bir yüzüne şığacak kadar ⁹ol yelden delük açdılar. Anların cemî' evlerini ve diyârlarını ¹⁰birbirine urub helâk eyledi. Hakk-Te'âlâ kıyâmet gününde ¹¹dünyayı hârâb itmek isticek ol aķım yeliyle idiserdür. ¹²Anda sâkin olan kavmin adına Bürnem dirler. İkinci ¹³yirün adına halled dirler. Anda ehl-i cehennem için 'azablar ¹⁴şaklanmışdur ve anda sâkin olan kavme Tames dirler. ¹⁵Birbirinün etin yirler ve kanın içerler. Üçüncü yire 'Arka dirler. ¹⁶Anda 'akrebler vardır ki her biri katır kadardur kuyrukları siniye ¹⁷benzer. Her bir kuyrukda üç yüz altmış boğunu vardır. Her boğunda ¹⁸üç yüz altmış zehr vardır. Eger ol zehrün bir zerresini yir¹⁹üzerinde kussalar dünya halkı helâk olaydı. Anda²⁰sâkin olan kavme 'Abes dirler. Dördüncü yire hurba ²¹dirler. Anda olan kavme Celham dirler. Anda yılanlar vardır. [5B] ¹Her birinün cüşsesi bir tağ gibidür. Azuvları hurma ağacından ²uzundur. Eger anuñ bir dişi bir yüce tağa ursa bäre bäre ³olaydı. Beşinci yirün adı Heleşadır. Anda kibrit taşları ⁴vardur ki kâfirlerin boynına aşarlar ki gözlerin ve göğüslerin ⁵yağar. Anda sâkin olan kavme Muħât dirler. Begâyet çokdur. ⁶Birbirlerin yirler. Altıncı yirde Siccîn dirler. Anda ehl-i cehennemde divânları⁷vardur ve çirkin 'amelleri vardır. Onda olan Kavme kaça dirler ⁸Kuş şüretindedür. Hakk-Te'âlâya 'ibâdet iderler. Yedinci ⁹yire 'Acebâ dirler. Anda iblîs 'aleyhi la'ne olur. Anda bir tâife¹⁰ vardır. Adlarına hayşum dirler. Gözleri kara boyları kışadır.¹¹Kaplan pençesi gibi pençeleri vardır. Hakk-Te'âlâ anları ¹²ye'cüc ve me'cüc üzerine musallağ idecekdür ve anları helâk¹³ idiserdür. Ammâ yedi göğ kim vardır evvelkisi yeşil zümrüddendir.¹⁴Adına Berkia dirler. Anda sâkin

olan feriştelere¹⁵ şüreti şığır şüretindedir. Ayak üzere oturub Hakk-Te'âlâyü tesbîh iderler. ¹⁶ İkincisi kızıl yâkıtdandır. Adına Kaydum¹⁷ dirler. Anda sâkin olan feriştelere 'ukab şüretindedir.¹⁸ Ayağ üzere oturub Hakk-Te'âlâyü 'ibâdet iderler. ¹⁹ Ya'nî Allâhu ekber dirler. Üçüncü sarı yâkıtdandır adına²⁰ Mâ'un dirler. Anda olan feriştelere gerges şüretindedir. ²¹ Dâimâ rükû'dadur. Dördüncü gümüşdür. Adına Erkalun(?) [6A] ¹ dirler. Anda olan feriştelere at şüretindedir. Dâimâ ² secde içindedir. Beşinci gök altındandır. Adına Ratka ³ dirler. Anun feriştelere huri 'iyn şüretindedir. Dâimâ ⁴ anlar Allâhu Te'âlâyü korkusundan ağlamak içindedir. Altıncı ⁵ gök incüdüdür. Adına Dakya dirler. Feriştelere gılmân ⁶ şüretindedir ki Allâh korkusundan ditreşürler. Yedinci⁷ gök nürdür. Adına Garyaba dirler. Anda olan feriştelere ⁸ âdem şüretindedir. Bir ayakları üzerine oturub Allâhu Te'âlâyü ⁹ tesbîh ve tehlîl iderler. Anlar kerrubilerdir. Allâhu Te'alanun ¹⁰ muharreberidir saf saf duruban Allâhu Te'âlâyü rükû' iderler ¹¹ ve sücüd iderler. Bu sözler İbn-i 'Abbasdan nakl ¹² olunmuşdur dağı dirler. Her göğün kalınlığı beş yüz ¹³ yıllık yoldur. Her birinin aralığı dağı beş yüz yıllık yoldur.¹⁴ Vehab razıyallâhu 'anh eydür. Yedi gökden ayrı hicâblar ¹⁵ vardır. Her hicâbda feriştelere vardır ki çokluğundan ¹⁶ birbirini bilmezler. Dürlü dürlü lûgatlarla Hakk-Te'âlâyü tesbîh ¹⁷ iderler. Her gökün kapuları altındandır ki bağlanmışdur. ¹⁸ Kilidleri Allâhu Te'alanun adlarıdır. Vehab razıyallâhu 'anh ¹⁹ eydür. Yedinci gökde yukarı bir deniz vardır ki adına Bahrû'l-hayvan²⁰ dirler. Anun üzerinde bir deniz vardır. Adına Bahrû'l-kamkam ²¹ dirler. Andan yukarı bir deniz dağı vardır. Adına Bahrû'l-ne'am [6B] ¹ dirler. Andan yukarı hicâb denizleri vardır. Anlardan ² yukarı bir deniz vardır. Adına Bahrû'l-gavs dirler. Anun üstünde ³ Rakka-ı menşur vardır. Andan yukarı nür-ı meşûr vardır. ⁴ Andan yukarı beyt-i me'mur vardır. Andan yukarı Şakf-ı merfu' ⁵ vardır. Andan yukarı Bahr-ı mescûr andan yukarı yetmiş bin hicâb ⁶ vardır. Andan yukarı yetmiş bin hicâb dağı zulumâtdan. Andan⁷ yukarı yetmiş bin hicâb dağı ve nür güneşi gibi nürü vardır. ⁸ Andan yukarı yetmiş bin hicâb vardır. Nürü ay gibidir.

Anuñ⁹ üzerinde yetmiş biñ tağ vardır. Her tağın üzerinde yetmiş biñ¹⁰ ‘âlem vardır. Her ‘âlemin dibinde yetmiş biñ şaf ferişte¹¹ vardır. Her şafda biñ kez biñ melek vardır. Anlardan¹² yukarıya yâkuttan yetmiş biñ hicâb vardır. Andan yukarı¹³ yetmiş biñ hicâb vardır gümüşden. Sidretü’l- Münteha anuñ¹⁴ üstündedir. Cennetü’l-Mevânuñ katındadır. Anuñ bir tağı¹⁵ vardır şükür dirler. Ol tağın üzerinde biñ ‘âlem vardır.¹⁶ livâü’l-hamd dirler. Andan yukarı hicâblar vardır zümrüddendir.¹⁷ Andan yukarı nice hicâb vardır miskden. Andan yukarı nice¹⁸ hicâb vardır ‘anberden ve anuñ üstünde kürsî vardır.¹⁹ Birgün hazret-i resülden şallallâhu ‘aleyhi vesellemden²⁰ şual olundu. Livâü’l-hamd ne nesnedür ve anuñ şıfatı nicedür?²¹ Resül hazret eyitdi livâü’l-hamd bir ‘âlemdür ki uzunluğı [7A]¹ biñ yıllık yoldur. Başı kızıl yâkuttandır. Ma‘adası ak² gümüşle yeşil zümrüddendir. Anuñ nürından üç zâviyesi³ vardır. Biri meşriqde ve biri mağribdedür ve biri dünya⁴ göğünün ortasındadır. Her birisinde üçer satır⁵ yazılmışdır. Evvelki şatırında **لا إله إلا الله محمد**⁷ üçüncü şatırında **الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ**²⁵ **بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ**²⁴ **رسول الله**²⁶ haberde gelmişdür ki Hakk-Te‘âlâ⁸ ‘arşı yaradıcak ‘arş kendüyi gördi. Hakk-Te‘âlâ benden⁹ ulu halk yaratmamışdır. Bes Hakk-Te‘âlâ bir yılan yaratdı. Başı¹⁰ ak incüden ve gövdesi kızıl altundandır ve gözleri yâkuttan¹¹ kırk kaşadı vardır. Enva‘ cevâhirle müzeyyendir. Her bir yöni¹² üzerinde bir ferişte oturmuşdır. Ellerinde bir cevher harbe¹³ tutarlar. Allâhu Te‘âlâya tesbîh iderler. Kaçan ol yılan¹⁴ tesbîhe başlaya. Āvazı cemī‘ melâikenün āvazın¹⁵ başardı .Eger tesbîhini erkon(?) dimeşe Hakk Te‘âlâdan¹⁶ ilham olunmaya.Yedi dünya halkı āvazına duymayub ölürlerdi. ¹⁷Ol yılan bu ‘azametiyle ‘arşı kuşatmışdır. B‘azı¹⁸ rivāyetde eydürler. Ol yılanuñ altı yüz biñ başı vardır¹⁹ Her başında yüz yetmiş biñ yüzi vardır. Her yüzünün²⁰ bir yanı yetmiş biñ kez bu dünyacadır. Andan Hakk-Te‘âlâ o²¹ yılanı emriyle. Dört biñ kere ‘arşı tolandı. Andan [7B]¹ girü ‘arşdan yukarı başını biñ yıllık

²⁴ Rahman ve Rahim olan Allah’ın adıyla.

²⁵ “Alemlerin Rabbi olan Allah’a hamd olsun.” Fatiha Suresi 1

²⁶ Allahdan başka ilah yoktur Muhammed Onun kulu ve elçisidir.

yol uzatdı ²ve kıyruğun ‘arşdan aşağı biñ yıllık yol şarkıtdı. ³‘Arş o yılanıñ heybetinden her gün Allāhu Te‘ālāya isti‘ane ⁴ider. Mi’rac gicesinde resūl‘aleyhi’s-selām ⁵ol yılanı görüb ‘acebledi. Ol yılan eyitdi. Yā resūl-ullāh dilerim ⁶ki kıyāmet gününde beni şefa‘atünğden mahrum itmeyesiñ ⁷zīrā senün şefa‘atunğ günāhkārlar içündür didi. Hāzret ⁸resūl aña şefa‘at itmeye zāmin olmuş dirler. Meclīs şāni ⁹haberde gelmişdür ki Hāḳḳ-Te‘ālā yiri ve gögi yaratduğundan¹⁰ sonra bir tāife yaratdı. Anları yirde sākin eyledi ¹¹B‘azılar eydürler ki cān bin cān ol iblīsdür ki şeyātin ¹²işidür ki anlar şırf kāfirlerdür. Ammā cinnün b‘azısı ¹³müslümanlardır. Hem cinler olur ki oğulların yirler. Anlardan ¹⁴oğul ve kız toğar. Şeyātin oddan yaradılmışdur. Andan¹⁵melāike nūrdan yaradılmışdur. Andan sonra kim cin ¹⁶yiryüzine mālīk olmuşdur. Nice zamān Hāḳḳ-Te‘ālāya ¹⁷ibādet itmişlerdür. Zamānile anlarunğ ortasına ḥased ¹⁸düşdi. Birbiriyle cenk itdiler. Ardılarcaḳ fesād¹⁹itdiler. Bes Hāḳḳ-Te‘ālā gökden feriştelere gönderdi. ²⁰Yire indiler. Cin tağlar köşesine ve deñizler ²¹ceziresine sürdiler. Kendüler yirde sākin oldılar. [8A]¹Iblīs ‘aleyhilla’ne ol zamānda ḡāyetde ‘ābid idi ve ²dindār kişi idi. Şöyle kim melāikenün reisi idi. ³ilmü ‘ibādet cihetinde ve taḳarrubda anlardan ziyāde idi. Ol ⁴sebebde Hāḳḳ-Te‘ālā yiryüzine ve göklere ve cennetün ḥazīnelerine anı ⁵ḥākim kılmışdı. Gāh yirde gāh gökde ve gāh ⁶cennetde ‘ibādet eylerdi. Eli altında yetmiş biñ ferişte ⁷vardı. Seksen biñ yıl Hāḳḳ teālāya secde kıldı. Yirde ⁸ve gökde bir ḳadem yir ḳalmadı kim iblīs anda ‘ibādet itmemişdür. ⁹Öyle olıcaḳ iblīsün ḥātırına kibir girdi. ¹⁰Gönline eyitdi. Hāḳḳ-Te‘ālā ki bu mülki baña virmişdür. Yiri ve ¹¹gögi benim ḥükmümde kılmışdur. Anunğ içündür ki Allāh ḳatında ¹²benden sevgüli benden yek kimesne yoḳdur didi. Hāḳḳ-Te‘ālānıñ ¹³irādeti bununğ üzerinedir ki ḳul azmayınca tengri ¹⁴belasın virmez. Bes Hāḳḳ-Te‘ālā iblīse ve dahı aña tabi olan ¹⁵tāifeye eyitdi. **اِنِّي جَاعِلٌ فِي الْاَرْضِ خَلِيْفَةً** ¹⁶yiryüzinde sizden ‘azīz bir tāife yaradırım. Sizün yirünuze ¹⁷yiryüzüne ḥalīfe kılırum ve sizi göge çıkarurum. ḥalīfe ¹⁸kılırum. Anunğ içündür

²⁷ “Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım.” Bakara 31. ayet

kim Ādem melāikenūñ yirine gelmişdi. ¹⁹Ol cihetden anlaruñ ħalīfesi olmuşdır. Yāhūd Allāhuñ ²⁰ ħalīfesi ola. Zīrā Allāhuñ ħükmini icrā itmişdür. İblise ²¹ve feriştelere bu söz kıatı geldi. Zīrā bu sözden kendüleri [8B] ¹yiryüzünden sürülmek anlandı. Eyetdüler ilāhī yirde bir ²kimse mi yaradırsın ki anda fesād ideler nāhaqq yire kıan ³dökeler. Biz ħud seni zikir idüb saña tesbīh ⁴iderüz. Seni saña layık olmayan nesnelerden tenzih iderüz ve ⁵nefsimüzi günāhdan pāk kıılıruz. Ĥaqq-Te‘ālā eyitdi anda ⁶bir ħikmet ve maşlaĥat vardır. Siz anı bilmezsüz ben bilürüm. ⁷Melāike bu sözi işidicek sözlerine peşīmān oldılar. ⁸Allāh Te‘ālā ħışım ide deyü korkdılar. ‘Arşa şıgındılar. El ⁹götürüb Allāhu Te‘ālāya tazarru’ ve niyaz idüb ağlaşdılar ¹⁰Allāhuñ Rızāsın taleb idüb yedi kıere ‘arşı tolaşdılar. ¹¹Tā kim Allāhu Te‘ālā anlardan rāzı oldı. Andan şonra ¹²Ĥaqq Te‘ālā eyitdi varuñ imdi yiryüzinde bir ev yapuñ. ¹³Günāh işleyen kıullarım ol evi ziyaret itsünler Siz ¹⁴‘arşı tavaf itdügünüz gibi anlar daĥı tavaf ideler. Anlaruñ ¹⁵günāhın bağışlayam didi. Bes ol emriyle Kābenüñ yirinde ¹⁶bir ev biñā eyledüler. Mücāhidden rivāyet olundu kim ol binā ¹⁷eyledükleri ev kıızıl yākıutdan iki kıapusu var idi. ¹⁸biri şarka ve biri ġarba açılırdı. İbn-i ‘Abbas eydür ¹⁹kızıl altundan idi. Ādem yaradılmazdan evvel biñ yıl önürdi ²⁰yapılmışdı. Ĥaqq şubĥānehu ve te‘ālā Ādemi yaratmaĥ isticek ²¹yire vahy iyledi kim yā arz senden bir kimesne yaradıram. [9A] ¹Yiryüzine ħalīfe kıılırım. Anuñ zürriyātından niceler baña ‘aşı ²olacaĥdur ve niceler muti‘ olacaĥdur. Muti‘ olanlar cennete ³‘aşı olanları cehenneme kıoyasaram. Yir eyitdi. İlahī benden bir ĥalk mı ⁴yaradırsıñ ki cehenneme kıoyasıñ. Ĥaqq-Te‘ālā eyitdi. Hem bu sözi ⁵yir işidicek ağladı. Anuñ gözi yaşından bıñarlar ve çeşmeler ⁶zāhir oldı. Andan Cebrāili gönderdi kim yirden bir avuç ⁷topraĥ ala. Cebrāil geldi yir eyitdi. Ben Allāhuñ‘izzetine ⁸şıgıñüram ki seni baña gönderdi. Benden nesne almaya ⁹Cebrāil didi. Yirün Allāha şıgıñduĥım göricek topraĥ almaĥa cür‘et ¹⁰idemedi. Dönüb ĥazrete geldi eyitdi. İlahī sen gizlüyi ¹¹ve āşikāreyi bilürsin. Yir senüñ ‘azametüne şıgındı. Baña nesne ¹²virmedi güç ile almaĥı reva görmedüm didi. Andan Ĥaqq teālā Mikāili ¹³gönderdi.

Yir ana dağı Cebrāile didügi gibi didi .Ardınca İsrāfili ¹⁴gönderdi Ol dağı alamadı tā kim ‘Azrāili gönderdi ‘Azrāile dağı eyle ¹⁵cevap virdi. ‘Azrāil eyitdi ben dağı Allāha şıgınrām.¹⁶Allāhuñ emrini şımağdan deyüben dağı şındı.Yirüñ her dürlü ¹⁷toprağından ağından ve kıarasından acısından ve tatlusından ¹⁸eyisinden ve yatlusından bir āvuc toprak aldı.¹⁹Hakq-Te‘ālā hazretine getürdi.Hakq Te‘ālā eyitdi yā ‘Azrāil ²⁰yir saña ne didi? ‘Azrāil eyitdi İlahī sen her nesne bilürsiñ ²¹yir saña şıgındı. Ben de dağı saña şıgındum sözüñi şımadum [9B] ¹aldum. Allāhu Te‘ālā eyitdi ‘izzüm‘-‘azametim hakkiçün ol getürdüğün ²toprakdan bir halk yaradım ki anlaruñ canıñ almağa seni havale ³kılam. Sende şefkat az olduğıçün didi. Andan ol toprağıñı ⁴buldı.Yarısını cennetde koydı.Nice zamān anda ⁵toprak yatdı. Andan sonra çıkarub birbirine katdı. ⁶Anı balçık eyledi.Yoğurdı.Nice zamān ol hāl üzerine ⁷yatdı. Andan balçık kırudı. Bişmiş kiremide dökdi. ⁸Andan sonra Allāhu Te‘ālā anı ādem şeklinde kıldı. Cennetüñ ⁹kapusı önüne kodı. Nice zamān dağı anda yatdı. Ferişteler ¹⁰gelüb geçdükçe anuñ rü’yetini ve hey’etini ta‘accub iderlerdi ¹¹zīrā hiç ancılayın şüret gördükleri yoğ idi. İblis anı ¹²gördükçe göñlünde eydürdi ki Hakq Te‘ālā bunu bir ulu ¹³iş için yaratmışdur. Tā ki bir gün Ādemüñ içine bakdı gördi ¹⁴içi boş. Eyitdi bu sonra kendi şabrına mālİK olmayasardur.¹⁵Arzusına uyusardur didi. Birgün melāikeye eyitdi.¹⁶Eger Allāhu Te‘ālā bunu sizden yek kılursa nice idersiz?¹⁷ Melāike eyitdi. Rabbimizüñ emrine mut‘iin. ‘Asi olmazuz ¹⁸didiler. İblis eyitdi eger Hakq Te‘ālā bunu benim üzerime ¹⁹mufažžal kılursa ben rāzı olmazam. Eger mufažžal olursam ²⁰bunu helāk eylerem didi.Tā kim kırk yıl geçdi.²¹ Ādeme nefhi- rüh uruldı. Ete kıana mübeddel oldı. [10A] ¹Ağsırdı ayak üzerine tırdı. Gövdesi dırnak rengine idi. ²Hergün hüsnü leţāfeti ziyāde olurdu. İbn-i ‘Abbas eydür. ³Hakq Te‘ālā celle celāluhu Ādemüñ her bir uzvun ⁴bır kıalıbdan yaratdı. Başını Ka’be toprağından yaratdı. ⁵Göğsünü dehnā toprağından yaratdı. Kıarnını ve arkasını hind toprağından ⁶yaratdı. Ellerini maşriğden ve ayaklarını mağribden ⁷yaratdı. Vehab rażiyullahu ‘anh eyitdi. Hakq Te‘ālā Ādemüñ ⁸cisini yedi kıat

yirden yarattı. Başını evvelkiden boynını ⁹ikincisinden göğsini üçüncisinden ellerin dördüncisinden ¹⁰karnını ve arkasını beşinciden uyluklarını altıncıdan ayaklarını ¹¹yedinci yirdendür. Andan sonra Ādemde dokuz kapu kodı. ¹²Yedisi başında ikisi aşağısında her ādeme beş havas ¹³virdi. Gözlerine görmek kulaklarına işitmek ağızına ¹⁴tatmak ellerine tutmak diline söylemek ve ağızında yegirmi sekiz¹⁵ dişi kodı. Boynını sekiz bāre sökünden tertib etdi. ¹⁶Arkasını on dört omurgadan tertib kıldı. Sağında ¹⁷ve solında sekiz eyegü kodı . Bağrında birer sökün ¹⁸ kodı. Bilekde ikişer sökün kodı ¹⁹Eliş ayasın on beş bare sökünden kıldı ve her parmağı ²⁰üçer sökünden eyitdi. Uylukda birer sökün kodı ²¹ve birer sökün dizine ve birer sökün incikde ve birer sökün tabanda kodı. [10B] ¹Ayağını on sökünden tertib itdi. Sişirler ve ²şamarlar ile berketdi. Ka'bul aħbar eyitdi. Allāhu Te'ālā Ādeme ³nefħ-i rūħ itmek isticek evvela rūħı yarattı. Andan Ādemün ⁴depesinden nefħ-i rūħ etdi. Rūħ gözlerine yetişindi gözünü ⁵açdı. Kendüye nazar etdi. Bedenini külli toprak gördi. Can ⁶kulaklarına irişecek feriştelereş tesbīhin işitdi. ⁷Genzine irişecek bir kerre ağışırđı. Bedeni insanağı ⁸delikler açıldı. Cān diline geldiginleyin elħamdülillāh didi. ⁹İncikine irişecek gövdesi et ve kan ve sişir ve şamar ve sökün ¹⁰oldı. Ol dem diledi kim kılka. İlla cān dağı ayaklarına ¹¹gelmişdi. Ol Cum'a gün idi rūħ Ādemün gövdesinden ¹²yarım gün karar kıldı kim şimdiki zamānuş beş yüz yıl mişdārıncadır. ¹³Ĥadişde gelmişdür ki Ĥaħk Teālā Ādemi Cum'a gün ¹⁴yaratmışdür ve Cum'a gün cennetden çıkmışdır ve Cum'a gün¹⁵yiryüzine inmişdür. Rūħ dağı Cum'a gün kabz olunmuşdür ¹⁶ve hem kıyāmet Cum'a günü kopyasardur ve hem haşr ve Ĥisāb ¹⁷Cum'a gün olısardur. Vehab raşiyullahu 'anh eydür. Ādem ¹⁸cennetde altı gün karar itdi. B'azılar eydür beş sa'at ¹⁹ karar itdi. B'azılar eydür üç sa'at karar itdi. ²⁰İbn-i 'Abbas eydür yarım gün karar itdi. B'azılar eydür²¹ Ādem Cum'a gününüş bir sa'ati geçdükden sonra Ĥalk olundu. [11A] ¹Ol günüş her sa'ati şimdiki günüş biş yılıncadır. Dünya yılınuş ²kırk yıl mikdarında nefħi rūħ oldı. On ikinci sa'atin ³ kalan tamām olunca cennetde şurđı. Andan sonra yire indi. ⁴Ebū Ĥureyre raşiyullahu

‘anh rivāyet ider. Resūl ‘aleyhi’s-selām ⁵buyurdu ki **خلق الله آدم على صورته** ²⁸ Ya‘nī Allāhu Te‘ālā Ādemi⁶ kendü şüreti üzerine yaratdı. Şeyh Ebi Bekr eydür bu hadişin ⁷m‘anası budur ki Allāhu Te‘ālā Ādemü ökdügi demde ne ⁸şüretde ise yaradıldığü vaqt dağı ol şüret üzerine ⁹yaratdı. Ya‘nī hiç şüreti mübeddel ve müteğayyir olmadı. Nitekim ¹⁰zürriyâtının hāli öyledür. Evvel mertebesi nuḫfedür.¹¹ Şonra uyuşmuş kındur etdür sökündür. Andan evvel söküne¹¹deri giydürürler. Andan evvel oğlan olur andan yigıt olur. ¹³Andan yir olur Ādem peygamber eyle olmadı. Yaradıldığü ¹⁴nice ise uçmağda dağı dünyada dağı ol şüret üzerine¹⁵idi.Hiçbir dürlü dağı olmadı. Düst der ki hadişün m‘aḫāsı ¹⁶bu ola ki ¹⁷Haḫḫ-Te‘ālā Ādemi yaratdı ki hāli hilḫati şüretde bir qarad ¹⁸üzerine itdi. Ammā b‘aızı yirde Haḫḫ-Te‘ālā Ādemi bir kaç ¹⁹şüretile zıkr ider gāh azğunlığıyla gāh **وَعَصَى آدَمُ رَبَّهُ فَغَوَى**²⁹ gāh hidāyet ile anjar **وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا** ³¹ [11B] ¹ **ثُمَّ اجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَتَابَ عَلَيْهِ وَهَدَى**³⁰ gāh işyan ile gāh tevbe ile ³² **عليه إنه هو التواب الرحيم** ve gāh cehl ile anjar. ³³ **كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا**² Bes Ādemün hālını iḫtilāf üzerine yaratdı. ³Nitekim melāikeyi bir hāl üzerine yaratdı. Dāim hayrdadır. ⁴Yāḫud şeyāṭini bir hāl üzerine yaratdı. Dāim şerdedür. ⁵B‘aızı rivāyetde **عَلَى صُورَةِ التَّمْرِ**³⁴ gelmişdür. Ya‘nī Haḫḫ-Te‘ālā ⁶Ādemi begendügi ve iḫtiyar etdügin şüreti üzerine yaratmışdır. ⁷Nitekim Qur‘ānda buyurur. **خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ فِي أَحْسَنٍ تَقْوِيمٍ**³⁵ ⁸haberde gelmişdür ki Haḫḫ-Te‘ālā Ādemi yaradılcağ melāike anuñ ⁹şüretin ta‘accub itdiler.Vuḫuş tuḫurānı birbirine haber verdiler.¹⁰ Meger Ādem yaradulmazdan evvel kuşlarla balıklar arasında ¹¹dostluk varidi. Yiryüzünde olan kuşlar ve balıklara haber virürlerdi. ¹²Ādem yaradılcağ kuşlar anuñ şeklini ve hey‘etini balıklara ¹³haber virdiler ki Haḫḫ-Te‘ālā bir kimesne yaratdı ki iki eli ve

²⁸ "Allah, Adem'i kendi suretinde yarattı." (Buhari, İstizan 1; Müslim, Bir 115)

²⁹ "Ve Ādem, Rabbine asi oldu, böylece azdı." Taha suresi 121. ayet

³⁰ "Sonra Rabbi, onu seçti. Böylece onun tövbesini kabul etti ve onu hidayete erdirdi." Taha 122. ayet

³¹ "Ve (Allah), Ādem'e, (Allah'ın) isimlerinin hepsini (bu isimlerdeki hikmetleri) öğretti." Bakara 31. ayet

³² "Böylece O, tövbenizi kabul buyurdu. Muhakkak ki O, O tövbeleri kabul eden ve Rahim olandır." Bakara 54. ayet

³³ "İnsan cahil ve zalimdir." Ahzab 72. ayet

³⁴ "Allah, insanı Rahman suretinde yarattı" (Buharî, İsti'zân, 1; Müslim, Birr, 115,)

³⁵ "Andolsun ki biz, insanı (nefsini), ahseni takvim içinde (nefs tezkiyesi ve tasfiyesi yaparak en güzele ulaşabilecek özellikte) yarattık." Tin 4. ayet

ayağı var. ¹⁴ Söyler didiler dağı Ādemün şıfatın balıklara şerh eylediler. ¹⁵ Balıklar bu sözi işidicek eyitdiler heyhāt heyhāt bize artık rahat ¹⁶ kalmamış. Siz kaçın havāya gidün biz deniz dibine ¹⁷ talalum didiler. Kuşlar bu hāle sebep nedür? Balıklar eyitdiler. ¹⁸ Şunu ki siz vaşif itdüğünüzleyin ise cemī^c mahlūkat ¹⁹ elinden ‘aciz olırsardır. Andan sonra feriştelere bir araya ²⁰ gelüb tanış itdiler. Didiler ki Allāhu Te‘ālā dilerse yaratsun. ²¹ Bizden mükerrerem olmaya zīrā ki biz qadīmüz ve hem neden haberi var?[12A]¹ Biz her vecihle yiküz. Bes Allāhu Te‘ālā anlara acziñ bildürmek için ² Ādeme cemī^c lügati ilhā itdürdi. Mevcudatın cemī^c sinden ³ Ādemi haberdār itdi. Andan Ādemün fazīletin aşikāre itmek için ⁴ Melāikeye eyitdi. Çün kendünüzü Ādemden ‘alim bulursuz. ⁵ Diyin imdi işbu mahlūkatın esmāsını bilün ve müsemmasından ⁶ başa haber virün. Melekler eyitdi. İlahī bizüm ne ‘ilmümüz ola. Sen bize ⁷ ilham itdüğünden gayri nesne bilmezüz. ‘Alim sensin ki ⁸ cemī^c gizlünün ve aşikārenün ‘ilmi katında hāşıldır. Hākimsin ki ⁹ her nesne yerlü yeründe işlersin didiler. Hakk-Te‘ālā eyitdi yā Ādem ¹⁰ Sen mevcudatın esmāsından haber vir. Bes Allāhu emriyle her ¹¹ nesnenün adını ve menāf‘ini ve helālini ve haramını anlara haber ¹² virdi. Öyle olsa Hakk-Te‘ālā eyitdi ben size dimedüm mi ki gökde ¹³ ve yerde olan esrārı ben bilürüm. Ve sizün gizlü ve aşikāre ¹⁴ didüğünüz dağı bilürüm. Belki gönlünüzden geçen nesnelere ¹⁵ bilürüm didi. Aşikāreden murād iblīs meleklere eyitdi ¹⁶ Hakk-Te‘ālā size Ādeme muti^c olun dirse nice idersiz. Anlar ¹⁷ eyitdi. Allāhu emrine muti^c oluruz. Kin güden iblīsün ¹⁸ murādı gönlündeki hatırından geçirdigi Allāhu Te‘ālā bunu benden ¹⁹ yikliycek olursa ben rāzı olmazam dimişdi. Hakk-Te‘ālā celle ²⁰ celāluhū Ādeme secde idün diyü meleklere emr itdi. Cemī^c si ²¹ Ādeme secde etti. illā iblīs itmedi. Ululandı. kibir itdi. [12B]¹ Allāhu emrin şıdı. Cemī^c melāikeden muqarreb iken kibr ² üçünden kāfir oldu. Rivāyetde gelür kim birgün iblīs seyir iderdi. ³ Bağı gördü ki ‘arşın halkasında yazılmış ki benim ⁴ muqarreb kullarımdan bir kıla bir nesne buyursam gerek ol benim emrime ⁵ ita‘at itmeyeserdür. Ben katımdan sürüben la‘net itsem gerek. Anın ⁶ cemī^c ‘ibādetini

hebāen mensūr kılsam gerek. İblīs ol hattı ⁷ görücek ‘acebledi eyitdi. İlahī ol ne ola ki senüñ emrine ⁸ muti‘ olmaya? Baña destūr vir ki aña l‘anet eyleyem didi. Hakk-Te‘ālā ⁹ destūr virdi. İblīs ol kula biñ yıl la‘net eyledi. ¹⁰ Bilmedi ki l‘anet itdüğü kendü nefsidür. Bir rivāyetde dahı ¹¹ gelmişdür. İsrāfil bir gün levh-i mahfūza nazar kıldı. İblisñ ¹² gördüğü gibi hañ gördi. Anı göricek İsrāfil qorqusundan ¹³ şol kadar ağladı kim Cemī‘ ferişte anı esirgediler. ¹⁴ İsrāfilin katına cemī‘ oldular. Niçün ağlarsñ yā İsrāfil ¹⁵ didiler. İsrāfil eyitdi. Bugün Allāhuñ şırlarından bir şırta vākıf ¹⁶ oldum. Ol yazılmışdan anlara haber virdi. Melāike ol ¹⁷ haberi işüdüb ağlaşdılar. Feryād itdiler ne zārīlik itdiler. ¹⁸ Andan eyitdiler. Bu nesneye bundan artuq çāre yoqdur ki ¹⁹ dirülüb ‘Azrāile geldiler. ‘Azrāilñ Allāh katında ²⁰ d‘uası maqbuldur diyüb ‘Azrāile bizüm için d‘ua eyle ki ²¹ ol qorqudan emīn olavuz. Bes gelüb ‘Azrāile hāli bildürdiler. [13A] ¹ Bizim için d‘ua kıl şeyh didiler. ‘Azrāil el ² getürdi. İlahi bunları ol qorqdukları nesneden emīn ³ kıl didi. Hiç kendüyi anmadı. D‘uası anlaruñ hakkında maqbul ⁴ oldu. Āhir ol belā kendü başına geldi. Dirler ki evvel tevāzu ⁵ Ādemden kaldı. Tekebbürlük evvel şeytāndan kaldı. Zira Ādem ⁶ evvel emirde kendiyü toprak gördi. Miskinlik yolun tıtdı. ⁷ Şeytān kendüyi ulu gördi. Beni oddan yaratduñ ⁸ anı topraktan yaratduñ. Ben aña nice secde idem didi. ⁹ Allāh Te‘ālā eyitdi galat itdün ey mel‘un. Toبراқ her nesneyi ¹⁰ ulaşdurıcıdır. Ol ayırıcıdır. Bes Ādem tevāzu itdüğinden ¹¹ ululuq buldı. İblīs kibriyle merdüd kaldı. ¹² İbn-i ‘Abbas razıyallāhu ‘anh eydür hazret-i resūlden şallallāhu aleyhi ve sellem işitdüm ki her kişinüñ ¹⁴ başında kudretten iki zencir vardır. Birisinüñ ucı ‘arşda ¹⁵ ve birisünün ucı yedi kat yirüñ altındadır. Qaçan bir kişi ¹⁶ tevāzu itse ve miskinlik yolun tıtsa ol ‘arşdaki ¹⁷ zencir yuqaru çeker. Qaçan kibir itse ol yedi kat yirüñ ¹⁸ altındaki zencir aşığa çeker. Tā kim yedi yirden aşığa ¹⁹ indürür. Çünkü iblīs secde itmedi. Dergāhdan sürüldi. ²⁰ Hakk Te‘ālā melāikeye emr itdi. Bir altın taht üzerine Ādemi ²¹ getürdiler. Allāhuñ emriyle semāvātı Ādeme seyr itdürdiler. [13B] ¹ Yüzyıl miqdarı Ādemi gezdürdiler. ¹ Ne kadar ‘acāib varise gösterdiler. ² Andan Hakk Te‘ālā miskden iki

kanadlı bir at³ yaratdı. Adına Meymun dirlerdi. Ādem peygamber ‘aleyhi’s-selām⁴ ol ata bindi. Cebrāil dizgin tutdı. Mikāil sağında⁵ İsrāfil şolunda gökleri seyrān itdürdiler. Ādem feriştelere⁶ uğradıkca esselām‘aleyküm dirdi. Feriştelere ‘aleykümselām⁷ dirlerdi. Şimdi evladī ortasıntağı selām ol selāmdur .⁸ Andan melāike Ādemi hezeran ‘izzetile cennete götürdiler. Ādem⁹ cennetde sakin oldı. İlla yalañuz idi. Hiç münisi yoğidi.¹⁰ Tā ki bir gün uyur ve ünük gibi yaturken Hakk Te‘ālā Ādemüñ¹¹ sol eygüsünden Havvayı yaratdı. Ādem toru bakıñ Havvayı¹² gördi. Yanında oturur beğāyet şāz oldı. Ne kişisiñ¹³ diyü şordı. Havva eyitdi senüñ hātūnuñam. Hakk Te‘ālā¹⁴ senüñ için yaratdı ki birbirimiz ile eğlenürüz didi. Andan¹ Hakk Te‘ālā eyitdi yā Ādem sen dañı Havva dañı bostanlarıñda¹⁶ sakin oluñ cennetüñ n‘imetlerinden yeñ. Her ağacüñ yemişinden¹⁷ aluñ. İlla huld ağacınıñ yemişine yañın varmañ ki anı size¹⁸ harām itdüm. Andan yimeñ nefsiñüze zulum idersiz. Dirler ki¹⁹ ol ağaç buğday ağacı idi. B‘azılar eydür ki üzüm²⁰ ağacı idi. B‘azılar incir ağacıdı dirler. İblis lā‘in²¹ Ādemüñ cennete girdüğine gāyet hased itmişdi. Bu sözi [14A]¹ işidicek gāyet sevindi. Anuñ ile Ādemi azdıram² diyü fikriyle cennetiñ kapısına geldi. Rızvan iblīsi³ içeri koymadı. Bes cennetteki hayvāna tā iblīs kendüyi arz⁴ eyledi ki beni kapudan içeru koyuñ didi. Rāzı olmadılar illa yılan⁵ rāzı oldı. Ol vañt yılan beğāyet hūb şüretde idi.⁶ İblisi alub kapudan içeri girdi. İblis giricek çağırdı ki⁷ ya Ādem eger şeceret‘ül-hulddan yirseñiz yā melek olusuz yā⁸ muhālled cennetde kalursız. Eger yemezseñiz cennetden çıkarsız didi.⁹ Ādem şeytāniñ sözine inanmadı İblis Allāha and içdi.¹⁰ Sözümüñ inanuñ didi. Havva şeytāniñ söziyle buğdaydan¹¹ yidi. Andan Ādemüñ eline şundı. Ādem Havvayı gāyetde severdi.¹² Aña muhālifet itmeyi revā görmedi. Eyitdi eyle itme. Allāhuñ¹³ hışmından korqarım Havva eyitdi yā Ādem korqma. Allāhuñ rahmeti¹⁴ çokdur. Nāçar oluben Havva elinden buğdayı alub yedi. Havva¹⁵ evcinden cennetden sürüldi. ‘Ulemā eydürler Hakk Te‘ālā Ādemi¹⁶ ol ağaçdan nehiy itdüğünden hikmet ol idi kim Ādem dünya¹⁷ toprağından yaradılmışdır ve hem misken dañı dünyada olsa¹⁸ gerek idi. Cennete koyduğundan

şonra ol ağaçdan nehiy ¹⁹itdügi Ādemün şabrıñ denemek idi. Nitekim dünyada ²⁰b‘azı nesne ĥarām kıldı. Ādem oğlanları imtiħan itmek ²¹içün İbn-i ‘Abbas rađıyallāhu ‘anh eydür Ol ağaç ki Ĥaĥĥ-Te‘ālā Ādemi nehiy itdi. [14B]¹ Beğāyet ĥüb şüretde idi.Yapraĥları² ĥulleden budaĥları kıızıl altundur. Yemişi yaĥdan yumuşaĥ ³balıdan tatlı idi ve ĥardan ağ idi. Ĥıyametden şonra ⁴mü‘minler cennete giricek yolları ol ağaca uğrırsardur. Cem‘si ⁵ol ağacuñ ĥüsnünü görüb mutahayyır ĥalırsardur. Melekler eydeler ki ⁶ne durursız? Yürüñ ki Ĥaĥĥ-Te‘ālā ĥonukluk itse gerek diyeler.⁷Ol ağacuñ güzelliğine ĥayran ĥalub gidemeyeler. Melekler eydeler ⁸atañuz Ādemi aceblemen. Ol şabır idemeyüb yedügi bu ⁹ağacuñ yimişüdü diyeler. Ravi eydür hemangi Ādem ol ağaçdan ¹⁰yidi. İkisiniñ bile ĥulleleri uçdı yalıcaĥ ĥaldılar. ¹¹İkisi iki yaña ĥaçdılar. Ĥaĥĥ-Te‘ālā eyitdi yā Ādem benden mi¹²ĥaçarsuñ? Ādem eyitdi İlāhī günāħ itdüm utadıgımdan ĥaçarın.¹³Ĥaĥĥ-Te‘ālā eyitdi. Yā Ādem ben seni ol ağaçdan nehy itmedüm mi? ¹⁴Eyitdi yā Rabb ammā ne bilürdüm ki yalan yire bir ĥişi saña and ¹⁵içe didi. Andan ikisi bile incir yapraĥın alub ¹⁶bellerine tutdılar. Melekler Allāħ emriyle ikisin bile yire indürdiler.¹⁷Ādem yire inicek Hindistana düşdi. Ĥavva Ciddeye¹⁸düşdi. Yılan İsfehana düşdi. ¹⁹أَهْرَاطُ وَأَبْعَضُكُمْ لِبَعْضٍ ³⁶عَدُوٌّ وَلَكُمْ ³⁷فَتَلَقَىٰ آدَمَ مِنْ رَبِّهِ كَلِمَاتٍ فَتَابَ عَلَيْهِ إِنَّهُ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ ¹ [15A] ²م‘anayı āyet budur ki Ādem yire ³indikde birĥaç kelime öğrendi. Ĥaĥĥ-Te‘ālā ol kelime ⁴bereketine Ādemüñ günāħını baĥışladı. Tevbessin ĥabul kıldı. ⁵Dirler ki Ādemiñ öğrendügi kelimāt buydı.⁶ رَبَّنَا ظَلَمْنَا لِنَفْسِنَا وَإِنَّ لَنَا لَمَّ تَغْوِرُ لَنَا وَتَرْحَمْنَا لِنَكُونَنَّ مِنَ ⁷الْخَاسِرِينَ ³⁸ ⁸Ya‘nī ol Allāħ günāħlar baĥışlayıcı Allāħdur. Ĥullarına ⁸raħmet idicidür ve demişlerdir ki Ādem cennetden ĥıĥdıĥdan ⁹şonra iki yüz yıl ağladı. B‘azılar eydür

³⁶ “Ve: “Birbirinize düşman olarak (dünyaya) inin.” Bakara 36

³⁷ “Sonra Ādem, Rabbinden kelimeleri telakki etti (öğrendi) (ve Rabbine tövbe etti.).” Bakara 37.ayet

³⁸ “Dediler ki: "Ey Rabbimiz! Biz kendimize zulmettik, eğer bizi baĥışlamaz ve bize rahmetinle muamele etmezsen muhakkak ziyana uğrayacaklardan oluruz!" Araf 23.ayet

üç yüz yıl ağladı. ¹⁰Andan tevbesi kabul oldu. B'azılar eydür Ādem cennetden¹¹ dört nesne ile çıkmışdır. Biri mersin ağacından aşası ¹²ikinci incir yaprağı üçüncü barmağında yüzük dördüncü gözyaşı¹³ 'Aşāy-ı Musāya değdi. anuñile nubuvvet buldı.¹⁴İncir yaprağını giycekeridi. Misk oldu. Yüzük Süleymāna değdi ¹⁵Cihāna hüküm itdi. Ağlamak 'aşilere degse Allāhuñ rahmetine ¹⁶irüşürlerse 'aceb değil. Hikāyetde gelmişdür. Ādem yire inicek ¹⁷çok ağladı. Eyitdi ilāhī çün beni ol ağaçdan nehy itdiñ?¹⁸ Tahtımı niçün onuñ dibinde eyledüñ? Hakk-Te'alā eyitdi yā Ādem ¹⁹rahmetüm m'asıyet yanında yazmayınca tahtuñı ol ağaç dibinde iletmedüm.²⁰Ādem eyitdi ilāhī çün günāhumı bağışlarduñ niçün cennet içinde ²¹iken bağışlamaduñ? Hakk-Te'alā eyitdi yā Ādem ol vaqt sen bir [15B] ¹yalnız kişiydüñ. Senüñ günāhın bağışlamağla benim keremüm ²ve cömerdligüm zāhir olmazdı. Seni anuñ içün dünyaya gönderdim.³Tā kim ol günde biñ biñ 'aşilerle gelesüñ. Cemī'sinüñ ⁴günāhını bağışlayam. Ol bileler benüm merhametüm çokdur. ⁵Birgün resül hazret 'aleyhi's-selām aşhābına eyitdi. Hiç bilürmisiz ⁶kerīm kimdür? Eyetdüler yā resül-ullāh bilmezüz.Resül-ullāh ⁷'aleyhi's-selām buyurdi. Ādemüñ kerīmi Yuşuf peygamberümdir ki ⁸atası Y'akub Mışırda anı görmege gelicek kendü ⁹Mışır halkıyla atasına karşı çıkdı. Ol dem ki atasıyla ¹⁰buluşdı. Mışır hālķına yā kavmim didi. siz kim kisiz? Anlar eyitdiler. ¹¹Biz cemī'miz senüñ kuluñuz. Zīrā Yuşuf ¹²kızlıkda anlaruñ cemī'sin şatun alub kıl eylemişdi. ¹³Andan Yuşuf eyitdi yā kavm ātamüñ kelimesi berekātıyla ¹⁴cemī'ñizi āzad kıldum. ¹⁵Temşil ancılayım 'Arasat güninde Muḥammed Muştafa 'aleyhi's-selām ümmetiyle Allāhu Te'alā hazretine¹⁶varıcağ eydüyeser ki yā ümmet-i Muḥammed siz kim kisiz? Anlar eydeler ¹⁷ilāhī senüñ kuluñuz. Allāhu Te'alā eyde kim Yuşuf ¹⁸atasıñ kelimesiyle cem'i mışır hālķını azad etmişdi. ¹⁹Benim ḥabībüm benim katumda anuñ atasından daḥı ²⁰azızdür ḥabibim 'aşķına cem'inüzi azad eylerüm. ²¹Hikāyet olundu kim Ādem peygamberüñ tevbesin kabul itdükdün [16A] ¹şonra Ḥavvayı yokladı katında bulmadı. Yiryüzünde Ḥavvayı² isterken hūb yüzlü gökçek hulu bir yigide düş oldu.

³Selām virüb eyitdi ne yiğitsiñ ne hūb şūretiñ ⁴var saña kim dirler? Maķāmuñ ķandedur? Ol yiğit eyitdi. ⁵Benim aduma 'aķıl dirler menzilüm ademoğlanlarınuñ dimāğundadır. ⁶Ādem geçdi berikide daħı uğradı. Andan daħı ⁷hūb. Aña selām virdi şordı ne kişisiñ ve duraguñ ⁸ķandedur? Ol eyitdi benüm adum ĥayādur. Ādemoğlanunuñ ⁹gözlerinde olurım didi. Andan geçdi bir zamāndan bir ¹⁰kişiyeye daħı uğradı ol ikisinden daħı laţif ¹¹selām virdi. Eyitdi sen ne hūb kişisiñ yirüñ ¹²ķandedür? Ol kişi eyitdi baña şefķat dirler. Ben Ādemoğlanlarınuñ ¹³göñlünde olurım. Ādem ondan daħı gitdi. ¹⁴Nāgāh bir çirkin şūretlü bir kimseyeye uğradı. Ādem ¹⁵onuñ çirkinliğin acebledi .Eyitdi ne kişisiñ ¹⁶aduñ nedir ve yirüñ ķandedür? Ol kişi eyitdi ben ¹⁷iblis oğlanlarındanıñ.Adıma ġadab dirler.Yirüm Ādemoğlanlarınuñ ¹⁸dimāğundadır. Eyitdi ne söylersiñ? Ben senden ¹⁹evvel aķla uğradum. Dimāğ benüm yirümdür didi ġadab ²⁰eyitdi gerçekdür. Dimāğ aķluñ yiridür. Beni göricek ²¹bir s'aat eglenmez ben varıcaķ ol çıkar didi. Andan geçdi [16B] ¹Biraz giderek bir kişiyeye daħı uğradı. Evvelkiden ²daħı neħs andan daħı yinerüncü (?) Ādem eyitdi ne murdar şeklüñ ³var saña kim dirler? Eyitdi yā Ādem baña 'tamā' dirler. Ben ⁴Ādemüñ gözlerinden olurım didi. Ādem eyitdi göz ĥun ĥaya ⁵yiridür andan nice olursiñ? 'Tama' eyitdi yā Ādem ben gelicek ⁶ħaya 'turmaz gider. Ādem andan daħı geçdi giderek evvelkiden ⁷daħı murdar bir kişiyeye uğradı eyitdi ne çirkin şūretiñ ⁸var. Saña kim dirler? Eyitdi yā Ādem seniñ oğlanlarıñ beni severler. ⁹ Benim adım ĥaseddur. Duragım Ādemoğlanlarınuñ göñlünde ¹⁰olur. Ādem eyitdi ol ĥud rahmet yiridür. Sen anda ¹¹neylarsiñ? Ĥased eyitdi Beli rahmet yirüdür evet ben gelicek ¹²rahmet andan gider. Ben gitmeyince yine yerine gelmez. Ādem eyitdi ¹³sen ne ile gidersiñ? Rızā ile. Rızā gelicek ¹⁴ben 'tuz gibi erirem didi. Ādem eyitdi Rızāyı ne giderür? ¹⁵ Ĥased eyitdi 'tama' giderür. 'tama' gelicek rızā belürsüz ¹⁶ olur. Ādem eyitdi yā 'tama' kim giderür? Ĥased eyitdi 'ķana'at ¹⁷giderür.Ādem eyitdi 'ķana'ati kim giderür? Ĥased ¹⁸eyitdi 'şehvet giderür. Ādem eyitdi yā 'şehveti kim ¹⁹giderür? Ĥased eyitdi Allāh 'ķorkusu. Ādem eyitdi ²⁰'ķorĥuyı ne giderür? Ĥased eyitdi zıķrullah

giderür ²¹Ādem eyitdi zikre müdavemet ne ile olur? Hased recā [17A] ¹şıdıkla olur. Şıdık zikirde olur zākirlerde nisyān ²olmaz. Nisyān olmayan kişi korhuda korğan kişi şehvetde ³ihtirāz ider kana‘ati ihtiyār ider. Bir kişinün gönlünde ⁴kana‘at ola anda tamā‘ olmaz tamā‘ gidince kez rızā ⁵gelüb bir küllī rızā nūryla münevver ola. Andan hased ⁶gider.Yerine rahmet gelür rahmet gelicek cemī‘ kişiye ⁷menfa‘at yetişür. Āmir-u has anuñ katında beraber olur.⁸ Bes bir kişi kim esirgeyici ola Haqq-Te‘ālā anı esirger. ⁹Niteki peygamber buyurmuşdur. ¹⁰ **يَرْحَمُهُمُ الرَّحْمَنُ اَرْحَمُوا مَنْ فِي الْاَرْضِ يَرْحَمَكُمُ** ³⁹ ¹¹rāvi eydür ki Ādem evvel nehiy olan ağaçdan yiyecek ¹² bir zahmet yetişdi. Yire indikden sonra kuşdı. Ol ¹³kuşundıdan ağu ağacı oldu. Ol ağaçdan yılan yidi. ¹⁴Andan zehir oldu. Bilgil ey mü‘min Ādeme harām nice zehir ¹⁵olduysa oğlanlarına dañı zehirden āhiretde ‘uqubetinde ¹⁶korqmaq gerek. Dirler ki Ādemün tevbesi kabul ¹⁷olduğdan sonra ol yedügi harāmunñ kuvvetinden burnunda ¹⁸bakiye kalmışdı. Ol kuvvetle Havvaya cima’ etdi. Andan ¹⁹ Kābil hāşıl oldu. Karındaşı Hābili öldürdi. İmdi ²⁰şol kadarca harāmdan bu fesād olıcağ anı göre ²¹ kıyas it ki çoğından neler olacağdur? Şeyh ebū’l Kaşım [17B] ¹eydür Haqq-Te‘ālā insanı bir nev‘ ile yaratmışdur ki ²hem dünyada hem ahrete yarar. Zīrā maḥlūkat üç nev’ üzerinedür. Birisi ³şırf dünya içündür āhirete yaramaz birisi şırf ⁴āhiret içündür. Dünyaya meyl eylemez melāike gibi daima ‘ibādeti ⁵meşguldur. Nefs arzusundan beri olmasadur. Ammā insanuñ ⁶bir nev’i iki ‘ālemde bile maḥfuz olmuşdur. Zīrā Allāh insana ⁷şehvet virdi. Ol sebebden yir ve iḥer nefis arzusın virüb ⁸ve dañı aql ve m‘arifet ve iḥlas virdi ki m‘abudına ⁹‘ibādet kıla. Āhiretde mertebe kazana. Bunda hikmet oldur kim çün ¹⁰ Haqq-Te‘ālā Ādemi yiryüzünde ḥalīfe kıldı gerekdir ki Ādem dünyayı ¹¹‘imaret eyleye ve hem ahrete dañı şalāḥiyeti ola. Dünya ‘imāreti ¹²nefisle 8 olur görmez misin ki melāikenün nefsi olmadığüçün ¹³ dünyayı ‘imāret itmeye yaramaz. Ol sebebden ¹⁴insana nefis virdi ammā āhirete şalāḥiyet

³⁹ Siz yerdekilere merhamet edin ki göktekiler de size merhamet etsin.” (Ebu Davud; Tirmizî).

akılla olur.¹⁵Görmez misin ki hayvanda akıl olmadığı için āhret işine ¹⁶yaramaz. Ol cihetden insana akıl virdi bes insanın iki ¹⁷nev'inden bile hāz olundu. Bes bu sözden anlatır ki insan ¹⁸melâikeden ekmele ve eşrefdür. haberde gelmiştir. Ādem yire indüğü ¹⁹vağtde başı göğe irüşürdi. Hāğğ-Te'ālā melâikenün ²⁰tesbîhin işidürdi. Hāğğ-Te'ālā Ādemi kışaltdı. Tā kim²¹boyı altmış zirā' oldu. Ādem eyitdi yā Rab n'oldum ki [18A] ¹ben ferişterün āvazın işitmez oldum. Hāğğ-Te'ālā eyitdi ²yā Ādem günāh işledün. Öyle diyicek Ādem katı mahzūn oldu. ³Ağlamasın evvelkiden arttırdı. Tā şuna degin kim Allāhu Te'ālā ⁴tevbesin kabul kıldı. Ol vağt Ādeme emr itdi. Mekkeye vara. ⁵K'abenün yirinde olan evi ziyaret ide. Ferişter gibi anda ⁶Allāhi zıkr ide. Bes Mekkeye 'azm itdi. ,Her ulu şahrāyı bir ādem eyler. ⁷Her ayağı basduğı yir bir şehir oldu. Tā kim Mekkeye irdi. Ol evi ⁸Ṭavaf eyledi. Ṭavaf iderken ferişter buluşdı. Eyitdiler haccun ⁹mağbul olsun yā Ādem senden öñdin ikibiñ yıldur ki biz bu adı ¹⁰ṭavaf iderüz didiler İbn-i 'Abbas eydür Ādem Hindistandan ¹¹yayağ kırk kez geldi. K'abeyi ṭavaf eyledi. Ebū sa'id el ħudri ¹²eydür altmış kere ṭavaf eyledi. Ādemün bir kürsisi varidi ¹³ṭavafdan fariğ olucağ ol kürsi üzerinde oturdı. ¹⁴Melekler dört yanına üşerlerdi. Ol demde yirde cinnü melek ¹⁵ve şeyātın sakın olurdı. Yiryüzünde günāh işlenmezdi¹⁶ ve kan dökülmezdi. Şol vağt ki Ādeme ħurbān it diyu ¹⁷emr olundu. Şeytānun azdurmasından ħorğdı. Allāha ¹⁸şığındı Allāhu Te'ālā ferişterleri gönderdi ki Ādemi ¹⁹ortaya aldılar. ṭurdılar ki şimdi ħarem ol ferişterin ṭurduğı ²⁰yirdedür. B'azılar eydür İbrāhimle İsmā'il K'abe yapıcak²¹ Cebrāil ħacerü'l-esvedi getürdi. İbrāhim peygamber [18B] ¹'aleyhi's-selām alub yerine ħodı. Ol vağt ħacerü'l-esved² her ṭarafa nūr virdi. Ĥarem ħacerü'l-esvedün nūrı irüşdüğü ³yirdendür. B'azılar eydür ħacerü'l-esvedi Ādem cennetden ⁴böyle çıkarmışdı. Zira anda zürriyātiçün 'ahd yazılmışdur ⁵Ol ṭaşda ħonmuşdur. Ādem ölünce kendüsinden gidermedi. ⁶Ādemden sonra Nūh anı Ebū ħays Ṭağına ilettdi. Emānet ⁷ħodı. O demde Ebū ħays Ṭağı ħorasanda idi. ⁸İbrāhim peygamber 'aleyhi's-selām K'abe yapub ħacerü'l-esved ⁹yirine gelicek İsmail ol araya

kömağa taş istedi ¹⁰ bulamadı. Allāhuñ emriyle Ebū Kays tağı ħorasandan ¹¹ getürildi. Mekkenüñ katına geldi. Eyitdi yā İsmā‘il ol aranıñ ¹² taşı bende emānetdür gel al düyu çağırdı. İsmā‘il vardı. ¹³ Bir bölük taşı yaraladı. İçinden ħacerü’l-esvedı çıkardı. ¹⁴ Getürdi yirine kōdı. Andan Ebū kays tağı eyitdi yā ħālilullah ¹⁵ dilerim ki Allāhdan beni dileyesiñ. Yine ħorasana iletmeyem ¹⁶ bunda kalam didi. Bes İbrāhim du‘ā kıldı. Ebū kays Tağı ¹⁷ ol arada kıldı. Dirler ki yiryüzünde altı kere yüz biñ ¹⁸ yüz altmış üç tağ vardır o açık debeciklerden ġayrı. ¹⁹ Yiryüzine evvel kōnılan tağ Ebū kays Tağıdır. Bu cem‘ ²⁰ tağların birer tamarı Kaf Tağına ulaşur. Kaçan Hağk Te‘ālā ²¹ bir yir debertmek istese Kaf Tağına müekkel olan ferişteye [19A] ¹ emr eyler ol tağın tamarun deberdür ol vilāyetde zelzele olur. ² M‘ucizetü’l-Müzekkerrinde eydür ħacerü’l-esved evvel zamānda bir ferişte idi. ³ Hağk Ādemi cennetde kōyicak cennetün nimetin yiye. Ancak buğdaydan yime ⁴ didi. Hem ol ferişte üzerine müekkel kılındı ki Ādem ol ⁵ ağaçdan yimek istediğce ferişte Allāh ‘ahdini öñden ⁶ unutturmayca. Yimekten men’ ide. Çünkü ahd şınahak vaqt ⁷ geldi. Ādem ol ağaçdan yidi ol melek ħazır bulunmadı bir ⁸ yere gitmişdi. Ādem yedükden sonra geldi gördü ki Ādem ⁹ ‘ahdini şımış. Arkaşındağı hulleler gitmiş. Hağk Te‘ālā ol ¹⁰ ħinde gadabile ol meleke nazar kıldı. Ol melek bir la’l ¹¹ taşı oldı. Ādem cennetden çıkıkdan sonra ağlardı ve ¹² ol taş ile göziyaşın silerdi. Bir gün ol taş ¹³ eyitdi yā Ādem hiç bilürmisiñ ben kimim? Ādem eyitdi ¹⁴ bilüren. Taş eyitdi ben ol ferişte idim ki Hağk Te‘ālā beni ¹⁵ senün üzerine müekkel kōmışdı. Sen ‘ahdi şıduğun ¹⁶ vağtin ben ġāfil bulundum. Ol sebebden Hağk Te‘ālā ¹⁷ beni bu ħāle kōdı didi. İbn-i ‘Abbas eydür ħacerü’l-esved ¹⁸ cennetden çıkduğunda kardan ağ idi. Ādemoğlanın ġünāhından ¹⁹ karardı. Ey mü’min ġāfil olmaya ki taşı şöyle eyliceğ ²⁰ kıyas it ki ġöñülleri nice eyler. İbn-i ‘Abbas eydür resül ħazretinden ²¹ işitdüm ki mültezim du‘alar kabul olacağ yirdür ħacerü’l-esved [19B] ¹ katı ve rükn ile mağām arası ve zemzem ve Merve ve Şafa ve Mina ve ‘Arafat ² bunlar du‘ā kabul olacağ yirlerdir. Resül ħazretinden ³ rivāyet iderler ki Hağk Te‘ālā rükn-i yemanide

yetmiş biñ ⁴ferište müekkel xomış her kim anda du‘ā itse ol feriştelere ⁵āmin dirler İbn-i ‘Abbas eydür Hakk Te‘ālā hakerü’l- esvedı kıyāmet ⁶gününde Ādem şüretinde kılyasardur. K‘abe tavaf idüb ⁷ve kendüyi ziyaret idenler için Hakk Te‘ālā katında tanıklık ⁸virecekdür. İbn-i ‘Abbas radıyallāhu anh eydür bir gün⁹ resül-ullāh ‘aleyhi’s-selām hakerü’l- esvedı öpdı ve ¹⁰secde kıldı ve yine öpdı ve secde kıldı. Bes anı öpmekte ¹¹hiķmet bu idin ki Hakk Te‘ālā elestü birabbiküm zamānında Ādemün ¹²ziyaretünden ‘ahd olıcaķ ol bir kaķıda yazdı ve hakerü’l- esvede¹³yutdırdı. Anı öpmek keennehū Allāh ile ‘ahdini yınçelemekdür didi. ¹⁴İbn-i ‘Abbas eydür rükn yemani daķı hāzreti resül hakerü’l- esved ¹⁵gibi öperdi ve āyetde gelmişdür ki K‘abenin üzerine her gün ¹⁶Hakk Te‘ālādan yüz yirmi rahmet iner. Altmış Ka‘be tavaf idenler için ¹⁷yeķirmisi tırub K‘abeye nazır idenleri için dimişlerdür ki¹⁸K‘abeye nazır itmek ‘ibādet yerine geķer. Sa‘id bin Müseyyeb ¹⁹eydür şıdk ile K‘abeye nazır idenün cem‘ günāhları yarlıғанūr. ²⁰Anadan şimdi toğmuş gibi olur. Bir rivāyetde eydür Hakk Te‘ālā ²¹her gün maķlūķāta üçyüz altmış kez nazır ider evvel hāramdaki [20A] ¹ķavme baķar. Şunlar ki K‘abe tavaf ider görür yā kıbleye karşı oturur. Ayađ üzere ²tırur görür. Cem‘isine rahmet kılar. Görür ki melāike ancak ³uyumuşlar kıaldı. Bu kere Hakk-Te‘ālā eydür anları daķı yarlığadum. Evimün ⁴ķoņşusu olduklarıcun. Cābir radıyallāhu‘anh eydür resül‘ aleyhi’s-selām ⁵hāzretinden işitdim ki bir kışı K‘abeyi tavaf itse daķı ⁶maķām ardında iki rek‘at namāz kılsa ve zemzem şuyundan içse ⁷Allāhu Te‘ālā anın cem‘ günāhlarını yarlığar. Dehhak eydür zemzem ⁸şuyundan içmek baş ağrısın giderür ve gözlere cilā virür. ⁹Resül hāzretinden rivāyet kim bir kışı yayı gününde başı acıķ ¹⁰yedi kere K‘abe tavaf itse her bir tavafda bir hakerü’l-esved ¹¹itse Allāh zıkrinden artuķ nesne getürmese ol kışinün ¹²her adımına yetmiş biñ şevab yazalar ve yetmiş biñ günāh mahv olur. ¹³Bir gün resül hāzretine bir kışı geldi eyitdi yā resül-ullāh dilerim ki ¹⁴ğazāya gidem. Resül‘aleyhi’s-selām buyurdu. Ben saņa ¹⁵bir nesne diyeyün ki ğazādan on kez biñ yek ola. Var ¹⁶hacc eyle İbn-i ‘Ömer eyitdi. Ben resül-ullāhdan

işitdim ki¹⁷hacc itmemiş kişiye hacc itmek on kez gāzā itmekden¹⁸ hayırludur. Bir kez deñiz gāzāsın itmek on kez hacc¹⁹ itmekden hayırludur. Bir kez deñiz gāzāsın itmek on kez²⁰ kara gāzāsın itmekden hayırludur. ‘Abdullah resūlden²¹‘aleyhi’s-selām rivāyet ider ki veda⁶ haccında resūl-ullāh ile [20B]¹ bile idim K‘abe tavaf itdikden sonra eyitdi. Ey kavim² sözi işidün qorqarım ki beni şimdiden girü görmezsiniz. ³Tanıklık virün ki Allāhdan gayri Allāh yokdur ve Muhammed anuñ ⁴kuludur bilin ki bir kişiye hacc itmek yegirmi gāzā itmekden hayırlıdır ⁵ve hacc itmüş kişiye gāzā itmek yegirmi kez hacc itmekden yinçerükdür ⁶ ve ⁶ ⁷Ebū Derda eydür resūl‘aleyhi’s-selām hazretinden işitdüm ki ⁸şol ayak ki K‘abe yolunda yürüye‘azab olmaz. İbn-i Abbas ⁹eydür Resūl‘aleyhi’s-selām hazarātından işitdim ki bir ¹⁰kişi hacca gitse her adımına yetmiş şevab olur ve şol ¹¹yayağ gide ānuñ her adımına harām hasenatından yedi ¹²hasene virülür. Eyitdiler yā resūl-ullāh harām hasenātı ¹³nice olur? Eyitdi her bir hasene yüz biñ hasene yerine ¹⁴geçer. Bu hadişden anlanūr ki K‘abe yolunda yayağ yürümek ¹⁵hayırlıdır. İlla mün’im kişiler Allāhuñ luṭfun ve ni‘metin ¹⁶ izhariçün ve daī’flere ve fakirlere ihsan doğunmağıçün¹⁷binmek ve şevketle gitmek ammā hayırlısı oldur ki haremde ¹⁸yayağ yürüler. Zīrā aşhabdan birisi harāmda biñmemüşdür.Yürümekden ¹⁹murād göñülde olan kibr-ü kīni gidermekdür ‘Aczini ve kulluğın ²⁰ izhār itmekçiçün biraz vaqt yürümekle maqşūd hāşıl olur ²¹ Husni niyet ve ihlāş ile ol mertebeye irüşür. Haddinden [21A]¹ ziyāde yürüyüb kendüsün ifraṭ ile zaḥmete bırakmaq hācet ²değildir. Hikāyet eydürler ki ‘Abdullah bin mübarek hacca giderdi. ³Bir tahturevāna biñmişdi. Yanında yasdıklar komuşlardı.⁴Sekr-i şerbetleri ve dürlü nimetleri önide hazır ⁵olmuşdı. Meger bir fakir derviş onca toza tobrağa bulaşub ⁶giderken ‘Abdullahıñ hāliline nazar etdi andan yüzün tutub ⁷eyitdi. İlāhī bu hacca baña şevab ‘Abdullah ile beraber mi virürsün?⁸ ‘Abdullah bu sözi işidicek yüregine kodı tiz deveden ⁹inüb ol dervīşi yirine bindürdi. Kendü yayağ önince¹⁰ ağlayu ağlayu yürüdi. Hādışde gelmişdür ki her kim şafa ile ¹¹merve arasında sa’y eyleye sıraṭ

köprüsünde ayağı tayar itmeye¹² ve bir hadîsde dağı gelmişdür ki Hakk Te‘ālā kıyāmet gününde¹³ K‘abe bir gelincik şüretinde kıla ‘Araşat yirinde şol¹⁴ kimesneler ki hacc itmişlerdür. Dünyada varub dört yanında¹⁵ ana şarmışlar. Cem‘isini alub cennetde karar iderler. Vehhab¹⁶ eydür tevaranda gördüm ki Hakk-Te‘ālā kıyāmet gününde yetmiş biñ¹⁷ ferişte viriye. Herbirinüñ elinde altun zencirler¹⁸ ola. Gelüb K‘abeyi ol zenciriyle Hakk Te‘ālāya getürmek¹⁹ isteyeler. K‘abe varıncaya K‘abetullaha yüridiler.²⁰ K‘abe eyder Hakk Te‘ālā benim dileğüm virmeyince yürümezem diye.²¹ Dileğün nedir diyeler K‘abetullah diye dileğim oldur ki benüm [21B] ¹çevremde {.....} kaplar eydür suradıķdan murād bir tütündür ki cehenneme girürken çevresinden ² kaplar b‘azılar eydür bir oddur ki dört divar gibi ³ olur her divarunñ kalıngı kırık yıllık yoldur ⁴ وَلَنْ يَسْتَعِينُوا يُعَاذُوا بِمَاءٍ كَأَمِّهِمْ يَسْوَى الْجُوهِ⁴⁰ Ya‘nī ehl-i cehennem⁵ buñalub şü isticek anlara bir şü vireler ki ağızlarına ⁶ yakın eyletdiklerinde issisinden yüzlerinüñ derileri⁷ şoyuladır ki ol şü cehennem ehliniñ gövdesinden ⁸ çıkan şaru şudur. Ebū Derdā eydür hāzreti resūlden ⁹ rivāyet olundu. Ehl-i cehenneme bu şuşuzlık ‘azābından ¹⁰ şonra açlık havale ola. Şöyle kim cehennem ‘azabını ol başa ¹¹ andan çağrışub zebānilerden ta‘am isteyeler. Andan ¹² zebāniler zārī’ didükleri bir dikenli otdur kim kuruduķdan ¹³ şonra davar bile yanına uğramaz. Anı bir hayvan yiyine ¹⁴ helāk olur can acışıyla ol zārī’den yiyeler. ¹⁵ Bununñ ‘azabından açlıkların unudalar bir zamadan şonra ¹⁶ gine ta‘am diyeler. Bu kez zaķķum vireler. Bir kıru nesnedir kim ¹⁷ boğazlarında тұrur ne taşra çıkar ne içerü. Girü ¹⁸ bir zamān bu ‘azabı çekeler bir zamāndan şonra şü isteyeler ¹⁹ şü yerine ma-ı ceħīm vireler. İçdikleri vakit bağırsaķlarınñ ²⁰ toğraya. Bu ‘azab içinde ebedī kalalar. Temennāları ölüm ola.²¹ İlla bulmayalar. haberde gelmişdür kim cehennemde biñ zārīlik [22A] ¹ ideler. Kendülerine derman bulmayalar āħir b‘azıya ² eyde ol dünyada bize bir ma’siyet gelse şabr iderdük. ³ Aķibiñce ferāħ hāşıl olurdu.

⁴⁰ “ Ve eğer onlar yağmur isterlerse (ateşe karşı), erimiş maden gibi koyu ve kaynar, yüzleri kavuran bir su yağdırılır. Ne kötü bir içecek ve ne kötü bir dost (yardımcı).” Kehf 29. ayet

Şimdi dağı şabır idelüm ⁴ Ameyz dir ki bu ‘azabı yijile diyeler biñ şabr ideler ‘azabları ⁵ yijilemeye ideler. Bize şabırdan dağı çare yoğmuş. Kimden ⁶meded umalum? Andan şonra biñ yıl Allāhu Te‘ālāya tazarru⁷ ideler. Oduñ harāretinden ve şuşuzlığından bir bāre eman ⁸dileyeler. Allāhuñ emriyle bir kıızıl bulut zāhır ola. ⁹Ehl-i cehennem anı görüb sevineler. Ol bulutı yağmur bulutı ¹⁰sanalar. Bulud anlaruñ üzerine akrebler ve yılanlar yağdura.¹¹Her akrebüñ büyüklüği katır gibi ve her yılanuñ yoğunluğı deve ¹²boynu gibi ola. Bir kez şokduğı yirüñ acısı kırk ¹³yılda çıka. B‘azılar bir şokduđunuñ acısı biñ yılda ¹⁴çıka dirler. Bu āyetin m‘anasıdır ¹⁵ زِدْنَاهُمْ عَذَابًا فَوْقَ الْعَذَابِ بِمَا كَانُوا يُفْسِدُونَ ⁴¹ Ya‘nī dünyada küffār ¹⁶müfsidlik itdikleriçün biz anlaruñ ‘azabları üstüne ¹⁷azabların artururuz. Enes bin Mālik eydür ehl-i ¹⁸cehennem şol kadar ağlaya ki gözinüñ yaşı dükene ¹⁹Bu kez kan ađa. Andan şonra bu yaşıyla kandan kimi ²⁰bıraksalar yuriye idi ağlamakdan gözleri görmez ola ²¹ve āvazları çıkmaz ola. Her acın umduğı ta‘am olur. {.....} [22B] ¹ İman getürdi. Andan Zeyd bin Haris iman getürdi. Andan Ebū Bekr r.‘a ² beş kişi iman getürüb resül-ullāha kelime-i şehadet getürdiler.³ ‘Oşman bin ‘affan ve biri Talha ve biri Zubeyr ve biri Şa’d bin Vađkas ve biri ⁴Abdurrahman bin ‘Avf idi. Anlardan şonra Ebū ‘Ubeyde iman getürdi. Nubuvvet ⁵zamānıñdan toğuz yıl dağı sekiz ay on bir gün geçdükte Muħammedüñ ⁶hāmisi Ebū Tālib vefāt eyledi. Andan üç günden şonra ĥadice ⁷vefāt etdi. resül-ullāh a yegirmi beş yıl dirlik etdi. ⁷ Mekkede defn itdiler rađıyallāhu ‘anha resül-ullāhuñ cemī‘ ⁹evlādı ĥadiceden idi illa İbrāhim Mariyye den idi. ‘Aişeyi ¹⁰resül-ullāh Mekkede almışdı. Nubuvvetin onuncı yılında hicretten ¹¹üç yıl öñürdi ol vađt ‘Aişe altı yaşında ¹²idi. Hicretten sekiz ay geçdikde resül-ullāh ‘Aişeyle gerdek ¹³oldu ol vađt ‘Aişe toğuz yaşında ¹⁴idi. Resül ĥazret-i ‘Aişeden ĥayri bīkar ĥātün almamış idi. ¹⁵Andan elli yıl üç ay geçicek Nuşaybiñ şehrinin ¹⁶cinleri resül-ullāha gelüb iman getürdiler. Elli birinci yılda ¹⁷şonra toğuz ay

⁴¹ “İnkār edenlere (kâfirlere) ve Allah'ın yolundan men edenlere, fesat çıkarmış olduklarından dolayı azap üstüne azabı arttırdık.” Nahl 88.ayet

geçecek mi'racı vardı. Semavâtı tamâm¹⁸ gezdi. Hâzret-i yâri müşâhede kıldı. Beş vakt namâz¹⁹ ol vakt farz oldu. M'irac gicesi Receb ayında idi.²⁰ B'azılar eydür Ramâzan ayında idi. Resûl hâzret²¹ Medîneye düşenbe gün vardı. Medîne yanında bir köy [23A]¹ vardı adına buz'umrayn afv(?) dirlerdi. On dört gece anlarla oldu.² Her nirede namâz vakti irse anda kıldı. Şonra anda³ bir mescid yaptı. Andan Medîneye geldi dağı on altı ay⁴ Beytü'l-Muqaddesde namâz kıldı. Şonra kıbleye tahvil olundu.⁵ Taberi eydür hicretten on yedi ay geçdükde kıble Beytü'l-Muqaddesden⁶ beytü'l-harâma döndi. Ş'aban ayındaydı ve Ramâzan⁷ ayı orucun tutmak hicretten bir yıl ve yedi ay şonra⁸ farz kıldı ve fiire dağı anda farz oldu ve hicretten⁹ dört yıl şonra süci harâm oldu. Altıncı yılda hacc¹⁰ farz oldu Yedinci yıl minber düzeldi. Ol dem minber¹¹ üç ayağı üçüncü ayakda resûl kendü oturdu¹² Ebû bekr hâlife olıcak resûl 'aleyhisselâm minberine oturmayub ikinci¹³ ayakda oturdu. 'Osman ve 'Ali hâkeza 'Ömerleyn aşağı ayakda oturdılar.¹⁵ sonucı vilâyet Mu'aviyeye irişecek minberi¹⁶ altı ayak eyitdi. Şimdi dağı öyledür. Resûl Medîne¹⁷ on yıl muķim oldu. Bu kadar zamân içinde on yedi kez yâhud¹⁸ on beş gâzâ itmişdir. Bu gâzaların yedisinde katı kırgın¹⁹ idi biri Bedir ve biri Uğud ve biri Hendek ve biri Kureyzâ ve biri²⁰ Beni Muṭlakâ ve biri Huneindür ve biri Taifdür hacc farz olduğdan²¹ şonra resûl-ullâh bir kez hacc itdi bir rivâyetde iki kez hacc itdi{.....} [23B]¹ ve onların yolun gözetdiler. Bundan şonra ferîştah oğı² 'Abdullaṭifün oğı. Hakk anları rahmet deryasına garḳ³ eylesün müslimanlara naşihat için Ravzatü'l-Muttakîn⁴ adlu bir kitab te'lif itdi. Hakk teâlânın maşnu'âtından⁵ ve 'acaib maḳlûkâtından ve Âdem yaradıldığından⁶ ve zürriyâtının ahvâlinden ve cennet ve cehennem hikâyetinden ve⁷ Kur'anın mevâ'izinden merḫamet ve 'azab âyetlerinden ve⁸ b'azı âyâtın fazîletinden nice gâraib ol kitab⁹ içinde derc itmiş. Gerçi kitab enva'ı leṭâifile¹⁰ arasta olmuşdı. İlla 'arab dilince olmağın b'azı¹¹ kişî andan intifa' itmekden zaḫmet görürdi. Âḫirü'l-emri¹² Mufahḫer 'ayan Muḫyiddin beg hâzretlerinden Hakk-Te'âlâ¹³ murâdların müyesser kılsun.

Şöyle işaret olundu kim ¹⁴ ol kitab türkīyye tercüme oluna tā kim ‘ām ve hās ¹⁵ andan müstefīd olub naşāyıyla müte‘az olalar. ¹⁶ Bes ol emre imtişāl idüb bu dā‘i fakir Muhammed biñ ¹⁷ Muştafa ol kitabın tercimesine şuru’ kıldım. ¹⁸ Ümiddir ki bu kitabı mü‘tālā‘a kılanlar ve anuñ letāifiyle ¹⁹ müstefīd olanlar bu za‘ifi dañı d‘ua-ı ²⁰ hayırla zıkr ideler vesselām. Ammā bilgil ki bu kitab ²¹ yedi meclīs üzerine tertib olunmuşdur. [24A] ¹ Evvelki meclīs Hakk-Te‘ālā evvel bu ‘ālemde ne yaratdı anı ² bildürürlerdi ve gökleri ve anlarda olan mañlūķātı teveccühle ³ yaratduğunu beyan ider. İkinci meclīs Hakk-Te‘ālā ⁴ evvel bu ‘ālemde ne yaratdı ve Ādem yaradılmadan yirde ve gökde ⁵ kimler sākin olmuşdı ve dañı Hakk-Te‘ālā Ādemi yaradmağ ⁶ isticek ne vecihle yaratdı ve melāike ne resme ⁷ secde kıldı ve iblīs ‘aleyhi’l-la’ne secde itmeyüb ⁸ dergāhdan nice sürüldi ve dañı feriştelere Ādemi ⁹ altın taht üzerine getürüb semavatı seyr idüb ¹⁰ cennete getirdikleri ve anuñ şol eygüsünden uyurken ¹¹ Havva yaradılduğunu ve Hakk-Te‘ālā buğday ¹² ağacından nehiy itdiğini ve anlar şeytān vesvesesiyle andan yiyüb ¹³ cennetden sürüldüklerini ve yiryüzünde ¹⁴ Melāike beytü’l-ma’muru ihramı yapub ve Ādeme evvel evi ¹⁵ tavaf itmeye irşad itdüklerini ve ol evi Nuñ tūfanında ¹⁶ göğe çıkdıklarını ve Beytü’l-Muqaddes yapılduğunu ¹⁷ ve Mekkenüñ ve Medīnenüñ ve Şamuñ fazīletin bildürür. ¹⁸ Üçünci meclīs anuñ beyanıdadır ki Hakk-Te‘ālā Ādemüñ ¹⁹ tevbesin kabul eyledükden sonra dilediklerini virdi ²⁰ ve dañı iblīs ne vecihle and içdi kim Ādemüñ zürriyatını ²¹ azdurdı ve Hakk Te‘ālā nice and içdi kim cehenneme uyanlarla [24B] ¹ toldurur ve dañı şeytānuñ Ādemi ile düşmanlığın ² bildürür. Dördüncü meclīs Ādemüñ kerametinin ve Hakk-Te‘ālānuñ ³ yirde ve gökde ālemüñ maşlahatı için neler yaratmışdur anı ⁴ bildürür. Beşinci meclīs anı bildürür kim Hakk-Te‘ālānuñ ⁵ Raħmeti ğadabından sebkat itmişdür Āşar-ı raħmetinden ⁶ cenneti ve haşmetinden cehennemi yaratmışdur ve dañı ⁷ söyler ki hayr-u şerr Allāhuñ iradetiyle olur ve dañı ⁸ mü’miniñ ve kāfirüñ cennetde ve cehennemde hāllerin ⁹ ve mertebelerin bildürür. Altıncı meclīs anuñ beyanıdadır ¹⁰ kim Muhammed Muştafa şallallāhu ‘aleyhi vesellem cemī‘ ¹¹

tāifenüñ hayırlısından ihtiyar olunmuşdır ¹² ve dağı Muhammed toğduğı zaman ve anuñ nesebini ve ¹³ fezailini aħvalini ve cemīc ‘āleme rahmet için ¹⁴ getirüldüğini ve andan öñdin geöen ümmetler ne¹⁵ vecihle helāk olduğlarını ve cehennemde nice ‘azab ¹⁶ itdüklerini ve dağı cehennem ehlüniñ za‘ifleri re’isler ¹⁷ ile niza’ itdüklerini ve dağı ‘amel şālih işleyenlerüñ ¹⁸ ve Hāķķ yolına ğazā idenlerüñ Hāķķ-Te‘ālā katında ¹⁹ mertebelerini ve fakirlerüñ şalığını bildürür ve dağı ²⁰ mushafın ve b‘azı sürenin fezailini ve beş ²¹ vaķt namāzıñ fażīletini ve ümmet-i Muhammedüñ kalan ümmetlerden [25A] ¹ yekliğini ve emr-i m‘aruf ve nehy-i ‘anil münker itmek şevabıñı ² ve Hāķķ te‘alanuñ merħameti bolluğını ve günāhından tevbe itmek ³ fażīletini ve dünyanuñ ve āhıretüñ aħvālını ve fakirlerüñ ⁴ ve şābirleriñ cennetde mertebe ve fakruyyetiñ ve zahidliđüñ ⁵ keyfiyetini ve zıķr tesbihüñ ve peygambere şalavat ⁶ virmegüñ şevabını ve dün namāzıñ fażīletini bildürür. ⁷ Yedinci meclīs şol āyetler beyanıñdadur ki işbat-ı kıyāmet ⁸ için vārid olmuşlardur ve dağı kıyāmetüñ aħvālını ⁹ ve ħalāyıķuñ ol günde ħālını ve Muhammed Muşafanuñ ‘aleyhi’s-selām ¹⁰ ‘āsiler için ve cehennem üzerine şırať ¹¹ köprüsi gerildüğünü ve ħalkuñ sağına ve şolına ¹² ķara ve ak beyti şunulduğını müminlerüñ cennete girmesini ¹³ ve kāfirlerüñ ebeden cehennemde ķalmasını bildürür. ¹⁴ El meclīs’ül evvel ħaberde gelmişdür kim Mūsā peygamber ‘aleyhi’s-selām ¹⁵ birgün münaca‘at iderken Hāķķ Te‘ālāya eyitdi. ¹⁶ İlahi baña bildür ki cemīc mahlūķātdan öñürdi kimi yaratduñ ¹⁷ Hāķķ-Te‘ālā cellü ve ‘ala eyitdi yā Mūsā bilgil ki cemīc mahlūķatdan ¹⁸ öñürdi ħabibüm Muhammedüñ rüħını yaratdım. Yüzüm ¹⁹ nūrundan bir ķabze nūr aldım. Ol nūrı Muhammedüñ rüħını ²⁰ kıldım. Bes bu sözüñ beyanıñda demişlerdür ki ²¹ Hāķķ-Te‘ālā Celle zıķre gökleri ve yerleri ‘arşı ķürsi ve cenneti [25B] ¹ nārı yaratmazdan evvel üç yüz yegirmi dört biñ ² yıl öñürdi Muhammedüñ rüħını yaratdı. Ol rüħa ³ secde it diyü emir eyledi. Rūħ secdeye vardı. Yüz biñ ⁴ yıl ol secde içinde ķaldı. Andan Hāķķ Te‘ālā eyitdi ⁵ yā Mūsā Muhammedüñ rüħını yaratdığımdan şonra bir dāne incü ⁶ yaratdım ki ol incünüñ ini ve özüni beş biñ yıllık ⁷ yol idi. Andan heva yüzinde birbiri üzerine yetmiş biñ

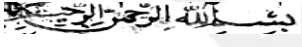

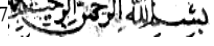

⁸şehir yaratdım ki her şehriñ büyüklüğü yetmiş bu dünyaca ⁹sene idi ve her bir şehirde yetmiş bin kişi yaratdım ki ¹⁰anlar ne insden ve ne cinden ve ne mülkden idi. Yetmiş bin ¹¹yıl ol t̄aife baña ‘ibādet eylediler. Āh̄ir anlardan ¹²birisi baña ‘āṣī oldu. Ol ecelden ol şehirleri biri ¹³birine urdum. Ol maḥluḳātın cümlesin helāk ¹⁴kıldum. Andan yā Mūsā heva yüzinde birbirini üzerine ¹⁵seksen bin şehir yaratdım ki her şehriñ ini ve özini ol bu ¹⁶dünya kadarunca idi ve her iki şehriñ aralığıyla gök ¹⁷aralığınca idi. Andan ol şehirleriñ küllisi ḥardal danesiyle ¹⁸toldurdum. Bir yeşil kuş yaratdım. Ol ḥardal dane ¹⁹aña rızq itdüm. Her yılda bir danecik yerdı. Āh̄ir ol kuş ²⁰şol kadar ömür sürdü ki ol ḥardal danelerini yedi ²¹düketdi. Andan helāk oldu. Andan sonra yā Mūsā [26A] ¹birbiri ardınca nürdan seksen bin kişi yaratdım ki anlarıñ ²ikisi hiçbir zamānda yaratmadum. Ol ḥālḳın her birine ³seksen yıl ömür virdüm. Andan sonra kalemi yaratdım. Andan ⁴levḫı yaratdım. Andan ‘arşı andan kürsiyyi andan cenneti ⁵yaratdım. Andan yetmiş bin yıldan sonra cehennemi yaratdım. Andan ⁶ya Mūsā bir kişi yaratdım. Adını Ādem ḳodum ol seniñ ⁷atañ Ādem değıl idi yā Mūsā. Ol Ādeme on bin yıl ⁸ömür virdüm. Andan sonra yā Mūsā seniñ atañ Ādemi ⁹yaratdım. Rāvī eydür Ḥaḳḳ-Te‘ālā kim kendü nürundan Muḥammedüñ ¹⁰rūḫını yaratdı. Anı merḥamet deryāsına yañdurdı. Dünyada ¹¹Muḥammed Muşṭafa ‘aleyhi’s-selām ne şekilde idiyse ¹²rūḫı daḫı ol heyet üzerine eyitdi ve cemī‘ kemālatla ¹³mevşūf eyledi. Bes Muḥammedüñ rūḫı kendüyi göricek ¹⁴Şād oldu. Ol ni‘ metin şükrin yerine getürmek için ¹⁵Ḥaḳḳ-Te‘ālā huzurunda namāza şur‘u etdi. Yetmiş bin ¹⁶yıl ol namāzuñ kıyāmında ḳaldı. Andan secdeye vardı. ¹⁷Yetmiş bin yıl daḫı secdede eğlendi. Bes secdeden ¹⁸ḳalkıcaḳ yetmiş bin yıl yine ayağı üzerine durdı ¹⁹ve yetmiş bin yıl daḫı secdede ḳaldı. Bu resm üzerine yedi ²⁰ḳere namāz ḳıldı. Durmaḳdan ve oturmaḳdan yetmiş bin yıl ²¹eğlendi cün Ḥaḳḳ şubḫānehū ve Te‘ālā diledi kim Muḥammedüñ [26B] ¹zātını cemī‘ kāinata mebdē’ ḳıla. Muḳteżāy-ı ḫikmet ol idi kim ²Muḥammedüñ nürundan bir cevher yaratdı. Andan ol cevhere nazarıyla ³naẓar itdi. Cevher ol nazara ṫaḳat getürmeyüb iki yara oldu. ⁴Andan ol cevherüñ bir

bāresine heybet nazārın kıldı. Hakk ⁵Teālānuḡ qorḡusundan ol cevher ditredi şoldı ve ol ⁶ bir bāresine şefkat nazārın kıldı. Ol nesne andan yaratdı.⁷ Evvel ‘arşı andan kürsi üçüncü levḡi andan kalemı ve cenneti ve ayı ⁸ve güneşi ve gökdeki yıldızları ve daḡı ferışteleri ve cennetüḡ ḡürilerin ⁹cümlesin evvel cevherden yaratdı ve bir rivāyetde daḡı şöyledir kim ¹⁰Hakk-Te‘ālā Muḡammedüḡ nūrını on bahş eyledi. Evvelkisinden ‘arşı ¹¹ikincisinden kalemı üçüncüsünden levḡi dördüncüsünden güneşi ¹²beşincisinden ayı altıncısından gökdeki yıldızları yedincisinden¹³ferışteleri sekizincisinden kürsi dokuzuncusundan ¹⁴mü’mınler rūḡını onuncısından Muḡammedi yaratdı. Şallallāhu ¹⁵aleyhi ve sellem ve ol cevherüḡ bākisinden Hakk-Te‘ālā ¹⁶bir ağaç yaratdı. Adına şeceretü’l-yakin dirler ol ağacın ¹⁷üzerinde dört buḡaḡı varidi. Muḡammedin rūḡını ol ağacın ¹⁸üzerinde qodı. Ol arada rūḡ-ı Muḡammed yetmiş biḡ yıl¹⁹ Hakk Te‘ālāya tesbīḡ itdi. Andan Hakk-Te‘ālā bir ayine-i ²⁰mir’atu’l-ḡayat dirlerdi. Muḡammedüḡ rūḡı ol āyineye nazār kıldı. ²¹Kendü şüretini ḡāyetde ḡüb ve ḡasen gördi. Hakk Te‘ālānıḡ [27A] ¹kereminden utandı. Ol ḡayādan beş kere secde eyledi. Ol ²sebebdendir ki ümmetine beş vaḡt namāz farz oldu. Andan ³Hakk Te‘ālā nūrundan bir qandil nūr zenciriyle ‘arşa aşdı. ⁴Andan Muḡammedüḡ rūḡına emr eyledi kim ol qandil içinde sākın ⁵ola. Bes Allāhu emriyle rūḡ-ı Muḡammed ol qandilüḡ içinde ⁶ḡırdı. Allāhu Te‘ālānuḡ esmāü’l-ḡusnāsı ile Allāḡa tesbīḡ ⁷itmeḡe başladı. Her ismi kim dirdi biḡ yıl anda eglenürdi. ⁸Tā şuna deḡin kim Er-raḡmān ismine irişdi. Anı dicek Hakk Te‘ālā ⁹aḡa raḡmet nazārıyla baḡdı rūḡ-ı Muḡammed ol nazardan ḡayā ḡalebe idüb ¹⁰dirildi. Ol derüḡ her qatresinden Hakk-Te‘ālā bir peyḡamber rūḡını ¹¹yaratdı. Andan yine tesbīḡe meşḡul oldu. Tā kim Qaḡḡār ismine ¹²irişdi. Ol ismin ḡeybetinden qorḡdı dirildi. Ol dirüḡ ¹³her qatresinden mü’mından ve kāfirinden dūnyaya ne qadar ¹⁴adam gelicek ise cem’ınin ervāḡını yaratdı. Andan ol ervāḡ ¹⁵rūḡ-ı Muḡammedi ortaya alub şaf şaf ḡırdılar. ¹⁶Nitekim ḡadışde bu şüre işaretdür¹⁷ ⁴² الأرواح جنود مجندة ما تعارف منها ائتلف

⁴² Ruhlar, donatılmış askerlerdir. Ezelden tanışanlar birbirini severler, birbiriyle uyuşamayanlar da bir türlü anlaşamazlar. Hadis şerif

وما تناكر منها اختلف Ya'nī ervāḥ ol zemāda kim olmuşlardı. ¹⁹ Şunlar ki ol vakt bilişür āşına olmuşlardı. ²⁰ Dünyada daḥı buluşuvirler dost olurlar. Anlar ki ol demde ²¹ birbirin görmediler daḥı ortalarında ülfet olmaz. Andan [27B] ¹ ol ervāḥ dört şaf olub tūrdılar. Evvel şafda ² ervāḥ-ı enbiyā tūrdı. İkinci şafda ervāḥ-ı evliyā 'ulema tūrdı. ³ Üçüncü şafda kalan mü'minleriñ ervāḥı tūrdı. ⁴ Dördüncü şafda ervāḥ-ı küffar tūrdı. Andan sonra ⁵ Ḥaḳḳ te'ālā diledi kim nūr-ı Muḥammedi 'ālemi melekūtden intikāl itdüre. ⁶ İki 'ālemi tā kim ol nūriyla müşerref ide sebebden ⁷ Ādemi yaratdı. İbn-i 'Abbasdan raḍiyallāhu 'anh rivāyet ⁸ olundı kim Ḥaḳḳ Te'ālā evvel levḥı yaratdı. Andan kalemı yaratdı. ⁹ Andan bir inci yaratdı kim şu ol incüden yaradılmışdır. Andan ¹⁰ 'arşı andan kürsi ve andan yeli yaratdı. İmran Ḥuşayr¹¹ resül ḥazretinden şordular ki Ḥaḳḳ-Te'ālā evvel neyi¹² yaratmışdır? Eyitdi kim bu kâinat yaradilmazdan evvel Ḥaḳḳ-Te'ālānuñ¹³ 'arşı şu üzerinde idi yir ve gök andan sonra ¹⁴ yaradıldı. Bu sözden anlanūr ki 'arş ile şu yaradılmışdır.¹⁵ Dirler ki ol vakt 'arş şu üzerinde şu hevā Ḥaḳḳ-ı ¹⁶ leyyününñ kudreti birle kâimdi. Ebi Zeyn eydür bir gün resül ¹⁷ ḥazretine şordum ki bu 'ālem yaradilmazdan öñdin Rabbimiz kande ¹⁸ idi? Eyitdi 'Amāde idi altında ve üstünde heva ¹⁹ yoğidi. Dirler ki yufka çok buluda dirler. B'azılar²⁰ tumaña dirler. Bu sözün ma'ñāsı Ḥaḳḳ-Te'ālāyı mekândan ²¹ tenzih bu ibāretle taḳdīr itdüğini dimekdür. Anı Ḥaḳḳ ile [28A]¹ itmekde aḳıl 'acizdir ve diller anı vaşif itmekde kâşırdir. ² B'azılar eydürler ki Ḥaḳḳ Te'ālā evvel aḳlı yaratdı. Andan aḳla ³ kılub itdi kim 'azm-u celalüm Ḥaḳḳıñ senden sevgili ⁴ ve senden 'aziz nesne yaratmadum. Beni bilenler senünle bilürler ⁵ ve baña 'ibādet kılanlar senünle kılurlar. Almaḳ virmek ⁶ senünle ola şevab ve 'iḳab senün içündür. Andan ⁷ gökleri yaratdı andan ervāḥı yaratdı. Andan 'anāşırı ⁸ yaratdı andan nebāti andan ḥayvanı yaratdı. Āḥir şuret ⁹ insan ile maḥluḳātı ḥatim itdi. İbn-i 'Abbasdan şöyle ¹⁰ rivāyet olundı kim Ḥaḳḳ-Te'ālā elvāḥ-ı maḥfuzı bir aḳ ¹¹ incüden yaratdı. İki şafhası kıızıl yāḳutdan idi. Büyüklüğünü ¹² ve ḥaddini Allāhdan artuḳ kimse bilmezdi.

Andan sonra ¹³cevherden bir kalem yarattı kim beş yüz yıllık ol kalemün ¹⁴ini ve özünü virdi. İki şakkinden mürekkebe birine nūr ayardı. ¹⁵Andan Allāhu Te‘āla yā kalem yaz diyü nidā itdi. Kalem ol nidanun ¹⁶heybetinden ditredi. Allāh emriyle kıyāmete dek ne kim olacak ¹⁷ise yazdı. Tā kim levh tldı ve kalem qorhdı. Ol demde ¹⁸sa‘id yazılan sa‘id oldı şakī yazılan şakī oldı. ¹⁹B‘azılar eydür ol kalemün yüz boğunu vardı. Her boğunun ²⁰aralığı elli yıllık yol idi. Hakk-Te‘ālā heybetiyle aña nazar kıldı. ²¹ Kalem iki şakq oldı. Andan Hakk-Te‘ālā nidā itdi kim yā kalem [28B] ¹kıyāmete dek ne kim olmuş olacağı ise yaz kalem eyitdi ² İlahi neyle başlayayın? Hakk-Te‘ālā hitab itdi ⁴³ ³ile başla didi. Kalem ⁴ yazdı. Yüz yıl miqdārında anı tamām itdi. Hakk Te‘ālā eyitdi. ⁵Ya kalem ‘izzüm celalüm Hakkıçün ümmet Muhammedden her kişi kim ⁶ anun dīvanına yedi yüz yıl ⁷ ‘ibadet itmişce yaz didi ve dağı ‘İkrimedden ⁸ Rivāyetdür kim Hakk-Te‘ālā evvel levhi ve kalemi yarattı. Andan kalem ⁹ Allāh emriyle kıyāmete dek olacak nesne yazmağa ¹⁰ başladı. Evvel āyetini yaz didi. ¹¹Hakk Te‘ālā bu āyeti hālkına eman madem ki hālāyık bu āyeti ¹²oquyalar. Allāhun ‘azabından emīn olalar. Evvelki bu āyet ¹³Ādem peygambere nāzil oldı. Ādem şāz olub eyitdi benüm ¹⁴zürriyetim bu āyeti okıcağ. Allāhu Te‘ālanun haşmetinden ve ‘azabından ¹⁵emīn olalar. Ādemden sonra bu āyet getirüldi ki İbrāhim ¹⁶Peygamberi ‘aleyhi’s-selām kāfirler mancılığa koyub oda atacağ ¹⁷ āyeti nāzil oldı. İbrāhim peygamber ¹⁸bu āyetini okuyucağ od aña gülistan oldı. Andan ¹⁹sonra yine ref’ oldı. Tā kim Mūsā zamānı oldu. Mūsā ²⁰‘aleyhi’s-selām fir‘avn eşkerini bu āyet-i kerīmenün berekātıyla ²¹kaht eyledi. Andan sonra Süleymān bin Dāvud ‘aleyhi’s-selām [29A] ¹bu āyet inicek feriştelere eyitdiler yā Süleyman bugün mülkün ² tamām oldı zīrā ‘ālemi bu āyet sebebiyle teşhīr eyledi. ³ Andan sonra bu āyet ‘İsā ‘aleyhi’s-selāma indi. Bu āyeti ⁴İsā

⁴³ Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla. Fatiha 1. ayet

‘aleyhi’s-selām havāriyyūna öğretti. Hakk Te‘ālā ⁵İsāya vahy itdi kim bilürmisin ki saña nice ⁶āyet indirdüm? Bu āyet benüm emānımım āyetidür. Her vakitte ⁷oğugıl yā ‘İsā şöyle bilgil ke bir mü’min ölse anuñ ⁸divanıñda sekiz yüz kere ⁹yazılmış olsa anı cehennemden ‘āzad kılorum ve can nez’ini ¹⁰aña āsan eylerüm. Münker ve nekir şualinden ve kabir ‘azābından ¹¹ol kişi emīn kılorum. Kabrden çıkardüğüm vakit ¹²yüzini ayuñ yüzi gibi kılam sırať köprisinden geçmegi ¹³kurtaram didi. ‘İsādan sonra havāriyyūn devri tamām ¹⁴olıcať bu āyet getirildi. Tā bizim peygamberimüz devrinde Fātiħā ¹⁵sūresiyle bile nazil oldu. Bes peygamber ‘aleyhi’s-selām ¹⁶buyurdu kim bu āyeti her sürenüñ evvelinde yazalar. Hakk-Te‘ālā ¹⁷kendü ‘izzetine kaseim itdi. Eyitdi her mü’min şıdk ile ¹⁸bir nesne üzerine okusa ol nesne aña mübarek ola ¹⁹ve dañı kangi mü’min ihlāş ile ²⁰dise cennet eyde ilāhī beni ol kişiye naşib eyle deyü ²⁰Hakk-Te‘ālādan hācet diler. İmdi ey mü’min bir kişiye kim [29B] ¹cennet müştak ola ol cennetden mi maħrūm olur ve dañı resūl ²ħazret ‘aleyhi’s-selām buyurmuşdu kim her kim du‘ā evvelinde ³dise ol du‘ā redd olunmaz. ħaberde ⁴gelmişdür ki birgün Hakk-Te‘ālā Mūsā peygambere vahy itdi. ⁵Eyitdi yā Mūsā ben ümmet-i Muħammedi bu ismle mükerrrem kıldum ol ⁶ikram anlardan ġayri ümmete olmamışdur. Mūsā ‘aleyhi’s-selām ⁷eyitdi ilāhī ol isimler nedür Hakk-Te‘ālā eyitdi ⁸dir ⁸Meger ol demde Mūsā katında bir gözsüz var idi. Bu isimleri ⁹Mūsā aña öğretti Hakk-Te‘ālā niyaz itdi. İlahī bu isimler ¹⁰Hakkı için gözüme nūr vir didi. Allāhuñ emriyle gözleri¹¹şag oldu. Didiler kim ¹²dört kelimedür günāħ dañı dört nesneden ħali degüldür yā gündüz ¹³olur yā gice olur yā āşikār olur yā gizlü olur her kim ihlāş ile ¹⁴bu dört kelime diline getürse Hakk-Te‘ālā anuñ cem‘ günāħlarını ¹⁵bağışlar. Ĥikāyet gelinmişdür ki İbrāhim bin Aħmed dirlerdi. Bir şaliħ ¹⁶var idi ol kişi eydür bir gün evümde ¹⁷ħalvetümde otururdum. Bir qarındaşum var idi mest’u velā ye‘kul benüm katıma geldi. ¹⁸Anun bīedebligine kaçudım. Yirimden ħurdum anuñ şüretine ¹⁹urdum

Urduğumda qarındaşum balcığa düşdi. Andan ²⁰oturub taşra çıkdı evine gitdi. Ben yine şuma⁶da ²¹oturdum Bir saatden sonra işidüm ki taşrada [30A] ¹ğavğa belürdi. Eydürler ki fülân havza düşmüş ²ölmüş. Bu sözi işidicek taşra çıkdum gördüm ki ³qarındaşum havza gısl itmekičün girmiş. Mestlikden ⁴çıkmağa mecālî qalmamış. Ol şuda bogulmuş ölmüş. ⁵Ben anı ol havzdan çıkardum kefene şardum. Namāzını ⁶qıldum defn itdüm. Ol gece anuñ qabri üzerinde ⁷yatdum. Düşümde gördüm ki qarındaşımıñ yüzi bedr ⁸ay olmuş anuñ o hālını ‘acebledüm. Eyitdim ki ⁹şubhāñallāh sen hōd serhoşluğla öldüñ bu mertebeye neden ¹⁰erişdüñ? Qarındaşum eyitdi. Ol vaqt ki senüñ ¹¹katından çıkdum. hātırına bu düşdeki bu havza ¹²girüb gısl eyleyem andan günāhlarına tevbe¹³eyleyem. Giderken gördüm ki bir bāre kağıd ayağ altında¹⁴düşmiş. Ol kağıdı elime aldum gördüm ki ¹⁵ dise cennet eyde ilāhī ¹⁶beni ol kişiye naşīb eyle deyüb Haqq Te‘ālā dan hācet ¹⁷diler. İmdi ey mü’min bir kişiye kim cennet müştak ¹⁸ola ol cennetden mi maħrūm olur ve daħı ¹⁹ yazılmış ağızıma bırakdum. Yutdum ²⁰Sen beni defn itdikden sonra münker ve nekir baña şual itmege geldiler. ²¹Eyitdim ki siz baña şual itmege mi geldiñüz ki benüm sinemde Allāhu Te‘ālanuñ [30B] ¹ismi var iken ben bu sözi diyince bir āvaz geldi kim gidüñ ²Ol qulımı incitmeñ ben anuñ günāhlarını ol isim berekātında ³bağışladum didi. Eydür ki Haqq-Te‘ālā ‘arşı bir yeşil cevherden ⁴yaratmışdır ki anuñ ululuğı vaşf olmaz. haberde gelmişdür ki ⁵‘arşun biñ kez biñ daħı altı yüz biñ başı vardurım. ⁶Her başında biñ daħı altı yüz biñ yüzi ve her yüzünüñ ⁷büyükliğı biñ daħı altı yüz biñ bu dünya kadar nicedür ve her ⁸yüzinde biñ biñ daħı altı yüz biñ dili vardur. Bunca⁹diliyle Haqq-Te‘ālāya tesbīh eyler. Anuñ her bir luğatünde ¹⁰ Haqq-Te‘ālā bir tāife yaratmışdır. Ol luğatla Haqq-Te‘ālāya ¹¹tesbīh ve taqdīs ider ve b‘azı ‘ulemā eydürler ki ¹²Haqq-Te‘ālā ‘arşı kıızıl yāqutdan yaratmışdır. Dünyada ne kadar ki ¹³maħlūkat var ise cem’inüñ şıfatı anda naşş olınmışdır. ¹⁴Ammā kürsi buña muħālif bir ğayri cevherden yaradılmışdır. ¹⁵B‘azılar eydür ki kürsi ‘arşuñ yüzinden yaradılmışdır. Hemān ¹⁶‘arşa muttaşıldur. Eydürler ki

cem'i yer ve gökler ve taşlar ¹⁷ve denizler ne kadar var ise kürsinün içinde bir hardal danesinedür. ¹⁸B'azi ehadîşde gelmişdür ki 'arşun altında ¹⁹yüz biş kandil vardır ki nürdan zincirle 'arşda ²⁰asılmışdur. Yir ve gök cennet ve cehennem ol kandillerün ²¹birisini içindedür. Falân kandillerün içinde ne varduğın [31A]¹ kimse bilmez. haberde gelmişdür ki bir gün Mūsā peygamber 'aleyhisselām ²münaca'at iderken Hakk-Te'ālādan şordı. Eyitdi ki ilāhī ³'arş nice nesnedür ve anı neden yaratdun? Hakk-Te'ālā eyitdi ⁴Yā Mūsā ben 'arşı yaratmazdan evvel dört dürlü nūr yaratdum. ⁵Biri ak biri kıızıl biri yeşil ve biri şarı idi. 'Arşı ⁶bu dört dürlü nürdan yaratdum. Yā Mūsā 'arşun sekiz ⁷biş direği vardır. Her birinün uzunı altmış dört biş yıllık ⁸yoldur. Andan 'arşın götürmek için sekiz ferişte yaratdum ki ⁹feriştenün biş yıllık yol ini vardır. Her feriştenün ¹⁰arasında üç yüz biş şaf melāike yaratdum ve dağı ¹¹'arşun çevresinde üç yüz biş ferişte yaratdım ki ¹²her feriştenün üç yüz biş dili vardır her dili ile ¹³bir dürlü luğat söyler. Ol feriştelere emritdüm ki kıyāmete ¹⁴dek ümmet-i Muhammediçün istiğfar ideler. Nitekim Qur'ānda ¹⁵buyurur **لَّذِينَ** ¹⁶andan Mūsā eyitdi ¹⁶Ya Rabb 'arşun altında ne vardır Hakk-Te'ālā eyitdi kürsi ¹⁷vardur. Mūsā eyitdi yā Rabb kürsiden aşığa ¹⁹ne vardır? Hakk-Te'ālā eyitdi yā Mūsā kürsiniñ altında ¹⁹otuz biş köşk vardır. Her köşkün büyüklüğü ²⁰yeri bu dünya kadarıncadır. Ol köşklerin cem'i ²¹benüm rahmetümle tolmışdur. [31B] ¹ Kıyāmet günü olıcağ ol rahmeti g'azabum üzerine ziyādemdür. Zīrā Allāhu Te'ālānun rahmeti bīnihāyetdür. ²Görmez misin ki kişi kendü gāzāba layık olmayınca ³ol Allāh ana g'azab itmez. İlla sebepsiz nice 'āşilere rahmet kıılır ⁴ve dağı dünyada kâfirlerin küfründen ve 'āşilerin günāhından ötüri ⁵rızıkların kesmez ve anları hışımla helāk itmez. Dünyada ⁶mühlet virür. Her ne vaqt günāhından istiğfar iderse günāhların yarlığar. ⁷Hükemadan b'azısı eydür. Allāhu Te'ālā kitabun evvelinde ⁸**بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ** didi. Rahmet çok ni'mete işāretdür ⁹Hikāyetde Qābil Hābili öldürdük de Ādem peygamber Qābildən ¹⁰katı yahzür olub incindi. Hakk-Te'ālā

⁴⁴ Arşı tutan melekler ve onun etrafındaki melekler , Rab'lerini hamd ile tesbih ederler ve O'na imān ederler. Mümin 7 .ayet

eyitdi. Yā Ādem yiri ¹¹senün hükmünde qodum neylersen eyle didi. Bes Ādem yire ¹²Qābili tüt diyü emr eyledi. Yir Qābili gögsüne dek tütü. ¹³Qābil eyitdi ey yir Allāhı seversen beni koyuvir eman vir ve bes ¹⁴Qābile eman virdi. Qābil eyitdi ilāhī atam saña ‘āşi oldı ¹⁵emrün şıdı. Anı yire yutdırmadıñ beni niçün yutdurırısñ? ¹⁶Haqq-Te‘ālā eyitdi yā Qābil atañ yalañuz benüm buyruğum şıdı. ¹⁷Ammā sen hem benüm buyruğım şıdun hem atan buyruğun didi. ¹⁸Ādem yine yire yut didi yir yutdı. Qābil eyitdi yā yir āhir ¹⁹zamān peygamberi Muḥammed Muştafa Haqqıçun baña eman vir didi. ²⁰Qābil eyitdi ilāhī şeytān saña ‘āşi oldı. Helāk itmedün. ²¹Beni niçün yire yutdurırısñ? Haqq-Te‘ālā yine evvelkiler cevap [32A] ¹virdi. Ya‘nī sen baña ve ataña ‘āşi olduñ didi. Qābiliñ bu kere ²sözi qaladı Ādem yine emr eyledi yir Qābili yutdı. Qābil yine ³yire and virdi bir sözüm dañı vardır yir Qābile eman virdi. ⁴Qābil eyitdi ilāhī senün adun toqşan toquzdır. Haqqmıdır varmıdır ⁵yoqmıdır didi. Haqq-Te‘ālā eyitdi vardır. Qābil eyitdi الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ ⁶ol adlarıñdır değılmıdır didi. Haqq-Te‘ālā eyitdi anlardandır. Qābil ⁷eyetdi yā Rabb beni helāk itmek dilersen ol iki ismi adlarıñ ⁸arasında çıkar didi. Andan helāk eyle beni zirā bir günāhiçün ⁹qulını helāk iden الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ olur mı didi. Allāhu Te‘ālā eyitdi ¹⁰toğrı söyledün yā Qābil murādım senün böyle dimeñdi yire ¹¹emr itdi. Qābili şalıvir ‘ulemā Raḥmānla Raḥīmiñ ma‘ñāsında çok ¹²dürlü söz dimişler ki b‘azılar Raḥmān ile Raḥīm ikisi bir ma‘ñādur ¹³caizdür ki şıfatı zātında ola esirgeyici ma‘ñāsına vābestedir. ¹⁴Şıfat-ı fiilden ola işbu ma‘ñāya kim uqūbete müstahak olmuşdan ¹⁵uqūbeti def’ idicidir dimekdir. B‘azılar eydür mü’mine ‘āşi ¹⁶kāfire raḥmān ismi tamāmdur ammā raḥīm mü’minlere dünyada hidāyet virür. ¹⁷Āhiretde cennet virmekden ‘ibaretür b‘azılar eydür Raḥman ehl-i ¹⁸dünyaya Raḥīm āhiretedür görmezmişün ki يا رحمان الدنيا يا رحيم الاخرة ¹⁹dirler b‘azılar eydür Allāhu Te‘ālā Raḥmāndur gök ehline Raḥimdir ²⁰

⁴⁵ Ey Dünyada Rahman ve Ahirette Rahim ,

Yir ehline. وَاللَّهِ يَدْعُو إِلَى دَارِ السَّلَامِ وَيَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ⁴⁶ 21 Ya'nī Hakk-Te'ālāya cemī' kullarını cennetde d'avet [32B] ¹ider. {...} Sāyir peygamberlere hārām idi dördüncü baña şefa'at Hakkı virilmiştir ² gayri peygamberlere ancak kendü kavmine iderler. beşinci hazayın ³ arz baña virildi. Ben kabul itmeyüb fakrı ihtiyar itdüm. ⁴Altıncı yir yüzün benüm ümmetim başdan başa hükm ideler ve bir rivāyetde ⁵ eydür benüm önümde dūrıldı gine açıldı. Mağrib ve maşriḳ temāšā ⁶itdüm. Benüm ümmetüm dütiserdür (?) ve daḡı benüm mişlüm şuna benzer ki ⁷Bir köşk gibi her nesnesi yirlü yirince arasta illa bir kerpüçi ⁸ eksik idi ol kerpiç yirine ben geldüm. Ol köşki tamām etdüm ⁹Ya'nī ben ḡatemü'n-nebiyyīnim 'İryaz bin şarma eydür ḡazret resül ¹⁰eytidi Ādem yir yüzünde toprak yaturken benüm ādum ḡatemü'n-Nebiyy idi ¹¹ve İbrāhim peygamberüm beni d'uasında anmışdır. وَابْعَثْ فِيهِمْ⁴⁸ بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ¹³ ⁴⁸بعدي اسمه أحمد ¹³dimüştür 'İsā benüm geleceğim muştulamışdır ⁴⁷رَسُولًا مِنْهُمْ¹² ⁴⁷رسولاً منهم ¹²Ebū S'aid eydür ḡazreti resülden¹⁴bu hadişi işitdüm أَنَا سَيِّدُ وُلْدِ آدَمَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ⁴⁹ ⁴⁹أنا سيد ولد آدم يوم القيامة ¹⁴Ya'nī kıyāmet gününde ben Ādemoḡlanıñ seyyidüyem fāḡırlanub ¹⁶dimezem belki Hakk-Te'ālanuñ benüm Hakkımda olan ni'meti izhār iderüm ¹⁷didi وَبِيَدِي لُؤَاءُ⁵⁰ ⁵⁰وبيدي لواء ¹⁷Ḳıyāmetde livāü'l-ḡamd ¹⁸benüm elimde ulusardur anuñla daḡı fāḡırlanūrüm. Cennete evvel ümmetimle ¹⁹ben giryeserem ve cennetüñ ḡapusın açarum. Bu sözden anlanūr kim yirde ²⁰ve gökde Muḡammedden efḡāl kimse yokdur. Eydürler ki resül-ullāh ²¹Mekkedden onbeş gün oldı. Cebrāilin hemān şavtun işidürdi. [33A] ¹Ve nūrın görürdi ve ḡākat getürmeye diyü görmezdi şonra kim ²Cebrāille üns dutdı ḡāḡ ḡāḡ Ādem şüretinde görinüvirdi. ³ḡattā bir gün Cebrāili kendü şüretinde görmek istedi. Cebrāilüñ ⁴kendü şüretini gördi.Yir ile gök arası ḡobḡolı ⁵oldı. Eydürler ki Cebrāili resül-ullāh kendü şüretinde ⁶iki kez gördi. Birin

⁴⁶ "Ve Allah, teslim (selām) yurduna davet eder ve (teslim yurduna, Zat'ına ulaştırmayı) dilediği kimseyi, Sıratı Mustakîm'e ulaştırır." Yunus 25. ayet

⁴⁷ "Rabbimiz, onların arasından kendilerinden, onlara Senin âyetlerini tilâvet edecek (okuyup açıklayacak), onlara Kitap'ı (Kurani Kerim'i) ve hikmeti öğretecek ve onların (nefsini) tezkiye (ve tasfiye) edecek bir resül beas et." Bakara 129. ayet

⁴⁸ "Ve benden sonra gelecek, ismi Ahmed olan Resül ile müjdeleyen, size (gönderilmiş) Allah'ın Resül'üyüm."

⁴⁹ "Ben bütün Peygamberlerin seyyidiyim, iftihar yok" hadis i şerif

⁵⁰ 'Liva'ül-Hamd' benim elimdedir. Bunda fahr yoktur 225) Tirmizî, (hasen olarak); İbn Mâce, (Ebû Said el-Hudrî'den)

dünyada ve birin m'irac gicesinde. ⁷Muhammedden gayri bir peygamber Cebrâili kendü şüretinde görmedi. ⁸Çün Hakk-Te'âlâ Muhammedi ins-ü cinne d'avete ⁹virdi vacib oldu kim cümlesine tebliğ risalet ¹⁰يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا Ya'nî ey kavmim ben sizün ¹¹ cemî'nize peygamberüm. Bu âyet inmezden evvel peygamber Mekke ¹²ehlini sırrla d'avet iderdi. Bu âyet nuzûl olduğda 'aşikare ¹³d'avet itdi. ¹⁴يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا Ya'nî Muhammedi size ancılayın Allâh gönderdi kim yirle gök anuñ ¹⁵mülkidür ve andan gayri Allâh yokdur. ¹⁵يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا Ya'nî yâ ¹⁷kitab ehilleri size peygamberimizden beyan eyledi. Fetret ¹⁸günlerinde fetretten murâd 'İsâdan sonra Muhammed zamânı olunca ¹⁹altı yüz yıl giçmişdi. Tevratuñ ve incilün hükmi unutulmuşdı. ²⁰Dürlü dürlü bâtıl dinler zâhir olunmuşdı. Muhammedi size gönderdik. ²¹Tâ kim Hakk dini beyan ide. Bes bu âyet indükde K'abenün [33B] ¹içinde üç yüz altmış put var idi. Resül putları dürterdi ²dağı وَقَدْ جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ ³derdi. ⁴يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا Ya'nî ol kâfirlerin kendülerinden evvel ⁵öğ gelenlerin hâlin bilmezler miydi kim gelen peygamberleri ⁶tekzîb itdikleriçün niceler helâk oldılar? Kavm-i Nüh gibi ⁷kim şuya garķ olmağile kavm-i Semüd gibi kim Cebrâilin şayhasıyla ⁸kavm-i nemrüd gibi kim sivrisinek ile helâk oldılar. ⁹Hikâyetde gelmişdir kim Hakk şubhânehu ve Te'âlâ Nemrud kavmine ¹⁰sivrisinek havale kılıcak bir sivrisinek nemruduñ ¹¹çevresinde üç gün uçdı âhir burnıña girdi. Kırk gün ¹²tamâm -ı beynisini yedi. Âhir helâk eyitdi. Dağı Lût kavmi ¹³ve Şit kavmi nice helâk oldılar. Allâhu Te'âlâ kimseye zulm itmez. ¹⁴يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا Belki kendü nefislerine zulm iderler ¹⁵يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا Ya'nî küffârdan nicesi vardı ki ¹⁶يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا peygamberlere

⁵¹ De ki: "Ey insanlar! Muhakkak ki; ben, sizin hepinize (gönderilen) Allah'ın resûlüyüm. Araf 158 .ayet

⁵² O ki; semaların ve arzın mülkü, O'nundur. O'ndan başka ilâh yoktur. Araf 158

⁵³ Ey Kitap ehli! Resûllerin (peygamberlerin) fetret devrinde (aralarının kesildiği zamanda), sizlere gerçekleri açıklayan Resûl'ümüz (elçimiz) gelmişti. Maide 19

⁵⁴ "De ki: "Hak geldi, bâtıl zail oldu (yok oldu). Muhakkak ki bâtıl yok olacaktır (yok olmaya mahkûmdur)." İsra 81

⁵⁵ "Daha önce inkâr edenlerin haberi size gelmedi mi?" Tegabun 5

⁵⁶ "Biz Hristiyanız diyenlerden de sağlam söz almıştık." Maide 14

iman getürdiler diyü‘ahd itdiler. Ammā ol ‘ahdi ¹⁶ unıtdılar. Biz dağı anlaruğ arasına iđtilāf bırağdığ ¹⁷ B‘azısı b‘azısına dığman itdük Tā kıyāmet olınca birbirinüğ ¹⁸ sözini inkār idüb ebedi cenk ve iğtilaf üzerene ¹⁹ olıslarlardur. Meşela Nesturiyye kim Naşaranuğ bir t̄aifesi ²⁰ eydürler ki ‘İsa tengridür Melekātiyye eydürler ki ‘İsā ²¹ tengrinin oğlıdır. Y‘akubiyye eydürlerki ‘İsa Allāhuđ [34A] ¹ kulıdır ve resūlıdır ammā dini kıyāmete dek müebbedir. Eydürlerki ² Bu iğtilafa sebep bir kiři olmuşdur. Adına Bules dirlerdi. ³ Naşarādan değildi. Naşrani ile ‘aduvv idi. Naşaradan ⁴ nice kiři öldürmişdi. Āhir cümle ile bir nice gün belürsüz ⁵ oldu. Bir gün çıkağeldi kendüyi kör gibi eylemiş idi. ⁶ Dilerdi ki kavm-i Naşara arasına iđtilāf bırağa ey itdi. Ey ⁷ kavm hiç ‘İsā beni neyledi bilür misiz Naşara eyitdi yā bilmez misiz ⁸ bizüm dığmanımızsığ. Bules eyitdi o kiři illa şimdi ⁹ indü kim işlere pişman olub özür dileye geldüm. Zırā ¹⁰ Bir gice ‘İsā peygamberi dığşümde gördüm. Ümmetimi incidürsin ¹¹ diyü yüzime bir sille urdu işte bir gözimi çıkağdı. ¹² Eđer anlar ile bir dağı mücadele idersen seni helāk iderüm ¹³ didi. Dilerim sizizle din bābında yoldaş olam. Zırā ¹⁴ ‘İsa bađa çok nesnelere t‘alim itdi. Naşara anuđ sözine ¹⁵ inandılar. İçinde ađa bir halvet düzüb dāima ‘ibādet ¹⁶ iderdi ve Naşaraya hergün naşihat iderdi. Naşara anuđ ¹⁷ sözlerine hayran kalırlardı. Anuđ sözlerin dutarlardı. ¹⁸ Birgün eyitdi ey kavmim yiryüzinde ne varise Ādeminçün ¹⁹ yaradılmış değilmidir. Anlar eyitdi beli. Yā niçün doğuz etün yimezsüz? ²⁰ Naşara anuđ sözün müvecceh doğuz etin yidiler ve birgün ²¹ dağı eyitdi hiç bilürmisiz ay gün ve yıldızları dağı ne yirden {.....}[34B] ¹ katı gelen iblīs bađa hālim ‘ālimden katı nesne gelmez ki söyledükde ² mesā’l-i’ilm söyleye tanımayıcağ hilm ile sākın ola. Anuđ tanımadığından ³ bađa eşed gelür. haberde gelmişdür ki Allāhu Te‘āla Ādemi ⁴ toprağdan ve Havvayı Ādemün şol eygüsünden yaratdı. Ancılayın ⁵ şeytānı oddan ve ‘avratın eygüsünden yaratdı. Hemān ki ⁶ ikisi cemī‘ oldılar. Şeytāndan otuz yumurta çıkağdı. Her ⁷ yumurıttan irkek ve diři otuz biđ şeytān çıkağdı aşıl ⁸ şeytān anlardan üredi. Yiryüzinde viranlıklarda ve ⁹ ıssız yirlerde ve hammāmlarda ve

pınarlar kenarında ve mezbelelerde ve¹⁰müsterahlarda meskenleri vardur. Ādem zürriyatına güç¹¹yitdikce azdırmağa meşgul oldılar. B‘azılar eydür iblīsün¹²dişisi yokdur evet gāh gāh kıyırığın götine şoşar bir yumirtā¹³yumirtlayınca şeyātin andan çıkar. Hakk-Te‘ālā kelam-ı kadīmide¹⁴eydür **وَمَنْ يَتَّخِذِ الشَّيْطَانَ وَلِيًّا مِّن دُونِ اللَّهِ فَقَدْ خَسِرَ**
خُسْرَانًا بِئْسَ⁵⁷ 15Ya‘nī şunlar ki Allāhı koyup şeytānı dost dutanlar ya‘nī¹⁶Hakkı koyub batıla uydılar. Qur‘anın Hakk sözlerin kodılar. Şeytān¹⁷sözlerin tutdılar. Bir kişi hayır ve şadağa itmek dilese şeytān anı¹⁸vesvese virüb eydür niçün malını israf idersin? Kişinin¹⁹nice hāller gelür ola ki āhir ömründe fakir olasıñ diyü ol²⁰ hayırdan men’ ider. Allāhu Te‘ālā eydür bu m‘aķüle efķar vesavis²¹şeytāniyyedür. Ākıl olanlar bu söze uyub āhiretde rüsvay olub [35A] cehenneme layık olmaz. İmdi şunlar ki ‘amel-i şālih işlediler cennete²girürler ki ağaclarının dibinde süd ırmaqları vardur. Bilün ki³Allāh-u Te‘ālānuñ vādesi çokdur kulına hilāf yokdur⁴ **وَمَنْ أَصْدَقُ**
مِنَ اللَّهِ قِيلًا⁵⁸ resül hāzretinden rivāyet olunır ki⁵kıyāmet günüñde iblīs ‘aleyhila’ne oddan bir kürsi⁶üzerine otura boynıña tavķ-ı l‘anet giçe.Allāhu Te‘ālā zebānilere⁷emr ide aluñ cehenneme atuñ cemī‘ zebāniler anı yıķamayalar. Andan⁸CebraİL seksen biñ ferişte ile gelüb zebānilere yardım⁹ idüb ‘aciz olalar. Andan seksen biñ ferişte ile Mikāil¹⁰ yardım idüb āhir āciz olalar. Allāhu Te‘ālā eyitdi. Ey feriştelерüm¹¹nicesiz ķadar ferişte hālk idecek olursam iblīsı kürsiden¹²çıķaramassuz. Madem ki tavķı l‘anet anuñ boynuñdadur. Bādehu¹³boynuñdan çıķardılar. Adını zebānī anı alub cehenneme bıraķdıķda¹⁴tavķı l‘aneti boynuña geçüreler. Ebedi cehennemde ķala. Hasan¹⁵eydür ol dem ki ehl-i cennet cennete ve ehl-i cehennem cehenneme gire. Ehl-i cehennem¹⁶iblīse süneler eydeler ey mel‘un sen bizi dünyada azdurduñ. ¹⁷Doğrı yoldan çıķarduñ. Sen olmasañ biz cehennemde olmayub¹⁸ cennetde olurduķ diyeler.İblīs bu sözi işitdükde timurdan bir minbere¹⁹çıķub inş-u cinnuñ kāfirlerine cevab vire ki ey bāşıllar ve eblehler²⁰Allāhu Te‘ālā

⁵⁷ “Ve kim, Allah'tan başka, şeytani dost edinirse artık o, apaçık bir hüsrarla hüsrana uğramıştır.” Nisa 119.ayet

⁵⁸ “Ve Allah'tan daha doğru sözlü kim vardır?” Nisa 122. ayet

size peygamber gönderüb kitablar virdi. Cem'inüze ²¹hakki ve bātilı bildürdi. Siz Allāhuñ Hakk sözlerin koyub benüm [35B]¹bātil sözlerüme inandıñuz nefsiñüzün hevāsınca oldıñız. ² Şimdiki hâlde benüm size sizün baña çärenüz yokdur. Beni melāmet ³itmeñ varuñ kendü nefisleriñize melamet idün ki nefisleriñizden ⁴bu belaya uğradıñız diye. Nitekim Hakk-Te'ālā buyurur⁵ مَا نَا يُمْصِرْكُمْ وَمَا أَنْتُمْ يُمْصِرْخِي ⁸ ⁹ وَقَالَ وَمَا كَانَ لِي عَلَيْكُمْ مِنْ سُلْطَانٍ وَعَدْنَكُمْ أَكْذَابَكُمْ فَلَا تَدُومُونِي وَدُومُوا أَنْفُسَكُمْ ¹⁰ Bir rivāyetde dañı buyurur¹⁰ ¹¹ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّبِعُوا خُطُوَاتِ الشَّيْطَانِ إِنَّهُ لَكُمْ عَدُوٌّ مُبِينٌ ¹² Ya'nī ey mü'minler islām içinde muķīm oluñ. ¹³ Şer'i Muħammedden taşra bir kadem basmañ şeytaña uymağıl ki ¹⁴ ¹⁵ زَلَلْتُمْ مِنْ بَعْدِ مَا بِيْلْغِي كِي ALLĀHU TE'ĀLĀ ¹⁶ Bilgi ki Allāhu Te'ālā Ādemünjoğlanını cemī' mahlūkat üzerine ¹⁷ mükerrerem ve mufaşsal kılmışdur. Evvel bu ki Ādeme akıl ve hūb ¹⁸ şüret ve latīf katuvirmışdur. Ayağıle tutar göziyle ¹⁹ görür ve dañı yirleri ve gökleri ve yıldızları Ādemün hizmetindedür. ²⁰ Hattā dirler ki Ādemün 'avāmı feriştelereñ ²¹ avāmından yeñerükdür ve efđaldur ve Ādemün havvası feriştelereñ ²² havvasından yeñerükdür ğayri eşyadan hod biñtarik [36A] ²³ efđaldur ve evlādur. Niteki bu āyet buyurur²⁴ ²⁵ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

⁵⁹ Şeytan, emir yerine getirildiği zaman şöyle dedi: "Muhakkak ki; Allah, size "hak olan vaadini" vaadetti. Ve ben de size vaad bettim. Fakat ben, vaadimden döndüm. Ve ben, sizin üzerinizde bir güce (sultanlığa, yaptırım gücüne) sahip değilim. Sadece sizi davet ettim. Böylece siz, bana icabet ettiniz. Artık beni kınamayın! Kendinizi kınayın! Ve ben, sizin yardımcınız değilim. Siz de, benim yardımcım değilsiniz. İbrahim 22

⁶⁰ "Ey iman edenler! Hepiniz barış ve selamete girin de şeytanın adımlarına uymayın. Çünkü o sizin aranızı açan belli bir düşmandır." Bakara 208. ayet

⁶¹ Artık size apaçık deliller geldikten sonra eğer hâlâ (Allah'a ulaşan yoldan) saparsanız, o zaman Allah'ın azîz (üstün), Hakîm (hüküm sahibi) olduğunu bilin! Bakara 209. ayet

⁶² "Muhakkak ki iman edenler (Allah'a ulaşmayı dileyenler) ve salih amel işleyenler (nefs tezkiyesi yapanlar), işte onlar, onlar yaratılmışların en hayırlı olanlarıdır" Beyyine 7. ayet

ve biner ve yir ve içer dürlü dürlü zevkler iderler. Anlara dnya¹⁰ zevki yiter bize aret zevkin virdicek. Allāhu Te‘ālā eyitdi¹¹ ey ferişterm bir kiři ki ben balıgın kendü kdret elmle yuğluram¹² Ve aņa kendü rhmdan nefh-i rh idem anlaruņla siz kaçan beraber¹³ olursız. Dünyayı ve areti anlar içün yaradub durın didi.¹⁴ Anlar benüm katımda sizden ‘āzamdur didi. Dağı Ādemn¹⁵ mertebesini bildürmek in⁶³ جَزَاؤُهُمْ عِنْدَ رَبِّهِمْ جَنَّاتٌ عَدْنٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ذَلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ¹⁶ 17 Ya‘nī şunlar ki iman getrdiler¹⁸ amel-i řālih işlediler. Allāhu Te‘ālā katında anlaruņ cezāsı¹⁹ cennetdür ki bağelerinde ırmağlar açar. Allāh anlardan rāzı olur anlar²⁰ dağı Allāhdan rāzı olurlar. Ammā ol mertebeler řu kişiler indir ki²¹ Allāhdan krkb emrine ita‘at idenler içün ve bir rivayetde [36B] ¹vaki’ olurdu ve herbirininn ėaremi vardur. Buncalayın² ve hem bu kağar andan şonra ėacc vācib olan kişiye gerekdür ki³ tā ėayr itmeye وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ⁴ āyetiyle amel⁴ eyleye. Reslden nakil olundu kim bir kimsenün ėacca varmağa⁵ güci yitse ve şağ řālim olsa ve şultan men itmese⁶ dilerse Yahudi olsun dilerse Nařrani olsun bu⁷ ikisin bile dilemezse Mecsi olmasuņ ammā bu ėadiř var⁸ varmamağı ėelāl gözlere mağmuldur. Said bin zubeyr şordılar ki⁹ bir kiři ba’y olsa ėacca varmadın ölse anuņ yiri ve ėālī¹⁰ nedür  kere eyitdi ol kiři cehennemlikdr. Bilgil ki ėacca niyet¹¹ iden kişiye gerekdir ki gnāhlarına tevbe-i naşh ide ve dađı¹² ėālķuņ meźlumesin üzerinde gidere. Kim ki borcu varise¹³ deye. Boynunda kimsenün Ėaķķı kalmaya. Zīrā Allāhu Te‘ālā klından¹⁴ ol vaķt rāzı olur ki kulları andan rāzı ola bir¹⁵ kiři ėasmina bir aķe virüb ėaķķlařmak ėayurlıdır biņ yıl¹⁶ ‘ibādet itmekden. Bir rivāyetde eydür yetmiş ėacc itmekden¹⁷ ėayırlıdır hem ėaccdan murād Ėaķķ teālānuņ Rızāsın¹⁸ tağsil itmekdür. Riya içün adını ėacı eylemek in¹⁹ olmaya ve dağı gerekdir ki sefere düşenbe gün çıkar ola.²⁰ Zīrā peyğamber āėir ėaccında pençşenbe gün ıķmıřdur²¹ ve Mekkeden ve

⁶³ “Rab'leri Katı'nda onların mkāfati, altlarından nehirler akan adn cennetleridir, orada ebediyen kalacak olanlardır. Allah onlardan razı ve onlar O'ndan (Allah'tan) razıdır. İşte bu, Rabbine huş duyan kimseler indir.” Beyyine 8. Ayet

⁶⁴ “Ve Rabbiniz'den olan mağfirete ve genişliğı yerler ve gökler kadar olan, muttekiler içün hazırlanmış olan cennete koşun!” Ali imran 133.

Medīneye hicret düşenbe gün itmişdür.[37A] ¹Ayuñ āhirinde sefer itmeye ve her ayda yedi gün vardur ki ²nehsdür. Ol günlerde sefere de çıkamaya İbn-i ‘Abbas eydür. ³Gerçi günler Allāhuñdır lākin b‘azısı s‘aīd b‘azısı nehsdir. ⁴Ayuñ ol günü nehsdir. Kābil Hābili ol gün öldürmişdür. ⁵Beşinci gün nehsdir. Zīrā Ādem cennetden ol gün çıkmışdur ⁶ve Yūnus peygamber kavmine ol gün ‘azab itmişdür ve Yūsuf ⁷Peygamber ol gün kuyuya girmişdür. Onuñcı gün nehsdür. Zīrā Eyyūbe ⁸ol gün bela inmişdür ve Süleymāñın mülki ol gün elinden ⁹ve Yahudi enbiyāsın ol gün depelemişdür. Yeğirmi birinci gün ¹⁰nehsdir. Zīrā Lūt kavmi ol gün yire inmişdür naşari ve ¹¹yehudi ol gün ħinzīrā ve maymuna dönmüşdür ve dağı yeğirmi ¹²dördünci günü nehsdir. Zīrā fir‘avn anasından ol gün toğdı. ¹³Hem ol gün tengrilik davasın kıldı. Yeğirmi gün ¹⁴nehsdir. Zīrā nemrud ‘aleyhila’ne doqşan avretüñ ¹⁵ķarnını ol gün yarmışdur ve İbrāhim peygamberi ol gün ¹⁶oda atmışdur ve her ayuñ ciharşembe günü nehsdir. ¹⁷Zīrā ‘ad kavmiyle kavmi şahr ile ol gün helāk¹⁸olmuşdur. Müstehab oldır ki sefere çıkmazdan evvel evinde ¹⁹iki rek‘at namāz kıla evvelki rek‘atde bir Fātiĥā ile ²⁰ķul yā eyyūhel kāfirūn okuya. İkindide bir fātiĥa ile²¹ķul huvellāhu eĥad okuya selāmdan şonra āyetü’l-kürsi ile liġlāfi [37B] ¹ķureyş şuresin okuya. Andan şonra el kaldırub ihl‘ās ile du‘ā ile ²dağı çıkmazdan evvel çıkıldığından şonra fuķaraya nesnecük şadaķa ³eyleye. Eķall yedi kişiyeye şadaķa vire. Zīrā ol şadaķa selāmete ve ⁴ömür ziyādeliğe sebebdür. ĥaberde gelmişdür ki bir kişi sefere çıkmazdan ⁵evvel āyetel kürsi okusa Allāhu Te‘ālā evine gelince dek ⁶ol kişi āfetlerden şaklaya. Liġlāfi süresin okumaķ ⁷dağı ancılayındur. Bir gün resūl-ullāĥ Cābire eyitdi diler misin ki ⁸her seferde işüñ ola ve tutdığın kolay gele eyitdi beli Yā resūl-ullāĥ. ⁹Eyitdi sefere çıkarken işbu beş şureyi okugıl besmeleyle ¹⁰birisi ihlas ikisi بِرَبِّالْفَلَقِ ⁶⁵ ve قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّالنَّاسِ ⁶⁶ ¹¹ve dağı gerekdür ki bir şālih veya bir ‘ālimle yoldaş olasın. Tā kim ¹²menasık-i ĥaccı aña öğretre ‘ulemā ittifaķ itmişlerdür

⁶⁵ “De ki Felākin Rabbine sığınırım” Felak suresi 1. Ayet

⁶⁶ “De ki Nasın Rabbine sığınırım” Nas suresi 1. Ayet

ki Beytü'l- haramda ¹³ mücāvir olmak mekrūh mıdır değil midür? İmām-ı ‘Azam ve Şāfiye ve ¹⁴ şulahādan b‘azı kişiler dirler mücāvir olmak mekrūhdır. Zīrā hāzret ¹⁵ resūl buyurmuşdur kim her kim haccdan fariğ olsa ehline tiz ¹⁶ ulaşsun ki andan şevāb ziyādedür. Zīrā ekşerü’l-müşāhede ya‘nī ¹⁷ çok görmek uşandırır. Eyle ölse K‘abeyi sevmek her ¹⁸ kişiye vācibdür ola kim çok durmağ ile uşana muhabbet az ola ¹⁹ ne‘uzu billah ol günāhdan aşhāb-ı resūlden kimse hārāmdan ²⁰ mücāvir olmamışdur. İmam ebū Yāşuf ve imam Muḥammed ve ²¹ gayrisi dimişlerdür K‘abede mücāvir olmak mekrūh degildir. Bilgil ki [38A] ¹ müsteḥābdur zīrā Qur’ānda gelmişdür ⁶⁷ وَطَهِّرْ كَيْفَلَرَدَن مَرَاد مُجَاعِيرِدُر ḥāşıl-ı kēlam ³ oldur ki şol ki K‘abenuñ ḥurmetin şaḳlayumeyem dise aña durmağdan ⁴ gitmek ḥayırludur. Ammā şunlar ki durduğça muḥabbet ziyāde ola. Günden ⁵ gün ‘izzetin artura ancılayın kişiye durmağ ḥayırludur. Zīrā ol ⁶ ulu mertebdür. Anda ‘ibādet ḡayri yerde olan ‘ibādetden yiñerükdür. ⁷ Ancılayın ‘ulemā ihtilaf itmişlerdür. Mekke Medīneden efḍaldür zīrā ⁸ Qur’ānda gelmişdür ⁶⁸ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِلْعَالَمِينَ ⁹ Ya‘nī ol ev ki ḥālka kıble içün o va‘z olundu. Mekkedür b‘azılar ¹⁰ dimişlerdür ki Mekkedden murād K‘abedür. Mekke şehrine dirler. Mübareka ¹¹ lafzınuñ zamirinden ḥāldür ki ḥālka ḥayri ve menfaati çoğ olduğı ¹² zīrā andagi du‘ā ve ‘ibādet herkes redd olunmaz ve hüden lafz-ı mübareken lafzına ¹³ m‘arufdür. Ya‘nī ḥālkuñ hidāyetine sebep olduğı ḥālda ehādişde ¹⁴ gelmişdür. Yiryüzinde olan şehirlerüñ Allāh ḳatında sevgülisi Mekkedür. ¹⁵ Anda durmağ saadetdür ve andan çıkmāğ şakāvetdür ve bir kişi Mekkede ¹⁶ ḥasta olsa Allāhu Te‘ālā anuñ her günine yedi yıllıḳ ‘ibādet şevabın ¹⁷ virür ve bir rivāyetde altmış yıl ‘ibādet itmişçe şevab virür ve daḡı ¹⁸ dimüşlerdür ki ḥiḳbir peygamber yoğdur ki ḳavminden ḡiçeni gelüb ¹⁹ Mekkede mücāvir olmadı.

⁶⁷ “Ve Beytim’i (Evim’i) tavaf edenler, kaim olanlar (ayakta duranlar), rükû edenler ve secde edenler için temiz tut.” (dedik).

Hacc 26.ayet

⁶⁸ “Muhakkak ki mübârek ve âlemlere bir hidâyet olarak insanlar için kurulan ilk ev (ilk ma’bed), elbette Mekke’deki (Kâ’be)dir.” Ali İmran 96.ayet

Olinca anda ʿibādet eylerdi. Didiler ki Nūhuñ²⁰ ve Şuʿaybıñ ve Şalīhūñ kabri maḳām ile zemzem arasındadır ve Kʿabenūñ²¹ çevresinde üç yüz nebinūñ kabri vardır. Bes rükn-i yemenīle[38B]¹ hācerü'l-esved arasında yetmiş peygamber yatur ve daḥı bir hadīşde geldi ki² Mescid-i aḳşāda bir vaḳt ğayri yirde biñ vaḳt namāz ḳadarıncadır³ ve Medīnede bir vaḳt ğayri yirde on biñ namāz yirine giçer ve bir rivāyetde⁴ daḥı gelmişdür ki benüm mescidimde bir vaḳt namāz ḳılmaḳ ğayri yirde on biñ⁵ vaḳt namāz ḳılmaḳdan ḥayırlıdır. İlla mescid-i ḥarāmda degül anda bir vaḳt⁶ namāz ḳılmaḳ ğayri yirde ḳılınan namāzuñ yüz biñden yikdür. Cemaʿatle⁷ ḳılınma iki yüz biñ kez biñ daḥı beş yüz biñ namāzdan⁸ ḥayırlıdır. Ebūbek Neḳḳāşı eydür mescid-i ḥarāmdeki bir vaḳt namāzı⁹ ḥisāb itdüm. Yüz elli biñ yıl daḥı altı yıl ömr içinde¹⁰ ḳılınan namāzcadır. İmam Mālik eydür Mekkedden Medīne efḍaldür¹¹ Ammā Ḥanbeli ve bʿazı ʿulema eydür resūl ḥazret Mekkedden çıkıcaḳ¹² eyitdi ilāhī dilerüm ki ḳande sevgüli nire ise anda beni iletēsūñ¹³ didi. Ḥaḳḳ-Teʿālā daḥı Medīneye getürdi. Öyle olıcaḳ Mekkedden¹⁴ Medīne efḍaldür dirler ammā anlara cevab virürler ki Mekkedden ğayri¹⁵ sevgüli yir nire ise anda ilet dimekdür. Ammā peygamber¹⁶ ʿaleyhi yatduğı cemīʿ yirlerden ḥayırlıdır. Şübhe daḥı yokdur. Peygamber ʿaleyhi's-selām¹⁷ dimişdür ki kim ki benüm ḳabrüm ziyaret ide benüm şefaʿatim¹⁸ aña vacibdür. Ḥacca niyet iden kişiyeye gerekdür ki Medīneye varub¹⁹ Peygamber ʿaleyhi's-selām mescidinde namāz ḳılmaḳa niyet ide ḳaçan ravzada²⁰ ziyaret itmek dilese gerekdür kim peygambere çok çok şalavat²¹ getüre ğusl eyleye ḳoḫılar saçına ve yeni donlar giye. Andan [39A]¹ peygamberūñ ḳabrine teveccüh eyleye yürüyüşünde vaḳar ile² ve sükün ile yürüye Cebrāil ḳapusından veya ğayri ḳapudan girse ravzaya³ ḳasd eyleye. Kim minber ile ḳabr arasındadır anda iki rekʿat taḥiyyetü'l-mescid⁴ ḳıla evvelki rekʿatde bir Fatiḥa ile قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ okıya⁵ Namāzdan şonra mescide vara ḥācet dileye ki ol mevzi⁶ ḥācetler ḳabul olacaḳ yirdür. Andan resūl-ullāhıñ mübarek ḳabrinūñ⁷ üzerine vara ḳabrūñ başından yañıdan

dört zīrā' miqdārı⁸ girilikden kıbleye karşı dura. El bağlaya huşu'la sağ elin⁹ sol eli üzerine koyu. Namāzda peygambere şalavat getüre. Andan¹⁰ Ebübekr ve 'Ömere ve 'Osmāna ve 'Aliye rađıyallāhu 'anhum diye yine şalavat¹¹ vire eyde ki Ömere ve 'Osmāna ve [39B]¹ bunu² didiginden şonra kendi nefsi⁶⁹ السلام عليك يا رسول الله 69 السلام عليك يا رسول الله السلام عليك يا حبيب الله السلام عليك يا نبي السلام عليك يا حبيب الله الله السلام عليك يا صفي الله السلام عليك يا سيد المرسلين و خاتم النبيين السلام يا خير الخلاق اجمعين السلام عليك وعلى اهل بيتك و اصحابك و على سائر الانبياء و المرسلين وعلى عباد الله الصالحين جزاك عنا افضل ما جزاى به نبياً عن قومهم ورسولاً عن امته اشهد انك قد بلغت الرسالة و أدت الأمانة و نصحت الأمة وجاهدت في سبيل الله وفي دينه حتى انك اليقين قد جنناك يا حبيب الله ظالمين الى نفسنا مستغفرين يريد حفظك و اسقنا بكأسك يا رسول الله الشفاعة الشفاعة için ve atası için ve cemī' mü'minler için du'ā kıla. Andan peygambere şalavat getüre.⁴ Şöyle fikr ide kim resül-ullāh öñinde diri yatur gibi hem diridür. ⁵Ziyāret itdügün bilür ve şalavat virdügün işidür. Zīrā peygamber ⁶buyurmuşdur her kim ki kabrim üzerine şalavat virese ⁷ben anı işidürüm. Ebū hureyre den naql olunmuşdur resül-ullāh ⁸eyitdi her kim başa şalavat virse ben anı işidürüm ve ⁹Allāhu Te'ālāya anuñ selāmın bildürürem ve anuñ selāmın ben alurım ¹⁰ve hācet dilese kabul olmasına vesīle olurum. ¹¹Andan Allāhu Te'ālā kabul ider birsünü(?) özünj kirilliñ (?)tura ¹²Qabriyle minber arasında Allāha hamd peygambere ¹³şalavat vire. Ammā iken çok turtmaya. Edebiyle menziline vara.¹⁴Ebū Hureyre eydür hāzret-i resülden işitdüm ⁷⁰ وَلَا تَجْعَلُوا قَبْرِي عِيدًا ¹⁵Ya'nī benüm kabrümü ziyaret itme ki resmi 'ibādet itmeñ. Yahüdi ¹⁶Ve Naşari gibi her kande olursakin başa şalavat virün ¹⁷ki ben şalavatınızı işidürem. 'Abdumeliğ biñ Ubbad eydür ¹⁸resül-ullāhdan işitdüm ki kıyāmet güninde evvel şefa'at ¹⁹itdügüm t̄aifeyi Medīne

⁶⁹ Allahın selamı senin üzerine olsun Ey Allahın Resülü. Allahın selamı senin üzerine olsun Ey Allahın Habibi. Allahın selamı senin üzerine olsun Ey Allahın Nebisi. Allahın selamı senin üzerine olun Ey Allahın Safiyyisi. Allahın selamı senin üzerine olsun Ey Peygamberlerin Seyyidi Nebilerin Sonucusu. Allahın selamı senin üzerine olsun Ey Halkın en hayırlısı ve Allahın selamı Eh-i beytinin ve ashabının diğer peygamberlerin salih kullarının üzerine olsun. Allahın sana ve ümmetine verdiği mükafat başka ümmetlere verdiğiinden daha üstündür. Ben şahadet ederim ki risaletini hakkıyla yerine getirdin ve emaneti yerine getirdin. Ümmetine nasihat ettin. Allah yolunda cihad ettin. Geldik sana ya Habibullah Nefsimize zulm ettik istiğfar ediyoruz. Senin sünnetini, dinini muhafaza etmek istiyoruz Bize şefaatinı nasib eyle!

⁷⁰ Evlerinizi kabirler, kabrimi de bayram yeri yapmayın! Nerede olursanız oradan bana salāt-u selam getirin. Çünkü selamınız bana ulaştırılır." Ebu Davud 2042, Albani Sahihu'l-Cami 7226

ehliyle tāifola. Medīnenün ²⁰ fazīleti ehādişde kıatı çokdur. Zīrā resūl-ullāhuñ kabri ²¹ andadur. Andan haşr olisardur ‘ulemā ittifaķ itmişlerdür ki [40A]¹ Mekke ile Medīneden şonra yiryüzinde Beytü’l-Muķaddes efđaldür.² Zīrā Hāķķ-Te‘ālā anuñ Hāķķında buyurmuşdur³ ⁷¹ سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلًا مِنَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ إِلَى الْمَسْجِدِ الْأَقْصَى الَّذِي بَارَكْنَا حَوْلَهُ لِنُرِيَهُ

ki kıulum Muħammedi mescid-i ħarāmdan mescid-i aķşadan ⁶ murād Beytü’l-Muķaddesdir ve daħi eyitdi mescid ancılayın makamdır ki ⁷ biz anuñ etrāfını mübarek kılmışuzdır. Mescid-i Aķşa etrafında ⁸ murād Dimeşkdür ve Felistin şehridir ki dirler yiryüzinde ⁹ ne kıadar tatlu şu varise K ubbetü’s- Şahra altından baķş olınmışdur. ¹⁰ Mescid-i Aķşanuñ fazīletine bu āyet kifāyet ider ki Hāķķ-Te‘ālā ¹¹ Muħammeduñ yolını m‘irac gicesinde andan kıldı. Bundan murād anuñ ¹² fazīletün bildürmekdi ve illa göke çıkmaga Beytü’l-Muķaddes nice ¹³ ise idi Beytü’l- Ĥarām daħı eyle idi ve hem ol zemādan¹⁴ Beytü’l-Muķaddes enbiyānuñ kıblesi ve ‘ibādetgāhı idi. Ebū Zerr ¹⁵ eydür resūl-ullāhdan şordum ki yiryüzinde evvel kıanki mescid ¹⁶ yapıldı. Evvela resūl eyitdi Mescid-i Ĥarāmdur. Andan mescid-i ¹⁷ Aķşadur eyitdim yā resūl-ullāh ikisiünün arasında zaman ¹⁸ geķmiş midür? Eyitdi kırķ yıl ve bir rivāyetde eydür beş yüz yıl ¹⁹ geķmişdür. Bu ħadişden anlanür ki mescid-i Aķşa daħı mescid-i Ĥarām ²⁰ gibi evvel zamānda melekler yapmışdur. Şonra Dāvud ile Süleymān²¹ ol bināyı yinilemişlerdir. Nitki Mescid-i Ĥarāmı İbrāhim yapıdı. Evvelki[40B] ¹ kıat göge varınca kıat kıat tırdılar.Şeyātin ol ħāli göriceķ ² gelüb ħaber virdiler. Bildi ki ³ iki cihan rahmeti dünyaya geldi. Ĥazret-i resūluñ ummesi Şafiye ⁴ eydür resūl-ullāh dünyaya geldüğinde ħazır idüm .Altı ‘alamet ⁵ gördüm ki hiç görmek olmaz. Evvelā dünyaya geldükde secdeye ⁶ vardı.İkinci secdeden kıaldurıcak fasıh dille ⁷ ⁷² لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ مُحَمَّدٌ رَّسُولُ اللَّهِ didi. Üçünci doğdığı ev ton ile tobtolu nür oldz. ⁸ Dördünci birden ħaybden bir āvaz geldi ki yā Şafiye yumağa ⁹ zaħmet çekme

⁷¹ “Kendisine āyetlerimizden bir kısmını gösterelim diye, kuluñu (Muħammed’i) bir gece Mescid-i Ĥarām’dan, etrāfını mübarek kıldığımız Mescid-i Aksā’ya (İsrā -gece yürüyüşü- ile) götüren (Allah, her türlü noksanlıktan) münezzehtir” İsrā 1. āyet

⁷² “Allah’dan başka ilah yokdur Muhammed Onun kulu ve elçisidir.”

ki ol pakli kiyāl toğdı. Beşinci gördüm sünnetlenmiş.¹⁰ Altıncı yuyub şardıgum vaqt iki yağırnı arasında ¹¹nübüvvet mührin gördüm üzerinde yazılmış ⁷³ ¹²rivāyet olundı kim Muḥammed anası rahmine düşdükke şonra ‘Abdumuttalib ¹³ Muḥammed atası ‘Abdullaha ta’am getürmek için Medīneye gönderdi. ¹⁴Eceli irdi gelürken vefāt itdi. Bir süri koyunu ve beş ¹⁵devesi kaldı. B‘azılar eydür sekiz aylık iken yetim kaldı.¹⁶ ‘Abdullahın Muḥammedden gayri oğlı yoğdı. Dördünci yıldan ¹⁷dađı anası vefāt itdi. Şonra Ḥalime tımar iderdi. Bir gün ¹⁸Muḥammed Muştafa oğlançıklarla uyurken Cebrāil Muḥammedi başdı ¹⁹gögsünü yardı yüreginüñ içinden bir pāre uyuşmuş kan ²⁰çıkarđı. Yabana atdı. Andan Muḥammedi bir altun tas içinde yudı.²¹ Yine yüregine kodı ve gögsini dikdi. Ol oğlançıklar kaçarak [41A]¹Ḥalime kadına geldiler ḥaber virdiler. İşiden segirdişüb (?) Muḥammedün ²üzerine geldiler. Gördiler ki beñzi tağyır olmuşdur. Ammā nitdügin ³bilmezler. Enes eydür Muḥammedün gögsinde Cebrāilin yarduđı⁴ yiriñ nişanun gördüm. Bes Muḥammed sekiz yaşına giricek ‘Abdumuttalibin⁵ evinde olurdı. Sekiz yıl iki ay on gün tamām olıcağ. ‘Abdumuttalib ⁶dađı vefāt itdi. Andan şonra ‘ammisi Ebū Ṭālib evinde ⁷olurdı. İki yaşında iken Ebū Ṭālib nice kişilerle Şama gider ⁸oldı. Muḥammedi bilesince alub gitdi. Şamda bir rāhib vardı. ⁹Anlara karşı geldi. Muḥammedi gördi şıfatından bildi ki elin eline alub ¹⁰eyitdi. Peyğamberlerün seyyididir ‘āleme rahmet gönderilmüşdür. ¹¹Ol pīrler eyitdiler neden dersin? Rāhib eyitdi sizi ¹²gelürken gördüm taş ağaç ne kim varise buna secde ederlerdi.¹³ Ben bildum ki peygamberden gayriye secde itmezler ve hem şıfatın ¹⁴kitaplarda görüb dürin hem iki bağrın arasında nübüvvet mühri ¹⁵vardur didi. Rāhib bunları evine d‘avet itdi illa Muḥammedi de ¹⁶ve gözlemege kodılar. Rāhib ādem virub Muḥammedi dağı oğudı.¹⁷ Meger ol gün güneş görmedi. Muḥammed geldi ammā ḥālğ bir ağaç ¹⁸dibinde otururlardı. Muḥammed oturacağ yir yoğıdi güneşe

⁷³ “Allah’ dan başka ilah yokdur Muhammed Onun kulu ve elçisidir.”

karşu ¹⁹oturdu. Allāhın emriyle ol agacıñ gölgesi toluşub ²⁰ üzerine geldi rahib acebledi. Eyitdi peygamberliğine bir ²¹‘alامت dahil budur. Andan eyitdi yā Ebū Tālib bunı yine gönder.[41B] ¹Mekkeye varsun. İhtimaldür ki bunı yahūdiler bilüb helāk ideler. ²Bes Ebū Tālib Bilali ve Ebū Bekri yoldaş koşub Mekkeye gönderdi. ³Rahib bunları yolda yimege biraz zeyt ve biraz beksimad virdi.⁴Andan şonra Muḥammed ḥadice anamız ol māliyle Şama ⁵ ticarete gitti. ḥadicenün kulu Meysere Muḥammede yoldaş olmışdı.⁶ Meysere eydür. Yolda her bārigāh ıřıcaķ olaydı iki ferişte ⁷gelüb Muḥammede gölge olurdu. Resūl-ullāh ol ticaretden şonra ⁸ ḥadiceyi aldı ve dirler ki Muḥammed ol vaķt yeğirmi beş yaşında ⁹idi ḥadice kırk yaşında idi. Andan otuz beş yaşında K‘abenuñ ¹⁰yapıldığına hāzır oldu. Ḥacerü’l- esvedi kendi eliyle yirine ¹¹ķodı. Kırk yaşında peygamberlik virildi ve vahy geldi. Meger ¹²ḥazret-i peygamber ḥalvet sūrerdi ve ğarlarda otururdu. ¹³Aḥşam olıcaķ ḥadice ķatına gelürdi. Birgün ḥazret-i peygamber¹⁴yalañuz mağarada otururken Cebrāil geldü eyitdi yā Muḥammed ¹⁵oķu Muḥammed eyitdi oķumaķ b‘ilmezin yine oķı didi. Muḥammed eyitdi ¹⁶oķumaķ bilmezin ne oķuyayın didi.Cebrāil Muḥammedi tıtdı şıķdı¹⁷Yine şalıverdi işbu oķı didi ⁷⁴اَقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ¹⁸ḫalqı insānı min ḫalqı mānası budur ki oķı yā Muḥammed Rabbünün¹⁹adını ya‘nī Bismillah ya‘nī Allāh adıyla başlasa ancılayın ²⁰Allāhdur ki insanı uyuşmış ķandan ²¹yaratdı اَقْرَأْ وَرَبُّكَ الْاَكْرَمُ ⁷⁵اَلَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ²⁵اَلَّذِي عَلَّمَ الْاِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمُ oķu ol[42A] ¹Allāhuñ adını ki kerīmdür ‘ināyeti ķeremindendür ki Ādeme oķumaķ ve yazmaķ ²öğretti ve ķullarına bilmedigun öğretti. Bu söz ma‘lumdur ³ki Ādemün ‘izzu şerefi oķumaķ ve yazmaģile imiş bes ḥazret-i resūl ⁴Cebrāilden bu āyetleri öğrendi. Andan Cebrāil abdest ⁵aldırdı ve namāz ķıldırđı. Aḥşāmın eve geldükde ḥadiceye ⁶olan ḥaberi verdi.Aña dahil abdest aldırdı ve namāz ķıldırđı. ⁷Eydürler ki Muḥammede evvela ḥadice iman getürdi andan Ebū bekr andan⁸ ‘Ali iman getürdi.K‘abul aḥbar eydür Ebū bekrin iman

⁷⁴ “Yaratan Rabbinin ismiyle oku! (O,) insanı bir alak’dan yarattı.” Alak 1-2. ayet

⁷⁵ “Oku! Çünkü Rabbin, en büyük kerem sâhibidir.O, kalemle öğretendir.İnsana bilmediği şeyleri öğretti.” Alak 3-4-5. ayet

getürmesi ⁹ Muḥammede peygamberlik verilmeden idi şöyle ki Ebū bekre başka ¹⁰ vahy olunmuş gibiydi İman getür diyü. Zirā birgün ticaret ¹¹ üzerine Şama gelmişdi. Anda bir düş gördü kim ay ile güneş ¹² iktiran ider uyanub bir ulu rāhib bulub tabir etdü. ¹³ Ol düşi acebledi. Şıfatın ve kābilesin şordı. Eyitdi¹⁴ tācirim ve kıreyşī kābīlesindenim. Rahib eyitdi saña beşaret ¹⁵ olsun ki senün kıavminden bir peygamber kıopyasardur. Sen aña ¹⁶ vezir olasın ve hem kıayimmaķāmı olasın didi. Ebū bekr bu sözüni ¹⁷ kimseye bildirmedi ammā göñlinden iman getürmişdi. Vaktin ¹⁸ gözedürdi kim kaçan gele tā şuna deñli Muḥammede nübüvvet geldi. Ebū bekr ¹⁹ imana oķıdı. Ebū Bekr eyitdi kıanı delilün Muḥammed eyitdi. Delil ol ²⁰ düş sana yitmezmi ki Şamda gördün diyicek Ebū Bekr rađıyallāhu ‘anh ²¹ resül-ullāhı kıocdı ve gözlerinden öpdü ve elin tutub[42B]{.....} ¹ Çevremde yatanları bağışlayaşın. Hāķķ-Te‘ālā eydür bağışladum. ² Ferişteler yüridiler K‘abe eydür bir murādum dağı vardur. Anı ³ dağı kıabul eyle Hāķķ-Te‘ālā eydür murāduñ nedür K‘abe eyde şol ⁴ mü’minler ki irāk ve yakından benüm ziyaretüme gelmişlerdür. Yine ⁵ vatanlarına varmışlardur. Dilerim ki anları kıyāmet kıorķusından ⁶ emīn kıılasın. Hāķķ-Te‘ālā kıabul eyledim diye andan hācılar ⁷ yüzleri aķ ola göñülleri şaz K‘abe yanına gelüb cemī‘ olub ⁸ ol melāikeler K‘abeyi alub giderken K‘abe Araşat ⁹ yerinde Muḥammed Muştafaya uğraya. Hācılar bilesince K‘abe eyde ¹⁰ yā Muḥammed ümmetinden beni ziyaret idenleri dilerim. Sen hemān kıalan ¹¹ ümmetin kıaydında ol diye Mālik Enes eydür resül hāzret ¹² eyitdi. Bir kışi Mekkeye giderken yā gelirken ölse elbette Hāķķ-Te‘ālā ¹³ anı yarlığar ve dağı ehl-i beytinden yetmiş kışiye şefa‘at iderken ¹⁴ Ebū Hıreyre eydür hāzret-i resülden işitdüm ki bir kışi ğazaya gider. ¹⁵ Ölse Allāhu Te‘ālā anuñ için yılda bir ğaza şevabın yazar ancılayın hācca ¹⁶ giderken dağı ölse yılda bir hācc şevabın dağı yaza. Eger K‘abe ¹⁷ yolında bir faķire bir aķçe şadaķa itse ğayri yirde kırķ biñ ¹⁸ aķçe şadaķa itmişçe şevab yazalar. Hıķāyet olındı bir hātün ¹⁹ Mekkeye geldi ittifaķ ‘Arafatda vaķfeye durıcaķ hayız geldi. ²⁰ Ol hāle ğāyet perişān oldı āh eyledi ağladı. Ol gice ²¹ melāetle yatdı. Düşinde gördü ki Allāhu Te‘ālā eyitdi ey

hātūn [43A] ¹ melül olma bilmez misin ki ben kimsenün emeğin zayı' itmezem. Ol ² melâletden öteri saña yetmiş hacc şevabın virdüm didi. Bir rivāyetde ol ³ hātūn eyitdi. İlähi beni mahrum eyledün eger bunu gayrileritse saña ⁴şikāyet iderdüm. Senden kime şikāyet ideyin didi. Allāhu Te'ālā ⁵ kâbilinden cevap geldi kim haccını kabul etdim. Cemī'günāhlarıñı kabul-i ⁶ ita'atā tebdil eyledüm. 'Abdullah bin Mübarek eydür ol vakt ⁷ ol hātūnuñ katında hazır idüm. Anuñ giriyesin göricek esirgedüm. ⁸Bende dañı ağladum ey hātūn melül olma kim ben otuz kere hacc ⁹ idüb dururın. Birin saña bağışladım ol hātūn eyitdi yā 'Abdullah ¹⁰ sen ihtiyācuñ eyle haccıñ şevabıñ virürsin. Benüm Rabbüm muhtac değıl ¹¹iken baña bir hacc şevab virmeyemi bir saat şabr idem ümiddür ki ¹²Allāhu Te'ālādan bir cevap gele didi. Bir saatden sonra anı gördüm ki ¹³bir yeşil harīr ol hātūnuñ katına geldi gördüm. Üzerine yazılmış ki ¹⁴ haccıñı kabul itdüm. Cemī' hacıların haccın senün yüzün şuyıña ¹⁵kabul etdim didi. Hikāyet şofilerden bir kişi hacca vardı. Gelürken ¹⁶şeyh Şiblīye uğradı rahmetullah 'aleyh Şiblī eyitdi ey şofi ¹⁷ hacc itdün mi? Şofi eyitdi beli. Ol niyete muhālif ¹⁸olan niyetlerünj bozduñ mı? Şofi eyitdi yok. Şiblī eyitdi ¹⁸ihram tutunmamışşın. Şiblī eyitdi hiç ol vakt menāhileri ²⁰ gönlünden çıkardun mı? Şofi eyitdi yok Şiblī eyitdi çıkarmamışşın. ²¹Şiblī eyitdi lebbeyk Allāhümme lebbeyk didün mi? Şofi eyitdi beli.[43B] ¹Şiblī eyitdi. Hiç hatifden lebbeyküñe cevap işitdün mi? Şofi ²eyitdi yok. Şiblī eyitdi imdi telbiye itmemişşın. ³ Bādehu Şiblī eyitdi hareme girdün mi? Şofi eyitdi girdim. ⁴ Şiblī eyitdi harāma vaki' olmağa kendüne harām itdün mi? ⁵ Şofi eyitdi yok. Şiblī eyitdi hareme girmemişşın. ⁶ Andan şeyh eyitdi K'abeyi tavaf itdün mi? Şofi eyitdi beli itdüm. ⁷ Şiblī eyitdi Allāhuñ azametin gönlüne getürdün mi? Şofi eyitdi. ⁸Yok Şiblī eyitdi. tavaf itmemişşın andan eyitdi. Hiç haremde ⁹ iki rek'at namāz kıldun mı? Şofi eyitdi kıldum. Şiblī eyitdi. Bes adunı ¹⁰ merhamet mekânında gördün mi şofi eyitdi yok. Şiblī eyitdi ¹¹ kılmamışşın. Andan K'abeye girdünmi şofi girdüm didi. ¹²Şiblī eyitdi girdüğün vakt cem'i günāhlarından çıkdun mı? Şofi ¹³eyitdi yok. Şiblī eyitdi girmemişşın andan āb-ı zemzemden ¹⁴ içdün

mi? Şofi eyitdi içdüm. Şiblī eyitdi ol vakt dünya sevgüsinden ¹⁵gönlünden çıkardun mi? Şofi eyitdi yok. Şiblī eyitdi ¹⁶içmemişsin Şiblī eyitdi. Şafa ile Merve arasında ¹⁷sa'y eyledün mi? Şofi eyitdi eyledüm. Şiblī eyitdi havf ile recā ¹⁸arasındaki sa'y hātırına getürdün mi? Şofi eyitdi yok.¹⁹Şiblī eyitdi sa'y itmemişsin. Şiblī eyitdi Minaya vardun mı? ²⁰Şofi eyitdi vardum. Şiblī eyitdi Hakk-Te'ālā gönlüne nazar ²¹eyledügin bildün mi? Şofi eyitdi yok. Şiblī eyitdi varmamışsin. [44A]¹Şiblī eyitdi Müzdelifeye vardun mı? Eyitdi vardum. Şiblī eyitdi. ²Ol gice cemī' 'azam Allāh rahmetinde sakin oldı mı? Şofi ³eyitdi yok. Şiblī eyitdi durmamışsin. Mişaru'l-harāmda ⁴vaḳf oldduñ mı? Eyitdi oldum. Şiblī eyitdi veliler 'alametlerinden ⁵gördün mi? Eyitdi yok. Şiblī eyitdi durmamışsin eyitdi. ⁶Cemre taşların atduñ mı? Şofi eyitdi beli. Şiblī eyitdi gönlünden⁷kibrile kini çıkardun mı eyitdi yok. itmemişsin Şiblī eyitdi ⁸yoltdun mı eyitdi beli. Şiblī eyitdi yā gönlünde günāh çirklerin ⁹yumaga niyet itdün mi eyitdi yok. Eyitdi yoltmamışsin. Şeyh ¹⁰eyitdi yā kurban itdün mi? Şofi eyitdi beli. Şiblī eyitdi Düşmanın¹¹ nefsinı boğazladun mı? Eyitdi yok. Eyitdi kurban itmemişsin.Şiblī ¹²eyitdi yine varub Mekke ṭavaf itdün mi? Eyitdi itdüm. Şiblī eyitdi. ¹³Cemī' günāhlarıñdan dönüb tengriye teveccüh etdün mi eyitdi yok.¹⁴Şiblī eyitdi ṭavaf itmemişsin. Var ey dervīş girü hacc eyle¹⁵bunuñile farz saḳıt olmaz didi. İlahī āşıklarun göñlini ¹⁶m'arifet nūriyla nūrlandır ve mü'minlere tevfiḳ virüb niyetlerin¹⁷ hayra döndergil. Andan sonra ol evine ferīşteler yiryüzinde ¹⁸biña eylediler. Nūh ṭufanı olıncaya dek ādemun oğlanları ¹⁹ṭavaf iderlerdi. Ṭufan olundıkda üçünci kat göḳe ²⁰ref' olundu. Ol eve Beyt-i Me'mur dirler. Uzunlığı yirle gök²¹ arasındadır hergün yetmiş biñ ferīşte ol evi ṭavaf [44B] ¹iderler. Bir eden bir daḳı itmez. Ebū Hureyre beyt-i me'mur dünya ²gökindedür daḳı göḳde bir ırmaḳ vardur adına Bahru'l-hayvan dirler.³Her şabah Cebrāil ana girür çıkar silkünür. Gövdesinden ⁴yetmiş biñ ḳatre şu ṭamar her ḳatreden Hakk-Te'ālā ⁵bir ferīşte yaradır gelürler. Beyt-i me'murı ṭavaf iderler.Bir gelen bir daḳı ⁶gelmez ṭufandan sonra Allāhu Te'ālā İbrāhime emr eyledi ki me'murun yirinde ⁷K'abeyi biña eyleye.

Gelüb K'abe yirin sildi süpürdi. Tâ kim temel ⁸ yerleri açıldı. Andan İbrâhim peygamber K'abeyi biña eyledi. B'azılar eydür ⁹ geldi ka'be va'ize ince ol arada tûrdı. Yâ İbrâhim benüm miqdârumca¹⁰ yap didi b'azılar eydür. Cebrâil yirin gösterdi İbrâhimle ¹¹ İsmail yapdı b'azılar eydür İbrâhim yapardı. İsmâ'il taş ¹² taşırdı. Ferişteleriyle taş götürürlerdi. Beş tağdan biri ¹³ Tur tağıdur ve biri zeyta tağıdur ve biri Lübnan tağıdur ¹⁴ ve biri Hıra tağıdur ve biri Cudi tağıdur ammâ hacere'l-esvedî ¹⁵ Cebrâil gökden indürmişdür. Çünkim K'abe tamâm yapıldı. Allâhu Te'âlâ ¹⁶ eyitdi yâ İbrâhim halkı benüm evime çağırıl geleler. Hacc ide İbrâhim ¹⁷ eyitdi yâ Rabb nice bildürürün kim işitmezler. Allâhu Te'âlâ eyitdi yâ İbrâhim ¹⁸ çağırmağ senden işitdirmek benden bes İbrâhim Ebi kayser ¹⁹ tağına çıkdı sağa ve sola şarka ve garba çağırdı ki ey kavm gelün ²⁰ Rabbiñizün evini hacc idün şunlar ki hacc itmek n'aşib olmuşdı.²¹ Ataları şolında ve aņaları rahminde iken lebbeyk Allâhumme lebbeyk [45A]¹ diyü çağırdılar. Anlar ki bir kere didiler bir kere hacc itmek vaki' oldı.² İki kere on virenler iki kere hacc itdiler. Aņa göre kaç kere didilerse ³ aņa göre ol kadar hacc itdiler. Andan sonra her tarafından ⁴ ve irak yollardan K'abeyi tavaf itmege geldiler. Dünya ve ahret ⁵ menfa'atlerin buldılar. Şaķıķ-i belhi eydür 'acebledüm ol kişi kim ⁶ bunca yirler ve zaħmetler çeker. Tâ kim K'abeye varur. Resûlün ⁷ âşârın görür. Nefsî arzusın kat'eylemez ki peygamberün ⁸ kalbine gire. Rabbini gönül göziyle göre eydürler ki K'abetullah 'arşa ⁹ aşılmışdur ve 'ariflerle gönülleri Rabbine aşılmışdur ğanilerün ¹⁰ haccı beden haccıdır ki 'ömründe bir kez olur. 'Āriflerün haccı gönül ¹¹ haccıdır ki her sa'atde olur K'abe hâlk nazâr kıldıysa ¹² gönüle Hâķķ Te'âlâ nazâr kılar vesselâm. İbrâhimden sonra ¹³ Mekkeyi 'amaliķa yapdı. Andan sonra Cürhem yapdı andan sonra ¹⁴ Peyğamber zamânında kureyş yapdı andan sonra Zubeyr biña eyledi.¹⁵ Andan sonra Huccac biñ Yuşuf yapdı. Şimdiki yapu anuñdur. ¹⁶ Resûl hâzretinden rivâyet olundu ki işbu K'abe ondört ¹⁷ K'abenuñ biridir ki yedisi yedi kat gökdedür ki ¹⁸ tâ 'arşa varınca dek ve yedisi yedi kat yirdedür ki tâ ferişte ¹⁹ varınca dek her biri bir taifeninñdür ki 'imaret

iderler. ²⁰Nitki bu evi iderler bes bu on dört birbirinüñ ıışındadır ²¹Şöyle kim gökdeki yire itse birbirinüñ üstine [45B] ¹ider. Ammā cennete şol kimseler koyar kim hidāyet bulalar ve islāma ²gelmiş ola ⁷⁶لَاذِينَ أَحْسَنُوا الْحُسْنَىٰ وَزِيَادَةٌ Ya‘nī anlar ki dünyada ³ ‘amel-i şālih işlediler. Anlariçün hüşni vardır ve dağı ziyāde vardır. ⁴Hüşnadan murād dimişlerdür ki cennetdür. Ziyādeden murād ⁵dīzardır وَلَا يَرْهَقُ ⁷⁷ Ya‘nī onların ⁶yüzlerine toz konmayacağdur ve dağı anlar horluğ görmeyeceğdur. ⁷Anlar ebedi ehl-i ⁸والَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ يَمْثِلُهَا cennetdür. ⁸Ammā şunlar ki kāfir oldılar ve günāh kazandılar. Anlara günāhlarınca ‘azab ⁹ve iğab olacağdur. Horluğla ve melāletle cehennemde gireceklerdür. ¹⁰Yüzleri kabğkara olacağdur. Anlar aşğāb-ı nārdur ¹¹ebedī cehennemde kalyasarlardur. Rivāyetde dağı eydür ¹²انَّ النَّاسَ أُمَّةٌ وَاجِدَنَّاكَ بَعَثَ اللَّهُ الَّذِينَ مُبْتَلِينَ وَمُنذِرِينَ ¹³ Ya‘nī ol zamānda kim ümmet bir din üzerinde idi. ¹⁴ B‘azılar eydür ol zamānda elestü birabbiküm zamān dur ol ¹⁵zamānda cemī‘ ervāh müsliman olmuşlardı B‘azılar ¹⁶eydür ol zamāndan murād Ādemden Nūha gelince geçen ¹⁷zamandır. İmdi Ādemden Nūha gelince on qarın ¹⁸geçmişdür ki hālayığ bir din üzerine idi. Şonra ¹⁹İhtilāf eylediler. Azdılar her biri bir din tıtdılar. ²⁰Anıñiçün Allāhu Te‘ālā peygamberler virdi. Anlara toğrı yol gösterdiler. ²⁰Hağğ-Te‘ālā kitablar virdi. Hağğ ve bātılı fark itdiler.[46A] ¹Ammā niceler ol kitablara inānamadılar inkār itdiler.Bildikleri ²nesne örtedüler. Şunlara ki Allāhu Te‘ālā tevfiğ virdi iman getürüb inandılar. ³ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَىٰ صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ ⁴Allāhu Te‘ālā diledüğini toğrı yola irşad eyler. ⁵لَا تَبْنَاءُ كُلَّ نَفْسٍ هُدَاهَا وَلَكِنْ حَقَّ الْقَوْلُ مِنِّي لَأَمْلَأَنَّ جَهَنَّمَ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ⁶eger biz dilesek dükeli hağğa hidāyet ⁷kılub mü’min ve müslimin kıılurduğ. Evet bu söz dağı bendendür ⁸مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ ⁸² Ya‘nī cehennem ins-ü ⁸cinni

⁷⁶ (İmān edip) güzel amel işleyenlere daha güzel karşılık (olarak Cennet), birde ziyāde (Allah'ın cemāline mazhar olmak) vardır! Yunus 26

⁷⁷ Ve onların yüzlerine ne bir karalık bulaşır, ne de bir aşğılılık! Yunus 26

⁷⁸ “Kötü işler yapmış olanlara gelince, bir kötülüğün cezası misliyledir ve onları bir zillet kaplayacaktır.” Yunus 27. ayet

⁷⁹ “İnsanlar tek bir ümmet (aynı din üzere) idi (daha sonra ihtilāfa düştüler)” Bakara 213. ayet

⁸⁰ “Allah ise, dilediği kimseyi (hikmetine bināen kendi lütfundan) dosdoğru bir yola hidāyet eder.” Nur 46. ayet

⁸¹ “Hālbuki dileseydik, herkese hidāyetini elbette verirdik.” Secde 13. ayet

⁸² “Cehennemi, bütün cinlerden ve insanlardan (emirlerime isyān edenlerle) muhakkak dolduracağım!” sözü hak olmuştur. Secde 13. ayet

‘aşilerle doldursam gerek ⁸³فَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يَهْدِيَهُ يَشْرَحْ صَدْرَهُ لِلْإِسْلَامِ Ya‘nī Allāhu Te‘ālā bir kişiye hidāyet ¹⁰itmek isticek gönlini kiyk(?) idüb gögsin açar. Dünya lezzetine ¹¹mağrur olmaz. Belki hazzı ahrete olur ölmek için hazırlanır.¹²Birgün eyitdiler yā resūl-ullāh Ādemlerden zeyrek kimdür resūl-ullāh¹³eyitdi zeyrek oldur kim ölümün çok aña göre yerağ görmiş ¹⁴ola ⁸⁴وَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ عَذَابِ اللَّهِ الَّذِي هُوَ عَذَابٌ أَلِيمٌ ¹⁵Anı kim Allāhu Te‘ālā ‘azdıra gögsini dar kıılır qalbiñe fesād virür. ¹⁶‘İbadet tarikini aña müşkil kıılır imanı terk ider ⁸⁵مَنْ رِيَّهَ قَوْلٌ لِلْقَاسِيَةِ قَوْلٌ وَبُهُمْ مِنْ ذِكْرِ ¹⁷Ya‘nī ‘azab şedid ol ¹⁸kişileründür ki gönli kaşāvet ile tölmişdur. Allāh liyyünñ zikrin ¹⁹unutmışdur. ²⁰أَقَمْنَا كَانِ مُمْمِنًا كَمَنْ كَانَ فَاسِقًا لَا ²¹anlar āşıqare dalalet ²²çindedür. ²³يَسْتَوُونَ ²⁴Ya‘nī mü‘minler ile fāşıklar Allāh katında beraber degildür. haberde [46B]¹gelmişdür ki Allāhu Te‘ālā Cebrāili gāyetde hūb şüretde yaratdı.²Altı yüz kanadı vardur kim bir kanadınñ giyünliğı mağrible maşriğ ³arasınca idi. Bes Cebrāil baqub vücūdını gāyetde ⁴laţif gördi ol n‘imetün şükriñi eda itmek için iki ⁵rek‘at namāza şuru’ itdi. Beş yüz yılda tamām itdi. Allāhu Te‘ālāya ⁶eyitdi yā Rabb hiç kıullarından buncalayın ‘ibādet itmiş var mıdır? ⁷Allāhu Te‘ālā eyitdi yā Cebrāil āhir zamānda ümmet-i Muḥammedden ⁸kullarım vardur ki ömürleri az ola günāhları çokdur. ⁹Gönülleri beraķendeliğiyle kimin sehville kimin terkile kıılırlar. ¹⁰‘İzzetüm ‘azametüm Ḥaķķiçün yā Cebrāil senün beşyüz yıllıķ ¹¹‘ibādet itdügünñden sevgülü ola didi. Andan Cebrāil ¹²iyetdi yā Rabb yā anlara ol iki rek‘at namāzdan ötüri ne virürsiñ ¹³didi. Cennetü’l-Me’va virürin. Cebrāil eyitdi yā Rabb ¹⁴dilerüm ki ol Cennetü’l me’vayı baña gösteresiñ. Ḥaķķ-Te‘ālā ¹⁵gösterdi. Cennet’ül me’vaya girüb uçdı. Her gāh ki kanadın ¹⁶açardı yumardı altı yüz yıllıķ yol alurdı. Bu resm ile ¹⁷üç yüz yıl uçdı āhir yoruldı bir ağaç dibiñde ķondı. Ḥaķķ-Te‘ālāya ¹⁸secde kııldı

⁸³ “Artık kim ki, Allah onu (hikmetine binâen, kendi lütfundan) hidâyete erdirmek isterse, onun göğsünü İslâm’a açar.” En’am 125. ayet

⁸⁴ “Ve kim ki, (küfründeki inâdı sebebiyle, Allah) onu dalâlete atmak isterse, sanki göğse tırmanıyormuş gibi göğsünü iyice daralmış sıkıntılı hâle sokar. Allah, îmân etmeyenlerin üzerinde böyle kötülük(rezillik ve azab) bırakır..22 En’am 125. ayet

⁸⁵ “Öyleyse Allah’ın zikrine karşı kalbleri katılaştırmış olanlar vay hâline!” Zümer 22. ayet

⁸⁶ “İşte onlar apaçık bir dalâlet içindedirler.” Zümer 22. ayet

⁸⁷ “Mü’min olan bir kimse, fâsık olan (kâfir) bir kimse gibi olur mu?(Elbette bunlar) bir olmazlar”. Secde 18. ayet

eyitdi yā Rabb bunca yıldan beri uçarın cennetün ¹⁹yarusına irüşdim mi Hakk-Te‘ālā eyitdi yā Cebrāil üç yüz ²⁰yıl uçduñ eger saña iki evvelkileyin kadar kuvvet virsem ²¹ ve kanatlaruñ kadar dañı kanat virsem altı yüz yıl uçsan [47A] ¹henüz ümmet-i Muḥammedden bir kimse ol iki rek‘aatden ötürü virdigüm ²Cennetün on bahşinden bir bahşe irişmemişsin didi وَأَمَّا الَّذِينَ فَسَقُوا فَمَأْوَاهُمُ النَّارُ ⁸⁸ ³ammā şunlar ki iman getürmediler anlaruñ ⁴yiri cehennemdür كَلَّمَآرَادُوا أَنْ يَخْرُجُوا مِنْهَا مِنْ غَمٍّ عَيْدُوا ⁸⁹ Her gāh ki ⁵cehennemden çıkmak istesek zebāniler oddan çomaklarla ⁶urub anları girü cehennemde koyalar. Dirler ki dünyada kitablara ve ⁷peygamberlere inanmayanlaruñ cezāsı budur. Ebū Zerra‘dan ⁸ rivāyet olundu kim Hakk-Te‘ālā ādemoğlanlarını dīne davet itmek için ⁹yüz biñ dañı yeğirmi dört biñ peygamber viribdi. Anlaruñ ¹⁰üç yüz on üçi mürseldür. Qalanı nebīdür K‘ābul ahbar ¹¹kulınca iki dañı iki yüz biñ enbiya gelmişdür. Ādem peygamber biñ ¹²yıl ömri vardı. Ādemden Nūḥ gelince biñ ikiyüz yıl ¹³geçmişdür. Bir rivāyetde iki biñ iki yüz yıl geçmişdür. Nūḥdan ¹⁴devr-i İbrāhime deñli biñ yüz kırk iki yıl geçmişdür. İbrāhimden ¹⁵Mūsā zamānına dek beş yüz altmış beş yıldur. B‘azılar ¹⁶doğuz yüz yıl geçmişdür dirler. Mūsādan Dāvud zamānı olunca beş yüz ¹⁷altmış yedi yıl geçmişdür ve biñ iki yüz yıl geçmişdür diyü ¹⁸rivāyet iderler. ‘İsā ile Muḥammed ‘aleyhi’s-selām aralarında altı yüz ¹⁹yıl geçmişdür. Fi’lcümle Ādemile bizüm peygamberimiz Muḥammed devrine ²⁰gelince dört biñ altı yüz yıl geçmişdür vesselām. Ebū derda ²¹eydür bir gün peygambere şordum ki yā resūl-ullāh gökden kaç {.....} [47B] ¹ tehdid etdi.Said biñ Müsbeb eydür ol vaqt ki Allāhu ²Te‘ālā Dāvud peygambere mescid-i aqşāyı yap deyu emr eyledi. Dāvud ³eyitdi ilāhī ne yirde yapayın Allāhu Te‘ālā eyitdi kandeki melāike ⁴kürsisin kılıclar çeküb durur anda yap. Bes Dāvud nazar kıldı. ⁵Görse bir yerde feriştelere yalın kılıc çeküb dururlar. ⁶Ol arada besleyüb mescid-i aqşāyı yaptı. Tamam olıcağ yine Allāhuñ ⁷emriyle yıkıldı. Dāvud eyitdi. İlāhī baña mescid yab diyü emr idersin ⁸hikmet nedür ki yapduğın giru yıkıldı.Allāhu Te‘ālā eyitdi yā

⁸⁸ “Ve fakat fasık olanlar, onların mevası (barınağı) ateştir.” Secde 20.Ayet

⁸⁹ “İzdiraptan dolayı oradan her çıkmak istediklerinde, oraya (geri) iade edilirler. Ve (kendilerine): “Yakıcı azabı tadın!” (denir).” Hacc 22. ayet

⁹Dāvud ben seni ḥalife kıldum. Sen niçün kimseye zulm idersün? ¹⁰Ol yiri sahibinden şatun al meger mescid-i aḳsānuḡ yiri beni ¹¹İsrāilden çok kişilerün yiri idi. Dāvud peygamber ¹²anları cem' idüb vāfir n'imet virdi. B'azısı ¹³ḥaḳḳlarından geçdi. B'azısı tanımadılar. Dāvud ol tanımayanları daḡı¹⁴ rāzı eyledi besledi. Mescid-i aḳşāyı yaptı. Tamām olıcaḡ ¹⁵ol tanımayanun birisi eyitdi yā Dāvud ben faḡir kişiyin.¹⁶Ol yirceḡiz benüm milkümdür didi. Baḡa gerek olur anı ¹⁷gidermezin didi. Dāvud eyitdi gel ey kişi. Ḥaḳḳımı al yāḡud¹⁸ şat yā baḡışla didi. Ol kişi eyitdi ne virürsin? ¹⁹Dāvud eyitdi içi dolu koyun ve şıḡır viriyin ve deve viriyin ²⁰didi. Ol kişi eyitdi bu ḡadarca azdur bilurum ki sen anı Allāh için ²¹alursın. Allāh için bu ḡadar nesne nedür daḡı gerek didi. [48A] ¹Dāvud eyitdi daḡı ne dilersin dile. Ol kişi eyitdi benüm için ²bir ev yap ki divarınun yüksekliḡi benüm boyum ḡadar ola. Anun ³tolusu altun vir didi. Dāvud eyitdi olsun Alah yolına ⁴bu ḡadar nesne nedür didi? Ol miḡdār nesneyi Allāh yolına ⁵ol kişiyeye virdi. Andan Mescid-i aḳşāyı imaret itdi.⁶Ebi İşhakdan rivāyet olundı kim beni İsrāil arasında çok⁷ fesād olıcaḡ Allāhu Te'ālā Dāvuda vahy eyledi yā Dāvud 'izzetime ⁸'azametime and içdüm ki sizün üzerinize 'azab yāḡud ⁹bir nice yıl kıtlık va ḡaḡtlık yā iki ay üzerinize Düşman havale ¹⁰kılam. Yaḡud üç gün ḡā'un virem işbu üç dürlü ¹¹'azabun birin ihtiyar idün didi. Dāvud peygamber anlara Ādem gönderib ¹²bir yire cem' idüb eyitdi ḡavm bu üçün ḡangisinin ¹³dilerseniz isteḡ didi. Eyitdiler yā Dāvud sen bizim peygamberimizsin ¹⁴senün şefḡatün bizim nefsimizden artıḡdur.Sen bizim ¹⁵için birin ihtiyar idün biz saḡa rāzıyuz didiler. Dāvud ¹⁶Peyḡamber eyitdi yā ḡavm açlık belası ḡatı müşkildür. ¹⁷Nefs aḡa taḡat getüremez. Düşman daḡı şa'bdur helāk¹⁸olmaḡ Ḥaḳḳ teālānun emridür elbetde ölürüz. Gelin işimüz ¹⁹Allāha ismarlayalum ḡā'unı ihtiyar eyleyelüm ecelimiz olan olur ²⁰didi ḡāuna ihtiyar eylediler. Andan beni İsrāile emr eyledi.²¹Donların yudılar.Yeni giysi giydiler. Oḡlancuḡların önce yudı [48B] ¹yuri didiler.Ardınca 'avratların daḡı ardınca kendüleri daḡı ²ḡendiler ta ki Beytü'l-Muḡaddes olduḡı yire geldiler. Dāvud nebī ³yirince kişiler ile şahra ḡaşınun üzerine

çıkıdı. ⁴Haqq-Te‘ālāya du‘ā ve niyaz itdiler. Eyitdiler ilāhī bize şadağa ⁵virmeği emr idersin şadağa idenleri seversin dilerüm ki ⁶ biz kulların merhametünden şadağa idesin ilāhī kul azad itmesin ⁷bize bildürdün kul ve karaveş āzādını seversin dilerüz ki biz ⁸kulların ‘āzād kılasın ilāhī sāilleri redd itmen diyü emri idersin. ⁹ Sāilleri maḥrum ideni sevmezsin. Raḥmetün ḳapusına şey’i lillah ide ¹⁰geldük. Dileriz ki biz kulların maḥrum kılmayasın diyub çok ¹¹tażarru ve zāri kıldılar. Andan Davud buyurdi ḥālḳ bir kezden ¹²başların secdeye ḳodılar. Öyle vakti olunca dek ¹³secdede kaldılar. Ol demde Haqq-Te‘ālā Dāvuda vahy itdi ki ¹⁴yā Dāvud başın yuḳaru ḳaldur. Şefa‘atun ḳabul itdüm didi. ¹⁵Dāvud başın secdeden ḳaldurduḳ da cemī‘ beni İsrāil ¹⁶ḥālḳı daḫı bile ḫurdılar. Ol ‘azab feriştelere görüb ¹⁷ellerine harye alub aralarına gezerlerdi. Diledüklerin urub ¹⁸öldürülerdi. Gördüler ki yüz yetmiş beş kişi can virmiş ¹⁹ḳalanları sağ ḳurtuldılar. Şükr idüb Dāvud peygamber ²⁰ḳatına geldiler. Dāvud eyitdi. Allāhu Te‘ālā luḫf idüb ²¹canınızı bağışladı gerekdür ki bu şükr eyne bir taş üzerine [49A] ¹bir mescid yapavuz. Olınca anda ‘ibādet ḳılavuz. Cem’isi ol söze ²rāzı olub ḳubbe-i şahrayı anda yaptılar. Dirler ki Dāvud peygamber mescid ³yapmağa başlayıcaḳ ḫilāfetinden on bir yıl geḫmişdi. Ḳırḳ yıl ⁴ḫalīfe oldı. Ömri yüz yıl idi henüz mescidün biņası tamām ⁵olmadın öldi. Andan sonra Süleyman pādişāh oldı. Sekiz yıl ⁶içinde mescid tamām oldı. Fezāi eydür ḫilāfetinden dört ⁷yıl geḫecek yapmağa başladı. Yedi yılda tamām itdi. K’abul Aḫbar ⁸eydür Haqq-Te‘ālā Süleyman peygambere Beytü’l-Muḳaddes yap diyü emr eyledi. ⁹Süleyman daḫı ḫukemā ins ve ‘afarit cinni ve ruesa-i şeyāḫını ¹⁰cem’ itdi. Kimisi taş getürdi kimisi me‘ādinden mermerler yunarlardı ¹¹ ve nicesi yaparlardı ve nicesi deñizde talub mercan ¹²çıkarurlardı. Tavuḳ yumırtasından büyük incüler çıkarurlardı. ¹³Ammā mescidün biņasın ne ḳadar yaptılarsa yıkıldı eyle olınca ¹⁴tā şuya erince temel ḳazdılar ne kadar taşını ḳorlardı şuvanı ¹⁵getürüb atardı aciz ḳaldılar. Āḫir Süleymanun veziri itdi ¹⁶yeñerükdür yuḳarudan şanduklar düzevüz ve ol şanduklara ¹⁷taşlar ḫolduravuz ve üzerine yüzünün hattın yazavuz ol ¹⁸vaḳt ḳarar bula didi.

Süleyman dahı eyle itdi taş temel yirinde ¹⁹karar itdi. Anuñ üzerine divar yapıldı. Dirler nice yâkut ve zümrüd ²⁰ me'adinden ve enva' cevâhirden keserlerdi. Elden ele Mescid-i ²¹Akşaya gelürdi. Otuz biñ kişiye yapu yaparlardı. yitmiş [49B] ¹biñ kişi taş ve toprak alvirürdi. Üç yüz kişi ol hâlkun ²üzerine hazır ve nazır olmuşdı ve bir rivâyetde eydür Allâhu Te'âlâ ³diyvlarun üzerine bir melek-i müekkel komışdı. Elinde bir kâncı tutardı.⁴ Kâncı diyv- ki hizmete süstülük iderdi elindeki kâncıyla ⁵bir kere ururdu. Ol diyv yanardı. haberde gelmişdür ki Dâvud ⁶Beyt'ül-Mukaddesin binasiçün biñ bedre altun ⁷ve biñ bedre gümüş komışdı. Şonra Süleyman anuñ ile işler ⁸işletmişdi kim diliyle vaşf olunmaz. Altun gümüş enva'ı ⁹cevâhirlere ve altun ile ve üzerine ve kapularına ol kadar harc ¹⁰eyledi kim behâsını bilmekde akıl mütehayyir idi. hatta eydür ki ¹¹Süleyman anı tamâm idicek Haqq teâlâ bâb'u-rrahme yanınğa iki ¹²âğaç bitürdi. Birinde altun ve birinde gümüş bitürdi. Hergün ikisinden ¹³iki yüz biñ batman altun ve gümüş dirlerdi. Mescidün ferşi ¹⁴altun ve gümüşden itmişlerdi. Şonra Buhtu'n-Naşr 'aleme ¹⁵şâh olub gelüb bey'tül-mukaddesi harab itdi andağı ¹⁶altun ve gümüş cevâhiri her ne kim var ise aldı 'İrağa ¹⁷gitdi. Memleketine iletdi. Huzeyfe hazreti resülden naql ¹⁸ider ki Süleymandan şonra beni İsrâil kavmi azdılar.¹⁹ Peygamberlerin öldürdiler. Allâhu Te'âlâ Fârisi padişahın Buhtu'n-Naşr ²⁰anlarun üzerine havale kıldı. Gelüb ol vilâyeti ²¹kahırla Zekeriya peygamberün kâncün beni İsrâilden yetmiş biñ [50A] ¹kişi depeledi. Andan avratların ve oğlanların sürüb esir kıldı. ²Beytül-Mukaddesi yıqub divarlarında ve şakfında olan altun ve ³gümüş cevâhirlere her ne var ise alub memleketine iletdi. ⁴ Dirler ki Süleyman zamânında şahra taşınun yirden yüceliği on ⁵iki zîrâ ' idi. Üzerine kûbe kim yapılmışdı. On sekiz yıl ⁶yüceliki idi ol kûbe üzerine altundan bir kıyk düzlemişdi.⁷ İki gözi yirinde iki yâkut oturulmuşdı. Büleykânun hâtunları ⁸gice ile ol yâkutın şülesinde oturub elek eğirürlerdi. ⁹Büleyka didükleri Kudsdan iki konak yirdür. Süleyman beytül-mukaddesi ¹⁰yapub tamâm itdükden şonra padişahlığından bir yıl geçmişdi. ¹¹Mūsâ peygamber öldükde ol vaqt ölünce beş yüz kırk altı yıl

giçmişti. ¹²Âdemden Süleyman devrine dek dört biş dört yüz yetmiş altı yıl ¹³geçmişti S'aid Bin Müsebbeb eydür Süleyman Beytü'l-Muqaddesi yapub ¹⁴tamam idicek kapu bağlandı. Nice kim cehd itdilerse açılmadı. ¹⁵Âhir Hakk Te'âlâ yâ du'â ve niyaz itdi. ilâhî atam Dāvūduş kılduğı ¹⁶namâzlar Hakkıcün açğıl didi. Hemândem kapu açıldı. Süleyman anda ¹⁷beni İsrâilin ulemâsından beş yüz kişi gündüz ve beş yüz ¹⁸kişi dağı gice 'ibâdet iderlerdi. Zeyd biş elsem eydür Süleyman ¹⁹peygamberün Beytü'l-Muqaddesün miftahını kendüde getürürdi. ²⁰Kimseye inanmazdı. Bir gice ittifağ kapu açmak diledi. Ne denlü ²¹cehd itdiyse açılmadı insü cinnün âkılların cem'eyledi. [50B]¹ Ne yirden toğru eyitdiler. Meşriğden eyitdi imdi kıble olmağa ²layık meşriğden andan meşriği kıble idindiler. Andan sonra ³ol kör olan gözün açdı. Naşaradan nice kişi şabah ⁴olduğda yanına oğdu. Eyitdi ey kavm bu gice hazret-i ⁵'İsâ başa geldi. Eyitdi senden râzı oldum eliyle gözümü ⁶şığadı işte gözüm sağ oldı imdi dilerüm ki kendümü⁷'İsâ yolına kurban eyleyem. Ammâ size birkaç nasihat ⁸idüb vasiyyet kılayen tâ ki anuğla hakkı d'âvet idesiz didi. ⁹Naşari bu sözi dinlicek begâyet şâd oldılar. Andan ¹⁰ol mahlûkatâ eyitdi. Hiç tengri olmayan cansuza can ¹¹virübilir mi yâ gözsüze göz virebilir mi eyitdiler yok. ¹²İmdi tahkiğ bilün kim 'İsâ tengridur didi. Ol tâife ¹³tengri 'İsâdur diyü itikad itdiler. Şonra bir tâife dağı ¹⁴geldi. Anlara 'İsâ tengrinün oğlıdur didi bunlara böyle ¹⁵dicek gitdiler. Bir tâife geldiler anlara eyitdi tengri üçdür.¹⁶ Biri 'İsâdur ve biri Meryemdür bes bu tâifenün cem'isine ¹⁷bildürdi kim ben kendümü 'İsâ 'ışığına kurban eyleyem. Kâfirler ¹⁸inandılar ol gice kâfirler uyurken gizleyin pencereden çıkdılar. ¹⁹Bir tarafa gitdi artuğ belüsüz oldı. Evvel üç tâife ²⁰birbirinün sözine inkar idüb aralarında niza'eylediler. ²¹Âhir birbirine kılınc koyub birbirin kırdılar ol vağddan berü .

[51A] ¹ birbirine 'adavet eylediler² وَلَوْ أَنَّا هَلَكْنَا هُمْ عَدَابٍ مِنْ قَبْلِهِ ⁹⁰ Hakk Te'âlâ ² eydür eger kâfirlere peygamber

⁹⁰ “Eğer gerçekten biz, onları bundan (kendilerini haberdâr etmeden) önce bir azâb ile helâk etseydik, elbette: “Rabbimiz! Bize bir peygamber gönderseydin de, aşağılığa ve rezilliğe düşmeden önce senin âyetlerine tâbi' olsaydık!” derlerdi.” Taha 134.âyet

göndermesek evvel emirden ^{4c}azab virüb helāk eyleseydük kıyāmet güninde eydiyeserlerdi.⁵İlāhi bize niçün peygamber göndermedüñ? Tā ki anuñ sözine ⁶'muti' olaydık senüñ birliğine iman getireydük. Ben hüd ⁷ buluram anlar iman getürecek degildir ⁹¹ ⁸kim kâfir olursa ⁹vebāli kendünüñdür ve dağı 'amel-i şālih idenler kendü nefisleriñçündür. ¹⁰Şeyh Ebū'l- Kaşım eydür. Hakk-Te'ālā Ādemi insan yaratmışdı.^{11c}Ālemde hayr şer andan mevcuddur. İmdi cihanda niceler ¹²vardur ki anları şalaḥiyete getürmek mümkün degildir ¹³ve ḥayvandan dağı nicesi vardur ki uşule getürmek ¹⁴kābili degildir. İmdi insan vardur ki tabi'at fesād ¹⁵üzere meḥmūldur. Ammā insan oldur ki 'aczine ikrār ide¹⁶ve günāhından tevbe istiğfāra meşgul ola ¹⁷ قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ ¹⁸ ¹⁸eyet mü'minlere kim Allāhı severseñiz baña tabi' olun.¹⁹Tā kim Allāhu Te'ālā dağı sizi sevüb günāhlarıñızı yarlıgaya. Zīrā ²⁰ her kim ḥabibünüñ sünnetin tutmadan Allāhı severin dise yalan ²¹söyler. Bes bir kişi kim ādabı sünneti nefsinde ilzam itse [51B]Allāh ¹Teāla anuñ gönüñlüni m'arifet nūriyla nūrlandıra. Bişr-i ḥafī Resūl-ullāh ²ḥazretin düşinde gördi eyitdi. Yā Bişr benüm sünnetüm tütüb ³sevdüğünden ve mü'minlere naşihat itdügüñ içün Hakk ⁴Te'ālā seni bu mertebeye irkürdi. Resūl-ullāh bir ḥadişde ⁵ buyurur ⁹³ ⁹³مَنْ أَحْبَبَ سُنَّتِي فَقَدْ أَحْبَبَنِي وَمَنْ أَحْبَبَنِي ⁶Ya'nī ⁶her kim ki benüm sünnetimi iḥyā ider.⁷ Tahkiḳ beni iḥyā ider her kim beni iḥyā iderse beni ⁸sever beni seven benümle cennete girür ⁹⁴ ⁹⁴لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَأِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا ⁹Her kim ¹⁰Allāha ve resūluna iman getürmediler. Anlarıçün yaqıcı odlar¹¹yaraqladuk. Eydürler ki küffārun ervāḥına günde iki kat ^{12c}azab olur kıyāmete dek rūḥları bedenlerine girüb ¹³cehennemde ebedi 'azabda qalır. ḥaberde gelmişdür ki qaçan ¹⁴bir kâfirüñ rūḥı qabz olsa anı

⁹¹ Kim inkâr ederse, o takdirde inkân kendi aleyhinedir. Kim de sâlih bir amel işlerse, artık kendileri için (Cennetteki yerlerini) hazırlamış olurlar. Rum 44. ayet

⁹² De ki: "Eğer Allah'ı seviyorsanız, o hâlde bana tâbi' olun ki, Allah (da) sizi sevsin ve günahlarınızı size bağışlasın!" Ali İmran 31. ayet

⁹³ "Kim, sünnetimi iḥyā ederse, beni iḥyā etmiş olur. Kim beni iḥyā ederse cennette benimle beraberdir." (Habis-i Şerif, Sünen-i Tirmizi)

⁹⁴ Hâlbuki kim Allah'a ve Resûlüne imân etmezse, hiç şühsiz ki biz, o kâfirler için alevli bir ateş hazırlamışızdır. Fetih 13. ayet

‘azab feriştelere ¹⁵getürürler göğe çıkarurlar. Gökler kapısı bağlanūr Allāh ¹⁶Te‘ālā kabilinden emr olunur var bunu gövdesi yatduğı ¹⁷yire ilet. Bes ol melek alur anuñ rühını kabrine ¹⁸iletür. Cehennemden aña bir kapu açarlar varacağı yiri ¹⁹müşahede kıılır. Tā kıyāmet olunca aña kabır içinde ²⁰‘azab iderler vaktā ki bir mü’min ölse rahmet ²¹feriştelere ikrām ile anuñ rühını getürürler. Yedinci [52A]¹gökden yukarı iletürler Hakk-Te‘ālādan nidā gelür ki bunuñ ²mertebesi ā‘lāyı ‘illindür illa ben bunu yirden yaratdım.³Yine yire koyarın yine yirden koyaruvirin bes melāike ⁴anuñ rühını kabri üzerine getüreler. Kabrini göz ⁵irimi yirden kıyk ideler. Cennetlerden kapular açub ⁶kıyāmete dek rahatda olur b‘azı hükemādan şordular ⁷ki ādemler öldükden sonra canları kande olur? Eyitdi ⁸peygamberleruñ ervāhı cennat-ı‘adn içindedür. Bedenlerinden ⁹‘alākası gitmez ve şühedānuñ rühı Firdevs uçmağında ¹⁰olurlar. Yeşil kuş şüretinde olub kande dilerse ¹¹gider uçmağın her tarafın seyr ider gelürler.‘Arş ¹²altında nürdan kandiller vardır anda sakin olurlar ammā ¹³şol müminler ki borcu ola anlar cennete girmez. Borcu sākıt ¹⁴olmayınca ve fasıkların rühı yirden yukarı çıkmaz. Bedenile ¹⁵kabr arasında m‘uazzeb olur ve kâfirleruñ ve münafıkların¹⁶ervāhı cehennem içinde mahbus olurlar. Her şabah anlara ‘azab ¹⁷farz olınür. Nitekim Hakk-Te‘ālā Kur’ānda buyurur ⁹⁵الذَّارُ يُعْرَضُونَ عَلَيْهَا غُدُوًّا وَعَشِيًّا

¹⁸Ebū Hureyre resül hāzretinden rivāyet ¹⁹ider kim kaçan bir mü’min vefāt itse anıñ rühı bir ay ²⁰miğdārı evinüñ çevresinde olub gezer görür ki ehli ²¹‘ayali kendünün memālını nice uleşürler ve borclarını nice [52B] ¹öderler bir ay tamām olduğdan sonra kabrine gelür bir yıl kabrinüñ ²üzerine tolanūr görür ki kendü için du‘ā iderler mi yohsa ³ihsan iderler mi? Eger ta‘allukatı borcını ödeyüb hayr ve ihsan ⁴iderlerse bir yıldan sonra şād olur sonra göğe çıkub ⁵sāyir mü’minler ile mağāmlarında karar dutarlar. Kıyāmet linice ⁶şāzlıkda olurlar. Eger kendüyi anmazlarsa cāniçün hasenāt ⁷itmezlerse melül ve mahzün mağāmında anda mü’minler ⁸ervāhıyla eglenür ⁷فَالَّذِينَ

⁹⁵ (O kötü azab) atēştir! (Onlar) sabah akşam ona arz olunurlar. Mümin 46. ayet

أَحَاطَ بِهِمْ سُرَادِقُهَا⁹⁷ Ya'nī biz zālīmler için od²¹ yaraqlayub dururuz kim anları çadır gibi her taraflarından [53B]{...}¹dünyadan gidicek altmış üç yaşında idi hele² resül-ullāh dünyadan gitdükdə saçında ve şaçalında kıl³ arasalar yegirmi ak kıl bulunmazdı. Eydürler ki resül-ullāhuñ saçları şol⁴ hadd üzeridi gāh boynuğa gāh kulaqlarına ve gāh omuzından aşağa inerdi.⁵ Ammā bu ihtilāf zamāniye göre idi. Evvel resülüñ saçı uzundu⁶ şonra hudeybiyye yolutdı. Bir yıldan şonra hacc itdik de yine yolutdı. Ol⁷ vaqt boynuğa inmişdi. Şonra ay dahı diri oldı. Āhır Allāhu teālānuñ⁸ rahmetine vaşıl oldı. Tevārih içre resülüñ evşāfı meşhurdur.⁹ Evvela resülüñ saçı ne katı ne kıvırcık ve ne iken şarķık idi. Mübarek¹⁰ başı dahı ne büyük ve ne küçük idi ve eygüsi kiyn idi ve yağırnısı¹¹ yaşşı ba'zular eydürler ki eygüsi keyn olduğı cömerdlikden kināyetdür.¹² Gövdesi begāyet ağ idi ve rengi şaru idi ve nūrlı idi¹³ ve gāyet güzellerden idi. Deri dahı ak şāfi idi. Ümmü Seleme dāima¹⁴ resülüñ derini alıb anbere katarı ki koħusu laţif olurdu.¹⁵ Birgün hāzreti resül eyitdi yā Ümmü Seleme bu deri neylersin? ¹⁶Ümmü Seleme eyitdi. Yā resül-ullāh koħularımıza katarın ki senüñ koħun¹⁷ hūbdur ve hem teberrük için oğullarımıza sürerüz. Resül¹⁸ eyitdi işabet itdün ve eyu söyledün. Enes eydür Resül hāzretinüñ¹⁹ eli yumuşakluğı bir hārīrde olmaz ve ağzı büyük idi ve boğaz²⁰ büyüklüğü arab kıynda memdūhdur. B'azıları eydür ağzı büyük²¹ dimek feşāhatden kināyetdür. Eli küçük ve gözleri büyüklüğü büyük [54A]¹ idi ve hem kızılığa māil idi kirbikleri şık idi. Cabir eydür her yad ki² resül-ullāhuñ gözlerin görsem sürmelenmiş şanūrdum tobuqlarınüñ³ eti az idi yüricek öñine meyl iderek giderdi ve hem katı⁴ yürirdi şöylekim anşızdan gören korķardı. Sözi tatlı idi⁵ ve hūlkı hūbdı. Cābir bin Şumre eydür esül bir yola girse arduca⁶ bir kişi gitse ardına bakmazdı görürdi ve koħusından bulırdı⁷ Koħusından bu haşşalar gayri peygamberlere virilmedi ve hem yedi⁸ haşşası dahı vardı ki hiçbir peygambere virilmedi. Evvel öñünden⁹ nice görürse ardından dahı eyle görürdi.

⁹⁷ Çünkü biz, zālīmler için öyle bir ateş hazırlamışızdır ki, (çadırın etrafındaki) duvarı (gibi alevden perdeler) onları çepeçevre kuşatmıştır. Kehf 29. ayet

İkinci uyurken ¹⁰uyanık gibi oturur. Üçüncü gölgesi yire düşmezdi. Dördüncü ¹¹kazayı hâcete varsa çıkan nesne yir yaralıb içine ¹²alardı nesne görünmezdi. Beşinci resül-ullâhun boyu orta idi. ¹³ Ammâ ne kadar boylu kişi yanına gelse resül-ullâhuñ boyundan ¹⁴ uzun olurdu. Altıncı herkes istemedi. Yedinci üzerine ¹⁵sinjek konmazdı. Câbir eydür birgün ve yâhud bir gice resül-ullâha ¹⁶bağdum aya benzer ve aya dağı bağdum resül-ullâh aydan güzel ¹⁷idi bilgil ki resül-ullâhuñ cümle m'ucizâtından biri bu idi kim ¹⁸birgün 'Abdullah aña bir pişmiş oğlağ virdi. Resül hazret ¹⁹etün yidi ve sökünlerin önüne kodu ve eyitdi ben ²⁰İsa'dan aşağımıyım ki ol ölüyi diri kılandır. Du'â ile ²¹ey oğlağ sen dağı diril didi hemân saat oğlağ dirildi. [54B] ¹Bir m'ucizesi dağı ol idi kim Ebû Şufyan bin Harb ²bir gice 'avreti hindiye eyitdi. Yâ Hind gör 'Abdullahıñ oğlı ³ Muhammed peygamberlik virildi. Benüm nesebüm ziyâdedür ve mâlim andan ⁴çoğ iken bana virilmedi didi. Bu söz üzerine Ebû Süfyan ⁵yatdı. İrtesi Resül hazretine buluşdı. Resül-ullâh tebessüm itdi. ⁶Eyitdi yâ Ebû Süfyan gice 'avratuña peygamberlik hikayesinden ⁷ne söyledüñ bilmezmişñ ki peygamberlik Haqqıñ hidâyetidir kulluğ ⁸sa'yiyle olmaz. Ebû Süfyan bu sözi işitdikde mutehayyir oldu. ⁹Zîrâ bu söz kendüyiyle 'avratı arasında kalmışdı. Şandı ki ¹⁰'avratı Muhammede haber virdi. Fikir eyitdi 'avratını varub boşaya. ¹¹Resül eyitdi yâ Eba Süfyan 'avratını boşamagıl ki ben anı nûru nubuvvetle ¹²bildüm. Eyle dicek resül-ullâhuñ elin alub iman getürdi. Zîrâ şübhesi ¹³kalmadı ve bir m'ucizesi bu idi kim İbn-i meş'ud ve Enes ¹⁴bin mâlik ve aşhâbdan nicesi rivâyet itdiler ki Bir gün bir meclîsde ¹⁵şahabeden bir içim şu getürdiler resül-ullâh mübarek elin ol şuya ¹⁶baturdı. Barmağlarından bıjar gibi yâ çeşmeler gibi ağıdı. Cem'hâlkı ¹⁷ol şudan icdiler ve abdest aldılar dükenmedi ve dağı ¹⁸resül-ullâh aşhâbıña eyitdi yarın inşaallah tebük pıjarına ¹⁹varurız öñürdi varan elin şokmasın tâ ben varmayınca ²⁰didi. Aşhâb şusamışdı. Pıjarda dağı hemân iki üç içim ²¹şu varidi. Resül hazret varub ol şudan [55A] ¹yüzün gözün yuyub ve du'â kıldı. Hemân sa'at bıjar kaynadı. ²Şu taşdı ağıdı leşker cem'si ol şudan içdi ve abdest aldı ³ ve getürdi şu gine yirinde

tırdı. Cābir bin Abdullahın eydür ⁴evümde bir kuyu vardı acı içilmeye yaramazdı. Resūlden diledim ki ⁵ol tatlu ola buyurdu Bir taş getürdiler mübarek ayağını ol taş ⁶içinde yudı. Andan buyurdu ki var bu şuyı ol kapuya dök ⁷heman ki döküm. Allāh emriyle ol pınar şuyı tolu oldu. yine ⁸Cabirden rivāyet olundu kim hendek güninde resūl hāzretün ⁹gördüm açlığında karnı arkasına yapışmış bes evüme ¹⁰geldüm. Avratuma eyitdim hiç ta'am varmıdır ki resūli eve ¹¹da'vet idem 'avrat eyitdi bir ölçek arpa vardır ol ¹²arpacığı vardum öğitdim ve bir koyun vardı anı dağı ¹³boğazladum ocağa urdum andan resūle geldim yimecük¹⁴ vardur dedum. Eve davet itdüm resūl bu sözi işidüb ¹⁵eyitdi. Ey kavm gelün Cābir bizim için ta'am hazırlamış. Bes ¹⁶ehl-i hendeki biñ kişidür resūluñ evvel eve müteveccih ¹⁷oldı. Resūl eyitdi yā Cabir var hātunıña di ki ben varmayınca ¹⁸cölmegi oddan indirmesun. hamırını pişürmesin. ¹⁹Evvel sözile evvelce evime geldüm. 'Avratıma haber virdüm ki ²⁰resūl aşhābdan içeru girdi. Bismillah diyüb mübarek ²¹ağzınun yarından bir bārecik çölmege kodı ve bir bāre hamır [55B] ¹içine bıraktılar. Aşağı indürdiler bu halk bölük bölük ²gelüb ol işden yeyüb ve ol hamırı bişürüb ekmek idüb ³henüz aş yirinde ve hamır yirinde idi. Kat'a bir zerre ⁴eksilmedi Enes bin malik rivāyet olundu kim resūl-ullāh Zeynebi ⁵aldığı gicenün irtesi anam Ümmi Seleme bir tabak içinde biraz ⁶hurma biraz yağ ve biraz leşer koydı ve dağı birbirine karıştırdı. ⁷Bir ta'am itdi eyitdi yā Enes var bunu resūle ilet ⁸hem eyet ki anam gönderdi ve size selām itdi. Azlığum ⁹m'azur itsün didi. Enes eydür eyle dıcek resūl-ullāh ¹⁰işitdi ve geldi Eyitdi yā Enes bu ta'am çokdır biz bunu ¹¹yalañuz yimezüz var filanı filanı getür ve yolda kimi bulırşañ ¹²al getür didi. Vardum didügi kişileri getürdüm ve yolda ¹³buldığımı aldum. Getürdüm şöyle ki ev eyici tobtolu oldu. ¹⁴Andan resūl eyitdi say gör ne kadar ādem vardur. Şaydım ¹⁵gördüm üç yüz kişi vardur eyitdi. Yā Enes ol tabağı ört ¹⁶ve getür didi. Getürdüm ve buyurdu. Onar onar oturdılar ¹⁷ve hem ısmarladı kim Bismillah diyeler ve andan önlü onından ¹⁸iyiyeler ve onar onar gelüb ol ta'amdan yidiler ve doydılar ¹⁹gitdiler. Andan sonra resūl-

ullāh eyitdi yā Enes ol ²⁰ṭabağun üzerin aç açdum bilmedüm ki getürdügüm vaqt ²¹ çoğdı yoḥsa şonra mı çoğdı ve bir m'ucizeyi daḥı [56A] ¹yürüdükde üzerine bir bāre bulut gelüb sāyebān olurdu ²ve 'Aişe eydür bir gün bir karanlık yirde oturub gice ³ile dikiş dikedüm. İgnemi yitürdüm arayub bulmadım. Nāgāh ⁴resül-ullāh geldi avıcı ṭobṭolu nūr oldu igne düşürdüküm⁵yirde buldum hikāyetde gelmişdür kim Zeyneb bir oğlak bişürüb ⁶ resül-ullāhun öjine getirüb resül elin tenavül itdükde ⁷oğlak söyleyüb eyitdi yā resül-ullāh benden yime ben ağılıyam ⁸eyitdi yā Zeyneb niçün böyle itdün eyitdi senün ⁹Ḥaḳḳ peygamberliğini inanmak içündür didi zīrā Ḥaḳḳ ¹⁰peygambere ağı kār itmez didi resül-ullāh mübarek elin şunub¹¹ لَا بِسْمِ اللَّهِ الَّذِي لَا يَضُرُّ مَعَ اسْمِهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ ⁹⁸ diyüb ol ṭa'amdan yidi daḥı aña ziyan ve zarar itmedi ve daḥı ¹³Bedr gazarında yirden bir avuç toprak alub kāfir çerisine ¹⁴şaçdı. On iki biñ kāfir kör oldu daḥı işaret ¹⁵itdi. Gökdeki ay iki pāre oldu. hira ṭağınun biri bir ¹⁶ṭarafına ve biri bir ṭarafına gitdi ve bir ḥadişde resül-ullāh eydür. ¹⁷Ḥaḳḳ-Te'ālā baña altı nesne virdi ki şayir peygamberlere ¹⁸ve ḥālka virilmemişdür. Biri bu kim bir aylık yoldan kāfirler benim ¹⁹heybetümden qorqarlar. İkinci cem'i yiryüzini baña secdegāh ²⁰itmişdür her ne yirde vaqt olursa benüm ümmetüm ol ²¹yirde qılurlar. Üçüncü mal-ı ganimet baña helal olmuşdur {...}[56B] ¹ daḥı kendü kemālī kudretin ve qullarına in'am bildürmekiçün ey ⁹⁹ إِنْ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ وَالْفَالِكِ الَّتِي تَجْرِي فِي الْبَحْرِ يَمَّا يَنْفَعُ النَّاسَ وَمَا أَنْزَلَ اللَّهُ مِنَ السَّمَاءِ مِنْ مَاءٍ فَأَحْيَا بِهِ الْأَرْضَ بَعْدَ مَوْتِهَا وَبَنَّا فِيهَا مِنْ كُلِّ دَابَّةٍ yaradılmasında ⁸ve gicenün ve gündüzün artmasında ve noqşanında ⁹ve birbirinün ardınca gelmesinde ve deniz içinde gemileri yüriyüb ¹⁰ḥalka punca menfa'at itmesinde ve daḥı şol gökden inen ¹¹şu sebebiyle qurumışlar ḥayāt bulmasında ve yiryüzünde ¹²punca nimetler olmasında ve bir nice ḥayvanātun yaradılmasında ¹³ve

⁹⁸ İsmiyle yerde ve gökte hiçbir şeyin zarar vermeyeceği Allah'ın adıyla O hakkıyla işiten ve görendir Sahihi İbni Mace 2/332

⁹⁹ “Şubhesiz ki göklerin ve yerin yaratılışında, gece ile gündüzün ihtilâfında (*ard arda gelmesinde*), insanlara fayda veren şeylerle (*yüklü olarak*) denizde akıp giden gemilerde, Allah'ın gökten bir su indirip de, onunla yeryüzünü ölümünden sonra diriltmesi ve orada her hareketli canlıyı yaymasında, rüzgârların yönlendirilmesinde ve gökle yer arasında (*emre*) boyun eğdirilmiş bulutlarda akıl erdirecek bir topluluk için (*Allah'ın varlığına ve birliğine*) kat'î deliller vardır” Bakara 164. ayet

yeller esmelerinde ve yir ile gök aralarında bulutlar ¹⁴yürüyüb yağmurlar yağdırılmasında ‘alametler vardır ki ancak âkıl olan anlar ve andan ibret alur.¹⁵ وَمَا أَفْلَامٌ يَنْظُرُونَ إِلَىٰ

100 Biz yiri ve gögi ¹⁶şöyle ‘abeş yaratmaduk bil 101 17 Ya‘nī işbu özlerinde olan ¹⁸gök

hālķına nazar itmezler mi kim nice ‘azametlüdür ve direksüz ¹⁹nice tırur ve yıldızlarla nice zeyn itdük bir yirinde delik ve gedik ²⁰ķomaduk ve daķı yiri ne vecihle peşt itdük ve tağları yir üzerine ²¹nice bağı itdük ve yiryüzün enva’ı nimetlerle arastā kılduk [57A] ¹aķıllar bunlardan ibret almaludur. Bes buncalayın olur işlere ²ķādir değil midür ve bu n‘imet az mıdır ki yiri ve gögi ve cem’ kāinatı size ³musahħar kılmışdur. Eger Allāhuñ nimetlerin şaymak isteseñüz birin ⁴řaymak ķādir degilsiz bes niçün bu nimetlerün şükürin yirine getürmezsiniz ⁵ وَمَنْ شَكَرَ فَإِنَّمَا يَشْكُرُ

102 6 Ya‘nī kim ki şükür iderse kendü nefsi içün ider ⁷Andan kendüye bunça menfa‘at olur. Kim Allāhuñ nimetlerine ⁸kāfir olursa daķı bilüb ki anuñ küfründen Allāhu Te‘ālāya ⁹ zarar gelmez. Anuñ ziyanı kendü nefesine olur. Allāhu Te‘ālā cem’¹⁰‘ālemin şükürinden ğani padişahdur. ol Allāh şol Allāhdur kim ¹¹sizi anañuz ķarnından çıkardı aķıl idrāk virdi. Göz ķulak ¹²itdi kim anuñla görürsüz işidürsüz gine şükür itmezsiniz¹³ 103 يَا أَيُّهَا النَّاسُ اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ هَلْ مِنْ خَالِقٍ

15 Ya‘nī ey Ādem oğlanları Allāhuñ nimetlerin bilüb ¹⁶řükürin kıluñ emrine muti’ oluñ. Günāhdan ictināb idüb ¹⁷Allāhdan ğayrı rızķ virür kimse var mıdır çün bilür misiz ki ¹⁸andan ğayrı Allāh yokdur pes niçün andan yüz döndürüb küfri ¹⁹ilhāda meyl idersiz? El mecālisu’l-ħamsīn Ebū Hureyre ħazret-i resūlden naķl ²⁰ ider kim cem’i kāinatı ‘ilm-i ezelisinde

¹⁰⁰ ‘İsmiyle yerde ve gökte hiçbir şeyin zarar vermeyeceği Allah’ın adıyla O hakkıyla işiten ve görendir.’ Sahih İbnia Mace 2/332

¹⁰¹ ‘Üstlerindeki göğe hiç bakmadılar mı ki, onu nasıl binā etmişiz ve onu süslemişiz? Hem onun hiçbir çatlağı yoktur!’ Kaf 6. ayet

¹⁰² ‘Hālbuki kim şükrederse, o takdirde ancak kendisi için şükreder; kim de nankörlük ederse, artık şübhesiz ki Rabbim, Ğani(hiçbir şeye muhtaç olmayan)dır, Kerim (çok cömert olan)dır’ dedi. Neml 40. ayet

¹⁰³ ‘Ey insanlar! Allah’ın, üzerinizdeki ni‘metini hatırlayın! Allah’dan başka sizi gökten ve yerden rızķlandıracak bir yaratıcı mı var? O’ndan başka ilāh yoktur. Öyle ise (tevhiden şirke) nasıl çevriliyorsunuz?’ Fatır 3. Ayet

taḳdīr idicek‘arşun ²¹üzerinde yazıldı ki ان رحمتي سبقت علي غضبي ¹⁰⁴ Ya‘nī
benüm raḥmetim ğazābumı geçmişdür.

---

¹⁰⁴ “Raḥmetim gadabımı geçmiştir.” Buhari, tevhid, 15 Hadisi Kudsi

DİZİN VE SÖZLÜĞÜN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL

1. Madde başları ve alt madde başlıklarının sıralanmasında alfabetik sıralama esas alındı.
2. Madde başlarında kelimelerin hangi dile ait olduğu kısaltma ile yay ayrıç içerisinde (Ar., Far.) gösterilmiştir. kelimelerin kaynağı noktasında Türk Dil Kurumu Sözlüğü, Yeni Tarama Sözlüğü, Osmanlı-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, Türkiye Türkçesindeki Türkçe kelimelerin Köken Bilgisi, Divanu Lügati't-Türk Tercümesi gibi eserlerden yararlanılmıştır.
3. Tamamıyla Türkçe olan kelimelerde dil kısaltması kullanılmamıştır: *nesne (26b/06), siz (30a/21) vb.*
4. Madde başı olan kelimelerin ve ara maddelerin kelime türleri (isim, sıfat, zarf vb.) belirtilmiştir. Ancak fiiller kendi başına bütünlük taşıdığından fiil görevli kelimeler için kısaltmaya başvurulmamıştır..
5. Anlam verilirken genel sözlüklerde olduğu gibi tanım yapılmamış, metnin doğru anlaşılmasına yetecek kadar karşılık vermeye çalışılmıştır.
6. Fiil kök ve gövdelerinde mastar eki yerine tire işareti (-) kullanılmıştır.
7. Kelimelerde karşılık yazılırken asıl anlamlardan yan anlamlara; somut anlamlardan soyut anlamlara doğru bir sıralama yapılmıştır.
8. Kelimelere karşılık verildikten sonra, kelimelerin geçtiği varak/satır numarası kaydedilmiştir.
9. Bir sözcüğün birbirinden farklı anlamları varsa 1., 2., 3., anlam gibi sıralama yapılmıştır.

10. Kelimelerin anlamı verildikten sonra isim ve fiil çekim ekleri verilmiştir. Ekler alfabetik sıraya göre varak/satır numaraları ile gösterilmiştir. Ardından tamlamalara ve atıflara yer verilmiştir.

11. Sözlükte sıralama düzeninin temeli madde başlarıdır. Bunun dışında ara maddeler, deyim ve birleşikler ancak madde başına bağlı olarak dizilmiştir.

12. Ses değişikliğine uğrayan kelimelerin diğer şekillerine “bkz.,” ifadesi ile gönderme yapılmıştır.

13. Kişi, eser ve yer adları için özel isimler dizini adıyla ayrı bir dizin oluşturulmuştur.

15. Yapım eki almış kelimeler (fiilimsi ekleri dışında) için ayrı madde başları yapılmıştır.

hâzır 19a/7,

hâzır- 55a/15

16. Metinde geçen bir kelime satır sonuna sığmamışsa ve bir sonraki satırda devam ediyorsa o sözcüğün geçtiği üst satır dikkate alınarak satır numarası verilmiştir.

SÖZLÜK

Sıra : a b c ç d e f g h i i j k l m n ñ o ö p r s ş t u ü v y z

A

āb-dest (Far.) *i.* İbadet etmek için

yapılan temizlik 42a/4 42a/6, 54b/17

55a/2

‘abes (Ar.) *i.* İşe yaramaz şey,

saçmalık 5a/20, 56b/16

āb-zemzem (Far-Ar.) *i.* Zemzem suyu

a.den 43b/13

‘abid (Ar.) *i.* Kul, bende 8a/1

‘acaba (Ar.) *i.* Şüphe, kuşku 2a/1

‘acāyib (Ar.) *sif.* Garip, tuhaf, değişik

13b/1, 23b/5

a.i 4b/4

a.ini 3b/19, 4a/19

‘aceb (Ar.) *sif.* Hayranlık uyandıracak,

şaşkınlık yaratacak, garip, tuhaf;

hayret, şaşma, acaba 15a/16

‘a ceble- Ayıplamak, kınamak

a.di 42a/13 7b/5, 12b/7, 16a/15,

41a/20

a.-düm 30a/8, 45a/5

a.-men 14b/8

acı *sif.* Bazı maddelerin dilde

bıraktığı yakıcı duyu, tatlı karşıtı 55a/4

a.sı 22a/12, 22a/13

a.sından 9a/17

a.sıyla 21b/14

‘āciz (Ar.) *i.* Bir durum karşısında

bir şey yapamaz duruma gelen varlık

11b/19, 35a/10, 35a/9, 49a/15

‘ācz (Ar.) *i.* Güçsüzlük, zayıflık

a.in 12a/1

a.ine 51a/15

a.ini 20b/19

aç *sif.* Yiyecek bulamayan 55b/20

a.in 22a/21

aç- Bir şeyi kapalı durumdan açık hâle getirmek

a.-ar 46a/10

a.-mak 50a/20

açık sıf. Açılmış , kapalı olmayan 20a/9,18b/18

a.-ardı 46b/16

a.-arlar 51b/18

a.-dı 50b/3

a.-dik 10b/5

a.-dum 55b/20

a.-gıl 50a/16

a.-ub 52a/5

a.-arum 32b/19

açıl- Kapalı ve engelli durumdan çıkarılmak, açık hâle getirmek

a.-dı 44b/8, 50a/16, 10b/8,

a.-madı 50a/14, 50a/21

a.-urdu 8b/18

açlık i. Aç olma durumu 21b/10, 48a/16

a.ların 21b/15

ād i. İsim, ad 5a/7, 37a/17

a.ı 5b/3, 187a/9

a.ım 16b/9

a.ıma 16a/17

a.ına 2b/6, 3a/19, 3a/20, 3a/21, 3b/1, 3b/2, 4b/5, 4b/9, 5a/12, 5a/13,

5b/14, 5b/16, 5b/19, 5b/21, 6a/19,

a.ını 12a/11, 26a/6, 36b/18, 41b/19, 42a/1

a.ıyla 41b/19

a.larıdur 6a/18

a.larına 5b/10

a.larındur 32a/6

a.larun 32a/7

a.um 16a/8, 32b/10

a.uma 16a/5

a.un 16a/16, 32a/4

ādāb (Ar.) i. Usuller, yollar, kaideler, kurallar 51a/21

‘adāvet (Ar.) *i.* Düşmanlık, yağılık

51a/1

ādem (Ar.) *i.* İnsanoğlu 2a/16, 2a/19,

2b/18, 2b/4, 6a/8, 8a/18, 8b/19, 9b/8,

10b/17, 10b/21, 11a/13, 11b/10,

11b/12, 12a/9, 13a/10, 13a/5, 13b/11,

13b/15, 13b/3, 13b/5, 13b/8, 14a/11,

14a/13, 14a/16, 14a/20, 14a/7, 14a/9,

187a/9, 18a/10, 18a/2, 18a/2, 18a/6,

a.de 10a/11

a.den 12a/4, 13a/5, 18b/6,

28b/15, 45b/16, 45b/17, 47a/12,

50a/12

a.e 9b/21, 10a/12, 10b/2,

12a/16, 12a/2, 12a/20, 12a/21, 13a/21,

a.i 8b/20, 10b/13, 11a/17,

11a/18, 11a/5, 11b/6, 11b/8, 12a/3,

13a/20, 13b/1, 13b/8, 14a/1, 14a/15,

a.in 15a/5

a.incün 34a/18

a.ler 52a/7

a.lerden 46a/12

a.leri 2b/3

a.un 13b/10, 14a/11

a.ü 11a/7

a.ün 2b/1, 9b/13, 10a/3, 10a/7,

10b/11, 10b/3, 11b/14, 11b/2, 12a/3, ,

35b/20, 36a/14, 42a/3, 44a/18

‘adem (Ar.) *i.* Yokluk, bulunmama

24a/8

ādemoglan *i.* İnsanoğlu

a.m 19a/18

a.mun 32b/15

a.ları 57a/15

a.larınun 16a/12, 16b/9

a.unın 16a/8

a.larımı 47a/8

adım *i.* Yürümek için yapılan ayak

atışlarının her biri

a.ma 20a/12, 20b/10, 20b/11

adlu İsimli 23b/4

‘afarit(Ar.) *i.* İfritler, cin topluluğu

49a/9

a.lerden 37b/6

āfet (Ar.) *i.* Çeşitli doğa olaylarının
sebebi olduğu yıkım

a.lerden 37b/6

ağ *i.* Ak, beyaz 2b/9, 14b/3, 19a/18,
53b/12

a.indan 9a/17

ağaç *i.* Kökü toprak altında olan uzun
ömürlü bitki 13b/20, 14a/21, 15a/19,
41a/12, 41a/17, 46b/17, 49b/12

a.a 14b/4

a.dan 14a/16, 14a/18, 14b/13,
14b/9, 17a/11, 17a/13, 19a/5, 19a/7

a.dandur 3a/11

a.ı 13b/19, 13b/20, 17a/13

a.ıdur 3a/9

a.in 26b/16, 41a/19

a.indan 5b/1, 15a/11, 24a/12

a.inin 13b/17

a.ları 3a/7

a.larının 35a/2

a.larun 3a/8

a.un 13b/16, 14b/5, 14b/7,

ağız *i.* Hayvan ve insanda yüzün ön
aşağı kısmında yer alan ve sindirim
borusunun giriş deliği olan boşluk

a.ı 3b/21, 4a/21, 53b/19

a.ıma 30a/19

a.ına 10a/13

a.ında 10a/14

a.inun 55a/21

a.larına 21b/5

a.larından 53a/13

ağla- Göz yaşı dökmek, ağlama

a.-dı 9a/5, 12b/13, 15a/17,
15a/9, 15a/9, 42b/20

a.-dum 43a/8

a.-mak 6a/4, 15a/15

a.-masın 18a/3

a.-rdı 19a/11

a.-rsın 12b/14

a.-ya 22a/18

a.-yu 21a/10, 21a/10

ağlaş- Beraber gözyaşı dökmek

a.-dılar 8b/9, 12b/17

ağrı *i.* Vücudun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli acı

a.sın 20a/8

ağşır- Aksırmak

a.-dı 10a/1, 10b/7

ağu *i.* Zehir 17a/13, 56a/10

ağulı sıf. Zehirli

a.yam 56a/7

āh (Far.) ünI. Feryat, inleyip sızlama
40b/2, 42b/20

‘ahd (Ar.) i. Yemin, ant, söz verme
18b/4, 19a/6, 19b/12, 33b/15

a.i 19a/15, 33b/15

a.ini 19a/5, 19a/9, 19b/13

āhir (Ar.) zf. Sonunda, sonra, en son
13a/4, 22a/1, 25b/11, 25b/19, 28a/8,
31b/18, 33b/10, 33b/11, 34a/4, 34b/19,
50a/15, 50b/21, 53b/7

a.inde 37a/1

āhret (Ar.) i. Öbür dünya, ahret
17b/15, 17b/4

a.de 17a/15, 17b/9, 32a/17,
34b/21

a.e 17b/11, 17b/14, 17b/3

a.ün 25a/3

āhırzamān (Ar.) i. Kıyamet
kopmadan önceki son zaman

a.da 46b/7

āhret (Ar.) i. Ahiret 36a/10, 45a/4

a.e 17b/2, 46a/11

a.i 36a/13

aḥşam zf. Günün sonu 41b/13

a.m 4a/8, 42a/5

aḥvāl (Ar.) i. Durumlar, hâller;
hareketler 23b/6, 24b/13, 25a/3, 25a/8

aḳ i. Beyaz,kara ve siyah karşıt 7a/1,
7a/10, 25a/12,53b/13, 53b/3

aḳ - Bir yerden başka bir yere gitmek,
hareket etmek

a.-a 22a/19

a. 36a/19

a.-ardı 28a/14

a.-dı 54b/16, 55a/2

aķce *i.* Devletlerin para yerine
kullandığı madenî para 42b/17, 42b/18

‘aķıl (Ar.) *i.* Us 16a/5, 17b/15, 17b/16,
28a/1, 35b/16, 56b/14, 57a/11, 17b/8

a.la 17b/14

a.lar 57a/1

a.ların 50a/21

‘aķib (Ar.) En sonra gelen, bir kavmin
liderine halef olan

a.ince 22a/3

‘aķif (Ar.) *sif.* İbadet eden

a.lerden 38a/2

‘aķıl (Ar.) *sif.* Akıllı 34b/21

aķreb *i.* Akreplerden, sıcak ve nemli
yerlerde yaşayan, kıvrık ve kalkık
kuyruğunda zehirli iğnesi olan bir tür
böcek

a.ler 5a/16, 22a/10

a.ün 22a/11

aķsa (Ar.) En uzak en son 40a/7

a. da 38b/2

āl (Ar.) *i.* Aile, sülale

a. 18b/12, 47b/10, 47b, 55b/13

al- Herhangi bir şeyi tutup yerinden
ayırarak elinde veya yanında
bulundurmak 9a/7

a.-amadı 9a/14

a.-dı 9a/18, 41b/8, 55a/2, 55a/3

a.-dılar 18a/19, 54b/17, 54b/18

a.-dım 25a/19

a.-duğı 55b/5

a.-dum 9b/1, 30a/14

a.-ıvirürdi 49b/1

a.-lib 53b/14

a.-maludur 57a/1

a.-mamış 22b/14

a.-maya 9a/8

a.-mıŖdı 22b/10

a.-ub 4a/12, 14a/14, 14a/6,
14b/15, 15b/12, 18b/1, 21a/15, 27a/15,
54b/12, 56a/13

a.-un 13b/17, 35a/7

a.-ur 51b/17, 56b/14

a.-urđı 46b/16, 54a/12

a.-ursın 47b/21

‘alāka (Ar.) *i.* İlgı, ilişki

a.sı 52a/9

‘alāmet (Ar.) *i.* İz, işaret, niŖan 40b/4,
41a/21

a.ler 56b/14

a.lerinden 44a/4

‘alīyu’l-illīn (Ar.) *sıf.* Değeri yŖksek,
Ŗerefli

a.dŖr 52a/2

aldır- BaŖkasına herhangi bir Ŗeyi
tutup yerinden ayırarak elinde veya
yanında bulundurmak

a.-dı 42a/5, 42a/6

‘ālem (Ar.) *i.* Cihan, dŖnya 6b/10,
6b/15, 27b/17

a.de 17b/6, 24a/1, 24a/4,
51a/11

a.dŖr 6b/21

a.e 24b/13, 41a/10, 49b/14

a.i 1b/5, 27b/6, 29a/2

a.in 6b/10, 57a/10

a.Ŗn 24b/3

‘ālemi melekŖt (Ar.) Allāh’ın mutlak
hŖkŖmdar olduğu ālem

a.den 27b/5

‘aleyhi la‘ne (Ar.) Lanet onun Ŗzerine
olsun 5b/9

‘aleyhi’s-selām (Ar.) “Ona selam
olsun” manasında din bŖyŖklerinin adı
anılırken kullanılan bir sŖz 2a/16,
2a/20, 3b/9, 11a/4, 13b/3, 15b/15,
15b/5, 15b/7, 18b/1, 18b/8, 19b/9,
29b/6, 31a/1, 38b/16, 38b/19, 47a/18

alın *i.* YŖzŖn, kaŖlarla sağlar
arasındaki bŖlŖmŖ 2b/7

‘ālī (Ar.) *sıf.* Değeri yüksek, şerefli

a. 42a/8

a.ye 39a/10

‘ālim (Ar.) *sıf.* Bilgili, bilgin 12a/4,
12a/7

a.den 34b/1

a.le 37b/11

alt *i.* Bir şeyin yere bakan yanı,
zir, üst karşıtı

a.ı 2b/16

a.ında 4b/21, 8a/6, 27b/18,
30a/13, 31a/16, 31a/18, 52a/12

a.ındadır 13a/15

a.ındaki 13a/18

a.ından 40a/9

a.unda 30b/18

a.undadır 4b/15

a.undadır 5a/5

altı *sıf.* Beşten sonra gelen rakam.

3a/5, 3a/5, 7a/18, 10b/18, 18b/17,
50a/11, 50a/12, 56a/17

altun *i.* Kıymetli element 2b/11,

13a/20, 21a/17, 40b/20, 48a/3, 49b/12,
49b/13, 49b/14, 49b/16, 49b/6, 49b/8,
49b/9, 50a/2

a. 24a/9

a.dandır 6a/2

altıncı *sıf.* Altı sayısının sıra sıfatı

5b/6, 6a/4, 23a/9, 24b/9, 32b/4,
40b/10, 54a/14

a.dan 10a/10

a.sından 26b/12

altmış *sıf.* Elli dokuzdan sonra gelen

sayı 5a/17, 5a/18, 17b/21, 18a/12,
18b/18, 19b/16, 19b/21, 31a/7, 33b/1,
38a/17, 47a/15, 47a/17, 53b/1

‘āmm (Ar.) *sıf.* Umumî, genel, herkese
ait olan.23b/14

ama bağ. Çelişkili ve tutarsız iki
cümleyi birbirine bağlamaya yarayan
bir söz, amma, lakin 45b/21

āmāde (Far.) Hazır 27b/18

‘amel (Ar.) *i.* Bir amaçla yapılan iş,
fiil,eylem; dinî emirleri yerine

getirmek için yapılan iş. 24b/17,
36b/3, 45b/3

a.i 51a/9

a.leri 5b/7

‘**a.-i şālīh** Allāh rızası için
yapılan her türlü ibadet, iyi
hareket 35a/1, 36a/18, 36a/3, 36a/6

āmīn (Ar.) Amin, Allāh kabul etsin!
19b/5

āmīr (Ar.) *i.* Bir işte emir verme
yetkisi bulunan kimse

a.u 17a/7

ammā (Ar.) *bağ.* Ama, fakat, lakin,
ancak 5b/13, 7b/12, 11a/18, 14b/14,
17b/14, 17b/5, 20b/17, 30b/14, 31b/17,
51a/15, 52a/12, 53b/5, 54a/13

ammī (Ar.) Amca

a.si 41a/6

ān (Ar.) *i.* Lahza, pek az bir zaman..
6b/3

a.da 9b/9, 19b/4

a.larun 33b/16

a.un 28b/6

an- Birini veya başka bir şeyi
düşünmek için verilen emir.

a.-ar 11a/20, 11b/1

a.-madı 13a/3

a.-mazlarsa 52b/6

a.-mişdir 32b/11

aṅa *zm.* O zamirinin yönelme durumu
eki almış biçimi 2a/11, 2b/21, 3a/6,
7b/8, 8a/14, 9a/13, 12b/8, 13a/8,
27a/9, 28a/20, 28b/18, 29a/10, 29a/18,
48a/17, 51b/18, 51b/19, 54a/18,

a.dan 19b/20

a.ları 44b/21

a.m 55b/5, 55b/8

a.nuz 57a/11

a.sı 40b/12, 40b/17

a.sından 37a/12

aṅaru *bağ.* İtibaren,-den beri (yer ve
zaman hakkında). 3b/14

‘**anaşır (Ar.)** *i.* Elemanlar, öğeler

a.ı 28a/7

‘**anber** (Ar.) *sif.* Koku

a.den 6b/18

a.e 53b/14

ancak *zf.* Sadece, yalnız 2b/13, 3a/14,
19a/3, 20a/2, 32b/2, 56b/14, 56b/16

ancılayın *zm.* Onun gibi, o kadar,
Öyle. 15b/15, 33a/14, 34b/4, 38a/5,
38a/7, 40a/6, 41b/19, 42b/15

a.dur 37b/7

a. 9b/11

and *i.* Yemin 14a/9, 14b/14, 18a/5,
32a/3, 48a/8

anda *zm.* Orada 2a/16, 2a/6,
3a/7, 3b/13, 3b/14, 3b/19, 4a/10,
4a/19, 4a/4, 4a/7, 5a/12, 5a/13, 5a/14,
5a/16, 5a/19, 5a/21, 5a/21, 5b/14,
5b/17, 5b/20, 5b/3, 5b/5, 5b/6, 5b/7, ,
8b/5, 9b/4, 16b/10, 17a/4, 18b/4,
50a/16, 52a/12, 52b/7

a.dur 2b/16, 39b/21

a.lar 15b/16

andan *zm.* Ondan 1b/10, 1b/6, 2a/13,
2a/13, 2a/7, 2b/20, 3b/14, 4a/14,
4b/11, 4b/5, 6a/21, 6b/1, 6b/12, 6b/16,
6b/17, 6b/17, 6b/4, 6b/4, 6b/5, 6b/5,
6b/6, 6b/6, 6b/8, 7a/20, 7a/21, 7b/14,
55a/6, 55b/14, 55b/17, 55b/19, 56b/14,
57a/18, 57a/18, 57a/7

a.dur 2b/3

anı *zm.* Onu 8a/4, 8b/6, 9b/11, 9b/6,
9b/8, 12b/12, 12b/13, 13a/8, 13b/17,
15b/8, 17a/8, 18b/6, 19b/10, 19b/13,
21b/13, 22a/9, 24a/1, 24b/3, 24b/4,
49b/11, 51b/14, 52b/11, 53a/4, 54b/11,
55a/12, 56b/16

añla- Bir şeyin gerçeğini, aslını duygu
ve düşünce yoluyla idrak etmek

a.-nur 32b/19

a.-r 45b/2-

a.-dı 8b/1

a.-nur 20b/14, 27b/14, 40a/19

anlar *zm.* Onlar 6a/4, 6a/9, 7b/12,
8b/14, 12a/16, 15b/10, 15b/16, 24a/12,
25b/10, 27a/20, 34a/12, 34a/19,
36a/13, 36a/14, 36a/19, 36a/4, 45a/1,

51b/10, 52a/13, 52b/10, 56b/14,

56b/16

a.a 12a/1, 12a/11, 12b/16,
21b/5, 36a/9, 38b/14, 41a/9, 45b/20,
52a/16, 53a/14

a.da 3b/5 a. 24a/2

a.dan 6b/1, 6b/11, 7b/13, 8a/3,
8b/11, 22b/4, 25b/11, 29b/6, 34b/8,
36a/19

a.dandur 32a/6

a.ı 1b/15, 1b/19, 5b/11, 5b/12,
7b/10, 20a/3, 23b/2, 31b/5, 42b/5,
47a/6, 47b/12, 51a/12, 52b/19, 53a/21

a.la 23a/1

a.un 2a/9, 4a/2, 4a/3, 5a/9,
7b/17, 8a/19, 8b/14, 9b/2, 13a/3,
15b/12, 22a/10, 22a/16, 23b/1, 26a/1,
36a/18, 47a/3, 47a/9, 49b/20

a.unla 36a/12

añlat- Söylemek, nakletmek

a.-ur 17b/17

ansız *zf.* Onsuz

a.dan 54a/4

antağı Oradaki, o yerdeki, ondaki 3a/8

anuç *zm.* Onun, onun için 1b/11, 2a/4,
2b/6, 3a/13, 3a/19, 3a/20, 3a/21, 3b/1,
3b/10, 3b/11, 3b/12, 3b/15, 3b/15,
3b/2, 4a/1, 4a/7, 4a/9, 4b/21, 5b/2,
6a/20, 6a/3, 6b/13, 6b/14, 6b/18, 6b/2
34a/17, 34a/20, 34b/2, 35a/12, 36b/9,
38a/16, 39b/9, 39b/9, 40a/2, 40a/7,
42b/15, 43a/7, 48a/2, 49a/19, 49b/7,
51a/5, 51b/17, 51b/21, 53a/2, 53a/7,
57a/8, 57a/9

a.dur 45a/15

a.içündür 8a/11

a.la 5a/7, 32b/18, 36a/6, 50b/8,
57a/12

ara i. İçinde

a.da 2a/12, 2a/3, 18b/17,
26b/18, 47b/6 a. 44b/9

a.larına 1b/19, 48b/17

a.larında 47a/18, 50b/20,

a.nın 18b/11

a.sı 19b/1, 33a/4, 53a/14

a.sına 33b/16, 34a/6

a.sınca 46b/3

a.sincadur 44a/21

a.sında 2a/10, 11b/10, 21a/11,
31a/10, 32a/8, 38b/1, 39b/12, 40a/17,
40b/10, 41a/14, 43b/16, 48a/6, 52a/15

a.sındadur 14b/21, 38a/20

a.sındağı 43b/18

a.sındasur 39a/3

a.ya 11b/19, 18b/9

ara- Bulmaya çalışmak

a.-salar 53b/3

a.-yub 56a/3

Arap (Ar.) i. Orta Doğu ile Kuzey
Afrika'nın büyük bir bölümünde
yaşayan halk ve bu halkın soyundan
olan kimse. 23b/10, 53b/20

a.lar 2b/21

aralık i. Belli bir zaman

a.1 4b/3, 6a/13, 28a/20

a.nca 25b/17

a.nda 3b/4

a.ıyla 25b/16

aras i. Kendisininmiş gibi sahip
çıkılan, bulunmuş mal.

a.ta 23b/10, 32b/7, 56b/21

ard i. Arka taraf, peş

a.ılar 7b/18

a.ina 54a/6

a.inca 9a/13, 26a/1, 48b/1

a.nda 3a/18, 3a/19, 3a/20,
3a/21, 3b/1, 3b/10, 3b/11, 3b/15,
3b/16, 3b/2, 3b/8, 3b/9, 20a/6

a.indan 54a/9

a.unca 54a/5 a. 48b/1

'ārif (Ar.) sıf. Bilen, bilgili, irfan
sahibi

a.lerle 45a/9

a.lerün 45a/10

arğa i. Vücutun belden boyuna kadar
olan sırt kısmı 5a/15

a.sına 55a/9

a.sındağı 19a/9

a.sını 10a/10, 10a/16, 10a/5

arkalayın Kendi yokken, gıyaben,
arkasından.5b/21

arpa *i.* Buğdaygillerden bir bitki
55a/11 55a/12

arş (Ar.) *i.* Dokuzuncu gök, gökyüzü

a. 7a/8, 7b/3, 27b/14, 27b/15,
31a/3, 52a/11

a.a 8b/8, 27a/3, 45a/18, 45a/8,
52b/20 a. 30b/16

a.da 13a/14, 30b/19

a.daki 13a/16

a.dan 7b/1, 7b/2

a.ın 31a/8

a.un 12b/3, 30b/15, 30b/18,
30b/5, 31a/11, 31a/16, 31a/6, 57a/20

artık/ artuk *zf.* Başka, gayrı 12b/18,
20a/11, 28a/12, 50b/19a. 11b/15

a.dur 48a/14

art - Çoğalmak, fazlalaşmak,
iyileşmek 56b/8

arttır- Arttırmak

a.-a 38a/5

a.-dı 18a/3

a.-uruz 22a/17

arż (Ar.) *i.* Toprak, yeryüzü 8b/21,
14a/3, 32b/3

arzu (Far.) *i.* Arzu, heves, istek

a.sın 17b/7, 45a/7

a.sına 9b/15

a.sundan 17b/5

aş- Bir şeyi aşağıya sarkacak bir
biçimde bir yere iliştip sarkıtmak

a.-arlar 5b/4

a.-dı 27a/3

āşa *i.* İhtiyarların baston yerine
kullandıkları uzun sopa

a.sı 15a/11

āsān (Far.) *zf.* Kolay 29a/10

āṣār (Ar.) *i.* İzler, işaretler

a.1 24b/5

a.in 45a/7

aṣḥāb (Ar.) *i.* Sahipler, mâlik ve mutasarrıf olanlar

a.dan 20b/18, 54b/14, 55a/20

a.ına 15b/5, 54b/19

a.1 nar Cehennem ashabı

a.dur 45b/10

a.1 resul Peygamber efendimizin mübarek ashabı

a.den 37b/19

aşl (Ar.) *i.* Kaynak, kök, mebde 34b/7

a.1 2b/3, 3a/15

aşıl- Bir yere tutunup sarmak

a.-mişdur 30b/20, 45a/9, 45a/9

‘āṣi(Ar.) *sıf.* Baş kaldıracı 9a/1, 9a/3, 9b/17, 25b/12, 31b/14, 31b/20, 32a/1, 32a/15

a.ler 25a/10

a.lere 15a/15, 31b/3

a.lerle 15b/3, 46a/8

a.lerün 31b/4

aş *i.* Yiyecek, nimet ,rızik 55b/3

i.den 55b/2

aşağa *sıf.* Bir şeyin alt bölümü, 5a/1, 13a/18, 13a/18, 31a/17, 53a/6, 53b/4, 4b/13, 4b/14, 4b/14, 7b/2, 23a/13, 54a/20, 55b/1

a.sında 10a/12

‘āṣık (Ar.) *i.* Âşık, tutkun

a.larun 44a/15

āṣikār (Far.) *sıf.* Açık, belli, meydanda 29b/13

āṣikāre (Far.) Açıkça, belli ederek, saklamadan

a. 12a/13, 12a/3, 33a/12, 46a/19

a.den 12a/15

a.nün 12a/8

a.yi 9a/11

āşinā (Far.) *i.* Bildik, tanıdık

a. 27a/19

‘aşk (Ar.) *i.* Sevgi

a.ma 15b/20

at *i.* Bir binek hayanı 6a/1, 13b/2,
27b/6

a.a 13b/4

at- Atmak, fırlatmak

a.-acak 28b/16

a.-ar 53a/18 a.-dı 49a/15

a.-arsa 5a/3

a.-dı 40b/20,49a/15

a.-dun 44a/6

a.-mışdur 37a/16

a.-un 35a/7

ata *i.* Baba

a.ları 44b/21

a.m 31b/14, 50a/15

a.mun 15b/13

a.n 26a/7, 26a/8, 31b/16

a.na 32a/1

a.nuz 14b/8

a.sı 15b/8, 39b/2, 40b/13

a.sına 15b/9

a.sından 15b/19

a.sınun 15b/18

a.sıyla 15b/9

‘avām (Ar.) *i.* Herkes, kaba ve cahil
halk, ayak takımı

a.ı 35b/19

a.mdan 35b/20

āvāz (Far.) *i.* Ses, seda 30b/1, 40b/8

a.ı 7a/14

a.in 7a/14, 18a/1

a.ma 7a/16

a.ları 22a/21

āvāze (Far.) *i.* Yüksek ses

a.sinden 4a/3

’avrat (Ar.) *i.* Erkeğin eşi 55a/11

a.ı 54b/10, 54b/9

a.ıma 55a/19

a.ın 34b/5

a.ını 54b/10, 54b/11

a.ların 48b/1, 50a/1

a.uma 55a/10

a.una 54b/6

‘avret (Ar.) i. Edep yeri.

a.i 54b/2

a.ün 37a/14

avuç i. Avuç, el ayası, ortası. 9a/18,
9a/6, 56a/13

a.ı 56a/4

ay i. Yılın ayrıldığı on iki bölümden
her biri 6b/8, 22b/12, 22b/15, 22b/17,
22b/5, 23a/3, 23a/5, 23a/7, 30a/8,
52b/1, 53b/7, 56a/15

a.a 54a/16, 54a/16

a.da 37a/1

a.dan 54a/16

a.ı 23a/6, 26b/12, 26b/7

a.ında 22b/19

a.un 29a/12, 37a/1, 37a/16,

aya i. Elin parmak dipleriyle bilek
arasındaki iç bölümü, avuç içi

a.sın 10a/19

ayak i. Vücudun ayak bileğiyle ayrılan
veyere basıp durmayı, yürümeyi
sağlayan kısmı 5b/18, 20a/1, 30a/13

a.dı 23a/11

a.ı 4b/2, 11b/13, 18a/7, 21a/11,
26a/18, 2a/17, 2a/17

a.ıla 53a/18

a.ını 10b/, 55a/5

a.inun 4b/3

a.ıyla 53a/17

a.ile 35b/17

āyāt (Ar.) i. Kur’ân’ın cümleleri
,ayetler 23b/8

āyet (Ar.) i. Kur’ân’ın herhangi bir
cümlesi 15a/2, 28b/12, 28b/15, 29a/1,
29a/14, 29a/2, 29a/3, 29a/6, 29a/6,
32a/21, 33a/11, 33a/12, 36a/1, 40a/10

a.de 19b/15

a.i 28b/11, 28b/11, 28b/14,
28b/17, 29a/16, 29a/3

a.idür 29a/6

a.in 22a/14

a.inde 14b/19

a.ini 28b/10, 28b/18

a.iyle 36b/3

a.ler 25a/7

a.leri 42a/4

a.lerinden 23b/7

ā.-i kerīme Kutsal ayet

a.nün 28b/20

ayır- Uzaklaştırmak

a.-dı 1b/16

a.-duk 1b/19

ayırıcı sif. Ayırma özelliği veya gücü olan

a.dur 13a/10

āyīne (Far.) i. Ayna

a.ye 26b/20

a.i hayat Hayat aynası. 26b/19

aylık sif. Bir ay süren 40b/2 15,
56a/18

ayrı sif. Yerleri bir olmayan 6a/14

az sif. Alışılmış olandan, umulandan veya gerekenden eksik 9b/3, 37b/18,
46b/8, 54a/3, 57a/2

a.dur 47b/20

az-Azmak, yoldan çıkmak

a.-dılar 45b/19, 49b/18

a.-mayınca 8a/13

‘azāb (Ar.) i. İşkence, keder 20b/8,
21b/20, 23b/7, 24b/15, 37a/6, 45b/8, ,
51b/14, 51b/20, 52a/16, 53a/6

a.da 51b/13

a.ı 21b/18, 22a/4

a.indan 21b/15, 21b/9, 28b/12

a.mı 21b/10

a.lar 5a/13

a.ları 22a/16, 22a/4

a.ların 22a/17

a.un 48a/11, 52b/21

āzād (Far.) *sıf.* Kurtulmuş, serbest olan
15b/14, 15b/18, 15b/20, 29a/9, 48b/6,
48b/8

a.mı 48b/7

a‘zam (Ar.) *i.* Büyük

a. 44a/2

a.dur 36a/14

‘azāmet (Ar.) *i.* Büyüklük, ululuk

a.im 9b/1

a.ime 48a/8

a.in 43b/7

a.ine 1b/2

a.iyle 7a/17

a.üm 46b/10

a.üne 9a/11

‘azāmetlü (Ar.) *sıf.* Büyüklük sahibi

a.dür 56b/18

azdır- Azdırmasına sebep olmak

a.-a 46a/15

a.-am 14a/1

a.-dı 24a/21

a.-dun 35a/16

a.masından 18a/17

azgınlık *i.* Taşkınlık, edepsizlik

a.ıyla 11a/19

‘azīz (Ar.) *sıf.* Yüce, değerli,
mukaddes 8a/16, 28a/4

a.dür 15b/20

azlık *i.* Az olma durumu, azınlık

a.um 55b/8

‘azīm (Ar.) *sıf.* Büyük, ulu, iri 18a/6

a.u 28a/3

‘āzuv (Ar.) *i.* Vücudun belirli bir
görev yapan ve sınırları kesin olarak
belirlenmiş bölümü 5b/1

B

bāb (Ar.) *i.* Bir kitabın bölümlerinden
her biri

b.ında 34a/13

bābulebvab(Ar.) Kapıların kapısı

2a/15

bacaklı *sıf.* Bacağı olan 4a/16

ba'dehū (Ar.) *zf.* Onlardan sonra

35a/12

bādem *i.* Badem ağacı ve bu ağacın

yemişi 3a/9

bāğce (Far.) *i.* Sebze yetiştirilen yer

b.lerinde 36a/19

bağırsak *i.* Sindirim organının mideden

anüse kadar olan ince ve kalın

bağırsaktan oluşan bölümü

b.ların 21b/19

bağışla- *i.* Bağışlama işi yarlığama
mağfiret etme.

b.-dı 15a/4, 48b/21

b.-dım 43a/9

b.-dum 30b/3, 42b/1

b.-madun 15a/21

b.makla 15b/1

b.-yam 8b/15, 15b/4

b.-yasın 42b/1

bağışlayıcı *i.* Yarlıgayıcı, affedici

15a/7

bağla- Engellemek, kapatmak

b.-ya 39a/8

bağlan- Kapanmak

b.-dı 50a/14

b.-mışdur 5a/6, 6a/17

b.-ur 51b/15

bağr *i.* Göğüs

b.in 41a/14

b.ında 10a/17

b.inun 53a/13

bağş (Far.) Karşılıksız verme 26b/10,

40a/9

b.e 47a/2

b.inden 47a/2

bağ- Gözleri bir şey üzerine çevirme

b.-ar 20a/1

b.-dı 9b/13, 12b/3, 27a/9

b.-ib 13b/11

b.-mazdı 54a/6

b.-ub 46b/3

bākī (Ar.) *sıf.* Ebedî, ölümsüz

b.sinden 26b/15

bākiye (Ar.) Artık, artan, kalan, geri kalan şey 17a/18

bal i. Arının yapmış olduğu tatlı yiyecek

b.dan 14b/3

balçık i. Koyu kıvamda özlü ve yapışkan çamur 9b/6, 9b/7

b.a 29b/19

b.in 36a/11

balçuklu Çamurlu

b. 4a/5, 4a/6

balık i. Su içinde yaşayıp solungaçla nefes alan omurgalı hayvanların ortak adı 4b/12, 4b/5

b.1 4a/12

b.lar 11b/10, 11b/15, 11b/17

b.lara 11b/11, 11b/12, 11b/14

b.ları 4a/9

b.un 4b/6, 4b/6, 4b/7, 4b/9,

baña zm. Ben zamirinin yönelme hâli, bana 8a/10, 9a/1, 9a/11, 9a/8, 12a/6, 12b/8, 16a/12, 16b/3, 21a/7, 25a/16, 25b/11, 25b/12, 28a/5, 30a/20, 30a/21, 31b/19, 32a/1, 32b/1, 32b/3, 34a/14, 51a/18, 54b/4, 56a/17, 56a/19, 56a/21

bañar/buñar i. Pınar , çeşme

b.lar 9a/5

bāre (Far.) i. Parça, kısım 5b/2, 5b/2, 10a/15, 10a/19, 22a/7, 30a/13, 55a/21, 56a/1

b.sine 26b/4, 26b/6

bārigāh (Far.) i. İzinle girilecek yüce makam 41b/6

barmaq i. İnsanın ve bazı hayvanların el ve ayaklarının son bölümünü oluşturan eklemli uzantılardan her biri

b.ında 15a/12

b.larından 54b/16

baş- Basmak

b.-a 21b/10

b.-ardı 7a/15

b.-dı 40b/18

b.-dugı 18a/7

baş i. İnsan vücudunun duyu organlarının bulunduğu en üst, hayvan vücudunun en ön kısmı, kafa 20a/8

b.a 32b/4

b.dan 32b/4

b.ı 3b/21, 7a/1, 7a/18, 7a/9, 17b/19, 20a/9, 30b/5, 53b/10

b.ına 13a/4

b.ında 7a/19, 10a/12, 13a/14, 30b/6

b.ından 39a/7

b.ını 7b/1, 10a/4, 10a/8, 48b/14, 48b/15

b.ları 52b/13

b.ların 48b/12

b.larına 52b/11

b.larını 52b/12

başka sif. Bilinenden ayrı, değişik, farklı, özge 42a/9

başla- Bir işi yapmak üzere harekete geçmek 28b/3

b.-dı 27a/7, 28b/10, 49a/7

b.-sa 41b/19

b.-ya 7a/14

b.-yayın 28b/2

b.-yıcak 49a/3

bat- Yıkılma, çökme

b.-mışdur 2a/17

bâıl (Ar.) sif. Gerçekle ilgisi bulunmayan,boş, temelsiz 32a/20, 35b/1

b.ı 35a/21, 45b/21, 53a/1

batman(Soğd.) i. eski bir ağırlık ölçüsü 49b/13

batur-i. Batırmak işi

b.-dı 54b/16

bay i. Zengin 36b/9

ba'z (Ar.) *i.* Birkaç, bir miktar, bir kısım, bir takım

b.ılar 15a/10

ba'zı (Ar.) *zf.* Birazı, bir kısmı; kimi 4b/15, 7a/17, 11a/18, 11b/5, 14a/20, 23b/10, 23b/8, 24b/20, 30b/11, 30b/18, 37b/14, 38b/11, 52a/6

b.lar 1b/13, 4b/20, 7b/11, 10b/18, 10b/19, 10b/20, 13b/19, 18a/20, 18b/3, 21b/2, 22a/13, 22b/20,

b.ları 53b/20

b.sı 7b/12, 31b/7, 33b/17,

b.sına 33b/17

b.ya 22a/1

bazı *i.* Kolun omuzla dirsek arasındaki kısmı, pazı

b.lar 4b/13, 53b/11

beden (Ar.) *i.* Vücut, gövde 45a/10

b.i 10b/7

b.ile 52a/14

b.ini 10b/5

b.lerinden 52a/8

b.lerine 51b/12

bedr (Ar.) *i.* Ayın on dördüncü gecesi, dolunay 23a/19, 30a/7, 56a/13

b.e 49b/6, 49b/7

beğayet (Far.- Ar.) Son derece, pek çok, aşırı

b. 2b/12, 5b/5, 13b/12, 14a/5, 14b/1, 50b/9, 53b/12

beğen- İyi ve güzel bulmak, takdir etmek

b.-dügi 11b/6

behā (Far.) Değer , kıymet

b.sı 2b/11

b.sını 49b/10

beksimed *i.* Peksimet. Pişirildikten sonra dilimler hâlinde kesilerek ısı ile kurutulmuş, uzun süre dayanabilen ekmek 41b/3

bel *i.* İnsan bedeninde sırtın alt kısmı

b.i 43a/17, 43a/21

b.lerine 14b/16

belā (Ar.) *i.* Büyük sıkıntıya veya zarara sebep olan olay, afet 13a/4, 37a/8

b.sı 48a/16

b.sın 8a/14

b.ya 35b/4

belī (Far.) *zf.* Evet, pekiyi, tamam 34a/19, 37b/8, 43b/6, 44a/10, 44a/6, 44a/8

belki (Far.) *bağ.* Belki, ihtimal, olabilir 12a/14, 32b/16, 33b/13, 46a/11

belür- Meydana çıkmak, zuhur etmek, belli olmak

b.-di 30a/1

belürsüz *sıf.* Belirli olmayan, belgisiz, gayrimuayyen 53a/3

b. 16b/15, 34a/4

ben *zm.* Teklik birinci şahıs zamiri, ben8b/6, 9a/15, 9a/21, 9a/7, 9b/19, 12a/12, 12a/13, 12a/19, 12b/5, 13a/8, 14b/13, 16a/12, 16a/16, 16a/18,

16a/21, 16b/11, 16b/12, 16b/14, 16b/3, 54b/11, 54b/20, 55a/17, 56a/7

b.de 18b/12, 43a/8

b.den 7a/8, 8a/12, 8a/12, 9a/3, 9a/8, 12a/18, 14b/11, 44b/18, 56a/7

b.dendür 46a/6

b.i 7b/6, 13a/7, 14a/4, 15a/17, 19a/17, 20b/2, 28a/4, 29a/20, 30a/16,

b.üm 12b/4, 15b/4, 16a/19, 32b/6, 32b/6, 35a/21, 35b/2, 36a/14,

b.ümle 51b/8

beñiz *i.* Yüz rengi

b.i 41a/2

beñze- Andırmak, benzemek

b.-r 32b/6, 53a/13, 54a/16

beñzer *sıf.* Bir başkasına benzeyen veya ona eş olan 5a/17, 53a/12

berāber (Far.) *i.* Beraber, denk, eşit 17a/7, 21a/7, 36a/12, 36a/7, 46a/21

berākendelik (Far.) *i.* Düzenli olmayan, ayrı ayrı, dağınık, perişan

b.iyle 46b/9

berekāt (Ar.) *i.* Bolluklar

b.ında 30b/2

b.ıyla 15b/13, 28b/20

bereket (Ar.) *i.* Bolluk

b.ine 15a/4

beri/ berü *zf.* Bu tarafa, bu yana

17b/5, 46b/18 50b/21

beriki *zm.* Bu taraftaki

b.de 16a/6

berkit - Sağlamlaştırmak

b.-mişdür 3a/12

bes (Farsça) *bağ.* Artık anlamında 7a/9,

7b/19, 8a/14, 8b/15, 11b/2, 12a/1,

12a/10, 12b/21, 13a/10, 14a/3, 17a/8,

52a/3, 55a/15, 55a/9, 57a/1

besle- Yiyecek ve içeceğini sağlamak

b.-di 47b/14

b.-yüb 47b/6

besmele (Ar.)"Esirgeyen ve bağışlayan

Allāh'ın adı ile" anlamına gelen ve bir

işe başlarken söylenen söz 37b/9

beş *sıf.* Dörtten sonra gelen sayı 2a/9,

3a/17, 4b/3, 6a/12, 6a/13, 10a/12,

10a/19, 10b/12, 10b/18, 22b/18, 22b/2,

48b/18, 50a/11, 50a/17, 50a/17

beşāret (Ar.) *i.* Müjde, muştı 42a/14

beşel- Toplama, bir araya gelme

b.-mişdür 2a/11

beşimān (Far.) *sıf.* Yaptığı bir işin

veya davranışın olumsuz sonucunu

görerek üzülen, nadim.8b/7

beşinci *sıf.* Beşinci olan 5b/3, 6a/2,

24b/4, 32b/2, 37a/5, 40b/9, 54a/12

b.den 10a/10

b.sinden 26b/12

bet *zf.* Çok, pek

b.i 25a/12

beyān (Ar.) *i.* Açıklama, anlatma,

bildirme 24a/3, 32a/21, 33a/17

b.inadur 25a/7

b.indan 25a/20

b.indandır 24a/18

b.undaur 24b/9

beyt (Ar.) *i.* Beyit; mesken, hane b.
6b/4

b.-i ma'mûr Kâbe 6b/4

b.u 24a/14

b.da 37b/12

bıjar Yerden kaynarak çıkan su,
pınar, çeşme 54b/16

bırağ - Tutmaktan vazgeçip tutmaz
olmak

b.-a 34a/6, 53a/4

b.-ır 53a/19

b.-dık 33b/16

b.-dıkda 35a/13

b.-dılar 55b/1

b.-dum 30a/19

b.-salar 5a/2, 22a/20

bîdeblık *i.* Terbiyeden mahrum olma
hali 29b/18

bîkar (Far.) Bekâr 22b/14

bil- Bir şey hakkında bilgisi, malumatı
olmak, anlamak, gerçeğine erişmek

b.-di 40b/2, 41a/9

b.-dikleri 46a/1

b.-dügünden 1b/4

b.-düm 41a/13, 54b/12

b.-dün 43b/21

b.-dürür 24a/17, 24b/19

b.-enler 28a/4

b.-esince 41a/8, 42b/9

b.-gil 17a/14, 23b/20, 25a/17,
29a/7, 35b/15, 36b/10, 37b/21, 53a/7

b.-in 20b/4

b.-medi 12b/10

b.-medigün 42a/2

b.-medüm 55b/20

b.mekde 49b/10

b.-mez 3b/6, 4b/20, 31a/1

b.-mezdi 28a/12

b.-mezin 41b/15, 41b/16

b.-mezmisin 43a/1

b.-mezsüz 8b/6

b.-mezüz 12a/7, 15b/6

b.-üb 41b/1, 57a/15, 57a/8

b.-ünkim 50b/12

b.-ür 3b/19, 4a/19, 19a/13

b.-ürdüm 14b/14

b.-üren 19a/14

b.-ürler 28a/4

b.-ürmisiz 15b/5, 34a/21,

b.-ürsin 9a/11, 9a/20

b.-ürüm 8b/6, 12a/13, 12a/14,

bildir- Bilinir duruma koymak,
açıklamak, haber vermek

b.-di 35a/21, 50b/17

b.-diler 12b/21

b.-dün 48b/7

b.-ki 25a/16

b.-medi 42a/17

b.mek 36a/15, 56b/1

b.-ür 24b/2, 24b/4, 24b/4,

b.-ürem 39b/9

b.-ürin 44b/17

b.-ürlerdi 24a/2

bile *zf.* Beraber, birlikte 14b/10,
14b/15, 14b/16, 17b/17, 17b/6, 20b/1,
20b/6, 21b/13, 29a/15, 36b/7, 48b/16

bilek *i.* Elle kolun, ayakla bacağı
birleştiği bölüm

b.de 10a/18

bilin- kendi işini bilmek; itiraf etmek;
bilinmek, anlaşılmak

b.-mez 53a/11

bilış *i.* Biliş, tanış; bilen, bilici

b.-ür 27a/19

biñ *sıf.* Bin sayısı. 3a/5, 3b/10, 3b/11,
3b/11, 3b/12, 3b/13, 3b/17, 3b/21,
4a/17, 4a/21, 4b/1, 4b/10, 4b/11, 4b/2,
47a/11, 47a/12, 47a/13, 47a/14,

47a/17, 47a/20, 47a/9, 47a/9, 49a/21,
53a/19, 55a/16, 56a/14

b.den 38b/6

bin- Bir şeyin veya bir hayvanın
üzerine çıkıp oturmak

b.-di 13b/4

b.-er 36a/9

b.-memüşdür 20b/18

b.-mişdi 21a/3

binā (Ar.) Bir yapının, bir evin damını
kuran parçaların bütünü 8b/16, 8b/16,
44a/18, 44b/7, 44b/8, 45a/14

b.sı 49a/4

b.sıçün 49b/6

b.sın 49a/13

b.yı 40a/21

bindir- Birini bir şey üzerine çıkarmak,
çıkarıp oturtmak

b.-di 21a/9

bir sıf. İki den önce gelen sayı 1b/5,
2a/11, 2a/13, 2a/4, 2b/18, 2b/6, 2b/7,

2b/7, 2b/8, 2b/9, 3a/1, 3a/18, 3a/19,
3a/20, 3a/21, 3a/7, 3a/8, 3a/9, 3b/1,
3b/16, 3b/18, 3b/2, 3b/20, 3b/4, 3b/7,
4a/10, 4a/15, 4a/16, 4a/18, 4a/20, 4a/5,
6b/19, 6b/2, 6b/21, 7a/11, 7a/12, 9a/3,
9a/6, 9b/12, 9b/13, 9b/15, 9b/2, 10a/3,
55b/7, 56a/1, 56a/13, 56a/15, 56a/16,
56a/16, 56a/18, 56a/2, 56a/2, 56a/5,
56b/12, 56b/19

b.den 40b/8

b.idir 45a/17

b.in 43a/9, 48a/11, 48a/15,

b.inde 49b/12, 49b/12

b.ine 1b/15, 25b/13, 26a/2,

b.ini 4a/13, 4a/13

b.inün 5b/1, 6a/13, 36b/1

b.isi 3b/5, 17b/2, 17b/3

b.isinde 7a/4

b.isinin 30b/21

b.isinün 13a/14

b.le 27b/16

biraz *sıf.* Bir parça, azıcık 20b/20,
41b/3, 55b/5, 55b/6, 55b/6 b. 41b/3

birbiri *i.* Yekdiğer

b.imiz 13b/14

b.in 50b/21

b.ine 1b/18, 5a/10, 9b/5, 11b/9,

b.ini 6a/16

b.inün 5a/15, 33b/17, 45a/20,

b.iyle 7b/18

b.lerin 5b/6

b. 25b/14, 25b/7, 26a/1

birer *sıf.* Bir sayısının üleştirme sayı
sıfatı, her biri 10a/17, 10a/20, 10a/21,
10a/21, 10a/21, 16b/1, 18b/20

biri *zm.* Bir tanesi, herhangi biri, her
biri 15a/11, 31a/5, 31a/5, 31a/5, 31a/5,
44b/13, 45a/19

b.n 33a/6, 33a/6

b.nün 31a/7

birinci *sıf.* Birinci olan 22b/16, 37a/9

birkaç *sıf.* Az sayıda, birkaç 15a/3,
50b/7

birlik *i.* Birlik ,bir olma durumu,
vahdaniyet

b.ine 51a/6

bismillāh (Ar.) “Esirgeyen, bağışlayan
Allāh’ın adıyla” anlamında 41b/19,
55a/20, 55b/17

bişmiş *sıf.* Yemek, azık 9b/7

bişür- Bir besin maddesini gerektiği
kadar ısıda tutarak yenebilecek bir
duruma getirmek.

b.-üb 4a/12, 55b/2, 56a/5

bit- Büyümek, yetişmek

b.-er 3a/7

bitiş *i.* Bitme işi

b.-miş 1b/15

bitür- Tamamlamak, sonuçlandırmak

b.-di 49b/12, 49b/12

biz *zm.* Çokluk birinci şahıs zamiri,
1b/19, 1b/2, 2a/1, 8b/3, 11b/16,
11b/21, 12a/1, 15b/11, 187a/9, 22a/16,

33b/16, 35a/17, 40a/7, 46a/5, 48a/15,
48b/10, 48b/6, 48b/7, 53a/20, 55b/11,
56b/15

b.den 11b/21

b.e 11b/15, 12a/6, 22a/2, 22a/5,
36a/10, 48b/4, 48b/7, 51a/5

b.i 35a/16

b.im 13a/1, 48a/13, 48a/14,
48a/14, 55a/15

b.üm 12a/6, 12b/20, 34a/8,
47a/19

boğaz i. Ağız boşluğundan sonra
yiyeceklerin geçtiği, ağızla gırtlak
arasındaki dar kısım. 53b/19

b.larında 21b/17

boğazla- Eti yenecek hayvanı
boğazını keserek öldürmek.

b.-dum 55a/13

b.-dun 44a/11

boğul- Boğma işine konu olmak

b.-makmış 30a/4

boğun i. Boğulmuş, sıkılmış yer

b.da 5a/17

b.ı 5a/17, 28a/19

b.un 28a/19

bolluk i. Bol olma durumu

b.ını 25a/2

borç i. Geri verilmek üzere alınan
veya ödenmesi gerekli para veya başka
bir şey

b.ı 36b/12, 52a/13, 52a/13

b.ını 52b/3

b.larını 52a/21

bostān (Far.) i. Sebze bahçesi

b.larında 13b/15

boş sıf. İçinde, hiçbir şey
bulunmayan, dolu karşıtı 9b/14

boşa- Kanunlara göre iki eş, aile
ilişisini kesmek

b.-magıl 54b/11

b.-ya 54b/10

boy i. Bir şeyin tabanı ile en yüksek
noktası arasındaki uzaklık

b.ı 17b/21, 54a/13

b.ları 2b/5, 5b/10

b.u 54a/12

b.um 48a/2

boylu *sif.* Boyu benzerlerinden uzun olan 54a/13

boyun *i.* Vücudun omuzlarla baş arasında kalan ve başı bedene bağlayan kısmı

b.ına 5b/4, 35a/6, 53b/7

b.ını 10a/15, 10a/8

b.u 22a/12

b.uda 36b/13

b.una 35a/14, 53b/4

b.undadır 35a/12

b.undan 35a/13

boynuz *i.* Bazı hayvanların başı üzerinde bulunan çıkıntı

b.dan 2b/10

b.ı 2b/7, 2b/8, 4b/1

b.ına 53a/13

b.un 4b/1

boz- Bozguna uğratmak, yenmek

b.-dunmı 43a/18

bölük *i.* Bölünmüş bir bütünün parçası, kısım 18b/13, 55b/1, 55b/1

böyle *zf.* Bunun gibi, bu türlü 32a/10, 50b/14, 53a/6, 56a/8

bu 1. *sif.* Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz. 1b/14, 3a/15, 3b/2, 3b/3, 4b/21, 5a/3, 7a/17, 7a/20, 8a/10, 8a/21, 8a/21, 8b/7, 17b/17, 187a/9, 18a/11, 18b/19,

bu 2. *zm.* Yerde, zamanda veya söz zincirinde en yakın olanı gösteren bir söz 9b/14, 11a/16, 11a/6, 11b/15, 11b/17, 12a/5, 12b/18, 13b/21, 14b/8, 17a/20, 27b/17, 27b/20, 27b/21, 28b/11, 28b/11, 28b/12, 28b/14, 28b/15, 28b/18, 28b/20, 29a/1, 29a/14, 31a/20, 56a/18, 56b/16, 56b/16, 56b/7,

b.dur 11a/7, 14b/20, 15a/2,

b.na 30b/14

b.nca 30b/8, 46b/18

b.ncalayın 57a/1

b.ncileyin 2a/1

b.nça 57a/7

b.nda 17b/9, 18b/16

b.ndan 23b/1, 40a/11

b.nı 9b/12, 9b/16, 9b/18, 9b/20,
39b/1, 41a/21, 41b/1, 43a/3, 51b/16,
52a/2, 55b/11, 55b/7

b.nlar 19b/2

b.nlara 50b/14

b.nlardan 57a/1

b.nları 13a/2, 41a/15, 41b/3

b.nu 12a/18

b.nun 8a/13, 21b/15, 44a/15

b.ydı 15a/5

budağ *i.* Kesilen bir dalm ağaçta kalan
kısmı 14b/2

buğday *i.* Buğdaygillerin örnek
bitkisi 13b/19, 24a/11

b.dan 14a/10, 19a/3

b.ı 14a/14

bugün *i.* İçinde bulunduğumuz gün
12b/15, 29a/1

buhār (Ar.) *i.* Isı etkisiyle sıvıların ve
bazı katıların dönüştükleri gaz durumu
1b/9

b.indan 1b/12

bul- Bir kimse veya bir durumla
karşılaşmak

b.-a 49a/18

b.-alar 45b/1

b.-amadı 18b/10

b.-dı 9b/4, 13a/11, 15a/13

b.-dılar 45a/5

b.-dum 56a/5

b.-ırdı 54a/6

b.-ırsın 55b/12

b.-madı 16a/1

b.-madım 56a/3

b.masında 56b/11

b.-mayalar 22a/1

b.-ub 42a/12

b.-uram 51a/7

b.-ursuz 12a/4

bulaş - Sürülmek, sıvaşmak, sıvaşıp yapışmak

b.-ub 21a/5

bulun-/bulın- Elde edilmek, ele geçirilmek, ulaşmak

b.-mazdı 53b/3

b.-ur 2a/19

b.-dum 19a/16

b.-madı 19a/7

bulud *i.* Bulut 22a/10

b.a 27b/19

b. 22a/8, 56a/1

b.1 22a/9, 22a/9

b.lar 56b/13

buluş - Belli bir yerde bir araya gelmek

b.-dı 15b/10, 18a/8, 54b/5

b.-uvirler 27a/20

buğal- Soluk alması güçleşmek

b.-ub 21b/5

bunca *sıf.* Bu kadar, bu denli, böyle

45a/6

b.layın b. 46b/6 36b/1

bura *zm.* Bu yer

b.dasın 46a/21

burun *i.* Yüzde bulunan bir duyu organı 4b/7

b.ma 33b/10

b.unda 17a/17

buyruk *i.* Belirli bir davranışta bulunmaya zorlayıcı söz, emir, ferman 31b/17

b.um 31b/16

b.un 31b/17

buyur- Kesin olarak yapılmasını emretmek, söylemek, demek

b.-dı 5a/8, 15b/7, 29a/16, 48b/11, 55a/5, 55b/16

b.-du 11a/5, 20a/14, 36a/5, 55a/6

b.-mışdur 37b/15, 39b/6 40a/2

b.-muşdu 29b/2

b.-muşdur 17a/9

b.-sam 12b/4

b.-ur 1b/16, 1b/21, 11b/7, 31a/15, 35b/4, 35b/8, 35b/9, 36a/1,

büyük sıf. Üstün niteliği olan, önemli 2a/9, 49a/12, 53b/10, 53b/19, 53b/20, 53b/21

b.lügi 2a/18

büyüklik sıf. Büyük olma durumu

b.i 30b/7 b.i 53b/20 30a/21,

b.i 3b/13, 4b/6, 22a/11, 25b/8,

b.ini 28a/11

C

çağır- *bknz.* çağır

c.-dı 14a/6

cā'iz (Ar.) sıf. İzin verilmiş, uygun olan

c.dürki 32a/13

cān (Far.) i. İnsan ve hayvanların yaşamasını sağlayan madde dışı varlık, ruh 7b/11, 10b/5, 10b/8, 10b/10, 21b/14, 29a/9, 48b/18, 50b/10

c.icün 52b/6

c.inızı 48b/21

c.ları 52a/7

c.nin c. 9b/2

cānavār (Far.) i. Hayvan 2b/6

c.lar 2b/10, 4a/8

cansuz sıf. Canını yitirmiş, ölmüş

c.ça 50b/10

cebel (Ar.) i. Dağ 2b/21 ,2a/11

cehd (Ar.) i. Çaba, çabalama

50a/14, 50a/21

cehennemlik *i.* Cehenneme müstahak olan 36b/10

cehl (Ar.) *i.* Bilmezlik 11b/1

c.-er 13a/18

c.-üb 45b/5

celāl (Ar.) *i.* Allāh'ın izzet ve azamet anlamını ihtiva eden bir Esmā-ül hüsnası 28a/3, 28b/5

cemīf (Ar.) *sıf.* Cümle, bütün, hep 3b/16, 4b/21, 4b/7, 5a/9, 7a/14, 11b/18, 12a/2, 12a/8, 12b/1, 12b/13, 12b/14, 12b/6, 15b/18, 17a/6, 18b/19, 56a/19, 57a/2, 57a/20, 57a/9

c.miz 15b/11

c.nin 27a/14

c.nizi 15b/14

c.nün 30b/13

c.nüzi 15b/20

c.si 4b/17, 12a/20, 14b/4

c.sin 15b/12

c.sinden 2a/9, 12a/2

c.sine 20a/2, 50b/16

c.sini 21a/15

c.sinün 15b/3

c.sünün 4b/20

cemā'at (Ar.) *i.* İmamın arkasında namaz kılanlar

c.le 38b/6

cemre (Ar.) *i.* Hac sırasında hacıların şeytan taşlamaları 44a/6

cenk (Far.) Çarpışma, savaş 7b/18, 33b/18

cevāb (Ar.) *i.* Karşılık 31b/21, 35a/19, 38b/14, 43a/12, 43a/5, 43b/1 c. 9a/15

cevāhir (Ar.) *i.* Cevherler, kıymetli taşlar; mayalar, özler 2a/18

c.den 49a/20

c.i 49b/16

c.le 7a/11, 49b/9

c.leri 50a/3

cevher (Ar.) *i.* Var olan bir şeyin özü
1b/6, 1b/7, 7a/12, 26b/2, 26b/3, 26b/5

c.den 26b/9, 28a/13, 30b/14

c.e 1b/6, 26b/2

c.ün 26b/15, 26b/4

cezā (Ar.) *i.* Suç işleyen bir kimseye
suçunun derecesine göre verilen
karşılık c.sı 36a/18, 47a/7

c.sıdur 53a/2

cezāre (Ar.) *i.* Ada

c.sine 7b/21

cihān (Far.) *i.* Dünya, yeryüzü. 40b/3

c.a 15a/15

c.da 51a/11

cihārşembe (Far.) Çarşamba günü
37a/16

cihet (Ar.) *i.* Sebep, vesile, bahane

c.den 8a/19, 17b/16

c.inde 8a/3

cilā^c (Ar.) *i.* Parlaklık. 20a/8

cimā^c (Ar.) *i.* İnsanlarda çiftleşme
17a/18

cinn (Ar.) *i.* Gözle görünmez bir
yaratık 7b/15, 7b/20

c.den 25b/10

c.i 46a/8, 49a/9

c.ler 7b/13

c.leri 22b/16

c.nün 7b/12

c.e 33a/8

c.ün 35a/19, 50a/21

c.nü c. 18a/14

cins (Ar.) *i.* Başlıca nitelikleri aynı
olan varlık veya nesnelere topluluğu
c.inden 2a/18

cism (Ar.) *i.* Beden, gövde, madde

c.ini 10a/8

cömerdlik *i.* Cömert olma durumu,
ahilik, semahat, mürüvvet.

c.üm 15b/2

c.den 53b/11

cum'a (Ar.) *i.* Cuma günü 10b/11,
10b/13, 10b/14, 10b/14, 10b/15,
10b/16, 10b/17, 10b/21

cümle (Ar.) *sıf.* Bütün, hep 34a/4,
54a/17

c.sin 25b/13, 26b/9

c.sine 33a/9

cür'et (Ar.) *i.* . Yüreklilik, ataklık,
cesaret 9a/9

cüsse (Ar.) İnsan gövdesi.

c.si 5b/1

Ç

çadır *i.* Direklerle tutturulan,
taşınabilir barınak, çerçe 53a/21

çağır- Seslenmek, bağırarak,
haykırmak

ç.-dı 18b/12, 44b/19

ç.-dılar 45a/1

ç.-gıl 44b/16

ç.-mak 44b/18

çağırış- Hep birden bağırarak yaygara
etmek

ç.-ub 21b/11

çam *i.* İğne yapraklı orman ağacı
3a/11

çäre (Far.) Bir sonuca varmak,
ortadaki engelleri kaldırmak için
tutulması gereken yol, çıkar yol,
çözüm yolu 12b/1822a/5, 53a/7

c.nüz 35b/2

çek- Kendine doğru çekmek

ç.-eler 21b/18

ç.-er 13a/17, 45a/6

ç.-me 40b/9

ç.-üb 47a/4

çeşme (Far.) *i.* Pınar.

c.ler 9a/5

çeşni *i.* Yiyeceğin ve içeceğin tadı,
tadımlık

ç.sini 52b/21

çevre *i.* Bir şeyin yakını, dolayı, etraf

ç.mde 21b/1, 42b/1

ç.sinde 33b/10, 38a/21, 52a/20

31a/11

ç.sinden 21b/1

çık- İçeriden dışarıya varmak, gitmek

ç.-a 22a/13, 22a/14, 34a/5

ç.-amaya 37a/2

ç.-an 21b/8, 54a/11

ç.-ar 2b/14, 2b/16, 16a/21,
21b/17, 34b/13, 53a/13

ç.-arken 37b/9

ç.-dı 1b/9, 34b/7, 44b/19, 48a/3

ç.-dikdan 15a/8, 19a/11

ç.-dılar 50b/18

ç.-dugunda 19a/18

ç.-dun 43b/12

ç.-ıcak 38b/11

ç.-ıldığından 37b/2

ç.-mak 3a/5 38a/15, 47a/5,

ç.-maz 22a/21, 52a/14

ç.-mazdan 37a/18, 37b/2, 37b/4

ç.-mişdur 4b/2, 36b/20, 37a/5

ç.-muşdır 10b/14

ç.-muşdur 15a/11

c.-an 3a/6

c.-ar 3a/6, 44b/3

c.-dı 15b/9, 29b/20, 34b/6

c.-dum 30a/11, 30a/2

c.-ub 35a/19, 52b/4

çıkır- Birinin veya bir şeyin çıkmasını
sağlamak, çıkmasına sebep olmak

c.-dı 40b/20

ç.-amassuz 35a/12

ç.-dı 18b/13, 34a/11, 57a/11

ç.-dılar 35a/13

ç.-dugum 29a/11

ç.-dun 35a/17, 43a/20, 43b/15,

ç.-ıcak 2a/20

ç.-mamuşsın 43a/20

ç.-mişdi 18b/4

ç.-mişlar 2a/20

ç.-suz 14a/8

ç.-ub 9b/5

ç.-urlardı 49a/12, 49a/12

ç.-urum 8a/17

çıkart- Çıkarma işini yaptırmak

ç.-urlar 2b/21

çirk (Far.) i. Kir, pas

ç.lerin 44a/8

çirkîn (Far.) stf. Pek kirli, güzel olmayan. 5b/7, 16a/14, 16b/7

çirkinlik i. Çirkin olma durumu

ç.in 16a/15

çok zf. Sayı, güçlük, süre vb.

bakımından aşırılık bildirir 38a/11, 54b/4 32a/11, 34a/14, 37b/18, 38b/20, 38b/20, 39b/13, 46a/13, 47b/11, 48a/6, 48b/10 15a/17, 27b/19, 31b/8, 37b/17

ç.dı 55b/21

c.dur 15b/4

ç.ı 55a/12

ç.indan 17a/21

ç.dı 55b/21

ç.dır 55b/11

ç.dur 2a/9, 5b/5, 14a/14, 35a/3,

çoğluk i. Sayı veya ölçü yönünden çok olma durumu

ç.ı 4a/1

çomak i. Çoban sopası

ç.la 52b/20 53a/5

ç.lar 52b/13

ç.larla 47a/5

çömlek i. Çömlek

c.i 55a/18

ç.e 55a/21

çün (Far.) bağ. Çünkü, gibi, ne zaman ki, ...dığı zaman, nice, nasıl, niçin, dolayı 12a/4, 15a/20, 17b/9, 26a/21, 15a/17, 33a/8, 57a/17

çünki (Far.) bağ. Çünkü, zira, madem ki,...diğında, ..dığı vakit, ..ınca 1b/20, 3a/13, 3a/19, 3a/20, 3a/21, 3b/1,

3b/12, 3b/12, 3b/2, 6a/12, 6a/13,
6a/21, 6b/6, 6b/7, 8a/14, 8b/14, 9a/13,
9a/14, 9a/14, 9a/15, 9a/16, 9a/21, 9b/9,
16a/6, 16b/1, 16b/2, 16b/2, 16b/6,
16b/7, 17a/15, 17b/11, 17b/8, 19b/14,
40a/6, 40b/17, 41a/16, 41a/21, 41a/6,
42a/6, 42b/13, 42b/16, 42b/16, 42b/2,
56a/12, 56a/14, 56b/1, 56b/10, 56b/16,
56b/20, 57a/8

D

dā'ī (Ar.) *sif.* Dua eden 23b/16

dā'im (Ar.) *zf.* Sürekli olarak, her zaman

11b/3, 11b/4

dā'imā (Ar.) *zf.* Her vakit . 5b/21,
6a/1, 6a/3, 17b/4, 34a/15, 53b/13

dal- Suyun içine bütün vücuduyla ve hızla girmek

d.-a 53a/3

d.-alar 53a/14

d.-alum 11b/17

ḍalālet (Ar.) *i.* Sapınç, sapkınlık, doğru yoldan ayrılma 46a/19

damar *i.* Canlı varlıklarda kanın veya besleyici sıvıların dolaştığı kanal
10b/9

d.lar 10b/2

dāne (Far.) *i.* Kuş yemi 4b/8,
25b/18, 25b/5

d.cik 25b/19

d.lerini 25b/20

d.sincedür 30b/17

d.siyle 25b/17

dār (Ar.) *i.* Yurt, yer 46a/15

da'vā (Ar.) *i.* Bir mesele üzerinde hususî bir fikir sahibi olma, iddia

d.sın 37a/13

davar *i.* İnek, öküz katıra verilen ortak ad 21b/13

da'vet (Ar.) *i.* Çağırma, gelmesini isteme 32a/21, 33a/12, 33a/13, 41a/15,
47a/8, 50b/8, 55a/11, 55a/14

debecik *i.* Büyük sap yığını

d.lerden 18b/18

deberd - Eşelemek, kurcalamak
dokunmak fiili

d.mek 18b/21

d.-ür 19a/1

debren - Kıımıldanmak

d.-memek 2a/7

def^c (Ar.) *i.* Öteye itme, kovma,
savma, giderme. 32a/15

defn (Ar.) *i.* Ölüyü gömme. 22b/8,
30a/20, 30a/6

deg- Aralık kalmayıncaya kadar
birbirine yaklaşmak, dokunmak, temas
etmek

d.-di 15a/13, 15a/14

d.-se 15a/15

degil *i.* -im, -sin, -dir, idi gibi eklerin
ve imiş, ise, iken'in başına gelere
cümlelerin anlamını olumsuz hâle
getiren kelime 15a/16, 26a/7, 43a/10,
57a/2

d.di 34a/3

d.dir 37b/21

d.dür 21a/2, 46a/21, 51a/12,
51a/14, 51a/7

d.im 42a/18

d.midür 32a/6, 34a/19, 37b/13

degin Kadar, dek 18a/3, 27a/8

dehna (Ar.) Sahra , çöl 10a/5

dek *zf.* Kadar, degin 28a/16, 28b/1,
28b/9, 31a/14, 31b/12, 34a/1, 37b/5,
44a/18, 45a/18, 45a/19, 47a/15,
48b/12, 50a/12, 51b/12, 52a/6

delik *i.* Dar, küçük açıklık 3b/17,
4a/17, 05a/09 56b/19

d.i 2b/15

d.ine 4b/8

d.de 3b/18, 4a/18

d.ler 10b/8 52b/14

delîl (Ar.) *i.* Bir şeyin varlığını
ispatlamaya yarayan şey, kanıt

d. 42a/19

d.ün 42a/19

delin- Delme işi yapılmak

d.-e 52b/13

dem (Far.) *i.* An, zaman, vakit 10b/10,
15b/9, 23a/10, 35a/15, 41a/16, 50a/16

d.de 2a/3, 11a/7, 18a/14, 18b/7,
27a/20, 28a/17, 29b/8, 48b/13

demür *i.* Demir madeni.

d.den 2b/19, 52b/13, 52b/20

d.dendür 3a/11

denli "Kadar" anlamında üstünlük
derecesini belirten bir söz 28b/7, 39b/7
47a/14

d.lü 50a/20

denemek Sınamak, tecrübe etmek
14a/19

deñiz *i.* Deniz, büyük su kitlesi 3a/18,
3a/19, 3a/20, 3a/21, 3b/1, 3b/18, 3b/2,
6b/2, 11b/16, 20a/18, 20a/19, 56b/9

d.de 4b/10, 49a/11

d.degin 20b/6

d.den 4a/12, 4a/9

d.in 3b/4, 4b/15

d.inde 2a/15

d.ler 7b/20, 30b/17

d.leri 3b/15, 4b/7, 6b/1

d.lerin 3b/18, 4a/18

d.ün 4b/4

depe *i.* Bir şeyin en üstteki bölümü

d.sinden 10b/4

depele- Ayakları altında ezmek.

d.-di 50a/1

d.-mişdür 37a/9

derc (Ar.) *i.* Toplama, biriktirme 23b/9

derd (Far.) Sıkıntı 53a/7

dergāh (Far.) *i.* Tarikatlarda dervişlerin
yaşadıkları yer, tekke

d.dan 13a/19, 24a/8

deri *i.* Ten 11a/12, 53b/13, 53b/15

d.leri 21b/6

d.ni 53b/14

d.si 52b/18

d.sin 4a/8

dermān (Far.) *i.* Çare, ilaç 22a/1

derün *i.* İç,öz 27a/10

dervīş (Far.) Bir tarikata girmiş, onun yasa ve törelerine bağlı kimse, alperen 21a/5, 44a/14

d.i 21a/9

deryā (Far.) *i.* Deniz, nehir

d.sına 23b/2, 26a/10

destūr (Far.) *i.* Müsaade, izin 12b/8, 12b/9

deve *i.* Bir binek hayvanı 22a/11, 47b/19

d.den 21a/8

d.si 40b/15

devr (Ar.) *i.* Bir şeyin çevresinde dolaşma 29a/13

d.inde 29a/14

d.ine 47a/19, 50a/12

d.i ibrahim İbrahim aleyhisselamin devri zamanı

d.e 47a/14

dış sıf. Herhangi bir cisim veya alanın sınırları içinde bulunmayan yer, hariç

d.indadur 45a/20

d. 55a/17

di- Duygu ve düşüncelerini sözle anlatmak,söylemek

d.-cek 27a/8, 50b/15, 54b/12,

d.-di 7b/7, 8a/12, 8b/15, 9a/12, 9a/13, 9a/20, 9a/9, 9b/15, 9b/20, 9b/3, 10b/8, 12a/15, 12b/8, 13a/3, 13a/8, 55b/13, 55b/16, 55b/9, 56a/10, 56a/9

d.-diginden 39b/2

d.-dile-r 38a/19

d.-düm 55a/14

d.-mek 53b/21

d.dür 27b/21, 32a/15, 38b/15

d.-mişlerdir 15a/8

d.-mişlerdürkin 2a/19

d.-r 11a/15

d.-rdi 33b/2

d.-rlerse 52b/4

d.-rsin 41a/11

d.-yü 8b/8, 18b/12, 29a/20,

d.-yüb 30a/16

d.-yüben 9a/16

d.-diler 9b/18, 11b/14, 11b/17,
11b/20, 12a/9, 12b/15, 13a/1, 18a/10,

d.-dügi 9a/13, 55b/13

d.-dükleri 21b/12, 50a/9

d.-dün 43a/21

d.-kenli 21b/12

d.-medüm 12a/12

d.-mendi 32a/10

d.-mese 7a/15

d.-mezem 32b/16

d.-mişdi 12a/19

d.-mişdür 38b/17

d.-mişlerdür 19b/17, 37b/21,
38a/10, 45b/4, 25a/20

d.-mişlerki 32a/12

d.-müşdir 14b/19

d.-müşdür 32b/12

d.-müşlerdür 38a/18

d.-r 3b/10, 29b/7 22a/4

d.-rdi 13b/6, 27a/7

d.-rse 12a/16

d.rün 27a/12

d.-rler 2a/11, 2a/13, 2a/2,
2b/14, 2b/21, 2b/7, 3a/16, 3a/19,
16b/3, 16b/3, 16b/8, 17a/16, 18b/17,

d.-rlerdi 13b/3, 13b/7, 23a/1,
26b/20, 29b/15, 34a/2, 49b/13

d.-se 29a/20, 29b/3, 30a/15,
38a/3, 51a/20

d.-ye 21a/20, 21a/21, 35b/4,
39a/10, 42b/11, 42b/6

d.-yeler 14b/6, 14b/9, 21b/16,
22a/4, 53a/2, 55b/17

d.-yeser 15b/16

d.-yeyün 20a/15

d.-yicek 18a/2, 42a/20

d.-yin 12a/5
d.-yince 30b/1
d.-yü 12a/20, 13b/13, 14a/2,
33b/15, 34a/11, 34b/19, 42a/10, 45a/1,
d.-yüb 12b/20, 48b/10, 55a/20,

dib *i.* Bir şeyin bulunduğu yere bitişen
en alt kısmı veya bunun hemen yanı
başı, dip

d.inde 6b/10, 15a/18, 15a/19,
35a/2, 41a/18, 46b/17

d.ine 11b/16

dik- Bir cisimi dik olarak durdurmak

d.-di 40b/21

d.-erdüm 56a/3

dikiş *i.* Dikme işi .56a/3

dıl (Far.) *i.* Gönül

d.i 30b/8, 31a/12

d.ince 23b/10

d.ine 10a/14, 10b/8, 29b/14

d.iyle 30b/9, 49b/8

d.le 40b/6

d.ler 28a/1

dile- Arzu etmek, talep etmek,
istemek, rica etmek

d.-di 10b/10, 26a/21, 27b/5

d.-diklerini 24a/19

d.-dim 55a/4

d.-dügini 46a/4

d.-düklerin 48b/17

d.-mezse 36b/7

d.-r 29a/21, 30a/17

d.-rdi 34a/6

d.-im 42b/5

d.-rim 7b/5, 18b/15, 20a/13,

d.-riz 48b/10

d.-rmisin 37b/7

d.-rse 11b/20, 36b/6, 36b/6,

d.-rseniz 48a/13

d.-rsin 32a/7, 48a/1

d.-rüm 38b/12, 46b/14, 48b/5

d.-rüz 48b/7

d.-se 34b/17, 38b/20, 39b/10

d.-sek 46a/5

d.-ye 34a/9, 39a/5

d.-yeler 22a/8

d.-yesin 18b/15

dilek *i.* Bir kimsenin dilediği şey, istek, talep, temenni, rica, murat.

d.im 21a/21

d.üm 21a/20

d.ün 21a/21

dimāg (Ar.) *i.* Akıl, zihin 16a/19, 16a/20

d.undadur 16a/18, 16a/5

dīn (Ar.) *i.* Allāh'a inanma ve bağlanma

d. 34a/13, 45b/13, 45b/18,

d.e 47a/8

d.i 32a/21, 34a/1

d.ler 32a/20

dindār (Ar.- Far.) Din inancı güçlü, din kurallarına bağlı (kimse), mütedeyyin . 8a/2

dinil- Söylenmek, sözü edilmek

d.-medi 1b/18

diñle- İşitmek için kulak vermek

d.-cek 50b/9

direk *i.* Ağaçtan veya demirden yapılan uzun ve kalın destek

d.i 31a/7

d.leri 3a/10

direksüz *sif.* Direği olmayan. 56b/18

diri *sif.* Yaşamakta olan, yaşayan, canlı, ölü karşıtı 39b/4, 53b/7, 54a/20

d.-dür 39b/4

diril/ dirül - Güçlenip canlanmak

d.-di 27a/10, 27a/12, 54a/21,

d.-üb 12b/19 54a/21

d.-ürler 2b/6

dirlik *i.* Yaşayış, hayat, sağlık, varlık, geçim 4a/9, 22b/7

dırnak *i.* Tırnak

d.dür 27b/21, 32a/15, 38b/15

diş *i.* Ağzıda bulunan çiğnemeye yarayan sert beyaz organlardan her biri

d.i 5b/2, 10a/15

dişi *sıf.* Yumurta oluşturan veya yavru doğuran 34b/7

d.si 34b/12

ditre - Küçük ve hızlı salınım hareketleri yapmak

d.-di 26b/5, 28a/16

ditreş- Her yanı titreme

d.-ürler 6a/6

dīvān (Far.) *i.* Mecmua, kitap

d.ina 28b/6

d.ında 29a/8

d.ları 5b/6

diyār (Ar.) Ülke

d.larını 5a/9

diye- *zf.* Herhangi bir yargıya vararak

d.-ler 21a/21, 35a/18

diz *i.* Bacakta uylukla baldırın birleştiği oynak kısım

d.ine 10a/21

dizgin *i.* Gemin uçlarına bağlanarak hayvanı yönleltmeye yarayan kayış 13b/4

dobdolu *sf.* Büsbütün dolu 33a/4

doğ- Dünyaya gelmek

dığı 40b/7

doğru *sf.* Gerçeğe uygun, gerçek 35a/17

doksan *sıf.* Seksen dokuzdan sonra gelen sayının adı 32a/4, 37a/14

dokunmak Temas etmek, el sürmek

d.içün 20b/16

doğuz *sf.* Sekizden sonra gelen sayının adı. 10a/11, 22b/5, 47a/16, 53a/15, 53a/8

đ.dır 32a/4

doğuzuncu Dokuz sayısının sıra
sıfatı, sırada sekizinciden sonra gelen.

đ sundan 26b/13

đol- Dolu duruma gelmek

đ.-aş-dılar 8b/10

đoldur- Dolmasını sağlamak, dolu
duruma getirmek

đ.-sam 46a/8

đolu *i.* Boş olmayan 47b/19

đon Giysi , elbise

đ.lar 38b/21, 52b/10

đ.ların 48a/21

doğuz *i.* Domuz 34a/19, 34a/20

đoru *sıf.* Gövdesi kızıl, ayakları ve
yelesi koyu renkli olan, yağız
(at). 13b/11

dost (Far.) *i.* Yakın arkadaş, ahbap,
dost 11a/15, 27a/20, 34b/15

dostluk *sıf.* Dost olma durumu 11b/11

đoy- İsteği kalmayınca kadar
yemek, açlığı kalmamak

đ-dılar 55b/18

đög- Vurmak, çarpmak

đ.-e 52b/20, 52b/20

đök- Sıvı veya tane durumunda olan
şeyleri buldukları kaptan başka bir
yere boşaltmak 55a/6

đ.-di 9b/7

đ.-düm 55a/7

đ.-eler 8b/3, 52b/14

đ.-ene 22a/18

đökül- Düşmek, saçılmak

đ.-e 52b/15

đ.-eserdür 52b/11

đ.-mezdi 18a/16

đön- Bir yere geri gitmek veya geri
gelmek, avdet etmek

đ.-di 23a/6

đ.-müşdir 37a/11

đ.-üb 9a/10, 44a/13

dönder - Bir tarafa doğru yönelmek,
geri çevirmek, döndürmek

d.-gil 44a/17

d.-üb 57a/18

dört sıf. Dört sayısı. 2b/5, 3a/13,
4a/16, 4b/6, 7a/21, 10a/16, 15a/11,
18a/14, 21a/14, 21b/2, 23a/1, 23a/9,
25b/1, 26b/17, 27b/1, 29b/12, 29b/12,
50a/12, 50a/12

d.üncü 32b/1

dördüncü sıf. Dördüncü olan 2b/21,
5a/20, 5b/21, 15a/12, 24b/2, 27b/4,
37a/12, 40b/16, 40b/8, 54a/10

d.sinden 10a/9

d.sünden 26b/111

döşen- Döşeme işi yapılmak

d.-ürler 4a/13

du'ā (Ar.) i. Dua, Allāh'a yalvarma,
yakarma

d. 12b/20, 13a/1, 18b/16,
19b/2, 19b/4, 23b/19, 29b/2, 29b/3,

37b/1, 38a/12, 39b/3, 48b/4, 50a/15,
52b/2, 54a/20, 55a/1

d.lar 19a/21

d.sı 12b/20, 13a/3

d.sında 32b/11

dudağ i. Ağzın, dişleri örten ve
dışarıya doğru az veya çok kıvrılan üst
ve alt kenarlarından her biri

d.ları 53a/12

dün namazı i. Kaza namazı 25a/6

dur- Hareketsiz durumda olmak

d.-a 39a/8

d.-dı 26a/18, 27a/6, 27b/2,

d.-dılar 27a/15

d.-dukca 38a/4

d.-ıca 42b/19

d.-ın 36a/13

d.-mamışsın 44a/3, 44a/5

d.-maya 39b/13

d.-mazlardı 4a/3

d.-uben 6a/11	d.larında 50a/2
d.-ur 47a/4	d.larun 49b/3
d.-urun 43a/9	d.un 21b/3
d.-urlar 45b/5	düken- Bitmek, sona ermek, kalmamak
d.-ursız 14b/6	d.-medi 54b/17, 54b/18
d.-uruz 53a/21	düket- Kullanarak, harcarayarak yok etmek, bitirmek, yoğaltmak
durağ Taşıtların durmak zorunda olduğu veya durabileceği yer	d.-di 25b/21
d.ım 16b/9	dünyā (Ar.) i. Yeryüzü, âlem 3a/17, 4a/2, 5a/19, 7a/16, 7a/3, 11a/1, 14a/16, 17b/11, 17b/3, 25b/16, 30b/7, 31a/20, 36a/9, 43b/14, 44b/1, 45a/4, 46a/10, 52b/16
d.un 16a/7	
dut-(tutmak) Elde bulundurmak, ele almak	d.ca 25b/8
d.-anlar 34b/15	d.cadur 7a/20
d.-arlar 52b/5	d.da 2a/18, 11a/14, 14a/17, 14a/19, 17b/2, 21a/14, 22a/15, 22a/2, 32a/16, 33a/6, 35a/16, 45b/2, 47a/6, 52b/21
d.-arları 34a/17	
d.-dı 33a/2	d.dan 53b/1, 53b/2
d.-mayub 52b/17	d.nun 25a/3
duvar i. Taştan,tuğladan yapılan yüksek düzlem 21b/2, 49a/19	
d.inün 48a/2	

d.ya 15b/2, 17b/4, 27a/13,
32a/18, 40b/3, 40b/4, 40b/5

d.yı 3b/16, 3b/3, 5a/11, 17b/10,
17b/13, 36a/13

dürlü *sıf.* Çok çeşitli özellikleri olan,
çeşit çeşit, muhtelif 11a/15, 31a/13.
6a/16, 6a/16, 9a/16, 21a/4, 31a/4,
31a/6, 32a/12, 32a/20, 32a/20, 36a/9,
36a/9, 48a/10

dürt- Ucu sivri bir şeyle veya elle
hafifçe itmek

d.-erdi 33b/1

dürül- Dürme işine konu olmak veya
dürme işi yapılmak

d.-digine 32b/5

düş *i.* Rüya 16a/2, 42a/11, 42a/20

d.deki 30a/11

d.i 42a/13

d.inde 42b/21, 51b/2

d.ümde 30a/7, 34a/10

düş- Dengesini kaybederek yıkılmak,
dik durumda iken devrilip yatık
duruma gelmek

d.-di 7b/18, 14b/17, 14b/18

d.-dükde 40b/12

d.-mezdi 54a/10

d.-miş 30a/14

d.-müş 30a/1

d.-müşdür 3a/2

düşenbe (Far) i. Pazartesi 22b/21,
36b/19, 36b/21

düşmān/ Düşman (Far.) i. İyi
duygular beslemeyen, kötülük etmek
için fırsat kollayan kimse, hasım
33b/17 48a/17, 48a/9

d.imizsin 34a/8

d.in 44a/10

d.inizdür 35b/13

düşmanlık Düşmanca duygu veya
davranış, yağılık, hasımlık, adavet,
muhasamat, 14b/21

d.in 24b/1

düşür- Düşmesine yol açmak,
düşmesine sebep olmak 56a/4

dütün *i.* Otsu bir bitki, tütün 1b/10

d.i 2a/5

d.ler 2b/16

d.ün 2b/17

düz *sıf.* Girintisi çıkıntısı olmayan,
müstevî 3a/7

düz- Tanzim etmek, tertip etmek,
yapmak, meydana getirmek,
hazırlamak

d.-erler 2b/11, 2b/20

d.-evüz 49a/16

d.-üb 34a/15

düzle- Düz duruma gelmek,
düzleşmek 23a/10

d.-mişdü 3a/6

düzle- Düz duruma getirmek, tesviye
etmek

d.-mişdi 50a/6

E

ebed (Ar.) *i.* Sonu olmayan gelecek
zaman, sonsuz 29a/15

e. 53a/6

e.en 25a/13

ebedî (Ar.) *sıf.* Sonu olmayan, sonsuz
21b/20, 33b/18, 35a/14, 45b/11, 45b/7,
51b/13

ebleh (Ar.) *sıf.* Bön, budala, aptal

e.ler 35a/19

ebū (Ar.) Baba kelimesinin merfu
şekli 39b/14, 41a/6, 41a/7

ecel (Ar.) *i.* Ölüm zamanı, ömrün son
demi 25b/12, 40b/14, 48a/19

ed-(et) Yardımcı fiil yapmak, etmek,
eylemek, kılmak

e.-e 15b/17

e.-en 44b/1

e.-erlerdi 41a/12

edā (Ar.) *i.* Üzerine borç olan şeyi
yerine getirme 46b/4

edeb (Ar.) İyi ahlak, incelik, terbiye

e.iyle 39b/13

efzal (Ar.) *sif.* En faziletli, âlâ 32b/20

e.dur 35b/20, 36a/1

e.dür 38a/7, 38b/10, 38b/14,
40a/1

efkâr (Ar.) Düşünceler, fikirler.

34b/20

eger (Far.) *bağ.* Eğer, şayet, veya
2b/18, 4a/1, 5a/18, 5b/2, 7a/15, 9b/16,
9b/18, 9b/19, 14a/7, 14a/8, 34a/12,
42b/16, 43a/3, 46a/5, 46b/20, 51a/3,
52b/15, 52b/3, 52b/6, 57a/3, 57a/4

eğir - Yün, pamuk vb.ni iğne ile
büküp iplik durumuna getirmek

e.-ürlerdi 50a/8

eğlen- Bir yerde durmak, beklemek,
tevakkuft etmek

e.-di 26a/17, 26a/21

e.-mez 16a/21

e.-ür 52b/8

e.-ürdi 27a/7

e.-ürüz 13b/14

eḥādīs (Ar.) Hz. Muhammed'in söz ve
davranışları.

e.de 30b/18, 38a/13, 39b/20

ehl (Ar.) Bir işte yetkili olan, bir işi
yapan, erbab 21b/9, 32a/17

e.leri 33a/17

e.ine 32a/19, 32a/20, 37b/15

e.ini 33a/12

e.inin 21b/7

e.iyle 39b/19

e.ünün 24b/16

e.i ayal (Ar.) Karı, eş

e.i 52a/20

e.i beyt(Ar.) Peygamber
efendimizin ailesi ve Onun soyundan
gelenler için kullanılan lakap

e.inden 42b/13

e.i cehennem (Ar.)

Cehennemlik, günāhkâr 5a/13, 21b/4,
22a/17, 22a/9, 35a/15, 35a/15

e.de 5b/6

e.i cennet (Ar.) Cennetlik .
35a/15

e.i mekke (Ar.) Mekke ahalisi
2a/11

eķall (Ar.) Azınlık 37b/3

ekmek *i.* Ekmek 55b/2

ekmel (Ar.) *sıf.* Daha (en, pek) kamil,
17b/18

eker (Ar.) *sıf.* En çok, daha ziyade
e.ül 37b/16

eksik *i.* Mevcut olmadığı için ihtiyaç
duyu-lan şey, noksan 2b/14, 32b/8

eksil- Azalmak, az duruma gelmek
e.-medi 55b/4

el *i.* . Kolun bilek mafsalından itibaren
avuç ve parmakları içine alan ve iş
görmeye, tutmaya yarayan kısmı 8b/8,
13a/1, 25a/14, 37b/1, 39a/8

e.den 49a/20

e.e 49a/20

e.i 8a/6, 11b/13, 39a/9, 53b/19,
53b/21

e.imde 32b/18

e.ime 30a/14

e.in 10a/19, 39a/8, 41a/9,
42a/21, 54b/12, 54b/20, 56a/10, 56a/6

e.inde 2b/1, 21a/17, 49b/3

e.indedür 4a/1

e.indeki 2b/1, 49b/4

e.inden 11b/19, 14a/14, 37a/8

e.ine 14a/11, 41a/9

e.iyle 2a/21, 41b/10, 50b/5,

e.lerin 10a/9

e.lerinde 7a/12

e.lerine 10a/14, 48b/17

e.lerini 10a/6

e.leriyle 53a/15

e.ümle 36a/11

elbette (Ar.) Her hâlde, şüphesiz,
kuşkusuz, 48a/18, 42b/12

elçi *i.* Bir devleti başka bir devlet
katında temsil eden kimse, sefir

e.n 54b/15

elli *sıf.* Kırk dokuzdan sonra gelen
sayının adı 22b/15, 22b/16, 28a/20,

elvāḥ (Ar.) *i.* Levhalar

e.1 28a/10

emān (Ar.) Yardım istenildiğini
anlatan bir söz 22a/7, 28b/11, 31b/13,
31b/14, 31b/19, 32a/3

emānet (Ar.) *i.* Saklaması veya birine
teslim etmesi için bırakılan şey 18b/6

e.dür 18b/12

emek *i.* Bir işin yapılması için
harcanan beden ve kafa gücü

e.in 43a/1

emīn (Ar.) *sıf.* Güvenli 12b/21,
13a/2, 28b/12, 28b/15, 29a/11, 42b/6

emr (Ar.) *i.* Bir şeyin yapılması veya
yapılmaması hususunda bildirilen
kesin hüküm 25b/3

e.e 23b/16

e.i 48b/8

e.idür 48a/18

e.ime 12b/4

e.ine 9b/17, 12a/17, 12b/7,

e.ini 9a/16

e.iyle 12a/10, 13a/21, 14b/16,
41a/19, 47b/7, 55a/7 27a/5

e.ün 31b/15

enbiyā (Ar.) Peygamberler 47a/11

e.nun 40a/14

e.sın 37a/9

enva' (Ar.) Çeşit, türler 7a/11, 49a/20,
49b/8

e.1 56b/21 23b/9

eri. Erkek. 27a/8

er-Erişmek, kavuşmak

e.-ince 49a/14

eri- Katı cisim sıvı içine karışarak sıvı
durumuna geçmek

e.-di 1b/7

e.-r 2b/19

e.-rem 16b/14

e.-ye 52b/17

eriş- Varılması zamana, emeğe bağlı olan veya uzakta bulunan bir amaca varmak

e.-dün 30a/10

ervāḥ (Ar.) *i.* Canlar, hayatın cevherleri, ruhlar 27a/14, 27a/18, 27b/1, 45b/15

e.1 27b/3, 28a/7, 52a/16, 52a/8

e.ina 51b/11

e.inı 27a/14

e.iyla 52b/8

e.1 enbiya Peygamberlerin ruhları

e. 27b/2

e.1 evliya Evliyaların ruhları

e. 27b/2

e.1 küffar Kafirlerin ruhları

e. 27b/4

es- Hava bir yönden bir yöne akmak, rüzgâr olmak

e.melerinde 56b/13

es ĩ r (Ar.) *i.* Tutsak 50a/1

esirge- Korumak, himaye etmek, vikaye etmek

e.-diler 12b/13

e.-düm 43a/7

e.-r 17a/8

esirgeyici *sıf.* Koruyan, koruyucu.

e. 17a/8, 32a/13

esmā (Ar.) *i.* İsimler

e.sından 12a/10

e.sını 12a/5

e.ül husna Cenabı Hakkın güzel isimleri

e.sı 27a/6

esrār (Ar.) *i.* Gizlenen ve bilinmeyen şeyler, aklın ermeyeceği şeyler, sırlar

e.1 12a/13

eşedd (Ar.) *sıf.* Çok şiddetli 34b/3

eşref (Ar.) *sıf.* Çok onurlu, çok şerefli kimse.

e.dür 17b/18

eşyā' (Ar.) *i.* Nesnelere, mevcut olan şeyler

e.dan 35b/21

et *i.* İnsan ve hayvan vücudunda kemikle deri arasında bulunan kısmı

e. 10b/9

e.dür 11a/11

e.e 9b/21

e.i 54a/3

e.in 5a/15

e.ün 34a/19, 54a/19

et- Eylemek yapmak anlamında

e.-di 10a/15, 10b/2, 10b/4, 26a/15, 47b/1

e.-dim 43a/15, 43a/5

e.-dügin 11b/6

e.-düm 32b/8

e.-dün 44a/13

e.-mişdi 15b/18

e.-ti 12a/21

etdir- Başkasına yaptırmak, hallettirmek

e.-di 42a/12

etrāf (Ar.) *i.* Yanlar, uçlar, kıyılarında 40a/7

ev *i.* Yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı 8b/12, 8b/16, 8b/17, 38a/9, 40b/7, 48a/2

e.e 44a/20, 55a/10, 55a/16

e.i 8b/13, 18a/5, 18a/7, 24a/14, 24a/15, 44a/21, 45a/20

e.ime 44b/16, 55a/19

e.imün 20a/3

e.inde 37a/18, 41a/5, 41a/6

e.ine 29b/20, 37b/5, 41a/15,

e.ini 44b/20

e.inün 52a/20

e.lerini 5a/9

e.inden 14a/15

e.ümde 29b/16, 55a/4

e.üme 55a/9

evet *e.* Bir şeyi kabul anlamında belirten kelime. 16b/11, 34b/12, 46a/6

evlā (Ar.) sıf. Daha iyi , daha üstün

e.dur 36a/1

evlād (Ar.) i. Oğul, velet

e.1 13b/7, 22b/9

evşāf (Ar.) i. Nitelikler , özellikler

e.1 53b/8

evvel (Ar.) zf. İbtida, öncelik 1b/12, 1b/13, 1b/14, 1b/18, 1b/5, 1b/6, 2a/3, 8b/19, 11a/10, 11a/11, 11a/12, 11b/10, 13a/4, 13a/5, 13a/6, 16a/19, 17a/11, 54a/8, 55a/16, 55a/19

e.inde 29a/16, 29b/2, 31b/7

e.ki 24a/1

e.kisinden 26b/10

e.kisine 5a/5

evvelā (Ar.) zf. Önce, ilk önce, ilkin 10b/3, 40a/16, 40b/5, 42a/7, 53b/9

evvelce *zf.* Önceden, eskiden 55a/19

evvelki sıf. Önce olan, önceki 2a/10, 7a/5, 28b/12, 37a/19, 39a/4, 40a/21

e.den 10a/8, 16b/1, 16b/6, 18a/3

e.ler 31b/21

e.leyin 46b/20

e.si 5b/13

ey ünI. Kendisine söz söylenen kimse veya kimselerin dikkati

çekilmek istendiğinde adın başına getirilen ve uzatılabilen bir seslenme sözü 13a/9, 15b/16, 15b/17, 17a/14, 19a/19, 20b/1, 29a/21, 30a/17, 31b/13, 47b/17, 50b/4, 54a/21, 55a/15, 56b/1, 57a/15

eyd- Bana bak, beni dinle anlamında 3a/4, 3b/7, 4b/20, 6a/14, 6a/19, 8b/18, 10b/17, 10b/18, 10b/20, 10b/20, 11a/6, 13a/12, 13b/19, 14a/21, 14b/20, 14b/21, 14b/5, 14b/9, 15a/10, 15a/9, 32b/5, 32b/9, 34b/11, 34b/14, 34b/18,

42a/8, 42b/1, 42b/11, 42b/14, 42b/2,
42b/3, 43a/6, 44b/10, 44b/11, 44b/8,
45a/5, 45b/11, 45b/14, 45b/16, 47a/21,
47b/1, 49a/6, 49a/8, 49b/10, 49b/2,
50a/13, 50a/18, 51a/10, 51a/3, 52b/15,
53b/18, 53b/20, 54a/1, 54a/15, 54a/5,
32b/13, 32b/5, 32b/9, 34b/11, 34b/14,
34b/18, 34b/20, 35a/15, 36b/16, 37a/2,
38b/10,

e.-di 3b/9, 6b/21, 8a/10, 8a/15,
8b/12, 8b/5, 9a/10, 9a/15, 9a/19,
9a/20, 9a/3, 9a/4, 9a/7, 9b/1, 9b/14,
9b/15, 9b/17, 9b/18, 10a/20, 10a/7,
10b/2, 12a/12, 12a/15, 12a/17, 12a/4,
44a/5, 44a/6, 47b/7, 47b/8, 48a/1,
48a/1, 48a/12, 48a/16, 48a/3, 48b/20,
50b/1, 50b/10, 55b/14, 55b/15, 55b/19,
55b/7, 56a/7, 56a/8,

e.-ler 1b/13, 4b/13, 5a/5,
7a/18, 7b/11, 14a/15, 21a/2, 28a/2,
30a/1, 30b/11, 32b/20, 33a/5, 33b/20,
33b/20, 33b/21, 34a/1, 42a/7, 45a/8,
51b/11, 52b/12, 53a/15, 53b/11, 53b/3

eye *i.* Kaburga kemiği. 2a/4

eyegü *i.* Her hayvanın eyeğisi, eye
kemiği, kaburga 10a/17

e.si 53b/10, 53b/11

e.sünden 13b/11, 24a/10,
34b/4, 34b/5

eyi *sıf.* iyi

e.sinden 9a/18

eyle- Etmek, yapmak anlamında

yardımcı fiil. 9a/14, 11a/13, 12b/20,
14a/12, 20a/16, 30a/16, 31b/11, 32a/8,
37b/17, 40a/13, 42b/3, 43a/10, 44a/14,
49a/13, 49a/18, 53a/16, 53a/5, 54a/9,
54b/12, 55b/9

e.-di 5a/10, 5a/7, 7a/21, 7b/10,
9b/6, 12b/9, 14a/4, 18a/11, 18a/12,
18a/8, 22b/6, 25b/3, 26a/13, 26b/10,
49b/10, 50a/21

e.-le 29a/20

e.-cek 19a/19

e.-ledi 32a/2, 28b/21

e.-diler 11b/14, 25b/11, 44a/18

e.-dügin 43b/21

e.-dük 1b/20

e.-dükden 24a/19

e.-dükleri 8b/17

e.-düler 8b/16

e.-düm 43a/6, 43b/17

e.-dün 15a/18, 43a/3, 43b/17

e.-mez 17b/4, 45a/7, 53a/15

e.-miş 34a/5

e.-r 18a/6, 19a/1, 19a/20,

e.-rdi 8a/6, 38a/19

e.-rem 9b/20, 50b/17

e.-rüm 15b/20, 29a/10

e.-seydük 51a/4

e.-sün 23b/3

e.-ye 17b/11, 21a/11, 36b/4,

e.-yelüm 48a/19

e.-yem 12b/8, 30a/12, 30a/13,

eylet- Yaptırmak, inşa ettirmek, imal ettirmek

e.-düklerinde 21b/6

eyne (Far.) i. Ayna 48b/21

eyü bkz. İyi. 53b/18

F

fahırlan- Gururlanmak

f.-ub 32b/15

f.-urum 32b/18

faķır (Ar.) sıf. Geçimini güçlkle sağlayan, yoksul, fakara, zengin karşıtı 21a/5, 23b/16, 34b/19, 47b/15

f.e 42b/17

f.lere 20b/16

f.lerün 24b/19, 25a/3

fāriğ (Ar.) sıf. Rahat, asude . 18a/13, 37b/15

fārisi (Far.) i. Farsça 49b/19

farķ (Ar.) i. Başkalık 45b/21

farz (Ar.) i. Yapılması dinen zarurî olan şey 22b/19, 23a/10, 23a/20, 23a/8, 23a/8, 27a/2, 44a/15, 52a/17

fāsıķ(Ar.) i. Allāh'ın emirlerini tanımayan, sapkın, günāh işleyen

f.lar 46a/21

f.larun 52a/14

faşih (Ar.) *i.* Güzel ve açık anlatış, iyi söz söyleme yeteneği 40b/6

fātiha (Ar.) Kur'an'ın ilk suresi 29a/14, 37a/19, 37a/20, 39a/4

fazīlet (Ar.) *i.* Erdem

f.i 39b/20

f.in 12a/3, 24a/17

f.inden 23b/8

f.ine 40a/10

f.ini 24b/21, 25a/3, 25a/6

f.ün 40a/12

felān (Ar.) *sıf.* Söylenmesi istenmeyen veya gerekli görül meyen bir özel adın yerini tutan kelime, filan 30b/21

f.ı 55b/12, 55b/12

ferah (Ar.) *i.* Kalp, gönül, için sıkıntısız, tasasız olma durumu 22a/3

ferište (Far.) *i.* Melek 4a/16, 4b/11, 5a/6, 6b/10, 7a/12, 8a/6, 12b/13, 19a/14, 19a/2, 19a/4, 19a/5, 19b/4, 35a/11, 35a/8, 35a/9, 41b/6, 44a/21, 44b/5, 45a/18, 53a/8

f.ler 3b/13, 5b/17, 5b/20, 6a/1, 6a/15, 6a/7, 9b/9, 11b/19, 13b/6, 18a/19, 18a/5, 18a/8, 19b/4, 24a/8, 29a/1, 42b/2, 44a/17, 45b/5

f.lere 5a/8, 8a/21, 13b/5,

f.leri 6a/3, 6a/5, 7b/19, 18a/18, 26b/13, 26b/8, 51b/14, 51b/21

f.lerin 48b/16

f.leriyle 44b/12

f.lerun 18a/1

f.lerüm 35a/10, 36a/11

f.lerün 5b/14, 10b/6, 35b/19

f.nün 4a/15, 31a/12, 31a/9,

f.ye 18b/21

fersah (Ar.) *i.* Eskiden kullanılan, yaklaşık olarak beş km. tutan bir uzunluk ölçüğü. 2b/13

ferş (Ar.) *i.* Yayılan, yaygı, şilte, halı,
seccade, hasır 49b/13

fery ād (Far.) *i.* Haykırış,
çığlık 12b/17

fesād (Ar.) *i.* Bozukluk, fenalık,
kötülük 7b/19, 8b/2, 17a/20, 46a/15,
48a/7, 51a/14

feşāhat (Ar.) *i.* Kurallı, etkileyici,
heyecan verici, inandırıcı, sanatlı söz
söyleme

f.den 53b/21

fetret (Ar.) *i.* İki peygamber arasında
peygambersiz geçen süre 33a/17

f.den 32a/18

fezāil (Ar.) *i.* faziletler 49a/6

f.ini 24b/13, 24b/20

fii'1 (Ar.) *i.* İş, amel, eylem

f.den 32a/14

fikir (Ar.) *i.* Düşünce, fikir 39b/4 f.
54b/10

f.iyle 14a/2

fira'vn (Ar.) *i.* Eski Mısır
hükümdarlarına verilen unvan 28b/20,
37a/12

firdevs (Far.) *i.* Cennet 52a/9

fitre (Ar.) *i.* Ramazan ayı içinde
verilen, miktarı belirli sadaka, fitır
sadakası 23a/8

fuḳāra (Ar.) *i.* Fakirler, yoksullar
37b/2

fülān (Ar.) *bknz.* felān 30a/1

G

ḡadab (Ar.) *i.* Öfke, kızgınlık 16a/17,
16a/19, 19a/10

g.mdan 24b/5

ḡāfil (Ar.) *i.* Gaflete düşmüş, habersiz
kimse 19a/16, 19a/19

ḡāh (Far.) *bağ.* Bazen, kimi vakit,
bazı bazı, kâh. 8a/5, 8a/5, 8a/5,
11a/19, 11a/19, 11a/20, 11a/21, 47a/4,
53b/4, 53b/4, 53b/4

ḡalat (Ar.) *i.* Yanlış, hata 13a/9

ḡalebe (Ar.) *i.* Üstünlük, üstün . 27a/9

ġani (Ar.) *sıf.* Oldukça çok, fazla,
epey 57a/10

g.lerün 45a/9

ġar (Ar.) *i.* Mağara

g.larda 41b/12

ġarā'ib (Ar.) *i.* Tuhaf şeyler 23b/8

ġarb (Ar.) *i.* Güneşin battığı taraf,
günba-tısı, batı

g.a 8b/18, 44b/19

ġarġ (Ar.) *i.* Batma, boğulma . 23b/2,
33b/6

ġavga (Far.) *i.* Dövüş, münazaa

g. 30a/1

g.sı 4a/2

ġayb (Ar.) *i.* Bilinmemek,
görünmemek, kayıp

g.den 40b/8

ġāyet (Ar.) *i.* Nihayet, uç, son 13b/21,
14a/1, 42b/20, 53b/13

g.de 5a/1, 8a/1, 14a/11, 26b/21,
46b/1, 46b/3

ġayrı (Ar.) *i.* Başka, başka şey, özge
3b/6,12a/7, 18b/18, 20b/3, 22b/14,
29b/6, 30b/14, 33a/15, 33a/7, 35b/21,
38a/6, 38b/14, 38b/2, 38b/3, 38b/6,
39a/2, 40b/16, 42b/17, 54a/7, 57a/17,

g.ler 43a/3

g.si 37b/21

g.ya 41a/13

ġazā (Ar.) *i.* Din uğruna savaş 20a/17,
20b/4, 20b/5, 23a/18, 24b/18, 42b/15

g.dan 20a/15

g.larun 23a/18

g.sın 20a/18, 20a/19, 20a/20,
20b/6

g.sında 56a/13

g.ya 20a/14, 42b/14

ġazāb (Ar.) *i.* Hiddet, öfke 31b/3

g.a 31b/2

g.um 31b/1

g.umı 57a/21

geç- Bir yerden geçmek

g.-di 16a/21, 16a/9 , 9b/20,
16a/6, 16b/6, 47b/13 9b/20, 16a/6,
16b/6, 47b/13

g.-dikde 22b/12

g.-dükce 9b/10

g.-dükde 22b/5, 23a/5

g.-dükden 10b/21

g.-en 12a/14, 24b/14, 45b/16

g.-er 2a/13, 2b/19, 19b/18,

g.-icek 22b/15, 22b/17, 49a/7

g.-me 29a/12

g.-mişdi 49a/3, 50a/10, 50a/13

g.-mişdür 40a/19, 45b/18,
47a/13, 47a/13, 47a/14, 47a/16

g.-mişmidür 40a/18

geçir- Yapmak, etmek -

g.-digi 12a/18

g.-eler 35a/14

gedik i Çatlak,aralık 56b/19

gel- Bir mesafe katedip uzak bir
yerden daha yakın bir yere gelmek
18b/12, 47b/17

g.-di 8a/21, 9a/10, 9a/7, 10b/8,
13a/4, 14a/2, 18a/11, 18b/11, 19a/7,
19a/8, 20a/13, 23a/3, 29b/17, 30b/1,
34a/5, 38b/1, 40b/3, 40b/8, 41a/17,
50b/5, 55b/11, 56a/4

g.-diler 12b/19, 30a/20, 41a/1,
41a/2, 45a/4, 48b/2, 48b/20, 50b/15

g.-dim 55a/13

g.-dinüz 30a/21

g.-dü 41b/14

g.-dügünde 40b/4

g.-dük 48b/10

g.-dükde 40b/5, 42a/5

g.-düm 32b/8, 34a/9, 55a/10,

g.-e 37b/8, 42a/18, 43a/12

g.-eler 44b/16

g.-en 33b/4, 34b/1, 44b/5

g.-enlerin 33b/4

g.-esün 15b/3

g.-icek 15b/8, 16b/11, 16b/13,
16b/15, 16b/5, 17a/6, 18b/9, 27a/14

g.-icik 21a/13

g.-in 48a/18

g.-ince 37b/5, 45b/16, 45b/17,

g.-ken 42b/12

g.-mesinde 56b/09

g.-mez 16b/12, 44b/6, 57a/9

g.-mezki 34b/1

g.-miş 45b/2

g.-mişdi 8a/18, 10b/11, 42a/11

g.-mişdir 33b/8

g.-mişdür 1b/5, 2a/8, 3a/1,
4b/16, 7a/7, 7b/9, 10b/13, 11b/5,
46b/1, 47a/11, 51b/13, 53a/2

g.-mişdürki 34b/3, 37b/4,
38b/4, 49b/5

g.-mişdürkim 21b/21

g.-mişlerdür 42b/4

g.-müşdür 56a/5

g.-se 22a/2, 54a/13

g.-üb 9b/10, 11b/20, 12b/21,
17a/5, 21a/18, 22b/16, 35a/8, 38a/18,
40b/2, 41b/7, 42b/7, 44b/7, 49b/15,

g.-ün 44b/19, 55a/15

g.-ür 12b/2, 17a/6, 34b/19,
34b/3, 52a/1, 52b/1

g.-ürdi 41b/13, 49a/21

g.-ürken 40b/14, 41a/12,

g.-ürler 44b/5, 52a/11

gelecek i. Daha gelmemiş ,yakında
gelecek olan şey

g.im 32b/12

gelin- Gelmek fiilinin edilgen çatılı
hali

g.-müşdür 29b/15

gemi i. Su üstünde giden büyük taşıt,
gemi

g.ler 56b/9

geñizi. Ağzın arka kısmı;burun boşluğunun arka kısmı.

g.ine 10b/7

gerçi (Far.) zf. Her ne kadar ise de 37a/3

gerçek i. Aslı olan, uydurma olmayan

g.dür 16a/20

gerdek i. Gelin ve damadın baş başa kalmaları 22b/12

gerek sıf. Gerekli, lazım. 12b/4, 12b/5, 12b/6, 14a/18, 14b/6, 17a/16, 46a/8, 47b/16, 47b/21

g.dir 17b/10, 36b/11, 36b/19

g.dür 36b/2, 37b/11, 38b/18, 38b/20, 48b/21

gergedān (Far.) i. Saldırgan bir hayvan 2b/6

geril- Gergin duruma gelmek

g.-dügünü 25a/11

getir- Gelmesini sağlamak 42a/10, 55b/12, 55b/13, 55b/16

g. me 21a/18, 26a/14, 40b/13, 51a/12, 51a/13

g.-di 1b/8, 9a/19, 13a/2, 18a/21, 18b/14, 22b/1, 22b/1, 22b/4, 38b/13, 42a/7, 42a/8, 49a/10, 54b/12,

g.-diler 13a/21, 22b/16, 22b/2, 33b/15, 36a/17, 36a/3, 54b/15, 55a/5

g.-dikleri 24a/10

g.-eydük 51a/6

getirül - Getirilmek işi veya durumu

g.-digini 24b/14

g.-dügüm 55b/20

g.-dügün 9b/1

g.-düm 55b/13, 55b/16

g.-dün 43b/18, 43b/7

g.-e 36a/6, 38b/21, 39a/9,

g.-ecek 51a/7

g.-emez 48a/17

g.-ereler 52a/4

g.-ildi 18b/11

g.-mediler 47a/3, 51b/10

g.-mese 20a/11	g. 1b/10, 2a/4, 2b/10, 2b/9,
g.-meya 33a/1	3b/5, 5b/11, 6b/7, 8b/14, 9a/13,
g.-meyeler 2a/2	12b/12, 13b/10, 16b/14, 17b/4, 18a/5,
g.-mişdi 42a/17	19b/15, 19b/20, 21b/2, 22a/11, 22a/12,
g.-müyüb 26b/3	34a/5, 39b/16, 39b/4, 40a/20, 53a/21,
g.-se 29b/14	54a/10, 54b/16, 54b/16
g.-üb 22b/2, 24a/9, 46a/2,	g.dir 6b/8
g.-ürdi 50a/19	g.dür 5b/1
g.-ürler 51b/15, 51b/21	g.ydi 42a/10
gez - Gezmek , hoş vakit geçirmek	gice <i>i.</i> Gece 23a/1, 29b/13, 30a/6,
g.-di 22b/18	34a/10, 42b/20, 44a/2, 50a/18, 50a/20,
g.-er 52a/20	50a/8, 50b/18, 50b/4, 54a/15, 54b/2,
g.-erlerdi 48b/17	54b/6, 56a/2
gezdür –Birinin gezmeini sağlamak, dolaştırmak	g.nün 55b/5, 56b/8
g.-diler 13b/1	g.si 22b/19
gılmān (Ar.) <i>i.</i> Delikanlılar, gençler	g.sinde 7b/4, 33a/6, 40a/11
g. 6a/5	giç - Geçmek
gibi <i>zf.</i> Benzer, benzeyen	g.-e 35a/6
	g.-eni 38a/18
	g.-er 38b/3
	g.-mişdi 32a/19, 50a/11
	g.-ün 11b/16, 30b/1

gider- Ortadan kaldırmak, yok etmek

g.dür 20b/19

gine *zf.* Yine 21b/16, 55a/3, 57a/12

g.leyin 10b/8

gir- Yönelmek, yürümek

g.-di 8a/9, 14a/6, 33b/10,
55a/20

g.-dim 43b/3

g.-dügine 13b/21

g.-dügün 43b/12

g.-düm 43b/11

g.-eceklerdür 45b/9

g.-icek 14a/6, 14b/4, 41a/4

g.-iyesin 43a/7

g.-memişsin 43b/13, 43b/5

g.-mesini 25a/12

g.-mez 52a/13

g.-miş 30a/3

g.-mişdür 37a/7

g.-se 39a/2, 54a/5

g.-üb 30a/12, 46b/15, 51b/12

g.-ür 44b/3, 51b/8

g.-ürken 21b/1

g.-ürler 35a/2

g.-yeserem 32b/19

girilik *i.* Geri olma durumu

g.den 39a/8

girü *zf.* Artık, bundan sonra 47b/8
7b/1, 20b/2, 21b/17, 44a/14, 47a/6

git- Gitmek, uzaklaşmak

g.-di 16a/13, 29b/20, 41a/8,
41b/5, 49b/17, 50b/19, 56a/16

g.-diler 50b/15, 55b/19

g.-dükde 53b/2

g.-meyince 16b/12

g.-mez 52a/9

g.-miş 19a/9

g.-mişdi 19a/8

g.-se 20b/10, 54a/6

g.-e 20b/11

g.-em 20a/14

g.-emeyeler 14b/7

g.-er 16b/12, 16b/6, 17a/6

g.-erdi 21a/2, 54a/3

g.-dere 36b/12

g.-erek 16b/1, 16b/6

g.-erken 21a/6, 30a/13, 42b/12,

g.-erler 4a/14

g.-ermedi 18b/5

g.-ermez 47b/17

g.-ersin 16b/13

g.-erür 16b/14, 16b/15, 16b/16

g.-icek 53b/1

g.-ince 17a/4

g.-mek 20b/17,28a/34

giy- Örütmek için vücuduna bir şey geçirmek

g.diler 48a/21

g.-e 38b/21

g.-erler 4a/8

g.-eserlerdür 52b/11

giydür-Giydirme işi

g.-ürler 11a/12

giyecek *i.* Giysi

g.ler 15a/14

giysi *i.* Elbise kıyafet 48a/21

giyünlük *i.* Giymeye uygun elbise

g.i 46b/2

gizle - Saklamak, görünmeyecek, belli olmayacak bir yere veya bir duruma koymak

g.-yin 50b/18

gizlü *sıf.* Görünmez, belli olmaz bir durumda olan 12a/13, 29b/13

g.nün 12a/8

g.yi 9a/10

gök *i.* Sema, gökyüzü 1b/15, 1b/18, 2a/4, 5b/13, 6a/2, 6a/5, 6a/7, 25b/16, 27b/13, 30b/20, 32a/19, 33a/14, 33a/4, 44a/20, 56b/13, 56b/18

g.de 6a/19, 8a/5, 8a/8, 12a/12,
24a/4, 24b/3, 32b/20, 44b/2

g.inün 7a/4

g.ün 3b/5

g.indedür 44b/2

g.ler 2a/5, 30b/16, 51b/15

g.lere 8a/4

g.leri 1b/12, 13b/5, 24a/2,
25a/21, 28a/7, 35b/18

g.lerün 56b/7

g.ün 6a/12, 6a/17

gögüs *i.* Sine

g.in 46a/10

g.inde 41a/3

g.ini 10a/9, 40b/21, 46a/15

g.lerin 5b/4

g.üne 31b/12

g.üni 40b/19

gökçek *sıf.* Güzel, sevimli, hoş. 16a/2

gölge *i.* Saydam olmayan bir cisim tarafından ışığın engellenmesiyle ışıklı yerde oluşan karanlık 41b/7

g.si 41a/19, 54a/10

gönder - Gitmesini sağlamak veya gitmesi-ne yol açmak, yollamak
41a/21

g.-di 7b/19, 9a/13, 9a/14,
9a/14, 9a/8, 18a/18, 33a/14, 40b/13,

g.-dik 32a/20

g.-dikim 9a/6

g.-dim 15b/2

g.-ib 48a/11

g.-medün 51a/5

g.-mesek 51a/3

g.-üb 35a/20

gönderil- Gönderilmek işi yapılmak veya göndermek işine konu olmak

g.-müşdür 41a/10

gönül *i.* Bütün duyguların kaynağı olduğu kabul edilen kalbin manevî yönü 46a/18

g.inden 42a/17

g.ine 8a/10

g.ini 44a/15, 46a/10

g.ünde 9b/12, 16a/13, 16b/9,

g.ündeki 12a/18

g.ünden 43a/20, 43b/15, 44a/6

g.üne 43b/20, 43b/7

g.üni 51b/1

g.ünüzden 12a/14

g. 45a/10, 45a/8

g.de 20b/19

g.e 45a/12

g.leri 19a/20, 42b/7, 45a/9

gör- Bir nesne veya bir varlığı

hissetmek, bakmak 54b/2, 55b/14

g.-di 4a/10, 9b/13, 10b/5,
12b/12, 13a/6, 13a/7, 13b/12, 26b/21,
33a/4, 33a/6, 41a/9, 42b/21, 46b/4

g.-diler 41a/2

g.-dü 4a/5, 4a/6, 4a/8, 12b/3,
19a/8, 42a/11

g.-dügi 12b/12

g.-dükce 9b/12

g.-dükleri 9b/11

g.-düler 48b/18

g.-düm 21a/16, 30a/13, 30a/14,
30a/2, 30a/7, 34a/10, 40b/11, 40b/5,
40b/9, 41a/12, 43a/12, 43a/13, 55a/9

g.-dün 41a/4, 42a/20, 43b/10

g.-en 54a/4

g.icek 43a/7 9a/9, 12b/12,
16a/20, 26a/13, 40b/1

g.-medi 14a/12, 33a/7, 41a/17

g.-mediler 27a/21

g.-mek 10a/13, 33a/3, 37b/17,

g.-medüm 9a/12

g.-mez 22a/20

g.-mezdi 33a/1

g.-mezmisin 17b/12, 17b/15,

g.-mezmişüki 32a/18

g.-mezsiz 20b/2

g.-miş 46a/13

g.-miyecekdür 45b/6

g.-se 45b/5

g.-sem 54a/2

g.-üb 7b/5, 14b/5, 22a/9,

g.-übdürin 41a/14

g.-ücek 2b/4, 12b/7

g.-ün 52b/21

g.-ür 20a/1, 20a/2, 20a/2,

35b/18, 45a/7, 52a/20, 52b/2

g.-ürdi 23b/11, 33a/1, 54a/6,

g.-ürse 54a/9

g.-ürsüz 57a/12

göre *zf.* Uygun şekilde uygun olarak
17a/20, 45a/2, 45a/3, 45a/8, 46a/13

görün-/görin- Kendini göstermek,
zuhur etmek

g.-üvirdi 33a/2

g.-mezdi 54a/12

g.-ür 2b/13

göster - Görülmesini sağlamak

g.-di 44b/10, 46b/15

g.-diler 13b/1, 45b/20

g.-esin 46b/14

göt *i.* Kaba et

g.ine 34b/12

götür- Taşımak, ulaştırmak

g.-diler 13b/8

g.-mek 31a/8

g.-üb 8b/9

g.-ür 5a/1

g.-ürlerdi 44b/12

gövde *i.* İnsan bedeninde bir bölüm

g.si 7a/10, 10a/1, 10b/9,
51b/16, 53b/12

g.sinden 10b/11, 21b/7, 44b/3

göz *i.* Görme organı 16b/4, 50b/11,
52a/4, 57a/11

g.i 4b/9, 19a/12, 50a/7

g.imi 34a/11

g.in 50b/3, 55a/1

g.ini 10b/4

g.inün 4b/3, 22a/18

g.iyle 35b/17, 45a/8

g.lere 20a/8, 36b/8

g.leri 5b/10, 7a/10, 22a/20

g.lerin 5b/4, 54a/2

g.lerinde 16a/9

g.lerinden 16b/4, 42a/21

g.lerine 10a/13, 10b/4

g.üm 50b/6

g.üme 29b/10

g.ümi 50b/5

gözet - Beklemek, gözetlemek,
kollamak, dikkatle bakmak

g.-diler 23b/1

g.-ürdi 42a/18

gözle- Dikkatle bakmak, tarassut
etmek

g.e 41a/16

gözsüz *sf.* Gözü olmayan 29b/8

g.e 50b/11

gözyaşı *i.* Gözden akan sıvı 15a/12

g.ndan 9a/5

ğusl (Ar.) *i.* Maddî ve manevî

kirlerden arınmak için

yıkanma, temizlenme

30a/12, 30a/3, 38b/21

güç *sf.* Kuvvet 2a/20, 9a/12

g.i 34b/10, 36b/5

güd- Hayvan otlatmak

g.-en 12a/17

gülistân (Far.) *i.* Gül bahçesi 28b/18

gümiş /gümüş *i.* Parlak beyaz renkte

bir maden 49b/12, 49b/13, 49b/16,

49b/7, 49b/8, 50a/3

g.den 49b/14

g.den 6b/13

g.dendür 5b/21

g.le 7a/2

gün *i.* Zaman, vakit 3b/7, 4a/8, 6b/19, 7b/3, 9b/13, 9b/15, 10a/2, 10b/11, 10b/12, 10b/13, 10b/14, 10b/14, 10b/15, 10b/17, 10b/18, 10b/20, 34a/5, 36b/19, 36b/20, 36b/21, 37a/1, 48a/10, 49b/12, 53b/15, 54a/15, 54a/18, 54b/14, 56a/2

g.de 2b/13, 4b/4, 15b/3, 25a/9, 51b/11

g.den 22b/6, 38a/4

g.ine 38a/16

g.inün 10b/21

g.ler 37a/3

g.lerde 37a/2

g.lerinde 32a/18

g.ü 10b/16

g.ün 11a/1, 11a/1

g.ünde 5a/10, 7b/6, 20a/9, 21a/12, 21a/16, 32b/15

g.üni 19b/6

günāh (Far.) *i.* Allāh'ın emirlerine

aykırı davranış 8b/13, 14b/12, 18a/15, 18a/2, 20a/12, 29b/12, 44a/8, 45b/8

g.dan 8b/5, 37b/19, 57a/16

g.in 8b/15, 15b/1

g.indan 19a/18, 25a/2, 31b/4, 31b/6, 51a/16

g.inı 15a/4, 15b/4

g.içün 32a/8

g.lar 15a/7

g.ları 19b/19, 46b/8

g.larıma 30a/12

g.ların 1b/3

g.larıma 36b/11

g.larınca 45b/8

g.larından 43b/12

g.larını 20a/7, 29b/14, 30b/2

g.larınızı 51a/19

g.larun 31b/6

g.larundan 44a/13

g.larunı 43a/5

g.umı 15a/20

günāhkār (Far.) *i.* Günāh işleyen 7b/7

gündüz *i.* Aydınlık zaman 29b/12,
50a/17,56b/8

güneş *i.* Dünyaya en yakın yıldız
41a/17, 42a/11

g.de 4a/12

g.e 41a/18

g.i 6b/7, 26b/111, 26b/8

g.ün 4a/2

güzel *sıf.* Göze hoş gelen 54a/16

g.lerden 53b/13

güzellik *i.* Estetik bir zevk

g.ine 14b/7

H

haber (Ar.) *i.* Nakledilen söz,bilgi
11b/11, 11b/13, 11b/9, 12a/10, 12a/11,
12a/6, 12b/16, 40b/2, 41a/1, 54b/10

h.de 1b/4, 2a/8, 4b/15, 7a/7,
7b/9, 11b/8, 17b/18, 21b/21, 25a/14,

29b/3, 30b/4, 31a/1, 34b/3, 37b/4,
46a/21, 49b/5, 51b/13, 53a/2

h.i 11b/21, 12b/17, 42a/6

haberdār (Ar.-Far.) *sıf.* Haberi olan,
vâkıf 12a/3

habīb (Ar.) *i.* “Allāh’ın sevgilisi”
anlamında Hz. Muhammed’i ifade
eder

h.im 15b/20

h.üm 15b/19, 25a/18

h.ünün 51a/20

hacc (Ar.) *i.* Kâbe’yi ziyaret etme, hac
20a/16, 20a/17, 20a/17, 20a/18, 20b/4,
20b/5, 20b/5, 21a/14, 23a/20, 23a/21,
44b/16, 44b/20, 44b/20, 45a/1, 45a/2,
45a/3, 53b/6

h.a 20b/10, 21a/2, 36b/10,
36b/4, 36b/9, 38b/18, 42b/15, 43a/15

h.da 21a/7

h.dan 36b/17, 37b/15

h.i 36b/18, 45a/10, 45a/10

h.idır 45a/10, 45a/11

h.in 43a/10, 43a/14

h.ında 20a/21, 36b/20

h.inı 43a/14, 43a/5

h.un 18a/8

hācet (Ar.) *i.* İhtiyaç 21a/1, 29a/21,
30a/16, 39a/5, 39b/10

h.e 54a/11

h.ler 39a/6

hacı (Ar.) *i.* Kâbe'yi ziyaret eden

h.lar 42b/6, 42b/9

h.ların 43a/14

hadd (Ar.) *i.* Sınır; bir şeyin nihayeti,
sonu. 53b/4

h.inden 20b/21

h.ine 2a/12

h.ini 28a/12

hadîş (Ar.) *i.* Peygamberimizin kutsal
sözü

h. 36b/7

h.de 10b/13, 21a/10, 21a/12,
27a/16, 38b/1, 51b/4, 56a/16

h.den 20b/14, 40a/19

h.i 32b/14

h.in 11a/6

h.ün 11a/15

hakk (Ar.) *i.* Cenab-ı Hakkın bir ismi
şerifi. 8b/2, 19a/3, 19b/3, 23b/2,
24b/18, 26a/21, 26b/4, 27b/15, 32a/21,
33b/8, 34b/16, 45b/21, 56a/9

h.larından 47b/13

h.mıdır 32a/4

h. 9b/1, 35a/21, 56a/9

h.a 53a/1

h.ı 32b/1, 35a/21, 36b/13,

h.içün 50a/16

h.ımda 32b/16

h.in 54b/7

h.ında 13a/3, 40a/2

h.inı 47b/17

h.içün 28a/3, 28b/5, 29b/10,

h.teala.ya 5b/

hākezā (Ar.) *zf.* Bunun gibi, böyle .
23a/13

hākīkat (Ar.) *i.* Gerçek olan, asıl,
doğru; Allāh'a erişme yolunda bir
makam 27b/21

hākīm (Ar.) *i.* Egemen 8a/5

h.sin 12a/8

hāl (Ar.) *i.* Durum, vaziyet, oluş,
bulunuş 9b/6, 11b/3, 11b/4

h.de 35b/2, 38a/13

h.dür 38a/11

h.e 11b/17, 19a/17, 42b/20

h.i 11a/10, 12b/21, 29b/12

h.im 34b/1

h.in 33b/4

h.ine 21a/6

h.ini 3b/6, 11b/2, 25a/9, 30a/8

h.ler 34b/19

h.lerin 24b/8

halāyık (Ar.) *i.* Kadın köle, cariye

h. 28b/11, 45b/18

h.un 25a/9

halīfe (Ar.) *i.* Hz. Muhammed'den
sonra onun vekili olarak din ve dünya
işlerinde bütün Müslümanların önderi

8a/17, 8a/17, 9a/1, 17b/10, 23a/12,
47b/9, 49a/4

h.si 8a/19, 8a/20

halīl-ullah (Ar.) *i.* Halis, sadık dost;
İbrahim 'aleyhi's-selamın ünvanı
18b/14

halk (Ar.) *i.* Yaratma, yaratılma 7a/9,
9b/2, 10b/21, 35a/11, 41a/17, 45a/11,
48b/11, 55b/1

h.a 38a/11, 38a/9, 46a/5,
56a/18, 56b/10

h.i 5a/19, 7a/16, 44b/16,
48b/16, 54b/16

h.m 26a/2, 38a/13

h.ma 15b/10, 28b/11, 56b/18

h.ını 15b/18

h.ınınun 4a/1

h.ıyla 15b/9

h.mı 9a/3

h.un 25a/11, 36b/12, 49b/1

halka (Ar.) *i.* Çember

h.sında 12b/3

halled (Ar.) *i.* Ebedi ,daim 5a/13

halvet (Ar.) *i.* Yalnız kalma, tenhaya çekilme 34a/15, 41b/12

h.ümde 29b/17

hâmd (Ar.) *i.* Allâh'a olan şükran duygularını bildirme

h.u 39b/12

hamr (Ar.) *i.* Şarap ,içki 55a/21, 55b/3

h.ı 55b/2

h.ını 55a/18

hâmi (Ar.) *i.* Koruyucu

h.si 22b/6

hams (Ar.) *sıf.* Beş 2a/12

hamām (Ar.) *i.* Yıkanılacak yer

h.larda 34b/9

hanbelī (Ar.) *i.* İslamiyette dört Sünni mezhepten biri. 38b/11

harāb (Ar.) *sıf.* Bayındırlığı

kalmamış, yıkılacak duruma gelmiş, yıkkın, viran 5a/11, 49b/15

harām (Ar.) *sıf.* Dîn kurallarına aykırı olan, helal karşıtı . 13b/18, 14a/20, 17a/14, 20b/11, 20b/12, 23a/9, 32b/1

h.a 43b/3, 43b/4, 43b/5

h.da 20b/18, 43b/8, 44a/3

h.daki 19b/21

h.dan 17a/20, 37b/19

h.mı 12a/11

h.un 17a/17

harāret (Ar.) *i.* Sıcaklık

h.i 4a/7

h.inden 22a/7, 52b/18

harb (Ar.) *i.* Savaş, cenk

h.e 7a/12

harc (Ar.) *i.* Harcanan para, masraf
49b/9

hardal (Ar.) *i.* Tadı acı bir bitki 4b/8,
25b/17, 25b/18, 25b/20, 30b/17

harems (Ar.) *i.* Eskiden saray ve
konaklarda yalnız kadınlara ayrılan
bölüm. 18a/19, 18b/2

h.de 20b/17

h.i 36b/1

harir (Ar.) *i.* İpek 43a/13

h.de 53b/19

has (Ar.) *sıf.* Özgü 17a/7, 23b/14

hased (Ar.) *i.* Kıskançlık,
çekememezlik 7b/17, 13b/21, 16b/11,
16b/15, 16b/16, 16b/17, 16b/19,
16b/20, 16b/21, 17a/5

h.dur 16b/9

hasen (Ar.) *sıf.* Güzel, hüsünlü 26b/21

h.e 20b/12, 20b/13

hasenat (Ar.) *i.* İyilikler, iyi haller, iyi
işler

h. 52b/6

h.i 20b/12

h.indan 20b/11

hasene (Ar.) *i.* İyilik, hayırlı iş 20b/13

hasıl (Ar.) *i.* Meydana gelme, ortaya
çıkma. 17a/19, 20b/20, 22a/3

h.dır 12a/8

h+1 kelam Sözüün özü 38a/2

hasıl (Ar.) *i.* Meydana gelme, ortaya
çıkma

h.ma 36b/15

hasşa (Ar.) *i.* Bir kimseye ya da bir
şeye özel olan nitelik, özellik

h.lar 54a/7

h.sı 54a/8

haste (Far.) *i.* Sağlığı bozuk olan,
esenliği yerinde olmayan, hastalanmış,
rahatsız 38a/16

hasmet (Ar.) *i.* Görkem

h.inden 24b/6, 28b/14

ḥaṣr (Ar.) *i.* Toplama, cem etme

10b/16, 39b/21

ḥat (Ar.) *i.* Çizgi. Yazı 12b/12

h.tı 12b/6

h.tın 49a/17

ḥāṭir (Ar.) *i.* Düşünme, akılda tutma, hafıza, zihin, akıl, yâd

h.ıma 30a/11

h.ına 8a/9

h.ından 12a/18

h.una 43b/18

ḥāṭif (Ar.) *sıf.* Sesi işitilip de kendisi görülmeyen (kimse), çağırıcı

h.den 43b/1

ḥātım (Ar.) *i.* Bitirme, tamamlama

28a/9

ḥattā (Ar.) *bağ.* Bile, dahi, bundan başka, üstelik, hem de 33a/3, 35b/19, 46a/11,

ḥātūn (Ar.) *i.* Kadın, hanım, eş, zevce

22b/14, 42b/18, 42b/21, 43a/3, 43a/8

h.in 43a/13

h.ma 55a/17

h.ları 50a/7

h.un 43a/7

h.unem 13b/13

ḥavā (Ar.) *i.* Hava yuvarını oluşturan, bütün canlıların solunumuna yarayan, renksiz, kokusuz 1b/19

ḥavāle (Ar.) *i.* Bir işi bir başkasının sorumluluğuna bırakma, ısmarlama, devretme 9b/2, 21b/10, 33b/9, 48a/9, 49b/20

ḥavāşş (Ar.) *i.* Duygular . 10a/12

ḥavf (Ar.) *i.* Korku. 43b/17

ḥavz (Ar.) *i.* Su birikintisi

h.a 30a/11

h.dan 30a

ḥavza (Ar.) *i.* Dağ veya tepelerle sınırlanmış, suları aynı denize, göle veya ırmağa akan bölge 30a/1, 30a/3

ḥayā (Far.) *i.* Utanma duygusu, utanç, utanma, sıkılma. 16b/4, 16b/6, 27a/9

h.dan 27a/1

h.dur 16a/8

ḥayāt (Ar.) *i.* Yaşayış, canlı olma, dirilik, yaşam, ömür 56b/11

h.ına 2a/1

ḥayr (Ar.) *i.* İyilik, karşılık beklenmeden yapılan yardım.

h. 36b/3, 51a/11, 52b/3 34b/17

h.dan 34b/20

h.la 23b/20

h.a 44a/17

h.dadır 11b/3

h.i 38a/11

h.u 24b/7

ḥayrlı (Ar.) *sif.* Yararı, hayrı olan

h.dur 20b/15, 20b/4, 20b/6, 36b/17, 38b/5

h.midır 36a/5

h.sından 24b/11

h.dur 20a/18, 20a/19, 20a/20, 38a/4, 38a/5, 38b/16, 38b/8

h.sı 20b/17

h.dır 36b/15

h.sıdır 36a/4

ḥayız *i.* Kadınlarda aybaşı 42b/19

ḥayrān *sif.* Çok beğenen, hayranlık duyan (kimse) .14b/7, 34a/17

ḥayvān (Ar.) *i.* İnsan dışındaki canlı ve yer değiştirebilme yeteneği olan varlık 21b/13, 44b/2

h.da 17b/15

h.dan 51a/13

h.i 28a/8

ḥayvānāt (Ar.) *i.* Hayvanlar

h.a 14a/3

h.un 56b/12

ḥaz (Ar.) *i.* Hoşa giden duygulanma, hoşlanma, zevk.17b/17

h̄azır (Ar.) *i.* Mevcut olan, bizzat bulunan, sözü edilen yerde var olan. 19a/7, 21a/4, 40b/4, 41b/10, 43a/7

h̄azırla- (Ar.) Bir şeyi kullanılacak, yararlanılacak duruma getirmek

h.-miş 55a/15

h̄azırlan- Hazır duruma getirilmek

h.-ur 46a/11

h̄azīne (Ar.) *i.* Toplu hâlde bulunan altın, gümüş, mücevher vb. maddî değeri yüksek şeylerin bütünü

h.lerine 8a/4

h̄azret (Ar.) *i.* Bir saygı ve ululama ifadesi olarak büyük zatlara verilen unvan, zat. 6b/21, 15b/5, 22b/20, 29b/2, 38b/11, 42b/11, 54a/18, 54b/21

h.e 9a/10

h.i 19b/14

h.in 51b/2

h.inden 19a/20, 19b/2, 20a/5, 20a/9, 20b/7, 27b/11, 35a/4, 45a/16,

h.inün 53b/18

h.lerinden 23b/12

h.ün 55a/8

h̄. i peygamber Peygamber Hazretleri 41b/12, 41b/13

h̄. i resul Peygamber Efendimiz için kullanılan ünvan

h. 32b/9, 42a/3, 53b/15

h.den 13a/12, 21b/8, 32b/13, 39b/14, 42b/14, 49b/17, 57a/19

h.un 40b/3

h.den 6b/19

h̄. i yār Peygamber efendimizin bir lakabı

h.i 22b/18

h. 7b/8, 37b/14

helāk (Ar.) *i.* Ölme, mahvolma, yok olma. 5a/10, 5a/19, 5a/7, 5b/13, 9b/20, 21b/14, 24b/15, 25b/13, 25b/21, 37a/17, 41b/1, 48a/17, 51a/4

helāl Ar.) *i.* Dinen yasak ve haram olmayan şey 36b/8, 56a/21

h.ini 12a/11

hele (Far.) bağ. Özellikle, bu durumda, hiç olmazsa, her şeyden önce, sonunda 53b/1

hem (Far.) bağ. Üstelik, bir de, şu da var ki, zaten. 2b/3, 7b/13, 9a/4, 10b/16, 10b/16, 11b/21, 14a/17, 17b/11, 17b/2, 17b/2, 19a/4, 31b/17, 31b/17, 36b/17, 36b/2, 37a/13, 39b/4, 52b/19, 53b/17, 54a/1, 54a/3, 54a/7, 55b/17, 55b/8

hemân (Far.) zf. Derhal, çabucak, vakit geçirmeden 3b/19, 4a/19, 30b/15, 32b/21, 34b/5, 42b/10, 50a/16, 54a/21, 55a/1, 55a/7

h.gi 14b/9

hendek (Ar.) i. Geçmeye engel olacak biçimde uzunlamasına kazılmış derin çukur 23a/19, 55a/8

henüz zf. Az önce, daha şimdi, yeni 47a/1, 49a/4, 55b/3

hep zf. Tamamıyla, tamamen, hep, bütün 3a/14

her (Far.) sıf. Her, herbir, tamamı, bütünü 2a/1, 3b/13, 3b/18, 3b/4, 4a/18,

4a/8, 4b/1, 4b/10, 4b/10, 4b/2, 4b/2, 4b/3, 4b/4, 4b/6, 5a/16, 5a/17, 5a/6, 5b/1, 6a/12, 6a/13, 6a/15, 6a/17, 6b/10, 20a/10, 20a/12, 20b/10, 20b/11, 20b/13, 21a/10, 21b/3, 22a/11, 22a/11, 22a/21, 23a/2, 25b/15, 25b/16, 25b/19, 54a/14, 56a/20

herbiri zm. Ayrı ayrı hepsi 5a/17

h.i 45b/19

h.inün 53a/10

h.nin 3b/4

h.nün 21a/17

herkes (Far.) zm. İnsanların bütünü, herkes; 38a/12

hesâb (Ar.) i. Hesap, sayma 53a/11

hevâ (Ar.) i. Heves, istek, arzu; sevgi, hoşlanma 25b/14, 25b/7, 27b/15, 27b/18

h.sinca 35b/1

h.ya 11b/16

heybet (Ar.) i. Ululuk, büyüklük, azamet, gösteriş 26b/4

h.inden 7b/3, 27a/12, 28a/16

h.iyle 1b/6, 28a/20

h.ümden 56a/19

hey'et (Ar.) Kurul 26a/12

h.ini 9b/10, 11b/12

heyhāt (Ar.) ünl. "Yazık, ne yazık"
anlamında kullanılan bir söz 11b/15

hinzır (Ar.) i. Domuz

h.a 37a/11

hışm (Far.) i. Öfke, kızgınlık 8b/8

h.la 31b/5

h.indan 14a/13

hīç (Far.) sıf. Olumsuz yargılı
cümlelerde fiilin anlamını pekiştiren
bir söz 9b/11, 13a/3, 26a/2, 34a/7,
40b/5, 43a/19, 43b/1, 43b/8, 46b/6 ,
11a/15, 11a/9, 13b/9, 15b/5, 19a/13,
34a/21, 50b/10, 55a/10

hicāb (Ar.) i. Utanma, sıkılma 3b/15,
6b/1, 6b/12, 6b/13, 6b/17, 6b/18, 6b/5,
6b/6, 6b/7, 6b/8

h.da 6a/15

h.lar 6a/14, 6b/16

hicret (Ar.) i. İslam takviminde tarih
başı sayılan Hz. Muhammed'in
Mekke'den Medine'ye göç etmesi
36b/21

h.den 22b/10, 22b/12, 23a/5,
23a/7, 23a/8

hīçbir (Far.-T.) sıf. Olumsuz
cümlelerde ismin başına getirildiği
zaman o cinsten olan şeylerden birinin
bile cümlede verilen hükmün dışında
kalmadığını anlatır. 38a/18, 54a/8

hidāyet (Ar.) i. Doğru yola ulaşma
32a/16, 45b/1, 46a/5, 46a/9

h.ile 11a/20

h.ine 38a/13

h.-dir 54b/7

hikāye (Ar.) i. Anlatma, olmuş bir
hadise h.de 56a/5

h.sinden 54b/6

hikāyet bkz. hikāye 4a/3, 15b/21,
21a/2, 29b/15, 42b/18, 43a/15

h.de 15a/16, 31b/9, 33b/8

h.inden 23b/6

hikmet (Ar.) *i.* Allāh'ın kulun kalbine eşyanın hakikatı hakkında koyduğu, kalbî ilim 8b/6, 14a/16, 17b/9, 19b/11, 26b/1, 47b/8

hilāf (Ar.) *i.* Yalan 35a/3

hilāfet (Ar.) *i.* Hz. Muhammed'den sonra onun vekilliği, halifelik

h.inden 49a/3, 49a/6

hile (Ar.) *i.* Birini aldatmak, yanıltmak için yapılan düzen, dolap, oyun, desise, entrika 2b/20

hilkat(Ar.) *i.* Bir kimsede doğuştan bulunan vücut ve ruh özelliklerinin tümü, mizaç, huy, tıynet, cibilliyet

h.i 11a/17

hilm(Ar.) *i.* Yumuşak huyluluk 34b/2

h.e 19a/10

hindi (Ar.) *i.* Bir kuş türü 19a/10

hisāb bkz. Hesap 10b/16, 38b/9

hiṭāb (Ar.) *i.* Bir veya birçok kimseye ağızdan veya yazı ile söyleme .

14b/19, 28b/2

hiżmet (Ar.) *i.* Başkalarına ait yapılması gereken günlük işleri yapma

h.e 49b/4

h.indedür 35b/18

hod (Far.) *stf.* Kendi, bizzat, dahi, de 30a/9, 35b/21, 51a/6

horluk *i.* Zillet 45b/6

h.la 45b/9

hubb (Ar.) *i.* Sevgi 2b/9, 14a/5, 14b/1, 16a/11, 16a/2, 16a/3, 16a/7, 26b/21, 35b/16, 46b/1

h.dı 54a/5

h.dur 53b/17

hukemā (Ar.) Hakimler 49a/9

h.dan 31b/7 52a/6

hulḳ (Ar.) *i.* Huy, tabiat, güzel ahlak h.ı 54a/5

hulle (Ar.) Cennete giyilecek elbise

h.den 14b/2	hüküm (Ar.) <i>i.</i> Emir, hükümrancılık; karar
h.ler 19a/9	15a/15, 32b/4
h.leri 14b/10	h.i 32a/19
hün (Far.) <i>i.</i> Kan 16b/4	h.ine 53a/10
hürri(Ar.) Cennette yaşadığına inanılan dışı varlık	h.ini 8a/20
h.lerin 26b/8	h.ümde 8a/11
hurmā (Ar.) <i>i.</i> Hurma ağacı ve bu ağacın meyvesi 5b/1, 55b/6	h.ünde 31b/11
hüsn (Ar.) <i>i.</i> Güzellik 20b/21	hürmet (Ar.) <i>i.</i> Saygı
h.i 45b/3	h.in 38a/3
h.ünü 14b/5	I
husna (Ar.) <i>i.</i> Kız	ırak <i>i.</i> Uzak 42b/4, 45a/4
h.dan 45b/4	1.a 49b/16
huşu⁶ (Ar.) <i>i.</i> Alçak gönüllülük	1.dan 2b/20
h.la 39a/8	ırmak <i>i.</i> Çoğunlukla denize dökülen, özellikle genişliği ve taşıdığı su niceliği bakımından en büyük akarsu, nehir 44b/2
huzur (Ar.) <i>i.</i> Dirlik, baş dinçliği, gönül rahatlığı, rahatlık	1.lar 36a/19
h.unda 26a/15	1.ları 35a/2
	ısıcak <i>i.</i> Sıcak 41b/6

ısmarla- Bir şeyin yapılmasını veya getirilmesini, bu işlerle uğraşan birine söylemek, sipariş etmek

ı.-dı 55b/17

ı.-yalum 48a/19

ıssi *i.* Sıcaklık

ı.sı 3b/14, 4a/5, 4a/6

ı.sından 4a/9, 21b/6, 52b/14

ıssız sıf. Kimse bulunmayan veya az kimse bulunan, تنها, yaban 34b/9

‘ışk (Ar.) *i.* Aşk, muhabbet, sevgi

ı.ma 50b/17

İ

i- Cevher fiili

i.-di 1b/14, 1b/15, 2a/4, 4a/5, 4a/6, 5a/11, 8a/1, 8a/2, 8a/2, 8a/3, 8b/17, 8b/19, 9b/11, 10a/1, 10b/11, 11a/15, 11b/11, 13b/19, 13b/20, 13b/20, 13b/9, 13b/9, 14a/16, 14a/18, 22a/20, 22b/12, 22b/14, 22b/14, 22b/19, 22b/20, 22b/4, 22b/9, 22b/9, 354a/4, 54b/1, 54b/13, 54b/21, 55b/3

i.-dim 19a/14, 20b/1

i.-din 19b/11

i.-diyse 26a/11

i.-dügin 41a/2

i.-düm 40b/4

i.-ken 12b/1, 15a/21, 30b/1, 39b/13, 40b/15, 41a/7, 43a/11, 44b/21, 52b/21, 53b/9, 54b/4

i.-miş 4a/7, 42a/3

i.-se 2a/19, 2b/3, 11a/14, 11a/8, 11b/18, 13b/1, 27a/14, 28a/17, 28b/1, 49b/16, 50a/3, 52b/15, 53a/16

i.-sen 3b/10

‘ibādet (Ar.) *i.* Allāh’ın emirlerini yerine getirme, tapma 5b/18, 5b/8, 7b/17, 8a/3, 8a/6, 8a/8, 17b/9, 19b/18, 46a/16, 46b/11, 46b/6, 49a/1, 50a/18

i.den 38a/6

i.e 17b/4

‘ibādetgāh (Ar. Far.) İbadet etme yeri

i.ı 40a/14

i' bāret (Ar.) *i.* -den meydana gelmiş;
bir şeyin aynı; başkası, başka bir şey
değil

i.dür 32a/17

i.le 27b/21

iblis (Ar.) *i.* Şeytan 5b/9, 8a/1, 8a/8,
9b/11, 9b/18, 12a/15, 12a/21, 12b/11,
12b/2, 12b/6, 12b/9, 13a/11, 13a/19,

i.dür 7b/11

i.e 8a/14, 8a/20, 35a/16, 40b/2

i.i 14a/2, 14a/6, 35a/11

i.ün 8a/9, 12a/17, 34b/11

i.den 45a/12, 47a/14

i.e 44b/6

i.le 18a/20, 44b/10

ibret (Ar.) *i.* Kötü bir olaydan
alınması gereken ders, uyarıcı sonuç
56b/14, 57a/1

iç- Sıvıyı ağza alıp yutmak

i.-di 14a/9, 24a/20, 55a/2

i.-diler 54b/17, 54b/18

i.-dikleri 21b/19

i.-düm 43b/14, 48a/8

i.-dün 43b/14

i.-e 14b/15

i.-er 17b/7, 36a/9

i.-erler 5a/15

i.-memişsin 43b/16

i.-se 20a/6

iç *i.* İç, dahil

i.i 3a/17, 9b/14 47b/19

i.inde 4a/7, 5a/2, 15a/20,
21b/20, 23a/17, 23b/9, 25b/4, 27a/4,
53a/6, 55a/6, 55b/5, 56b/9 3b/17,
4a/17, 33b/1

i.indedür 6a/4 52a/8 4b/12,
6a/2, 30b/21, 46a/20

i.ine 9b/13

i.lerinden 2b/15

i.indeki 3b/3

i.inden 2b/8, 18b/13, 40b/19

i.ine 53a/14, 53a/3, 54a/11,
55b/1

i.lerinde 52b/15

içeri/ içeru *zf.* İç yan, iç bölüm, dışarı
karşıtı 14a/3, 14a/6

i. 14a/4

i. 21b/17, 55a/20

i.sine 56a/13

i. 21b/17, 55a/20

icrā (Ar.) *i.* Yapma, yerine getirme,
bir işi yürütme. 8a/20

ictināb (Ar.) *i.* Sakınma, çekinme,
kaçınma. 57a/16

içil- İçme işi yapılmak

i.-meye 55a/4

içre *zf.* İçinde, arasında, içine,
vaktinde, 53b/8

içün *zf.* Sebebiyle, -den ötürü, 5a/13,
9b/13, 13b/14, 19b/16, 19b/7, 30a/3,
33b/5, 36a/21, 36b/18, 38a/9, 39b/2,
53a/20, 53b/17, 56b/1 i. 48a/15 i. 2a/7,
9b/1, 12a/3, 12b/20, 13a/1, 14a/21,

39b/3, 40b/13, 46a/11, 46b/4, 47a/8,
47b/20, 47b/21, 48a/1, 51b/3, 52b/2,
55a/15, 57a/6

i.dir 8a/18, 36a/20

i.dür 7b/7 17b/3, 17b/4, 28a/6,
56a/9

it-/id- Yapmak; ortaya koymak,
meydana getirmek anlamında yardımcı
fiil

i.-e 8b/8, 18a/5, 18a/6, 19a/6,
27b/6, 32a/21, 35a/7, 36b/11, 38b/17,
38b/19, 39b/4, 44b/16, 48b/9, 51a/15

i.-ecek 35a/11

i.-eekdür 5b/12

i.-eler 8b/14, 8b/2, 22a/1,
22a/4, 22a/5, 22a/7, 23b/20, 31a/14,
32b/4, 41b/1, 45a/19, 52a/5, 52b/20

i.-elüm 22a/3

i.-em 13a/8, 36a/12, 43a/11,

i.-emedi 9a/10

i.-emeyüb 14b/8

i.-en 32a/9, 36b/11, 38b/18

i.-eni 48b/9	i.-erlerdi 9b/10, 44a/19, 50a/18
i.-enler 19b/16, 19b/7, 36a/21,	i.-erlerki 19b/3
i.-enleri 42b/10, 48b/5	i.-erlermiş 4a/10
i.-enleriçün 19b/17	i.-erse 31b/6, 51b/7, 57a/6
i.-enlerün 24b/18	i.-ersen 34a/12
i.-enün 19b/19	i.-ersin 34b/18, 47b/7, 48b/5,
i.-er 7b/4, 11a/19, 11a/4, 17a/3, 17a/3, 18b/21, 19b/21, 20a/1, 20a/21, 24a/3, 30b/11, 32b/1, 34b/20, 36a/7, 57a/20, 57a/6	i.-ersiz 9b/16, 12a/16, 13b/18, i.-ersün 47b/9
i.-erdi 12b/2, 33a/12, 34a/16, 34a/16, 40b/17, 49b/4	i.-erüm 32b/16, 34a/12
i.-erdük 22a/2	i.-erüz 8b/4, 8b/4, 18a/10
i.-erdüm 43a/4	i.-esin 48b/6
i.-erek 54a/3	i.-esiz 50b/8
i.-erin 40a/4	i.-eyesardür 5b/13
i.-erken 18a/8, 25a/15, 31a/2,	i.-eyin 43a/4
i.-erler 4b/11, 5b/15, 5b/18, 5b/8, 6a/11, 6a/17, 6a/9, 7a/13, 21a/15, 32b/2, 33b/13, 36a/9, 44b/1, 44b/5, 45a/20, 47a/18, 51b/20, 52b/2, 52b/3	i.-icek 49b/11, 50a/14, 57a/20
	i.-üb 8b/10, 8b/3, 8b/9, 19b/6, 23b/16, 24a/9, 27a/9, 33b/18, 35a/10, 48b/19, 48b/20, 50b/20, 50b/8, 55b/2
	i.-üm 43a/7
	i.-ün 12a/20, 44b/20, 48a/11,

i.-ünki 35b/3

i.-ürdi 3a/4

i.icidür 15a/8, 32a/15

idin- Kendini bir şeye sahip kılmak,
kendine sağlamak, iktisap etmek

i.-diler 50b/2

idrāk (Ar.) *i.* Anlayış, anlama yeteneği
57a/11

ifrat (Ar.) *i.* Herhangi bir konuda
çok ileri gitme, 21a/1

iğne *i.* Dikiş dikmeye yarayan araç
56a/4

iḥāṭa (Ar.) *i.* Bir şeyin etrafını
çevirme, sarma, kuşatma, etrafı
çevrilme. 3a/16

iḥlāş (Ar.) *i.* İbadetlerdeki içtenlik
17b/8, 20b/21, 29a/19, 29b/13, 37b/1,
37b/10

iḥrām (Ar.) *i.* Hacıların Kabe'ye tavaf
için Mekke dışında örtünmeye mecbur
oldukları dikişsiz bürgü 43a/19

i.1 24a/14

iḥsān (Ar.) *i.* Bağışlama, bağışta
bulunma, lütuf 20b/16, 52b/3, 52b/3

iḥtilāf (Ar.) *i.* Farklılık, ayrılık 11b/2,
33b/16, 33b/18, 34a/6, 38a/7, 45b/19,
53b/5

i.a 34a/2

iḥtimāl (Ar.) *i.* Mümkün olma, olasılık

i.dür 41b/1

iḥtirāz (Ar.) Sakınma. 17a/3

iḥtiyāc (Ar.) *i.* Gereklik, eksiklik
duyma

i.un 43a/10

iḥtiyār (Ar.) *i.* Kendi arzusuyla hareket
etme 11b/6, 17a/3, 24b/11, 32b/3,
48a/11, 48a/15, 48a/19, 48a/20

iḥyā (Ar.) *i.* Yeniden canlandırma,
diriltme 51b/6, 51b/7, 51b/7

‘ikāb (Ar.) Azab 28a/6, 45b/9

iki *sıf.* Birden sonraki gelen sayı
2a/21, 2b/13, 3a/2, 3b/4, 4b/3, 4b/4,
8b/17, 11b/13, 13a/14, 13b/2, 14b/11,

15a/9, 17b/16, 17b/6, 187a/9, 20a/6,
51b/11, 53a/13, 56a/14, 56a/15

i.si 3a/2, 10a/12, 14b/11,
14b/15, 26a/2, 32a/12, 34b/6, 37b/10

i.sin 14b/16, 36b/7

i.sinden 16a/10, 20b/6, 49b/12

i.sinin 14b/10

i.sinün 40a/17

ikinci sıf. İkinci sırada olan 5a/12,
7a/6, 11a/2, 15a/12, 23a/12, 24a/3,
27b/2, 40b/6, 54a/9, 56a/19

ikişer sıf. İki sayısının üleştirme
sıfatı, her defasında ikisi bir arada
olan, her birine iki 10a/18

ikrām (Ar.) i. Bir şeyi armağan olarak
verme, sunma 29b/6, 51b/21

ikrār (Ar.) Benimseme, onama, kabul,
tasdik 51a/15

iktirān (Ar.) i. Yanına gelme, yaklaşma
42a/12

ilahī (Ar.) i. Allāh'a mensup, Allāh ile
ilgili 1b/2, 8b/1, 9a/10, 9a/20, 9a/3,

12a/6, 12b/7, 13a/2, 14b/12, 15a/17,
31b/14, 31b/20, 32a/4, 38b/12, 43a/3,
44a/15, 47b/3, 47b/7, 48b/4, 48b/6,
48b/8, 50a/15, 51a/5

ile zf. İsimlerin sonuna gelerek
beraberlik, refakat, vasıta, araç, hâl
birbirine bağlar 2a/10, 2a/20, 2b/20,
2b/6, 2b/9, 3a/2, 3a/3, 3a/6, 4a/9,
9a/12, 10b/2, 11a/19, 11a/21, 11b/1,
19a/10, 19a/12, 19b/1, 19b/13, 19b/19,
, 52b/5, 53a/16, 53a/19, 53a/5, 54a/20,
56a/3, 56b/13

ilek sıf. Zayıf, cansız 50a/8

ilet- Götürmek, ulaştırmak,
nakletmek, geçirmek 38b/15, 51b/17,
55b/7

i.-di 18b/6, 49b/17, 50a/3

i.-esün 38b/12

i.-medüm 15a/19

i.-meyem 18b/15

i.-ür 51b/18

i.-ürler 52a/1

ilhā (Ar.) *i.* Boş şeylerle meşgul etmek 12a/2

ilhād (Ar.) *i.* Allāh'ın varlığına, birliğine inanmama, dinsizlik

i.a 57a/19

ilhām (Ar.) *i.* Allāh tarafından ilahî feyizyoluyla gönle verilen ilahi duygular 7a/16, 12a/7

‘ilm (Ar.) *i.* İlim, bilgi 34b/2. 8a/3

i.ümüz 12a/6

i. ezeli (Ar.) *i.* Cenabı Hakkın başı ve sonu olmayan sınırsız ilmi

i.sinde 57a/20

illā *zf.* Ne olursa olsun, hangi şartta olursa olsun, her hâlde, ille, illaki 2a/9, 10b/10, 12a/21, 13b/17, 13b/9, 14a/4, 20b/15, 21b/21, 23b/10, 31b/3, 32b/7, 34a/8, 38b/5, 40a/12, 41a/15

ilzām (Ar.) *i.* Cevap veremez hâle getirme 51a/21

imām (Ar.) *i.* En önde bulunan kimse, önder. 37b/20, 37b/20, 38b/10

īmān (Ar.) *i.* İnanma, inanç 2a/2, 22b/1, 22b/1, 22b/16, 22b/2, 22b/4, 33b/15, 36a/17, 36a/3, 36a/6, 42a/10, 42a/17, 42a/7, 42a/8, 42a/8, 46a/2

i.a 42a/19

i.ı 46a/16

imāret (Ar.) *i.* Yoksullara yiyecek dağıtmak üzere kurulmuş hayır evi

17b/11, 17b/13, 45a/19, 48a/5

i.i 17b/11

imdi *zf.* Buna göre, şu hâlde, artık 8b/12, 12a/5, 17a/19, 29a/21, 30a/17, 35a/1, 43b/2, 45b/17, 50b/1, 50b/12, 50b/6, 51a/11, 51a/14

imtiḥān (Ar.) *i.* Deneme, sınama, tecrübe 14a/20

imtişāl (Ar.) *i.* Alınan emre boyun eğme 23b/16

in *i.* Mağara 25b/15, 25b/6

in- Aşağıya doğru gelmek, inmek

i.-di 11a/3, 29a/3

i.-dik 15a/3

i.-dikden 17a/12

i.-diler 7b/20

i.-dügü 17b/18

i.-ndükde 32a/21

i.-en 56b/10

i.-er 19b/16, 36a/9

i.-erdi 53b/4

i.-icek 2b/1, 14b/17, 15a/16

i.-mezden 33a/11

i.-mişdi 53b/7

i.-mişdür 10b/15, 37a/10, 37a/8

i. –üp 21a/9

in‘ām (Ar.) *i.* Nimet verme, iyilik etme. 56b/1

inan- İnanma işi 46a/1 34a/15, 35b/1 46a/2, 50b/18

i.-un 14a/10

‘ināyet (Ar.) *i.* Yardım, iyilik, ihsan

i.i 42a/1

inci *i.* İstiridye gibi bazı kavkılı deniz hayvanlarının içerisinde oluşan, değerli, küçük, sert, sedef renginde süs tanesi 25b/5

i.den 7a/10, 27b/9, 28a/11

i.dendür 6a/5

i.ler 49a/12

i.nün 25b/6

incid- İncinmesine yol açmak

i.-men 30b/2

i.-ürsin 34a/10

incik *i.* Bazı bölgelerde diz, ayak bileği, baldır veya kaval kemikleri.

i.de 10a/21

i.ine 10b/9

İncil (Ar.) *i.* Hz. İsa'ya indirilen kutsal kitap, Ahd-i Cedit.

i.ün 32a/19

incin -Çarpma, sıkışma, burkulma vb. etkenlerle vücudun bir yeri ağrı verir duruma gelmek

i.-di 31b/10

incir *i.* Dutgillerden, asıl yurdu Akdeniz kıyıları olan, yaprakları geniş dilimli bir ağaç 13b/20, 14b/15, 15a/12, 15a/1

indir- Yüksekten, sarp ve kötü yerden veya yukarıdan aşağıya inmesini sağlamak

i.-diler 14b/16, 55b/1

i.-mez 5a/1

i.-mişdür 44b/15

i.-ür 13a/19

i.-düm 29a/6

i.-mesün 55a/18

inkâr (Ar.) *i.* Reddetme, inkâr 33b/18, 46a/1, 50b/20

inme İnme işi

i.ye 21a/11

ins (Ar.) *i.* İnsan 33a/8, 35a/19, 46a/7, 49a/9, 50a/21

i.den 25b/10

insân (Ar.) *i.* Kişi, âdemoğlu, birey 10b/7 17b/17, 28a/9, 51a/10, 51a/14, 51a/15

i.a 17b/14, 17b/16, 17b/6

i.ı 41b/20 i. 17b/1

i.un 17b/16, 17b/5

inşâallah (Ar.) "Allâh dilerse, Allâh nasip ettiyse" anlamlarında dilek anlatan bir söz 54b/19

intifâ (Ar.) *i.* Yararlanma, faydalanma, 23b/11

intikâl (Ar.) Bir yerden başka bir yere geçme, geçiş. 27b/5

ir- Ulaşmak, erişmek, varmak, kavuşmak -

i.-di 18a/7, 40b/14

i.-se 23a/2

irâdet (Ar.) *i.* Bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü, istenç

i.i 8a/13

i.iyle 24b/7

iriş /irüş - Ulaşmak, erişmek, vasıl
olmak 46b/19

i.-dügi 18b/2

i.-mişdür 53a/12

i.-ürdi 17b/19

i.-ürlerse 15a/16

i.-di 27a/12, 27a/8

i.-ecek 10b/9

i.-icek 10b/6, 10b/7, 23a/15

i.-memişsin 47a/2

irkek *i.* Erkek 34b/7

irşād (Ar.) *i.* Doğru yolu gösterme
24a/15, 46a/4

irtesi *sf.* Ertesi , sonrası 54b/5,
55b/5

işābet (Ar.) Hedefe varma, hedefi
vurma 53b/18

ism (Ar.) *i.* Ad, isim 30b/2

i.ler 29b/7, 29b/9

i.leri 29b/8

i.in 27a/12

i.ine 27a/11, 27a/8

i.le 29b/5

islām(Ar.) *i.* Müslüman dininden olan
kimse, Müslüman." 35b/11

i.a 45b/1

isrāf (Ar.) *i.* Gereksiz yere para,
zaman, emek vb.ni harcama,
savurganlık, tutumsuzluk 34b/18

iste- Dilemek, arzulamak

i.-icek 21b/5, 5a/11, 8b/20

i.-di 18b/9, 33a/3

i.-dikce 19a/5

i.-düklerinde 52b/19

i.-medi 54a/14

i.-n 48a/13

i.-rken 16a/2

i.-se 18b/21, 53a/5

i.-sek 47a/5

i.-senüz 57a/3, 57a/4

i.-yeler 21a/19, 21b/11, 21b/18

i.-yenler 2b/19

istia‘ne (Ar.) *i.* Yardım isteme.7b/4

istiğfār (Ar.) *i.* Günâhın
bağışlanmasını dileme, tövbe etme
31a/14, 31b/6

i.a 51a/16

‘ișyān (Ar.) *i.* Karşı gelme, baş
kaldırma 11a/21

iș *i.* Bir sonuç elde etmek, herhangi
bir şey ortaya koymak için güç
harcayarak yapılan etkinlik, çalışma
9b/13, 12a/5

i.idür 7b/12

i.imüz 48a/18

i.ine 17b/15

i.ler 49b/7

i.lere 34a/9, 57a/1

i.ün 37b/8

ișāret (Ar.) *i.* Belirti, nişan, iz 23b/13,
56a/14

i.dür 27a/16, 31b/8

ișbu sıf. Bu, özellikle bu İșbu
sebepden dolayı. 4b/17, 32a/14, 37b/9,
41b/17, 45a/16, 48a/10, 56b/17

ișit- Duymak

i.-dicek 8b/7

i.-en 41a/1

i.-icek 9a/5, 11b/15, 14a/1,
21a/8

i.-üb 55a/14

i.-üm 32b/14

i.-ün 20b/2

i.-üb 12b/17

i.-ür 39b/5

i.-ürdi 17b/20, 32b/21

i.-ürem 39b/17

i.-ürsüz 57a/12

i.-ürüm 39b/7, 39b/8

i.-di 10b/6, 55b/11

i.-dikde 54b/8

i.-dim 20a/16, 20a/5, 20b/9

i.-dük 40b/2

i.-dükde 35a/18

i.-düm 13a/13, 19a/21, 20b/7,

i.-dün 43b/1

i.-mez 18a/1

i.-mezler 44b/17

işittir- İşitmesini sağlamak, duyurmak

i.-mek 44b/18

işle- Bir şeye emek vererek onu daha elverişli bir duruma getirmek

i.-diler 35a/1, 36a/18, 36a/3, 45b/3

i.-dün 18a/2

i.-rler 53a/16, 53a/16

i.-rsin 12a/9

i.-ye 36a/6

i.-yen 8b/13

i.-yenlerün 24b/17

işlen- İşleme işi yapılmak

i.-mezdi 18a/15

işlet- İşletmesini sağlamak

i.-mişdi 49b/8

işte *zf.* Bir şey gösterilirken veya bir şeye işaret edilirken söylenen bir söz, aha, ahacık 34a/11,50b/6

it-/id- Yapmak; ortaya koymak, meydana getirmek anlamında yardımcı fiil

i.-di 1b/7, 2a/8, 10b/, 10b/18, 10b/19, 10b/19, 10b/20, 11a/18, 12a/20, 12a/21, 12a/3, 13a/20, 14a/21, 29a/5, 29b/4, 29b/9, 32a/11, 33a/13

i.-digini 24a/12

i.-dikde 53b/6

i.-dikden 20b/1, 30a/20

i.-dikler 33b/5

i.-dikleriçün 22a/16

i.-diler 7b/18, 7b/19, 11b/20, 11b/9, 12b/17, 12b/17, 22b/8, 33b/15, 45a/2, 45a/3, 45b/21, 46a/1, 48b/4

i.-dilerse 50a/14

i.-din 15a/17

i.-diyse 50a/21

i.-dü 39b/19

i.-dügi 12b/10, 14a/19

i.-düginden 13a/10

i.-dügini 27b/21

i.-dügüm 34a/9

i.-dügün 39b/5, 51b/3

i.-dük 33b/17, 56b/19, 56b/20,

i.-dükde 56a/6

i.-dükden 15b/21, 50a/10

i.-düklerini 24a/15, 24b/16,

i.-düre 27b/5

i.-ki 17a/21

i.-me 14a/12

i.-medi 12a/21, 13a/19, 56a/12

i.-medüm 14b/13

i.-medün 31b/20

i.-mekden 23b/11

i.-memiş 20a/17

i.-memişdür 8a/8

i.-memişsin 43b/19, 43b/2,

i.-men 35b/3, 39b/15, 48b/8

i.-mese 36b/5

i.-mesin 48b/6

i.-mesinde 56b/10

i.-meye 7b/8, 17b/13, 24a/15,

i.-meyeserdür 12b/5

i.-meyesin 7b/6

i.-meyi 14a/12

i.-meyüb 24a/7, 32b/3

i.-mez 31b/3, 31b/5, 33b/12,

i.-mezem 43a/1

i.-mezler 41a/13, 56b/18

i.-mezlerse 52b/7

i.-mezsiz 57a/12

i.-miş 23b/9, 46b/6

i.-mişce 28b/7, 38a/17, 42b/18

i.-mişdi 13b/21

i.-mişdir 3b/5, 23a/18

i.-müş 20b/5

i.-se 13a/16, 13a/17, 14b/6

i.-sem 12b/5

i.-sün 55b/9

i.-sünler 8b/13

i'taat (Ar.) *i.* Söz dinleme, boyun eğme, buyruğa uyma 12b/5, 36a/21

i.a 43a/6

itdür- Yaptırmak anlamında

i.-di 12a/2

i.-diler 13a/21, 13b/5

i'tikād (Ar.) *i.* İnanma, gönülden tasdik ederek inanma 50b/13

ittifaq (Ar.) 1. Anlaşma, uyuşma, bağlaşma. 2. Oy birliği. 37b/12, 39b/21, 42b/19, 50a/20

izhār (Ar.) *i.* Gösterme, meydana çıkarma

20b/16, 20b/20, 32b/16

'izz (Ar.) *i.* Yücelik, ululuk 42a/3

i.um 9b/1

'izzet (Ar.) *i.* Değer, kıymet, yücelik, şeref

i.ime 48a/7

i.in 38a/5

i.ine 9a/7, 29a/17

K

kab *i.* Kap kaçak 3b/9

k.lar 21b/2

ķābīl (Ar.) *sīf.* Sınıf, tür 17a/19, 31b/13, 31b/14, 31b/16, 31b/18, 31b/20, 31b/9, 32a/10, 32a/2, 32a/4, 32a/5, 32a/6, 37a/4

k.den 31b/9

k.e 31b/14, 32a/3

k.i 31b/12, 31b/12, 32a/11,

k.in 32a/1

k.inden 43a/5, 51b/16

ķabīle (Ar.) *i.* Aynı soydan gelen ve birbaşkanın yönetiminde yaşayan göçebe topluluk, boy

k.sin 42a/13

ķabir (Ar.) *i.* Büyük , yüce , ulu
29a/10

ķabkara *sf.* Çok kara, her yanı kara, simsiyah 45b/10

ķablan *i.* Kedigillerden, enine siyah çizgili, koyu sarı postu olan, Asya'da yaşayan çevik ve yırtıcı hayvan 5b/11

ķabr (Ar.) *i.* Kabir, mezarlık 39a/3, 51b/19, 52a/15

k.den 29a/11

k.i 30a/6, 38a/20, 38a/21

k.inün 39a/6, 52b/1

k.iyle 39b/12

k.üm 38b/17

k.ümi 39b/15

k.ün 39a/7

ķabūl (Ar.) *i.* Benimseme, razı olma, inanma 15a/10, 15a/4, 15b/21, 17a/16, 18a/4, 19a/21, 19b/2, 24a/19, 32b/3

ķābus (Ar.) *i.* Karabasan , kötü rüya

k.in 32b/19

k.indan 39a/2

ķabz (Ar.) *i.* El ile tutma 10b/15, 51b/14

ķabze (Ar.) *i.* Silah, kılıç vb. şeylerde tutulacak yer, tutak, sap 25a/19

ķaç *sf.* Herhangi bir şeyin niceliğini sormak için kullanılan soru sıfatı 11a/18, 45a/2, 47a/21

ķaç- Kaçmak; gitmek, hızla koşup bir yere saklanmak

k.-arın 14b/12

k.-arsun 14b/12

k.-dılar 14b/11

k.-arak 40b/21

k.-arlar 2b/4

k. -in11b/16

kaçan *zf.* Her ne vakit, ne zaman, ne zaman ki; nasıl 2b/8, 7a/13, 13a/15, 18b/20, 36a/12, 36a/6, 38b/19, 42a/18, 51b/13, 52a/19

kadar (Ar.) *zf.* Kadar, miktar, denli, 2b/2, 5a/8, 12b/13, 13b/1, 22a/18, 23a/17, 25b/20, 27a/13, 30b/12, 30b/17, 30b/7, 35a/11, 36b/2, 40a/9, 45a/3, 46b/20, 46b/21, 47b/21, 48a/2, 48a/4, 49a/13, 49a/14, 49b/9, 54a/13

k.ca 17a/20, 47b/20

k.dur 5a/16

k.inca 2a/4

k.incadur 31a/20, 38b/2

k.unca 25b/16

ka-dem (Ar.) *i.* Ayak, adım 8a/8, 35b/12

ka-der (Ar.) *i.* Allāh tarafından ezelde tayin ve tespit edilmiş hükümlerin bütünü 53a/10

ka-dīm (Ar.) *sıf.* Öncesini bilir kimse bulunmayan, öncesi bilinmeyen

k.inde 34b/13

k.üz 11b/21

ka-dır (Ar.) *i.* Kudret sahibi; kudretli, kuvvetli, Allāh 57a/2

ka-fir (Ar.) *i.* Hakka inanmayan, inkar eden 12b/2, 45b/8, 51a/8, 53a/17, 53a/17, 53a/18, 56a/13, 56a/14, 57a/8

k.den 27a/13

k.e 32a/16

k.i 53a/19, 53a/2

k.ler 28b/16, 50b/17, 50b/18,

k.lerdür 7b/12

k.lere 1b/17, 51a/3

k.lerin 33b/3

k.lerine 35a/19

k.lerün 5b/4, 25a/13, 31b/4,

k.ün 24b/8, 51b/14

k.lerün 52a/15

ka-ğıt *i.* Kağıt 30a/13

k.a 19b/12

k.i 30a/14

kaḥhār (Ar.) *i.* Kahredici, kahreden,
yok edici 27a/11

kaḥr (Ar.) *i.* Galip gelip ezme, perişan
etme, zulüm, yok etme 28b/21

k.ıyla 49b/21

kaḥtlık *i.* Kıtılıktan meydana gelen
açlık 48a/9

kā'im (Ar.) *sıf.* Ayakta duran

k.di 27b/16

kā'immakam (Ar.) *i.* Kaymakam

k.ı 42a/16

kā'ināt (Ar.) *i.* Dünya .27b/12

k.a 26b/1

k.ı 57a/2, 57a/20

k.ın 4b/17, 5a/3

kaḥu- Birine kızmak, darılmak

k.-dım 29b/18

kaḥ- Var durumda olmak, mevcut
bulunmak

k.-a 35a/14, 53a/6

k.-alar 21b/20

k.-am 18b/16

k.-an 11a/3, 24b/21, 27b/3,

k.-anı 47a/10

k.-anları 48b/19

k.-dı 13a/11, 13a/5, 13a/5,
18b/17, 20a/3, 25b/4, 26a/16, 26a/19,
40b/15, 40b/15

k.-dılar 14b/10, 48b/13, 49a/15

k.-ıyasardur 14b/5

k.-madı 8a/8, 54b/13 k. 32a/2

k.-mamış 11b/16, 30a/4

k.-maya 36b/13

k.-mişdi 17a/18, 54b/9

k.-ur 51b/13

k.-urdu 2b/1

k.-ursız 14a/8

k.-yasarlardur 45b/11

kaḥ'a (Ar.) *i.* Kalın duvarlı, burçlu,
mazgallı yapı

k.sına 3a/5

kalay *i.* Gümüş beyazlığında, kolay işlenebilen, yumuşak bir element

k.la 3a/11

kalb (Ar.) *i.* Gönül, yürek

k.ine 45a/8, 46a/15

kaldır/ kaldur- Yukarı doğru hareket ettirmek

k.-ub 37b/1

k. 48b/14

k.dukda 48b/15

k.-dı 2a/5

k.-ıcak 40b/6

kalem (Ar.) *i.* Yazma, çizme vb. işlerde kullanılan çeşitli biçimlerde araç 28a/13, 28a/15, 28a/15, 28a/17, 28a/21, 28a/21, 28b/1, 28b/3, 28b/5,

k.i 26a/3, 26b/111, 26b/7, 27b/8, 28b/8

k.ün 28a/13, 28a/19

kalıp (Ar.) *i.* Vücut, beden

k.dan 10a/4

kalınk *i.* Başlık

k.ı 21b/3

kalık- Oturur veya yatar durumdan çıkarak ayakları üzerinde doğrulmak, ayak üstü durmak

k.-a 10b/10

k.-ıcak 26a/18

kalınlık *i.* Kalınlık

ķ.ı 6a/12

kançı *i.* Ucuna ince deri, meşin veya ip bağlanmış bir değnekten ibaret vurma aleti, kırbaç. 49b/3,49b/4

kan *i.* Damarların içinde dolaşarak vücut dokularını besleyen kırmızı renkli 8b/2, 10b/9, 18a/16, 22a/19,

ķ.a 9b/21

ķ.dan 22a/19, 41b/20

ķ.dur 11a/11

kanā‘at (Ar.) *i.* Yeter bulma, yetinme 16b/16, 17a/4

ķ.i 16b/17, 17a/3

kanad/ kanat *i.* Kuşlarda uçmayı
sağlayan organ 4b/17, 4b/19, 7a/11

kan 46b/15

kanun 46b/2,

kanadlı *i.* Kanat sahibi canlılar 13b/2
46b/21

kanlarun 46b/21

kanadan *zf.* Nereden 4b/14

kananda *zf.* Nerede, nereye 27b/17,
38b/12, 39b/16, 52a/10, 52a/7

kan dur 16a/4, 16a/8

kan dür 16a/12, 16a/16

kan ki 47b/3

kanđıl (Ar.) *i.* İçinde sıvı bir yağ ve
fitil bulunan kaptan oluşmuş
aydınlatma aracı 27a/3, 27a/4, 30b/19

kan ler 52a/12

kan lerün 30b/20, 30b/21

kan ün 27a/5

kanğı *sif.* Hangi, hangisi 29a/19,
49b/4 40a/15

kan sinin 48a/12

kan'ı (Ar.) Kanmış, inanmış . 42a/19

kanpu *i.* Giriş çıkışı sağlamak için bir
yere yerleştirilen tahta yahut demirden
açılır kapanır düzen 50a/14, 50a/16,
50a/20

kan dan 39a/2 14a/4, 14a/6

kan larına 49b/9

kan sı 51b/15 8b/17, 9b/9

kan sına 14a/2, 48b/9

kan ya 55a/6

kanâr *i. (Far.)* Bir işin sonunda elde
edilen fayda, çıkar 53a/15, 56a/10

kanar *i.* Yağan beyaz taneler

kan dan 14b/3, 19a/18

kan 1 2b/14

kanara Yeryüzünün denizle örtülü
olmayan bölümü, toprak 5b/10,
20a/20, 25a/12

kan dan 2b/9

kan sindan 9a/17

ķarañulık *i.* Işıklı olmama durumu,
karanlık 56a/2

ķarār (Ar.) *i.* Devam, süreklilik,
yerinde ve sözünde durma 10b/12,
10b/18, 10b/19, 10b/19, 10b/20,
21a/15, 49a/18, 49a/19, 52b/5

ķarar- Rengi karaya dönmek,
siyahlaşmak

ķ.-dı 19a/19

ķarın *i.* İnsan ve hayvanlarda
gövdenin kaburga kenarlarından
kasıklara kadar olan ön bölgesi 45b/17

ķ.ı 55a/9

ķ.ından 57a/11

ķ.ını 10a/10, 10a/5, 37a/15

ķarındaş *i.* Kardeş

ķ.ı 17a/19

ķ.ımın 30a/7

ķ.um 29b/17, 29b/19, 30a/10

ķarış *i.* Başparmak ile serçe parmağın
uçları arasındaki açıklık

ķ.dur 2b/5

ķarışdur- Bir araya gelmek, katılmak,
dahil olmak -

ķ.-dı 55b/6

ķarşu *i.* Karşı 15b/9, 20a/1, 39a/8,
41a/18, 41a/9

ķ.sına 2b/18

ķasāvet (Ar.) *i.* Gam, keder, tasa
46a/18

ķaşd (Ar.) *i.* Bile bile yapma 39a/3

ķasem (Ar.) *i.* Yemin, söz ant. 29a/17

ķāşır (Ar.) *sıf.* Eksik ,noksan

ķ.dur 28a/1

ķat (Ar.) *i.* Huzur, ön, yan, nezd; yüz,
yer 1b/14, 1b/20, 2a/6, 4a/15, 5a/4,
10a/8, 13a/15, 13a/17, 40b/1, 40b/1,

ķ.ıma 29b/17

ķ.ımda 36a/14

ķ.ma 12b/14, 18b/11, 41a/1,
41b/13, 43a/13, 48b/20

ķ.ında 2a/15, 8a/11, 12b/19,
16a/1, 17a/7, 19b/7, 24b/18, 29b/8,
36a/18, 38a/14, 43a/7, 46a/21

ķ.ındadur 6b/14

ķ.ından 30a/11

ķ.umda 15b/19

ķ.umdan 12b/5

ķ.unda 12a/8

ķat- Bir Şeye başka bir Şey eklemek,
karıŐtırmak

ķ.-ardı 53b/14

ķ.-arın 53b/16

ķ.-dı 9b/5

ķatġa (Ar.) *zf.* Kesinlikle katiyetle
55b/3

ķatı *i.* Sert, yumuşak karşıt 8a/21,
18a/2, 23a/18, 31b/10, 34b/1, 34b/1,
39b/20, 48a/16, 53b/9

ķatır *i.* Kısırak ile erkek eŐeġin
ġiftleŐmesinden doġan melez hayvan
5a/16, 22a/11

ķat'ı (Ar.) Kesin 2b/13, 54a/3

ķatre (Ar.) *i.* Damla 44b/4

ķ.den 44b/4

ķ.si 52b/16

ķ.sinden 27a/10, 27a/13

ķavm/ ķavim (Ar.) *i.* Halk, topluluk,
millet 4a/10, 4a/7, 20b/1 15b/13,
34a/7, 44b/19, 48a/12, 48a/16, 50b/4

ķ.e 5a/14, 5a/20, 5a/21, 5b/5,

ķ.i 33b/11, 33b/12, 34a/6,

ķ.im 15b/10, 33a/10, 34a/18

ķ.inden 38a/18, 42a/15

ķ.ine 32b/2, 33b/8, 37a/6

ķ.ini 5a/7

ķ.iyle 37a/17

ķayd (Ar.) *i.* Pranga, baġlama, baġ,
baġlayacak Şey

ķ.ında 42b/11

ķayna- . Bir sıvı, sıcaklıġı belli bir
dereceyi bulduġunda buhar durumuna
geġerek fokurdamak

ķ.-dı 55a/1

ķaz- Herhangi bir araġla topraġı
aġmak, oymak

ķ.-dılar 49a/14

ķazan- Kazanç sağlamak

ķ.-a 17b/9

k.-dılar 45b/8

ķefen (Ar.) i. Ölünün gömülmeden önce sarıldığı beyaz bez, yakasız gömlek, yakasız mintan

k.e 30a

ķelām (Ar.) i. Söz, ifade

k.ı 34b/13

ķelimāt (Ar.) i. Kelimeler, sözler 15a/5

ķelime (Ar.) i. Cümle, kelim, söz
15a/3, 15a/3, 29b/14

k.dür 29b/12

k.si 15b/13

k.siyle 15b/18

ķ.i Őhadet (Ar.)“Allāh’tan başka ilah yoktur ve Hz. Muhammed O’nun elçisidir.” Sözü 22b/2

ķemāl (Ar.) i. Olgunluk, eksiksizlik, yetkinlik, mükemmellik

k.la 26a/12

ķemer (Far.) i. Bele dolayarak toka ile tutturulan, kumaş, deri veya metalden yapılan bel bağı

k.ler 2b/10

ķenār (Far.) i. Kıyı, kenar

k.ında 34b/9

ķendi/ķendü zm. Kişinin öz varlığı, kendisi 11a/6, 12b/10, 13a/4, 15b/8, 21a/9, 23a/11, 26a/9, 26b/21, 29a/17, 31b/2, 32b/2, 33a/3, 33a/4, 33a/5, 33a/7, 33b/13, 35b/3, 36a/11, 36a/12, 51a/9, 52b/2, 56b/1, 57a/6, 57a/9

k.de 50a/19

k.ler 7b/21

k.leri 8a/21, 48b/1

k.lerinden 33b/3

k.lerine 22a/1

k.mi 50b/17, 50b/6

k.ne 43b/4

k.nün 52a/21

k.nündür 51a/9

k.nüzi 12a/4

k.sin 21a/1

k.sinden 18b/5

k.ye 10b/5, 57a/7

k.yi 7a/8, 13a/3, 13a/7, 14a/3

k.yiyle 54b/9

kerāmet (Ar.) i. Ermiş kişilerde bulunan olağan üstü hâl, mucize

k.in 24b/2

kere i. Kez, yol, defa 7a/21, 8b/10, 18a/12, 18b/17, 20a/10, 20a/3, 26a/20, 27a/1, 29a/8, 32a/1, 36b/10, 43a/8, 45a/1, 45a/1, 45a/2, 45a/2, 45a/2, 49b/5, 53a/3 k. 10b/7

kerem (Ar.) i. Cömertlik, iyilik, el açıklığı

k.inden 27a/1

k.indendür 42a/1

k.üm 15b/1

kerīm (Ar.) i. Eli açık, cömert 15b/6

k.dür 42a/1

k.i 15b/7

kerpiç i. Duvar örmekte kullanılmak için kalıplara dökülüp güneşte kurutulmuş saman ve balçık karışımı ilkel tuğla 32b/8

k.i 32b/7

kes- İkiye ayırmak, kat'etmek

k.-erlerdi 49a/20

k.-mez 31b/5

keyfiyyet (Ar.) i. Bir şeyin taşıdığı hâl, vasıf, nitelik

k.ini 25a/5

kez zf. Bazı sayı sıfatlarıyla birlikte kullanılarak bir olayın ve olgunun her bir tekrarlanışını bildiren söz, defa, kere, sefer 6b/11, 7a/20, 17a/4, 18a/11, 19b/21, 20a/15, 20a/17, 20a/18, 20a/18, 20a/19, 20a/19, 20b/5

k.den 48b/11

kıble (Ar.) *i.* Bulunulan yerden

Kâbe'nin bulunduğu yön 23a/5,

38a/9, 50b/1, 50b/2

k.si 40a/14

k.ye 20a/1, 23a/4, 39a/8

kııl- Yapmak, etmek, eylemek, kılmak

anlamında yardımcı fiil 2b/4, 13a/1,

13a/3, 53b/2, 53b/3

k.ursa 9b/19

k.urum 8a/18

k.-am 9b/3, 29a/12, 48a/10

k.-anlar 23b/18, 28a/5

k.-aruz 49a/1

k.-asın 42b/6, 48b/8

k.-dı 8a/7, 9b/8, 10a/16,

10a/19, 10b/12, 12b/11, 14a/20, 15a/4,

17b/10, 18a/4, 18b/16, 19a/10, 19b/10,

19b/10, 22b/18, 23a/4, 24a/7, 26b/20,

26b/4, 26b/6, 28a/20, 37a/13, 40a/11,

46b/18, 47a/4, 49b/20, 55a/1 26a/20,

k.-duk 2a/1, 56b/21

k.-dun 43b/9

k.-ıcağ 33b/9

k.mak 38b/4

k.-mamışsın 43b/11

k.-mayasın 48b/10

k.-mışdı 8a/5

k.-mışdur 8a/11, 35b/16, 57a/3,

k.-mışuzdır 40a/7

k.-sa 20a/6, 38b/6

k.-sun 23b/13

k.-ub 28a/3, 46a/6

k.-un 57a/16

k.-ur 20a/2, 31b/3, 45a/12,

k.-uram 9a/1

k.-urdu 23a/2, 54a/20

k.-urduk 46a/6

k.-urlar 28a/5, 46b/9, 56a/21

k.-ursa 9b/16

k.-urum 8a/17, 29a/11, 29a/9

k.-uruz 8b/5

kıldır- Namaz kılınmasını sağlamak

k.-dı 42a/5, 42a/6

kılıc/kılinc *i.* Çelikten yapılmış, uzun, kesici silah; kılıç 45b/5 50b/21

k.lar 47a/4

kılın- Yapılmak

k.-an 38b/10, 38b/6

k.-dı 19a/4, 23a/8

k.-sa 38b/7

kır- Öldürmek, yok etmek, imha etmek, tenkil etmek

k.-dılar 50b/21

kırgın *sıf.* Bir kimseye gücenmiş, gönlü kırılmış olan. 23a/18

kırıl- Gücünü kaybetmek

ķ.-an 4a/9

kırk *sıf.* Otuz dokuzdan sonra gelen sayı 3b/21, 3b/21, 4a/21, 4a/21, 4b/1, 4b/2, 7a/11, 9b/20, 11a/2, 18a/11, 21b/3, 22a/12, 33b/10, 40a/18, 41b/11, 41b/9, 42b/17, 47a/14, 49a/3, 50a/11

kısa *sıf.* Boyu, uzunluğu az olan, uzun karşıtı

ķ.dur 5b/10

kısalt- Kısa duruma getirmek

ķ.-dı 17b/20

kiş *i.* Sonbaharla ilkbahar arasındaki soğuk mevsim 2b/14

kıtlık *i.* Kıt olma durumu, ihtiyaca yetmeyecek kadar azlık, az ve zor bulunma 48a/9

kıvrıcık *i.* Küçük küçük kıvrımları olan 53b/9

kiy- Çok ince ve küçük parçalar biçiminde doğramak

ķ.ında 53b/20

kiyām (Ar.) *i.* Ayağa kalkma, ayakta durma

ķ.ında 26a/16

kiyāmet (Ar.) *i.* Ahiret hayatının başlangıcı olan zaman 5a/10, 7b/6, 10b/16, 19b/5, 21a/12, 21a/16, 31b/1,

32b/15, 33b/17, 35a/5, 39b/18, 42b/5,
51a/4, 51b/19, 52b/12, 52b/5

ķ.de 32b/17, 52b/10

ķ.den 14b/3

ķ.e 28a/16, 28b/1, 28b/9,
31a/13, 34a/1, 51b/12, 52a/6

ķ.ün 25a/8

ķiyās (Ar.) *i.* Bir Şeyi diğer bir Şeye
göre değerlendirme,
karŐılaŐtırma 17a/21, 19a/20

ķız *i.* Dişi çocuk 7b/14

ķız- Öfkelenmek, sinirlenmek

ķ.-miş 5a/2

ķızdır- Kızmasına neden olmak,
kızmasını sağlamak

ķ.-dı 1b/9

ķızıl *i.* Parlak kırmızı renk 2b/16,
5b/16, 7a/1, 7a/10, 8b/17, 8b/19,
14b/2, 22a/8, 28a/11, 30b/12, 31a/5

ķızıllık *i.* Kızıl olma durumu veya kızıl
renkte yer

ķ.a 54a/1

ķ.da 15b/12

ķi (Far.) bağ. İin, maksadıyla, zira
1b/12, 1b/13, 2a/10, 2a/16, 2a/2, 2a/8,
2b/11, 2b/14, 2b/3, 2b/7, 3a/11, 3a/12,
3a/16, 3a/18, 3a/19, 3a/20, 3a/21, 3a/8,
3b/1, 3b/18, 3b/2, 3b/20, 3b/7, 4a/18,
4a/20, 4b/16, 4b/19, 4b/2, 4b/21, 4b/7,
5a/16, 5a/4, 5b/4, 5b/4, 6a/15, 6a/17,
11a/5, 11a/7, 11b/13, 11b/13, 11b/18,
11b/20, 11b/21, 11b/8, 12a/12, 12a/7,
12a/8, 12b/10, 12b/18, 12b/20, 12b/3,
12b/3, 12b/7, 12b/8, 13a/13, 13a/4,
13b/10, 13b/14, 13b/17, 13b/18,
13b/19, 14a/21, 14a/4, 14a/6, 14b/14,
14b/19, 14b/5, 14b/6, 15a/2, 15a/5,
15a/8, 15b/10, 15b/16, 15b/16, 15b/7,
15b/9, 17a/11, 17a/16, 17b/1, 17b/10,
17b/12, 17b/15, 17b/17, 17b/21, 17b/8,
187a/9, 18a/16, 18a/18, 18a/19,
18b/15, 18b/17, 19a/14, 19a/19,
19a/20, 19a/21, 19a/4, 19a/8, 19b/11,
48b/7, 49a/2, 49b/10, 49b/18, 50a/4,
50b/6, 50b/8, 51a/12, 51a/13, 51a/14,
51a/15, 51a/5, 51b/11, 51b/13, 51b/6,
56b/16, 57a/17, 57a/2, 57a/6, 57a/8

kibr (Ar.) *i.* Kendini beğenme,
büyüklenme

k. 8a/9, 12a/21, 13a/17

k. 12b/1, 44a/7

k.ç.iyle 13a/11

k.ü 20b/19

kibrüt *i.* Bir ucu sürtünme sonucu
yanabilecek birleşimde olan küçük
tahta veya karton parçası 2b/20, 5b/3

k.den 2b/19

k.dür 2b/16, 2b/17

k.ün 2b/16

kifâyet (Ar.) *i.* Yeterli miktarda olma,
yetme, kâfi gelme 40a/10

kilit *i.* Anahtar, düğme gibi takılıp
çıkarılabilen bir parça yardımıyla
çalışan kapatma aleti

k.leri 6a/18

kilise *i.* Anahtar, düğme gibi takılıp
çıkarılabilen bir parça yardımıyla
çalışan kapatma aleti 3a/9

k.ler 3a/14

kim *zm.* Kimse bağlaç olma ki eki
yerine de kullanılır 1b/5, 1b/9, 2a/14,
2a/6, 2b/12, 2b/12, 2b/21, 3a/3, 4a/4,
4a/5, 4a/5, 4a/6, 4a/8, 5b/13, 7b/15,
8a/18, 8a/2, 8a/8, 8b/11, 8b/21, 9a/14,
9b/20, 10b/10, 10b/12, 12b/13, 12b/2,
13a/18, 14a/16, 15b/10, 15b/16, 28b/5,
54a/17, 54a/4, 54b/1, 54b/13, 55a/8,
55b/17, 55b/4, 56a/18, 56a/5, 56b/18,
57a/10, 57a/12, 57a/20, 57a/21, 57a/6,

ç.den 22a/5

ç.dür 15b/6, 46a/12

ç.e 43a/4

ç.i 22a/19, 25a/16

ç.im 19a/13

ç.in 46b/9, 46b/9

ç.ler 24a/5

kimesne *zm.* Kim ise ne den kimse.
8a/12, 8b/21, 11b/1

ç.ler 21a/14

kimi *zm.* Bahsedilen kimse veya
şeylerden bir kısmını kastetmek için
tekrar edilerek kullanılır 55b/12

ķ.si 49a/10, 49a/10

kimse *zm.* Kişi, hiç kimse 3b/6, 8b/2,
28a/12, 31a/1, 32b/20, 37b/19, 47a/1,
53a/6, 57a/17

ķ.ler 45b/1

ķ.nün 36b/13, 36b/4, 43a/1

ķ.ye 16a/14, 33b/12, 42a/17,
47b/9, 50a/20

kin (**Far.**) *i.* Birine karşı duyulan öę
alma isteği, garaz 12a/17, 44a/7

ķināyet (**Ar.**) *i.* Düşünüleni dolaylı
olarak anlatan söz

ķ.dür 53b/21

ķ.-dür 53b/11

kinilet- Kilitlemek

ķ.-di 2a/6

kir *i.* Herhangi bir şeyin veya vücudun
üzerinde oluşan, biriken pislik

ķ.illin 39b/11

kirbik *i.* Kirpik

ķ.leri 54a/1

ķiremid *i.* Kiremit 9b/7

ķiři *i.* Kişi, kimse, insan 2b/13, 8a/2,
13a/15, 14b/14, 16a/12, 16a/16, 17a/2,
17a/2, 17a/8, 20a/13, 20a/5, 20a/9,
51a/21, 54a/13, 54a/6, 55b/15

ķ.leri 55b/13

ķ.lerle 41a/7

ķ.lerün 47b/11

ķ.leründür 46a/18

ķitāb (**Ar.**) *i.* Bir araya getirilmiş yazılı
yapraklardan meydana gelen bütün,
kitap, eser 23b/14, 23b/20, 23b/4,
23b/8, 23b/9, 33a/17

ķ.ı 23b/18

ķ.m 23b/17

ķ.lar 35a/20, 45b/21

ķ.lara 46a/1, 47a/6

k.larda 41a/14

ķ.larında 1b/18

ķ.un 31b/7

k.ül meleküt Görünmeyen
alemlerin kitabı

ķ.de 3a/4

ķo-/ķoy- Bırakmak, terk etmek,
vazgeçmek

ķ.-dı 9b/9, 10a/11, 10a/15,
10a/17, 10a/18, 10a/18, 10a/20,
10a/21, 18b/1, 18b/14, 18b/7, 19a/17,
21a/8, 26b/18, 40b/21, 41b/11, 55a/21

ķ.-dılar 34b/16, 41a/16, 48b/12

ķ.-muşlardı 21a/3

ķ.-yub 34b/15, 34b/16, 35a/21

ķoç- Kucaklamak, sarmak

ķ.-dı 42a/21

ķ.-ub 41b/2

ķoğ- Çekiştirme, yerme, kötöleme,
dedikodu.

ķ.alar 2b/19

ķoħu *i.* Koku

ķ.lar 38b/21

ķ.larımıza 53b/16

ķ.n 53b/16

ķ.sı 53b/14

ķ.sından 54a/6, 54a/7

ķolay *zf.* Sıkıntısız bir şekilde 37b/8

ķon- Bir yere inip oturmak,
konaklamak

ķ.-dı 46b/17

ķ.-mayacaķdur 45b/6

ķ.-mazdı 54a/15

ķ.-mışdur 3b/20, 4a/20

ķ.-muşdır 18b/5

ķonak *i.* Misafir 50a/9

ķonıl- Koyma veya konma işi
yapılmak

ķ.-an 18b/19

ķonşu *i.* Komşu

ķ.sı 20a/4

ķonukluk *i.* Konuk olma durumu,
misafirlik

14b/6

kop- Ortaya çıkmak, meydana gelmek,
zuhur etmek

ķ.-ub 2a/21

ķ.-yasardur 42a/15

kor *i.* İyice yanarak ateş durumuna
gelmiş kömür veya odun parçası

ķ.-lardı 49a/14

ķ.-dı 28a/17

korķ/ korh- Korku duymak, ürkmek,
dehşete kapılmak

ķ.-an 17a/2

ķ.-ardı 54a/4

ķ.-arım 14a/13, 20b/2

ķ.-arlar 56a/19

ķ.-dı 18a/17, 27a/12

ķ.-dılar 8b/8

ķ.-duķları 13a/2

ķ.-ma 14a/13

ķ.-ub 36a/21

korķı *i.* Bir tehlike karşısında duyulan
ürkütücü duygu, korku

ķ.sından 42b/5

ķ.sundan 26b/5

ķ.da 17a/2

ķ.dan 12b/21

ķ.sı 16b/19

ķ.sundan 6a/4, 6a/6, 12b/12

ķ.yı 16b/20

kov- Yerip çekiştirme, gıybet.

ķ.-alar 52b/20

koy- Bir şeyi bir yere bırakmak, belli
bir yere yerleştirmek

ķ.-a 39a/9

ķ.-alar 47a/6

ķ.-ar 45b/1

ķ.-arım 52a/3

ķ.-arırım 52a/3

ķ.-asaram 9a/3

ķ.-asım 9a/4

ķ.-dı 9b/4, 55b/6

ķ.-dugundan 14a/18

ķ.-duķ 1b/20

ķ.-virmişdür 35b/17

ķoyun *i.* Geviş getirenlerden, eti, sütü ve yapağısından yararlanılan evcil hayvan

ķ. 47b/19, 55a/12

ķ.ı 40b/14

ķöbük *i.* Sıvıların üzerinde oluşan hava kabarcıkları yığını

ķ.inden 1b/11

ķöprü *i.* İki Şey arasında bağ veya ilişkiyi sağlayan Şey

ķ.si 25a/11

ķ.sinden 29a/12

ķ.sünde 21a/11

ķöpüklendir- Köpüklü hale getirmek

ķ.-dü 1b/11

ķör (Far.) *sf.* Görmeyen 34a/5, 50b/3, 56a/14

ķöře (Far.) *i.* Birbirini kesen iki

çizginin, iki düzlemin oluşturduğu açı, zaviye

ķ.sine 7b/20

ķöřk (Far.) *i.* Bahçe içinde yapılmış süslü ev, kasır 30a/21, 31a/19, 32b/7

ķ.i 32b/8

ķ.lerün 31a/20

ķ.ün 30a/21, 31a/19

ķöy *i.* Küçük yerleşim birimi 22b/21

ķubbe (Ar.) *i.* Gökyüzü 50a/5, 50a/6

ķ.si 3b/5

ķudret (Ar.) *i.* Kuvvet, güç; Allāh'ın dilediği her Şeyi yapması Şeklinde tecellî eden sıfatı 4a/1, 36a/11

ķ.i 27b/16

ķ.iyle 4b/12

ķ.ten 13a/14

→**ķemāl.-i ķudret (Ar.)**

Gücünün kusursuzluğu

k.in 56b/1

kul (Ar.) *i.* Allāh tarafından yaratılmış olan, köle 8a/13, 15b/12, 48b/6, 48b/7

ķ.a 12b/4, 12b/9

ķ.ı 41b/5

ķ.ıdır 20b/4, 34a/1

ķ.ımı 30b/2

ķ.ına 35a/3

ķ.inca 47a/11

ķ.indan 36b/13

ķ.ını 32a/9

ķ.inuz 15b/17

ķ.ları 36b/14

ķ.um 40a/5

ķ.unuz 15b/11

kulak *i.* Başın iki yanında bulunan işitme organı 57a/11

ķ.larına 10a/13, 10b/6, 53b/4

ķ.larınun 4a/13

kule *i.* Çoğunlukla kare veya silindir biçimindeki yüksek yapı 2b/12

kulluk *i.* Kul olma durumu, kölelik, ubudiyet

ķ.ını 20b/19

ķ. 54b/7

kur'an (Ar.) *i.* İslam dininin Yüce kitabı 1b/16, 1b/20, 11b/7, 31a/14, 38a/1, 38a/8, 52a/17, 53a/8

ķurbān (Ar.) *i.* Allāh yolunda kesilen hay-van 18a/16, 44a/10, 44a/11, 50b/17, 50b/7

ķurı sıf. Nemi ve suyu olmayan 21b/16

ķ.-dı 9b/7

ķ.-duķdan 21b/12

ķ.-mışlar 56b/

ķurtar- Bir canlıyı bir felaketten, tehlikeden veya zor durumdan uzaklaştırmak

ķ.-am 29a/13

ķurtul- Selamete çıkmak, rahata ermek; bir tehlikeden uzaklaşmak

ķ.-dılar 48b/19

ķus- Kusmak

ķ.-dı 17a/12

ķ.-salar 5a/19

ķusundi *i.* Kusmuk, kusuntu

ķ.dan 17a/13

ķuş *i.* Kuş 5b/8, 25b/18, 25b/19,

ķ.lar 11b/11, 11b/12, 11b/17

ķ.larla 11b/10

ķuşat- Etrâfını sarmak, muhâsara etmek

ķ.-mışdur 3b/3, 7a/17

ķuvvet (Ar.) *i.* Güç, kudret 46b/20

ķ.ile 53a/4

ķ.inden 5a/1, 17a/17

ķ.le 17a/18

ķuyruk *i.* Hayvanların çoğunda, gövdenin sonunda bulunan, omurganın uzantısı olan uzun ve esnek organ

ķ.in 34b/12

ķ.un 7b/2

ķ.da 5a/17

ķ.ları 5a/16

ķuyu *i.* Su katmanına varıncaya kadar derinliğine kazılan, suyundan yararlanılan çukur 55a/4

ķ.ya 37a/7

ķçük *sıf.* Büyük olmayan 53b/10
53b/21

ķüffâr (Ar.) *i.* Kâfirler. 22a/15

ķ.dan 33b/14

ķ.un 51b/11

ķüfr (Ar.) *i.* Allâh'a ve dinine ait şeylere inanmama

ķ.i 57a/18

ķ.ünden 31b/4, 57a/8

ķüllî (Ar.) *sıf.* Umumî, bütün, çok
10b/5, 17a/5

ķ.si 25b/17

ķümm (Ar.) *i.* Kâmiller, olgunlar
39b/19, 56a/4

kürsî (Ar.) *i.* Arş-ı azam'ın altında bir düzlükte yer alan, levh-i mahfuzun bulunduğu yer 6b/18, 18a/13, 25a/21, 26b/13, 26b/7, 30b/14, 30b/15, 35a/5

k.i 27b/10, 31a/16

k.den 31a/17, 35a/11

k.nin 31a/18

k.nün 30b/17

L

lafz (Ar.) *i.* Söz 38a/12

l.ma 38a/12

l.inun 38a/11

lâkin (Ar.) *bağ.* Ama, fakat, ancak 37a/3

lâl (Far.) *i.* Dili tutulmuş, konuşamaz duruma gelmiş, dilsiz. 19a/10

la'net (Ar.) *i.* Allâh'ın sevgi ve ilgisinden yoksun olma, beddua 12b/10, 12b/5, 12b/8, 12b/9

laṭîf (Ar.) *sıf.* Yumuşak, hoş, güzel 16a/10, 35b/17, 46b/4, 53b/14

lâyıḳ (Ar.) *sıf.* Bir şeyi hak edecek nitelikte olan, uygun 1b/2, 8b/4, 31b/2, 35a/1, 40a/4, 50b/2

leşker (Far.) *i.* Asker 55b/6

leṭâfet (Ar.) *i.* Hoşluk, incelik, güzellik 10a/2

leṭâif (Ar.) *i.* Latifeler, güldürecek güzelsözler ve hikâyeler

l.iyle 23b/18

l.le 23b/9

levh (Ar.) *i.* Yaratılmışlar hakkındaki bütün bilgiyi kapsayan kitap 28a/17

l.i 26a/4, 26b/111, 26b/7, 27b/8, 28b/8

lezzet (Ar.) *i.* Tat, çeşni

l.ine 46a/10

livaü'l-ḥamd (Ar.) *i.* Hamd şükür sancağı 6b/16, 6b/20, 6b/21, 32b/17

luḡat (Ar.) *i.* Sözlük, kamus 12a/2, 31a/13

l.larla 6a/16

l.la 30b/10

l.ünde 30b/9

luṭf (Ar.) *i.* İyilik, lütuf, ihsan 48b/20

l.un 20b/15

M

ma'da *e.* - den başka, gayri

m.sı 7a/1

ma'bud (Ar.) *i.* Kulluk ve iabet yapılan at ; Allāh azze ve celle

m.ina 17b/8

madem (Ar.) *e.* "Değil mi ki, -diği için, -diğine göre" anlamlarında sebep göstermek için, başına getirildiği cümleyi daha sonraki cümleye bağlayan bir söz 28b/11, 35a/12

mağara (Ar.) *i.* Bir yamaca veya kaya içine doğru uzanan, barınak olarak kullanılabilen yer kovuğu, in

m.da 41b/14

mağrib (Ar.) *i.* Garp, batı 32b/5

m.dedür 7a/3

m.den 10a/6

m.e 4a/4

m.le 46b/2

mağrūr (Ar.) *sıf.* Kanan, aldanan 46a/11

mahbūs (Ar.) *i.* Hapse düşmüş 52a/16

maḥfūz (Ar.) *sıf.* Hıfz olunmuş, saklanmış, korunmuş 17b/6

m.ı 28a/10

→**levhi maḥfūz (Ar.)** *i.* Allāh tarafından takdir edilen şeylerin yazılı bulunduğu manevî levha, ilm-i ilahî 12b/11

maḥlūk (Ar.) *i.* Canlı, yaratık

m.un 3b/6

maḥlūkāt (Ar.) *i.* Canlılar, yaratıklar 11b/18, 17b/2, 30b/13, 35b/15

m.a 19b/21, 50b/10

m.dan 25a/16, 25a/17

m.ı 3b/19, 4a/19, 24a/2, 28a/9

m.in 12a/5, 25b/13, 36a/4

m.indan 23b/5

mahmūl (Ar.) *sf.* Yükleme, yükletilmiş.

m.dur 36b/8

maḥrūm (Ar.) *sf.* İstedğini elde edemeyen 7b/6, 29b/1, 30a/18, 43a/3, 48b/10, 48b/9

maḥv (Ar.) *i.* Yok etme, ortadan kaldırma 20a/12

maḥzūn (Ar.) *sf.* Hüzünlü, tasalı, kaygılı 18a/2, 52b/7

mā'il (Ar.) *sf.* Hevesli, istekli, düşün 54a/1

maḳām (Ar.) *i.* Mevki, derece, yer, durak 19b/1, 20a/6, 38a/20

m.dır 40a/6

m.ında 52b/7

m.ıydı 3a/13

m.larında 52b/5

m.un 16a/4

maḳbūl (Ar.) *sf.* Kabul gören, beğenilmiş, hoş karşılanmış 13a/3, 187a/9

m.dur 12b/20

maḳşūd (Ar.) *i.* İstenen, niyet edilen, istek, arzu, maksat, söylenmek istenen 20b/20

ma'ḳūl (Ar.) *sf.* Söylenilmiş, denilmiş, söylenen (söz)

m.e 34b/20

māl (Ar.) *i.* Varlık, servet, mal, mülk

m.inı 34b/18

m.ıyla 41b/4

m.1 ganimet (Ar.) Ganimet olarak kalan mal 56a/21

ma'lūm (Ar.) *i.* Bilinen, belli 54b/3

m.dur 2a/17, 42a/2

ma'nā (Ar.) *i.* Anlam . 32a/14

m.dur 32a/12

m.sı 11a/15, 11a/7, 27b/20

m.sıdır 22a/14

m.sına 32a/13

m.sında 32a/11

m.yı 15a/2

mancınık *i.* 1. Kaldıraç

m.a 28b/16

ma'rifet (Ar.) *i.* Bilgi, hüner, ustalık

17b/8, 44a/16, 51b/1

ma'rûf (Ar.) *sıf.* Şeriatın emrettiği,

uygun gördüğü

m.dır 38a/13

ma'siyet (Ar.) *i.* Asilik, itaatsizlik;

isyan, 15a/19, 22a/2

maşlahat (Ar.) *i.* İş, emir, husus . 8b/6

m.1 24b/3

m.lar 56b/16

m.larına 4a/14

maşnu'ât (Ar.) *i.* Sanatla yapılmış

şeyler, sanat eserleri

m.indan 23b/4

maşrık (Ar.) *i.* Doğu, güneşin doğduğu

taraf 50b/1, 50b/2

maymūn *i.* Bir hayvan 13b/3

m.a 37a/11

mazlūm (Ar.) *i.* Zulüm görmüş,

kendisine zulmedilmiş

m.sin 36b/12

ma'zūr (Ar.) *sıf.* Özürlü olan 55b/9

me'ādin (Ar.) *i.* Madenler

m.den 49a/10, 49a/20

mebde' (Ar.) *i.* Başlangıç 26b/1

mecāl (Ar.) *i.* Güç, kuvvet, derman,

takat 30a/4

Meclīs (Ar.) *i.* Bir konuyu konuşmak

veya görüşmek için yapılan

toplantı 7b/8, 23b/21, 24a/1, 24a/18,

24a/3, 24b/2, 24b/4, 24b/9, 25a/7

m.de 54b/14

mecūsi (Ar.) *i.* Yahudi 36b/7

me'cūc (Ar.) *i.* İslam inancına göre

kıyamet kopmadan evvel gelecek olan

kıyamet alametlerinden biri 5b/12

meded (Ar.) *i.* Yardım 22a/6

meğer *zf.* Bilinmeyen, farkında

olunmayan bir durum için kullanılan

bir söz, meğerse, oysa, oysak 4a/5,

4a/6, 11b/10, 21a/5, 29b/8, 41a/17,
41b/11, 47b/10

maḥmūl(Ar.) *i.* Hamil olmuş
yüklenmiş

m.dur 51a/15

mekān (Ar.) *i.* Yer, mahal, bölge

m.dan 27b/20

m.ında 43b/10

mekrūh (Ar.) *i.* İslam dininde, dinî
bakımdan yasaklanmadığı hâlde
yapılmaması istenen 37b/13, 37b/21

m.dir 37b/14

melāʿike (Ar.) *i.* Melekler 7b/15, 8b/7,
9b/17, 11b/8, 12b/16, 13b/8, 17b/4,
20a/2, 24a/14, 24a/6, 31a/10, 36a/6,
36a/8, 47b/3, 52a/3

m.den 12b/1, 17b/18, 36a/4

m.ler 42b/8

m.nün 7a/14, 8a/18, 8a/2,

m.ye 9b/15, 12a/4, 13a/20

m.yi 11b/3

melālet (Ar.) *i.* Can sıkıntısı, usanç

m.den 43a/2

m.le 42b/21, 45b/9

melāmetī (Ar.) *sf.* Her türlü

gösterişten uzak, dünya malından yüz
çeviren; 35b/2, 35b/3

melek (Ar.) *i.* Allāh'a itaat etmek üzere
yaratılmış nuranî varlık 6b/11, 14a/7,
18a/14, 19a/10, 19a/7, 51b/17

m.e 19a/10

m.ler 12a/6, 14b/16, 14b/5,
14b/7, 18a/14, 40a/20

m.lere 12a/15, 12a/20

m.i ümekkel (Ar.) *i.* İnsandan
sorumlu olmakla vazifeli melekler
49b/3 43a/1, 43a/8

melül (Ar.) *sf.* Boynu

bükük,hüzünlü 52b/7

mel'un (Ar.) *sf.* Lanetli olan

m. 13a/9, 35a/16

memdūh (Ar.) *i.* Övülmüş olan

m.dur 53b/20

memleket (Ar.) *i.* Ülke

m.ine 49b/17, 50a/3

men^ʿ (Ar.) *i.* Yasaklama, önleme

19a/6, 34b/20, 36b/5

menāfi^ʿ (Ar.) *i.* Yararlı, menfaatli

olan 12a/11

menāhi (Ar.) *i.* Dînin yasakladığı,
nehyettiği şeyler, yasaklar, menhiyat

m.ileri 43a/19

menāsik (Ar.) *i.* Hac ve umre ile ilgili

ibadetler, vazifeler

m.i 37b/12

menfaāt (Ar.) *i.* Çıkar, fayda 17a/7,

56b/10, 57a/7

m.i 38a/11

m.ler 56b/16

m.lerin 45a/5

m.lu 2b/2

menzīl (Ar.) *i.* Makam, rütbe, derece

m.ine 39b/13

m.üm 16a/5

mercan (Ar.) *i.* Bu hayvanın

iskeletinden elde edilen ve süs eşyaları

yapımında kullanılan madde 49a/11

merdūd (Ar.) *i.* Geri döndürülmek,

kovulmak 13a/11

merhāmet (Ar.) *i.* Duyulan üzüntü,

acıma 23b/7, 26a/10, 43b/10

m.i 25a/2

m.üm 15b/4

m.ünden 48b/6

mermer *i.* Beyaz, renkli ve damarlısı

da olan, cilalanabilen, billurlaşmış

kireç taş

m.dür 3a/10

m.ler 49a/10

mertebe (Ar.) *i.* Derece, basamak,

rütbe, mevki 17b/9, 25a/4

m.dür 38a/6

m.ler 36a/20

m.lerin 24b/9

m.lerini 24b/19

m.si 11a/10 52a/2

m.sini 36a/15

m.ye 20b/21, 30a/9, 51b/4

mesāil (Ar.) *i.* Meseleler, sualler

m.i 34b/2

mescid (Ar.) *i.* Secde edilen yer, 23a/3,

40a/15, 40a/6, 47b/7, 49a/1, 49a/2,
49a/6

m.e 39a/5

m.i 38b/2, 40a/10, 40a/7

m.imde 38b/4

m.inde 38b/19

m.ün 49a/13, 49a/4, 49b/13

meselā (Ar.) *zf.* Misal olarak, şunun

gibi, söz gelişi. 5a/1, 33b/19

mesken (Ar.) *i.* Oturulan yer 14a/17

m.leri 34b/10

mest (Far.) *i.* Sarhoş, kendinden

geçmiş olma hali

m.den 30a/3

mestur (Ar.) *i.* Örtülü 6b/3

→ **nurı mestur (Ar.)** Gizli nur

6b/3

meşgūl (Ar.) *sıf.* Bir şeyle uğraşmakta

olan

27a/11, 34b/11, 51a/16

m.dur 17b/5

meşhūr (Ar.) *sıf.* Şöhretli, şöhret

kazanmış, ün salmış

m.dur 53b/8

meşriḳ (Ar.) *i.* Doğu tarafı

m.de 7a/3

mevāiz (Ar.) Vaazlar, nasihatler

m.inden 23b/7

mevc (Ar.) *i.* Dalga

m.e 1b/8

m.inden 2a/7

mevcūd (Ar.) *sıf.* Var olan, bulunan,

hazır olan, hazır bulunan

m.dur 51a/11

mevcūdāt (Ar.) *i.* Var olan şeyler,
varlıklar

m.un 12a/10, 12a/2

mevzi' (Ar.) *i.* Bir şey konulacak yer
39a/5

meyl (Ar.) *i.* Gönül akması, sevmeye,
istek, eğilim, temayül 17b/4, 54a/3,
57a/19

meyve (Far.) *i.* Ürün, sonuç, kâr 3a/7

mezbele (Ar.) *i.* Çöplük

m.lerde 34b/9

mı/mi Soru eki 1b/18, 8b/2, 12a/12,
14b/11, 14b/13, 21a/7, 29b/1, 30a/18,
30a/21, 43a/11, 43a/17, 43a/21, 43b/1,
43b/10, 43b/11, 43b/14, 43b/17,
43b/18, 43b/21, 43b/3, 43b/4, 43b/6,
43b/7, 44a/10, 44a/12, 44a/13, 44a/5,
44a/9, 46b/19, 50b/11, 50b/11, 52b/2

miftāh (Ar.) *i.* Anahtar

m.ını 50a/19

mikdār (Ar.) *i.* Derece, seviye, ölçü
48a/4

m.ı 13b/1, 39a/7, 52a/20

m.incadur 10b/12

m.ında 11a/2, 28b/4

m.umca 44b/9

milk (Far.) *i.* Birinin tasarrufu altında
bulu-nan şey, mülk

m.ümdür 47b/16

minber (Ar.) *i.* Camilerde hatibin çıkıp
hutbe okuduğu merdivenli kürsü
23a/10, 23a/10, 39a/3, 39b/12

m.e 35a/18

m.i 23a/15

m.ine 23a/12

mi'rac (Ar.) *i.* Hz. Muhammet'in göğe
yükselmesi.. 7b/4, 22b/19, 33a/6,
40a/11

m.a 22b/17

misk (Ar.) *i.* Güzel koku. 15a/14

m.den 3b/11, 6b/17, 13b/2

misken (Ar.) *i.* Mesken 14a/17

miskinlik *i.* Uyuşukluk 13a/16, 13a/6

mişl (Ar.) Benzer emsal

m.üm 32b/6

mu'azzeb (Ar.) *i.* Azab içinde kalan
52a/15

mu'cizāt (Ar.) *i.* Mucizeler

m.indan 54a/17

mu'cize(Ar.) *i.* Peygamberlerin
kendilerine inanmayan insanlara
peygamberliklerini ispat etmek
amacıyla Allāh'ın iznine bağlı olarak
gösterdikleri olağanüstü olaylar, hâller

m.si 54b/1, 54b/13

m.yi 55b/21

mufaşşal (Ar.) *zf.* Ayrıntılı olarak,
uzun uzadı 35b/16

mufaẓẓal (Ar.) *i.* Faziletli, erdemli
9b/19, 9b/19

muḥabbet(Ar.) *i.* Sevgi aşk 37b/18,
38a/4

muḥālif (Ar.) *i.* Uygunsuz,aykırı
30b/14, 43a/17

muḥālefet (Ar.) *i.* Muhaliflik,
uygunsuz-luk, aykırılık, düşmanlık
14a/12

muḥālled (Ar.) *i.* Mümkün olmayan,
olmayacak, imkânsız. 14a/8

m.ya 42b/9

muḥat (Ar.) *i.* Kuşatılmış, sarılmış,
çevrilmiş 5b/5

muhtāç (Ar.) *i.* İhtiyacı olan, muhtaç,
yoksul 43a/10

muḥarreb (Ar.) *sif.* Yaklaşmış, yakın
12b/1, 12b/4

m.leridir 6a/11

muḥīm (Ar.) *sif.* İkamet eden, oturan
23a/17, 35b/11

muḥtezā (Ar.) *sif.* İktiza etmiş, lazım
gelmiş 26b/1

mūnis (Ar.) *i.* Cana yakın, uysal,
sevimli 13b/9

murād (Ar.) *i.* Dilek, istek, maksat
murad. 12a/15, 20b/19, 21b/1, 32a/18,
36b/17, 38a/10, 38a/2, 40a/11, 40a/6,
40a/8, 45b/16, 45b/4, 45b/4

m.ı 12a/18

m.im 32a/10

m.ların 23b/13

m.um 42b/2

m.un 42b/3

murdar (Far.) sıf. Kirli, pis 16b/2,
16b/7

musahhar (Ar.) i. Emre amade,
hizmetkar

57a/3, 57a/4

muşallaḥ (Ar.) sıf. Bir kimsenin sıkıntı
verecek, bıktırarak şekilde üzerine
düşen 5b/12

muşhaf (Ar.) i. Aslında türlü
sayfalardan oluşan kitap anlamı
taşıyan, sonradan Kur'an anlamına
kullanılan bir terim.

m.in 24b/20

muştagraḥ (Ar.) i. Boğulmuş 4b/19

muştula- müjdeleme

m.-mişdur 32b/12

müteḥayyir (Ar.) i. Hayrette kalan,
şaşmış, şaşırılmış. 14b/5 54b/8

muṭī' (Ar.) i. İtaat eden, boyun eğen
9a/2, 9a/2, 9b/17, 12a/16, 12a/17,
12b/8, 51a/6, 57a/16

muṭṭaşıl (Ar.) zf. Aralıksız, devamlı
olarak 30b/16

muḫlim (Ar.) i. Karanlık, siyah renkte
3a/20

mübārek (Ar.) sıf. Bereketli, feyizli
29a/18, 38a/10, 39a/6, 40a/7, 53b/9,
54b/15, 55a/20, 55a/5, 56a/10

mübeddel (Ar.) sıf. Değişmiş,
dönüştürülmüş 9b/21

mücādele (Ar.) i. Birbirlerine
isteklerini kabul ettirmek için iki taraf
arasında yapılan zorlu çalışma, savaş
34a/12

mücāhid (Ar.) i. Savaşan , mücadele
eden, m.den 8b/16

mücāvır (Ar.) i. Yakın komşu olan
37b/13, 37b/14, 37b/20, 37b/21,
38a/19

m.dür 38a/2

müdāvemmet (Ar.) *i.* Devamlılık, süreklilik 16b/21

müebbed (Ar.) *sif.* Sonsuz , ebedi

m.dir 34a/1

müekkel (Ar.) *i.* Sorumlu 18b/21, 19a/15, 19a/4, 19b/4

müfsidlik *i.* Bozgunculuk 22a/16

mühlet *i.* Süre , zaman 31b/6

müühr (Far.-) *i.* İmza

m.i 41a/14

m.in 40b/11

mükerrem (Ar.) *i.* Saygıdeğer aziz 11b/21, 29b/5, 35b/16

mülk (Ar.) *i.* Ev, dükkan, arazi gibi taşın-maz ve gelir getiren mal 25b/10

m.i 8a/10, 37a/8

m.idür 33a/15

mültezim (Ar.) *i.* Vergiyi toplamayı üstlenen kişi 19a/21

mü'min (Ar.) *i.* İman etmiş, inanmış kimse 17a/14, 19a/19, 20b/15, 29a/17, 29a/19, 29a/21, 29a/7, 30a/17, 36a/5, 46a/6, 51b/20, 52a/19

m.ler 14b/21, 14b/4, 26b/14, 35b/11, 39b/3, 42b/4, 46a/21, 52a/13,

m.lere 32a/16, 44a/16, 51a/18,

m.lerin 27b/3

m.lerün 25a/12

mümkin (Ar.) *sif.* Olması imkân dâhilinde olan, muhtemel 51a/12

münācāt (Ar.) *i.* Yalvarma, yakarış 25a/15, 31a/ 3a/4

münāfık (Ar.) *i.* Dinî kurallara inanmadığı hâlde inanmış gibi görünen.

m.larun 52a/15

münevver (Ar.) *i.* Aydın kimse 17a/5

münkır (Ar.) *sif.* İnkâr eden, kabul etmeyen 29a/10, 30a/20

mürekkeb (Ar.) *sıf.* Birden fazla şeyin bir araya gelmesinden meydana gelmiş, birleşik 28a/14

mürsel(Ar.) *i.* Peygamber, gönderilmiş kişi 47a/10

müsemma (Ar.) *sıf.* Bir ismi olan, adlanmış 12a/5

müslim (Ar.) *i.* Müslüman olan kimse
m.in 46a/6

müsliman (Ar.) *i.* Müslümanlar.
45b/15

m.lara 23b/3

m.lardır 7b/13

müstehakk (Ar.) *sıf.* Hak etmiş, hak kazanmış 32a/14

müstefid (Ar.) *sıf.* İstifa eden, faydalanan 23b/15, 23b/19

müstehab (Ar.) *i.* Dinen emredilmediği hâlde yapıldığında sevap kazandıran davranış 37a/18

m.dur 38a/1

müsterih(Ar.) *sıf.* Bütün kaygılardan kurtulup gönlü rahata kavuşan, içi rahat olan 34b/10

müşāhede (Ar.) *i.* Allāh âlemini görme
22b/18, 37b/16, 51b/19

müşerref (Ar.) *sıf.* Şerefli olan , şeref sahibi 27b/6

müşkil (Ar.) *sıf.* Güç, zor, çetin 46a/16
m.dür 48a/16

müştak (Ar.) *i.* Şiddetle arzu duyan
29b/1, 30a/17

müte'ala (Ar.) *i.* Okumaya, ders çalışmaya ayrılan zaman, etüt 23b/18

mütehayyir (Ar.) *i.* Hayrette kalan, şaşmış, şaşırmış 49b/10

mütevccih (Ar.) *sıf.* Teveccüh eden, bir cihete dönen, yönelen 55a/16
34a/20

müyesser (Ar.) *i.* Kolayı bulunup yapılan, gerçekleşebilen 23b/13

müzeyyen(Ar.) *i.* Süslenmiş, bezenmiş. 7a/11

N

nāçār (Far.) *sıf.* Çaresiz 14a/14

nāgāh (Far.) *zf.* Ansızın, birdenbire.
16a/14, 56a/3

naql (Ar.) *i.* Bir yerden alıp başka bir yere iletme, aktarma, taşıma, geçirme, aktarım. 36b/4, 5a/4, 39b/7, 49b/17, 57a/19

naqş (Ar.) *i.* Resim, tasvir 30b/13

namāz (Far.) *i.* İslam'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet 20a/6, 22b/18, 23a/2, 23a/4, 26a/20, 27a/2, 37a/19, 38b/19, 38b/2, 38b/3, 38b/4, 38b/5, 38b/6, 42a/5, 42a/6, 43b/9

n.dan 38b/7, 39a/5, 46b/12

n. +dir 21a/21

n.ı 38b/8

n.ın 24b/21

n.ını 30a

n.inun 25a/6

n.lar 50a/16

n.un 26a/16, 38b/6

nār (Ar.) *i.* Ateş 25b/1

naşari(Ar.) *i.* Hristiyan 37a/10, 39b/16, 50b/9

naşīb (Ar.) *i.* Kısmet, pay, rızık
29a/20, 30a/16, 44b/20

naşihat (Ar.) *i.* Öğüt 23b/3, 34a/16, 50b/7, 51b/3

nasuh (Ar.) Halis olma 36b/11

→**tevbe-i nasuh** Nasuh tevbesi
t. 36b/11

naşrani(Ar.) *i.* Hristiyan olan . 34a/3, 36b/6

nażar (Ar.) *i.* Bakma, göz atma 1b/6, 10b/5, 12b/11, 19a/10, 19b/17, 19b/18, 19b/19, 19b/21, 21a/6, 26b/20, 26b/3, 28a/20, 43b/20, 45a/11, 45a/12, 47a/4, 56b/16, 56b/18

nāżır (Ar.) *i.* Nazar eden ,bakan 49b/2

nāzil (Ar.) *sıf.* Yukarıdan aşağı inen, inici 28b/13, 28b/17, 29a/15

ne zm. Ne, hangi şey 2a/18, 2b/2, 3b/8, 3b/9, 4b/20, 6b/20, 9a/20, 11a/7,

12a/6, 12b/17, 12b/7, 13b/1, 13b/12,
14b/14, 14b/6, 16a/11, 16a/15, 16a/18,
16a/3, 16a/3, 16a/7, 16b/13, 16b/14,
16b/2, 16b/20, 16b/21, 16b/7, 21b/17,
21b/17, 24a/1, 24a/20, 24a/4, 24a/6,
24a/6, 24b/14, 25b/10, 25b/10, 26a/11,
27a/13, 28a/16, 28b/1, 30b/12, 30b/17,
30b/21, 31a/16, 31a/18, 31b/6, 34a/18,
34a/21, 36a/5, 40a/9, 41a/12, 41a/2,
41b/16, 46b/12, 47b/18, 47b/3, 48a/1,
50b/1, 52b/15, 53a/16, 53b/10, 53b/10,
53b/9, 53b/9, 53b/9, 54a/13, 54b/7,
55b/14, 56a/20

ne bağ. Şey anlamında 16a/16

11b/17, 17a/21, 24b/3 27b/11, 28b/2
29b/7, 36b/10, 42b/3, 47b/21, 47b/8,
48a/4

nebāt (Ar.) i. Bitki

n.ı 28a/8

nebī (Ar.) sıf. Peygamber

n.dür 47a/10

n.nün 38a/21

necde (Ar.) i. Sınır 3a/2

neden zf. Niçin, ne sebepten 11b/21,
30a/9, 31a/3, 41a/11

nefl̄ (Ar.) i. Üfleme

n.ı 9b/21

n.i 10b/3, 10b/4, 11a/2, 36a/12

nefs/nefis (Ar.) i. Ruh, can, hayat.

17b/14, 17b/7

n.le 17b/12

n.lerincündür 51a/9

n.lerine 33b/13

n.lerinizden 35b/3

n.lerinize 35b/3

n. 17b/5, 48a/17

n.i 17b/12, 45a/7, 57a/6

n.içün 39b/2

n.idür 12b/10

n.imüzi 8b/5

n.inde 51a/21

n.ine 57a/9

n.ini 44a/11

n.inüze 13b/18

n.inüzün 35b/1

n.mizden 48a/14

nehy (Ar.) *i.* Yasak 14a/16, 14a/18,
14a/21, 17a/11, 24a/12 n. 14b/13,
15a/17

nehs (Ar.) *i.* Ters 16b/2 14b/13,
15a/17 37a/10, 37a/12, 37a/14, 37a/16,
37a/3, 37a/4, 37a/5

n.dür 37a/7

n.idür 37a/2

nekir(Ar.) *i.* İnkâr, güç iş, ceza .
29a/10, 30a/20

nekkāşi (Ar.) *i.* Nakışçı 38b/8

nerdübān (Far.) *i.* Merdiven 3a/6

neseb (Ar.) *i.* Soy, baba soyu.

n.ini 24b/12

n.üm 54b/3

nesne *i.* Söz, olay, iş, durum, husus,
mad-de, eşya vb. yerine kullanılan
belirsizkelime 1b/12, 9a/11, 9a/20,
9a/8, 12a/7, 12b/4, 14a/20, 15a/11,

20a/11, 20a/15, 26b/6, 28a/4, 28b/9,
29a/18, 29a/18, 34b/1, 36a/8, 46a/2,
47b/21, 48a/4, 54a/11, 54a/12, 56a/17

n.den 13a/2, 29b/12

n.dir 21b/16

n.dür 6b/20, 31a/3

n.i 12a/9

n.ler 34a/14, 40a/4

n.lerden 1b/3, 8b/4

n.leri 12a/14

n.nün 2a/1, 12a/11

n.si 32b/7

n.ye 12b/18

n.yi 13a/9, 48a/4

nesnecük *i.* Nesnecik 37b/2

nev^c (Ar.) *i.* Çeşit, tür 17b/1, 17b/2
17b/6

n.inden 17b/17

neyle- Ne yaparsın anlamında

n.-di 34a/7

n.-rsen 31b/11

n.-rsin 16b/11, 53b/15

nez^c (Ar.) *i.* Halkı birbirine düşürmek, ifsad etmek

n.ini 29a/9

nice/niçe sıf. Çok, pek çok, birçok
5a/3, 6b/17, 6b/17, 7b/16, 9b/16, 9b/4,
9b/6, 9b/9, 11a/14, 12a/16, 13a/8,
16b/5, 17a/14, 19a/20, 20b/13, 23b/8,
24a/21, 24a/8, 24b/15, 29a/5, 31a/3,
31b/3, 33b/12, 34a/4, 34a/4, 56b/21

n.dür 6b/20, 30b/7

n.ler 9a/1, 9a/2, 33b/5, 45b/21,

n.si 33b/14, 49a/11, 49a/11,

n.siz 35a/11

niçün zf. Niçin, neden 2a/2, 31b/15,
31b/21, 56a/8, 12b/14, 15a/18, 15a/20,
34a/19, 34b/18, 47b/9, 51a/5, 57a/18

nidā' (Ar.) *i.* Bağırma, çağırma,
seslenme 28a/15, 28a/21, 52a/1

n.nun 28a/15

ni'met (Ar.) *i.* Yiyecek-içecek, azık

n. 47b/12, 57a/2

n.e 31b/8

n.i 32b/16

n.in 19a/3, 20b/15, 26a/14

n.ler 56b/12

n.leri 21a/4

n.lerin 57a/15, 57a/3, 57a/4

n.lerinden 13b/16

n.lerine 57a/7

n.lerle 56b/21

n.ün 46b/4

nire zm. Hangi taraf, nere 38b/12,
38b/15

n.de 23a/2

nisbet (Ar.) *i.* Bağlılık, ilgi

n.i 5a/3

nisyān (Ar.) *i.* Unutma

n. 17a/1, 17a/2

nişān (Far.) *i.* Belirti, iz, alâmet

n.un 41a/4

nitekim *bağ.* Nitekim, nasıl ki, şöyle
ki 1b/16, 1b/20, 17a/9, 36a/1

n. 11a/9, 11b/3, 11b/7, 14a/19,
27a/16, 31a/14, 35b/4, 52a/17

nitki Nitekim 40a/21, 45a/20

niyāz (Far.) i. Yalvarma, yakarma, dua

n. 8b/9, 29b/9, 48b/4, 50a/15

niyyet (Ar.) i. Niyet, meram, istek

20b/21, 36b/10, 38b/18, 38b/19, 44a/9

n.e 43a/17

n.lerin 44a/16

n.lerüni 43a/18

niza^ç (Ar.) Çekişme, bozuşma, kavga

24b/17, 50b/20

noğsan (Ar.) i. Eksiklik, kusur

n.ında 56b/8

noldu ne oldu

n.m 17b/21

nubuvvet (Ar.) i. Peygamberlik 15a/13,

22b/4, 40b/11, 41a/14, 42a/18

n.in 22b/10

→ **nur-ı nübüvvet (Ar.)**

Peygamberlik nuru 54b/11

nūr (Ar.) i. Allāh'ın bütün mahlukatı

görülebilecek duruma getiren ilāhî

tecellisi . 6b/7, 18b/2, 25a/19, 27a/3,

28a/14, 29b/10, 31a/4, 40b/7, 56a/4

n.dan 7b/15, 26a/1, 30b/19,

n.ı 6b/7, 6b/8, 18b/2, 25a/19

n.in 33a/1

n.indan 7a/2

n.mı 26b/10

n.ıyla 17a/5, 44a/16, 51b/1

n.undan 25a/19, 26a/9, 26b/2,

n.-ıyla 27b/6

nūrlan - Işık içinde kalmak

n.-dur 44a/16

nūrlandır- Işık içinde bırakmak 51b/1

nūrlı sf. Nurlanmış 53b/12

nuṭfe (Ar.) i. Sprem, döl

n.dür 11a/10

nuzûl (Ar.) i. İnme 33a/12

O

o zm. . İki veya daha çok şeyden, daha önce sözü geçeni gösterir 5a/4, 7a/20, 7b/3, 18b/18, 30a/8, 34a/8, 38a/9

ocak i. Ateş yakmaya yarayan, pişirme, ısıtma, ısınmaa 55a/13

od (Far.) i. Ateş 28b/18, 53a/13, 53a/15, 53a/20, 53a/3, 53a/4, 53a/4

o.a 5a/3, 28b/16, 37a/16, 53a/18, 53a/19
o.dan 4b/21, 7b/14, 13a/7, 34b/5, 35a/5, 47a/5, 52b/10, 55a/18

o.dur 21b/2

o.lar 51b/10

o.un 22a/7

oğul i. Erkek çocuk

o.ı 23b/2, 40b/16, 54b/2 7b/14

o.ıdır 33b/21

oglak i. Keçi yavrusu. 54a/18, 54a/21, 54a/21, 56a/5, 56a/7

oğlan i. Erkek evlat, oğlan, oğul.

11a/12

o.ları 14a/20, 44a/18 7b/13

o.larımıza 53b/17

o.larına 17a/15

o.larındanım 16a/17

o.larınınun 16a/17, 16a/5

o.larun 16b/8

oğlancık i. Küçük erkek çocuğu

o.lar 40b/21

o.larla 40b/18

o.ların 48a/21

o.larun 50a/1

oku-/okı- Sesli olarak veya ezgi ile söylemek, okumak 41b/15, 41b/15, 41b/17, 41b/18, 41b/21

o.-cağ 28b/14

o.-dı 42a/19 41a/16, 50b/4

o.-ya 39a/4

o.-gıl 29a/7, 37b/9

o.mak 37b/6, 41b/15, 41b/16

o.-sa 29a/18, 37b/5

o.-ya 37a/20, 37a/21, 37b/1

o.-yalar 28b/12

o.-yayın 41b/16

o.-yucağ 28b/18

ol O gösterme sıfatı *zm.* ve *sif.*

1b/17, 1b/7, 1b/7, 1b/8, 1b/9, 1b/9,
2a/12, 2a/12, 2a/19, 2a/21, 2a/3, 2a/5,
2a/6, 2a/7, 2b/1, 2b/10, 2b/14, 2b/17,
2b/19, 2b/20, 2b/21, 2b/3, 2b/5, 2b/6,
2b/8, 3a/12, 3a/13, 3a/15, 3a/17, 3a/18,
5a/6, 5a/9, 6b/15, 7a/13, 7a/17, 7a/18,
21b/14, 21b/7, 22a/2, 22a/9, 22b/11,
22b/13, 22b/19, 23a/10, 23b/14,
23b/16, 23b/17, 23b/8, 24a/15, 25a/19,
25a/9, 25b/11, 25b/12, 25b/12, 25b/13,
25b/15, 25b/17, 25b/18, 25b/19, 25b/2,
25b/20, 25b/4, 25b/6, 26a/12, 26a/14,
26a/16, 26a/2, 26a/6, 26a/7, 26b/1,
26b/15, 26b/16, 26b/17, 26b/18, 26b/2,
26b/20, 26b/3, 26b/4, 26b/5, 26b/5,
26b/6, 27a/1, 27a/10, 27a/12, 27a/12,
27a/14, 27a/18, 27a/19, 27a/2, 27a/20,

27a/4, 27a/5, 27a/9, 27b/1, 27b/15,
27b/6, 27b/9, 28a/13, 28a/15, 28a/17,
29b/16, 29b/3, 29b/5, 29b/7, 29b/8,
30a, 30a/10, 30a/14, 30a/16, 30a/18,
30a/4, 30a/6, 30b/10, 30b/2, 30b/2,
30b/20, 31a/13, 31a/20, 49a/16, 55a/5,
55a/5, 55a/6, 55a/7, 55b/15, 55b/18,
55b/19, 55b/2, 55b/2, 56a/12, 56a/20,
57a/10

o.du 29b/11

o.dur 17b/9, 38a/3, 51a/15

ol- Olmak, bulunmak, meydana
gelmek, zamanı gelmek, erişmek,
gerçekleşmek anlamlarına gelen
yardımcı fiil

o.-a 8a/20, 11a/16, 12a/6,
12b/7, 17a/4, 17a/5, 17a/8, 17b/11,
48a/2, 51a/16, 52a/13, 52b/18, 55a/5

o.-acag 28b/1

o.-acağ 19a/21, 19b/2, 28a/16,
28b/9, 39a/6

o.-acağdur 9a/2, 9a/2, 17a/21,
45b/10, 45b/9

o.-alar 23b/15, 28b/12, 28b/15,
35a/10, 35a/9

o.-am 34a/13

o.-an 3b/19, 3b/3, 3b/6, 4a/19,
5a/12, 5a/14, 5a/21, 5b/14, 5b/17,
5b/20, 5b/5, 5b/7, 6a/1, 6a/7, 8a/14,
11b/11, 12a/13, 17a/11, 18a/5, 18b/21,
20b/19, 24a/2, 32b/16, 36b/2, 38a/14,
38a/6, 42a/6, 43a/18, 48a/19, 50a/2

o.-anları 9a/3

o.-anlar 9a/2, 23b/19, 34b/21

o.-asın 34b/19, 37b/11, 42a/16,

o.-avuz 12b/21

o.-aydı 5a/19, 5b/3, 41b/6

o.-aydık 51a/6

o.-dı 1b/7, 2a/6, 2a/6, 8b/11,
9a/6, 9b/21, 10b/10, 11a/2, 13a/4,
13b/12, 13b/9, 14a/5, 17a/13, 17a/14,
49a/5, 49a/5, 49a/6, 50b/19, 50b/6,
53b/7, 53b/8, 54b/8, 55a/17, 55a/7,
56a/14, 56a/15, 56a/4

o.-dılar 7b/21, 8b/7, 33b/12,
33b/5, 33b/7, 34b/11, 34b/6, 45b/8

o.-dınız 35b/1

o.-du 1b/13, 12b/2, 15a/10,
15a/14, 16a/2, 17a/19, 18a/2, 22b/13,

o.-dugı 38a/11, 38a/13, 48b/2,

o.-dugiçün 9b/3

o.-duğda 33a/12, 50b/4

o.-duğdan 17a/17, 23a/20,

o.-duğlarıcun 20a/4

o.-duğlarını 24b/15

o.-dular 12b/14

o.-dum 12b/16, 18a/1, 44a/4

o.-dun 32a/1, 44a/4

o.-dur 21a/21, 46a/13

o.-durdılar 49b/19

o.-duysa 17a/15

o.-ı 31b/14

o.-ıcağ 8a/9, 17a/20, 19b/12,
23a/12, 29a/14, 31b/1, 38b/13, 41a/5,
47b/14, 47b/6, 48a/7

o.-ınca 32a/18, 33b/17, 38a/19,
47a/16, 49a/1, 49a/13, 51b/19

o.-incaya 44a/18

o.-inmişdur 40a/9

o.-ır 32a/9

o.-ırdu 54a/14

o.-ma 43a/1, 43a/8

o.-madı 11a/13, 11a/15, 11a/9

o.-madığı 17b/12

o.-madıguçün 17b/15

o.-madılar 14a/4

o.-madın 49a/5

o.-mağ 37b/13, 37b/21

o.-mamışdur 29b/6, 37b/20

o.-masa 4a/2

o.-masadur 17b/5

o.-masan 35a/17

o.-masına 39b/10

o.-masun 36b/7

o.-maya 4b/8, 11b/21, 12b/8,
19a/19, 36b/19

o.-mayadı 38a/19

o.-mayan 17a/2, 50b/10

o.-mayınca 31b/2, 52a/14

o.-mayub 35a/17

o.-maz 2b/14, 3b/14, 17a/2,
17a/4, 20b/8, 27a/21, 30b/4, 35a/1,
40b/5, 44a/15, 46a/11, 53b/19, 54b/8

o.-mazam 12a/19

o.-mazdı 15b/2

o.-mazem 9b/19

o.-mazuz 9b/17

o.-meyen 1b/2

o.-meyeserdur 9b/14

o.-mişdı 24a/5, 41b/5, 49b/2

o.-mişdur 34a/2, 37a/18,

o.-muş 7b/8, 28b/1, 30a/8

o.-muşdan 32a/14

o.-muşdı 21a/5, 23b/10, 44b/20

o.-muşdır 8a/19, 17b/6

o.-muşdur 4b/19, 7b/16, 41a/2

o.-muşlardı 27a/18, 27a/19,

o.-muşlardur 25a/8

o.-sa 12a/12, 14a/17, 29a/9,
36b/5, 36b/9, 37b/15, 38a/16, 51b/14

o.-sun 187a/9, 36b/6, 36b/6,
42a/15, 48a/3

o.-ub 23b/15, 27b/1, 28b/13,
31b/10, 34a/9, 34b/21, 42b/7, 49a/2,
49b/15, 52a/10, 52a/20

o.-uban 14a/14

o.-ucağ 18a/13

o.-un 12a/16, 13b/16, 35b/11,
51a/18, 57a/16

o.-unca 11a/3

o.-uncaya 48b/12

o.-undı 4a/4, 4a/5, 47a/8

o.-undu 15b/21

o.-unmuş 4b/4

o.-urduğ 35a/18

o.-urım 16a/13, 16a/9

o.-urlar 27a/20, 36a/20, 52a/12

o.-ursa 12a/19, 51a/8, 56a/20,

o.-ursam 9b/19, 35a/11

o.-ursın 16b/5

o.-ursız 36a/13

o.-urum 16b/4, 39b/10

o.-uruz 12a/17

o.-usuz 14a/7

o.-yasar-ur 39b/21

o.-yasardır 11b/19

o.-yasardur 10b/17

o.-yaserlerdür 33b/19

oldur- Oldurmak işi veya durumu
20b/17

olıcak zf. Olunca 41b/13

olun-/olın- Edilmek, yapılmak, olmak
anlamlarında yardımcı fiil

o.-dı 42b/18

o.-ır 35a/4

o.-maz 29b/3, 49b/8, 53a/11

o.-mıŖdı 32a/20

o.-mıŖdur 30b/13

o.-ur 52a/17

o.-a 23b/14

o.-dı 6b/20, 10b/21, 21b/9,

o.-dıkda 44a/19

o.-dıkim 36b/4

o.-du 5a/4, 17b/17, 18a/17

o.-dukim 8b/16

o.-maya 7a/16

o.-maz 4b/7, 38a/12

o.-mıŖ 42a/10

o.-mıŖdır 23b/21, 24b/11

o.-mıŖdur 39b/7

o.-muŖdur 6a/12, 10b/15

o.-ur 51b/16

omuz *i.* Ön kolların bağlı olduğu omuz
kemelinin bulunduğu bölge.

o.indan 53b/4

o.unda 4a/15

on *sif.* Dokuzdan sonra gelen sayı
4b/4, 10a/16, 10a/19, 10b/, 11a/2,
20a/15, 20a/17, 20a/18, 20a/19, 22b/5,
23a/1, 23a/17, 23a/17, 23a/18, 23a/3,
23a/5, 26a/7, 26b/10, 32b/21, 38b/3,
53a/18, 53a/8, 53a/9, 56a/14

onar *sif.* On sayının üleŖtirme sayı
sıfatı, her birine on, her defasında onu
bir arada 55b/16, 55b/16

onca *sif.* O kadar, o denli 21a/5

onlar *zm.* O Ŗahıs zamirinin çokluk
biçimi 45b/5

onuncı *sif.* On sayısının sıra sıfatı,
sırada dokuzuncudan sonra gelen..
22b/10, 37a/7

o.sından 26b/14

onurga *i.* omurga

o.dan 10a/16

orta *i.* Orta, ara; ortalık 54a/12

o.larında 27a/21

o.sın 13b/7

o.sına 7b/17

o.sında 3a/6

o.sındadır 7a/4

o.ya 18a/19, 27a/15

oruc (Far.) i. Oruç, İslamın beş şartından biri. 23a/7

ot i. Toprak üstü gövdeleri genelde yeşil renkli olan ve ikincil kalınlaşmanın olmadığı bitkiler. 2b/2

o.dur 21b/12

o.lar 2a/21

o.ları 2b/1

o.larına 2a/21

otur- Bir yere yerleşmek

o.-a 35a/6

o.-acağ 41a/18

o.-dı 18a/13, 23a/11, 23a/13

o.-dılar 23a/13, 55b/16

o.-dum 29b/21

o.-mayub 23a/12

o.-mışdur 7a/12

o.-ub 50a/8, 56a/2

o.-ur 13b/12, 20a/1

o.-urdu 41b/12

o.-urdum 29b/17

o.-urken 41b/14

o.-urlardı 41a/18

o.dan 26a/20

oturul- Oturma işi yapılmak

o.-mışdı 50a/7

otuz i. Otuz sayısı. 2b/15, 30a/21, 31a/19, 34b/6, 34b/7, 41b/9, 43a/8, 49a/21

ova i. Çevrelerine göre çukurda kalmış, çoğunlukla alüvyonla örtülü, eğimi az, akarsuların derine gömülmediği, geniş veya dar düzlük

o.dur 3a/7

Ö

öd i. Safra 2b/4

öde- Bir alışveriş ilişkisinde, borcu alacaklıya vermek

ö.-rler 52b/1

ö.-ye 36b/13

ö.-yüb 52b/3

ögit i. Nasihat,tavsiye

ö.-dim 55a/12

ögle i. Gün ortası, öğlen 48b/12

öğred- Eğitim yolu ile bilgi

kazandırmak

ö.-di 29a/4, 29b/9, 42a/2, 42a/2

ö.-e 37b/12

öğren- Bilmek, öğrenmek

ö.-di 15a/3, 42a/4

ö.-dügi 15a/5

ök- Yığmak oluşturmak

ö.dügi 11a/27

öküz i. Çift sürmekte, kağını çekmekte kullanılan, etinden yararlanılan, iğdiş edilmiş erkek sığır 3b/20, 3b/21, 4a/20, 4a/21, 4b/5

öl- Hayatı sona ermek, can vermek

ö.-diler 52b/10

ö.-dükde 50a/11

ö.-dükden 52a/7

ö.-dün 30a/9

ö.-miş 30a/4

ö.-müş 30a/2

ö.-se 29a/7, 36b/9, 37b/17,

42b/12, 42b/15, 42b/16, 51b/20

ö.-ünce 18b/5, 50a/11

ö.-ürlerdi 7a/16

ö.-ürüz 48a/18

ölçek i. Birim kabul edilen herhangi bir şeyin alabildiği kadar ölçü. 55a/11

öl- Can vermek

ö.mek 46a/11

öldür- Birinin hayatına son vermek

ö.-di 17a/19

ö.-dükde 31b/9

ö.-mişdi 34a/4

ö.-mişdür 37a/4

ö.-ülerdi 48b/18

ölü *sıf.* Hayatı sona ermiş olan insan

ö.yi54a/20

ölüm *i.* Bir insan, bir hayvan veya bitkide hayatın tam kesin olarak sona ermesi 21b/20

ö.in 46a/13

ömr/ömür (Ar.) *i.* Hayat. 38b/9

ö.i 47a/12, 49a/4

ö.ünde 34b/19, 45a/10

ö. 25b/20, 26a/3, 26a/8, 37b/4

ö.leri 46b/8

öñ *i.* Ön, ön taraf 33b/4

ö.den 19a/5

ö.din 187a/9

ö.ide 21a/4

ö.inde 39b/4

ö.inden 54a/8, 55b/17

ö.ine 54a/19, 54a/3, 56a/6

ö.ümde 32b/5

ö.ünde 4b/3 4b/9

ö.üne 9b/9

ö.ürdi 54b/20

öñce *zf.* Baştaki, geçmişteki bölüm, geçmiş zaman 21a/9, 48a/21

öñdin *zf.* Önce, ilkönce. 24b/14, 27b/17

öñlü *sıf.* Ön tarafı olan 55b/17

ö.di 8b/19, 22b/11

öñürdi *zf.* İlk önce, daha önce,

ö.-di 8b/19, 22b/11 25a/16, 25a/18, 25b/2

öp- Sevgi, saygı, bağlılık, teşekkür belirtmek amacıyla dudaklarını bir şeye veya birine değıdirmek

ö.-di 19b/10, 19b/9, 42a/21

ö.-erdi 19b/15

ö. 19b/13

ö.de 19b/10

ört- Korumak, görünmez duruma getirmek veya gizlemek için üstüne bir şey koymak. 55b/15

ö.-düler 46a/2

ö.-mişdür 2b/5

örtü *i.* Örtmek için kullanılan şey

ö.si 3a/11

örtün- Kendi üzerine bir şey örtmek

ö.-ürler 4a/13

örtürü/ örtürü Bir şeyden dolayı, bir şey yüzünden, dolayı. 31b/4, 46b/12

öyle *zf.* O şekilde, o durumda 8a/9, 12a/12, 18a/2, 38b/13

ö.dür 11a/10, 23a/16

öz *i.* Kendi, bizzat

ö.lerinde 56b/17

ö.ünü 28a/14, 39b/11

ö.ni 25b/15

ö.ni 25b/6

özür (Ar.) *i.* Bir kusurun hoş görülmesini gerektiren sebep, mazeret 34a/9

P

pādişāh (Far.) *i.* Sultan, hükümdar 49a/5

p.dur 57a/10

p.in 49b/19

pādişāhlıg *i.* Padişahlık

p.indan 50a/10

pākli *sıf.* Temiz, arık olma . 40b/9

pāre (Far.) *i.* Parça, kısım, tane, adet 3a/7, 52b/18, 52b/18, 56a/15

parecik *i.* Parçacık 55a/21

parmak *i.* İnsanda ve bazı hayvanlarda ellerin ve ayakların son bölümünü oluşturan, boğumlu, oynak, uzunca organların her biri

p.ı 10a/19

pencere (Far.) *i.* Yapıları aydınlatarak, ha-valandırmak amacıyla yapılan açıklık

p.den 50b/18

pençe (Far.) Yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklarıyla tırnaklar

p.leri 5b/11

p.si 5b/11

pençşenbe (Far.) *i.* Perşembe.
36b/20

perişan (Far.) *sıf.* Dağınık, düzensiz, karmakarışık 42b/20

pes (Far.) *zf.* Öyleyse 57a/18

pest (Far.) *i.* Tabaka , düzlük 56b/20

peygamber (Far.) *i.* Allāh tarafından görevlendirilmiş, elçi 2a/16, 3a/3, 11a/13, 13b/3, 17a/9, 18a/21, 18b/8, 25a/14, 27a/10, 28b/17, 29a/15, 31a/1, 31b/9, 33a/11, 33a/7, 35a/20, 36b/20, 37a/6, 37a/7, 38a/18, 38b/1, 38b/15, 38b/16, 38b/19, 39b/5, 42a/15, 44b/8, 45a/14, 47a/11, 47a/9, 47b/11, 48a/11, 48a/16, 48b/19, 49a/2, 50a/11, 51a/3,

p.i 2a/19, 28b/16, 31b/19

p.imiz 47a/19

p.imizsin 48a/13

p.imüz 29a/14

p.ler 45b/20

p.leri 33b/4

p.lerin 49b/19

p.üm 32b/11, 33a/11

p.ümdir 15b/7

p.ün 3a/13, 15b/21, 39a/1, 45a/7, 49b/21, 50a/19

peygamberlik *i.* Peygamber olma durumu 41b/11, 42a/9, 54b/3, 54b/6

p.ine 41a/20

p.ini 56a/9

pınar *i.* bknz .bınar

p. 55a/1, 55a/7

p.ma 54b/19

p.lar 34b/9

pîr (Far.) *i.* İhtiyar, yaşlı

p.ler 41a/11

piş- Ateşte, fırında, kaynar suda veya yağda ısı etkisiyle yenilebilir duruma gelmek

p.-miş 54a/18

pişür - Bir besin maddesini gerektiği kadar ısıda tutarak yenebilecek bir duruma getirmek

p.-mesin 55a/18

punca *zf.*Bunca 56b/10, 56b/12

put *i.* Bazı ilkel toplumlarda doğaüstü güç ve etkisi olduğuna inanılan canlı veya cansız nesne, tapınak, sanem, fetiş 33b/1

p.ları 33b/1

rabb(Ar.) *i.* Yaradan, Allāh, 14b/14, 17b/2131a/16, 31a/17, 32a/7, 36a/8, 44b/17, 46b/12, 46b/13, 46b/18, 46b/6

r.imiz 27b/17

r.imizün 9b/17

r.ine 45a/9

r.ini 45a/8

r.inizün 44b/20

r.üm 43a/10

r.ünün 41b/18

raʿd (Ar.) *i.* Yıldırım ,gök gürültüsü 4b/13

r.dan 4b/14

rāḥat (Ar.) *i.* Kedersiz bir hâlde bulunma, huzur, üzüntüsüz olma 11b/15,52a/6

rāḥib (Ar.) *i.* Dünyayı terk edip manastıra çekilmiş Hristiyan din adamı 41a/11, 41a/15, 41a/16, 41a/20, 41a/8, 41b/3, 42a/12, 42a/14

raḥīm (Ar.) *sif.* Merhametli, esirgeyen, ko-ruyan; Allāh'ın adlarından 32a/12, 32a/16, 32a/18

r.dir 32a/19

r.in 32a/11

r.inde 44b/21

r.ine 40b/12

raḥmān (Ar.) *i.* Dünyadaki her canlıya merhamet eden Allāh 27a/8, 32a/16, 32a/17

r.dur 32a/19

r.ile 32a/12

r.la 32a/11

rahmet (Ar.) *i.* Acıma, esirgeme,
koruma 15a/8, 16b/10, 16b/11, 16b/12,
17a/6, 17a/6, 19b/16, 20a/2, 23b/2,
24b/13, 27a/9, 31b/3, 31b/8, 41a/10,
51b/20

r.i 14a/13, 24b/5, 31b/1, 31b/1,

r.im 57a/21

r.inden 24b/5

r.ine 15a/15, 53b/8

r.üm 15a/19

rāvī (Ar.) *i.* Rivayet eden söylenti
anlatana verilen ad.. 14b/9, 17a/11,
26a/9

ravza (Ar.) *i.* Çimeni, ağacı bol olan
yer, bahçe.

r.da 38b/19

r.ya 39a/2

rāzı (Ar.) *i.* Kabul eden, rıza gösteren,
memnun olan 8b/11, 9b/19, 12a/19,

14a/4, 14a/5, 36a/19, 36a/20, 36b/14,
36b/14, 47b/14, 49a/2, 50b/5

r.yuz 48a/15

recā (Ar.) *i.* Ümit, emel 16b/21,
43b/17

redd (Ar.) *i.* Uygun bulmama, geri
çevirme, kabul etmeme 29b/3, 38a/12,
48b/8

ref^c (Ar.) *i.* Lağvetme, kaldırma,
hükümsüz bırakma 28b/19, 44a/20

reis(Ar.) *i.* Başkan, lider 8a/2

r.idür 53a/8

rekāāt(Ar.) *i.* Namazda bir kıyam, bir
rükû ve iki secdeden oluşan bölüm
20a/6, 37a/19, 39a/3, 43b/9, 46b/12

r.de 37a/19, 39a/4

r.den 47a/1

reng (Far.) *i.* Renk

r.i 53b/12

r.inde 10a/1

resm (Ar.) *i.* Eser, iz, nişan, âlamet;
suret 26a/19, 46b/16, 53a/19

resül (Ar.) *i.* Peygamber 3b/7, 11a/4, 15b/5, 19a/20, 19b/14, 19b/2, 20a/13, 20a/14, 20a/4, 20a/9, 20b/7, 20b/9, 22b/14, 22b/20, 23a/11, 23a/12, 23a/16, 27b/11, 27b/16, 29b/1, 33b/1, 52a/18, 53b/17, 53b/18, 54a/18, 54a/5, 54b/11, 54b/21, 54b/5, 55a/14, 55a/17, 55a/20, 55a/8, 55b/14, 56a/6

r.den 20a/20, 36a/7, 36b/4,

r.e 55a/13, 55b/7

r.ıdır 34a/1

r.i 55a/10

r.un 53b/8, 53b/9

r.ün 45a/6, 53b/14, 53b/5

r.üne 51b/1

resül aleyhisselām (Ar.) *i.* Peygamber Efendimizin adını anarken kullanılan saygı ifadesi 7b/4

revā (Far.) *i.* Yakışır, yerinde, uygun 9a/12, 14a/12

rızā (Ar.) *i.* Memnunluk, hoşnutluk 16b/13, 16b/13, 16b/15, 17a/4, 17a/5

r.sın 8b/10, 36b/17

r.yı 16b/14

rızık (Ar.) *i.* Nimet, yiyecek, içecek şey 25b/19, 57a/17

risālet (Ar.) *i.* Peygamberlik 33a/9

rivāyet (Ar.) *i.* Söylenti, haber verme, nakletme 8b/16, 11a/4, 19b/3, 20a/21, 20a/9, 21b/9, 27b/7, 28a/10, 35a/4, 36a/7, 40b/12, 45a/16, 47a/18, 47a/8, 48a/6, 52a/18, 54b/14, 55a/8, 55b/4

r.de 7a/18, 11b/5, 12b/10,

12b/2, 19b/20, 23a/21, 26b/9, 32b/4, 35b/9, 36a/21, 36b/16, 38a/17, 38b/3

r.dür 28b/8

riyā (Ar.) *i.* İkiyüzlülük. 36b/18

ruesa (Ar.) *i.* Reisler

r.i 49a/9

rūḥ (Ar.) *i.* Can, nefes, en mühim nokta, öz . 9b/21, 10b/11, 10b/15, 10b/3, 10b/4, 10b/4, 11a/2, 25b/3, 26b/18, 36a/12

r.in 25a/18, 25a/19, 25b/5

r.ına 27a/4

r.ları 51b/12

r.umdan 36a/12

rüku^c (Ar.) *i.* Namazda elleri dizlere dayayıp öne doğru eğilme 6a/11

r.dadur 5b/21

rükün (Ar.) *i.* Bir şeyin en güçlü ve sağlam yönü 38a/21

rüsvay (Far.) *i.* Rezil olmak 34b/21

rü'yet (Ar.) *i.* Görme, bakma, görülme

r.ini 9b/10

S

sa'adet (Ar.) *i.* Mutluluk

s.dür 38a/15

sā'at (Ar.) *i.* Saat, vakit, zaman 2b/18, 10b/18, 10b/19, 16a/21, 43a/11, 54a/21, 55a/1

s.de 45a/11

s.den 29b/21, 43a/12

s.i 10b/21, 11a/1

s.in 11a/2

şabāḥ (Ar.) *i.* Günün başlangıcı 44b/3, 50b/3, 52a/16

şabr (Ar.) *i.* Her olanı Allāh'tan bilip hoşnut ve razı olma 14b/8, 22a/3 22a/2, 22a/4, 43a/11

s.dan 22a/5

s.in 14a/19

s.ına 9b/14

şābir (Ar.) *i.* Sabreden

s.lerin 25a/4

saç *i.* Kafatasının derisi üzerinde uzayan kıllara verilen özel ad

s.ı 53b/5, 53b/9

s.ında 53b/2

s.ları 53b/3

şaç- Etrafa dağıtmak

s.-dı 56a/14

şadağa (Ar.) *i.* Karşılık beklenmeden sadece Allāh rızası için fakirlere verilen para, mal vb 34b/17, 37b/2,

37b/3, 37b/3, 42b/17, 42b/18, 48b/4,
48b/5, 48b/6 22b/

şāf (Ar.) *sıf.* Temiz, katkısız, karışık
olmayan 6a/11, 6a/11, 6b/10, 27a/15,
27a/15, 27b/1, 31a/10

s.da 6b/11, 27b/1, 27b/2, 27b/3,
27b/4

şafā (Ar.) *sıf.* Saflık, berraklık,
temizlik

s.indan 4b/19

şafha (Ar.) *i.* Bölüm ,kademe ,kısım

s.sı 28a/11

şāfī (Ar.) *sıf.* Katıksız, hâlis, saf,
temiz 53b/13

şāfīye (Ar.) *sıf.* Katkısız, duru, arı
40b/3, 40b/8

şāğ *i.* Solun karşıtı, sağ 29b/11, 36b/5,
39a/8, 48b/19, 50b/6

s.ina 25a/11

s.ında 10a/16, 13b/4

şāğ *(Ar.) i.* Saki içki dağıtan ,ikram
eden 53a/7

şāhābe (Ar.) *i.* Hz. Muhammed'i
görmüş olan mümin kimse

s.den 54b/15

şāhi (Ar.) *zf.* Gerçekten, gerçek olarak
53a/18

şāhib (Ar.) *i.* Malik, sahip, bir vasfı
olan ehil 56b/16

s.inden 47b/10

şāhrā (Ar.) *i.* Çöl, kır, ova 48a/3,
50a/4

s.da 4b/8

şā'id (Ar.) *i.* İbadet etmiş, Allāha
karşı görevini yapmış kimse. 28a/18,
28a/18, 37a/3

şā'il (Ar.) *i.* Dileyen 48b/8, 48b/9

şā'ir (Ar.) *sıf.* Diğer, başka 32b/1,
52b/5, 56a/17

şākal *i.* Yetişkin erkeklerde yanak ve
alt çenede çıkan kılların tümü

s.ında 53b/2

şākf (Ar.) *i.* Dam ,çatı

s.ında 50a/2

s. ı merfu⁶ Yükseltmiş tavan
6b/4

sākıt (Ar.) *sıf.* Hüküm ve itibardan
düşmüş, hükümsüz 44a/15, 52a/13

sākin (Ar.) *i.* Sakinleşen, dinen,
hareketsiz olan 3b/1, 3b/13, 3b/5,
5a/12, 5a/14, 5b/14, 5b/17, 5b/5,
7b/10, 7b/21, 13b/16, 13b/9, 18a/15,
24a/5, 27a/4, 34b/2, 39b/16, 44a/2,
52a/12

s.olmak Sakinleşmek,
dinginleşmek, hareketsiz olmak 5a/20

şakla- Elinde bulundurmak, tutmak
s.-ya 37b/6

s.-yamayam 38a/3

şaklan- Kendini saklamak, gizlenmek
s.-muşdur 5a/14

şal- Göndermek

s.-iverdi 41b/17

s.-ivir 32a/11

şālahiyet (Ar.) *i.* Yetki 17b/14

s.e 51a/12

s.i 17b/11

şalavāt (Ar.) *i.* Peygamberimiz Hz
Muhammed'e ve onun soyundan
gelenlere saygı bildirmek için okunan
dua 25a/5, 38b/20, 39a/10, 39a/9,
39b/13, 39b/16, 39b/3, 39b/5, 39b/6,
39b/8

s.inzı 39b/17

şaliğ *i.* Değer , derece, mertebe
s.ini 24b/19

şālih (Ar.) *sıf.* Dinin emirlerine uyan
24b/17, 29b/15, 37b/11, 45b/3, 51a/9
s.ün 38a/20

şālim (Ar.) *i.* Sağlam , Sakin, huzurlu
36b/5

şan- Düşünmek, tasarlamak,
zannetmek

s.-dı 54b/9

s.-urdum 54a/2

şaḡa zm. Sen zamirinin yönelme hâli
1b/2, 8b/3, 8b/4, 9a/20, 9a/21, 9a/21,
14b/14, 16a/4, 16b/3, 16b/8, 20a/14,

29a/5, 31b/14, 31b/20, 42a/14, 42a/20,
43a/2, 43a/3, 43a/9, 46b/20, 48a/15

s.lar 22a/10

şanduk (Ar.) *i.* Sandık

s.lar 49a/16

s.lara 49a/16

şānī (Ar.) *sıf.* İkinci 7b/8

şar- Çevresini çevirmek, çepeçevre
dolanmak, çevrelemek

s.-dığum 40b/10

s.-dum 30a

s.-mişlar 21a/15

şarı *sıf.* Yeşil ile turuncu arasında bir
renk 2b/17, 5b/19, 31a/5 21b/8, 53b/12

şarkıd- Bir şeyin sarkmasını sağlamak

s.-dı 7b/2

s.-urlar 2b/2

şarkık *i.* Aşağı doğru uzanmış veya
uzanmış, sarkmış, sölpük, salpa,
gevşek. 53b/9

şat- Bir değer karşılığında bir malı
alıcıya vermek 47b/18

şatır (Ar.) *i.* Bir sayfa üzerinde yan
yana gelen kelimelerden oluşan ve alt
alta sıralanmış her bir dizi 7a/4

s.ında 7a/5, 7a/6, 7a/6

şatın *i.* Parası karşılığında mal
alınabilmesi sağlanılmak üzere yapılan
işlem 15b/12, 47b/10

şavt (Ar.) *i.* Ses, seda

s.un 32b/21

şavuk *sıf.* Issız, تنها 3b/14

sa'y (Ar) *i.* Çalışma, uğraş verme
21a/11, 43b/17, 43b/18, 43b/19,
55b/14

şay- Bir şeyin kaç tane olduğunu
anlamak için bunları birer birer elden
veya gözden geçirmek, sayısını
bulmak 57a/3, 57a/4

s.-dım 55b/14

şāyebān (Far.) *i.* Gölgelek 56a/1

sayhā (Ar.) *i.* Bağrıış, çığlık

s.sıyla 33b/6

sebeb (Ar.) i. Bir şeyin olmasına yol açan durum. 2a/1, 11b/17, 34a/2, 38a/13

s.de 8a/4

s.den 17b/13, 17b/7, 19a/16

s.dendir 27a/2

s.dür 37b/4

s.iyle 29a/2, 56b/11

sebebsiz i. Sebebi olmadan 31b/3

sebkat (Ar.) i. Geçmek, ilerlemek. 24b/5

secde (Ar.) i. Alnı yere degecek duruma getirme 6a/2, 8a/7, 12a/20, 12a/21, 13a/19, 13a/8, 19b/10, 19b/10, 24a/7, 24a/7, 25b/3, 25b/4, 27a/1, 41a/12, 41a/13, 46b/18

s.de 26a/17, 26a/19, 48b/13

s.den 26a/17, 40b/6, 48b/15

s.ye 25b/3, 26a/16, 40b/5,

secdegāh (Ar.-Far.) i. Secde etme yeri 56a/19

sefer (Ar.) i. Yolculuk 37a/1

s.de 37b/8

s.e 36b/19, 37a/18, 37a/2, 37b/4, 37b/9

sehv (Ar.) i. Hata ,yanlış

s.ile 46b/9

sekiz sıf. Yediden sonra gelen sayı

10a/15, 10a/17, 22b/12, 22b/5, 29a/8, 49a/5, 50a/5

s.i 53a/9

sekizinci sıf. Sekiz sayısının sıra sıfatı

s.sinden 26b/13

sekr (Ar.) i. Sarhoşluk

s.i 21a/4

seksen sıf. Yetmiş dokuzdan sonra gelen sayının adı 8a/7, 25b/15, 26a/1, 26a/3, 35a/8, 35a/9

selām (Ar.) i. Sağlık, esenlik dileme

13b/7, 16a/11, 16a/3, 16a/7, 55b/8

s.dan 37a/21

s.dur 13b/7

s.in 39b/9, 39b/9

selāmet (Ar.) *i.* Eminlik, selamete
çıkma, kurtulma

s.e 37b/3

semāvāt (Ar.) *i.* Gökler, göğün katları

s.ı 13a/21, 22b/17, 24a/9

sen zm. Tekil ikinci şahıs zamiri.

9a/10, 9a/20, 12a/10, 12a/6, 13b/15,
15a/21, 16a/11, 16b/10, 16b/13,
19a/15, 30a/20, 30a/9, 31b/17, 32a/1,
43a/10, 47b/20, 47b/9, 48a/13, 48a/14,

s.den 8b/21, 16a/18, 187a/9,
28a/3, 28a/4, 43a/4, 44b/18, 50b/5

s.i 1b/2, 8b/3, 8b/4, 9a/8, 9b/2,
14b/13, 15b/2, 34a/12, 47b/9, 51b/4

s.sin 12a/7

s.ün 1b/2, 7b/7, 9a/11, 12b/7,
13b/13, 13b/14, 15b/1, 15b/11, 15b/17,
16b/8, 19a/15, 26a/6, 26a/8, 28a/6,
30a/10, 31b/11, 32a/4, 42a/15, 43a/14,
46b/10, 48a/14, 51a/6, 53b/16, 56a/8

s.ünle 28a/4, 28a/5, 28a/6

sene (Ar.) *i.* Bir yıllık zaman 25b/9

senird- koşmak

s.-üb 41a/1

serhoşlug Sarhoş olma *i.*

s.la 30a/9

sev- Muhabbet beslemek, ilgi duymak,
hoşlanmak

s.-dügünden 51b/3

s.-en 51b/8

s.-er 51b/8

s.-erdi 14a/11

s.-erin 51a/20

s.-erler 16b/8

s.-ersen 31b/13

s.-erseniz 51a/18

s.-ersin 48b/5, 48b/7

sev.mek 37b/17

s.-mezdün 48b/9

s.-üb 51a/19

sevāb (Ar.) *i.* Allāh tarafından verilen mükāfat 20a/12, 20b/10, 21a/7, 28a/6, 37b/16, 38a/17, 42b/18, 43a/11

s.m 38a/16, 42b/15, 42b/16, 43a/10, 43a/2

s.mı 25a/1, 25a/6

sevgi *i.* İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu

s.sinden 43b/14

s. 8a/12, 38b/12, 38b/15

s.si 38a/14

sevgili *i.* Sevgi ve bağlılık duyulan 28a/3 46b/11

sevin- Sevinç duymak

s.-di 14a/1

s.-eler 22a/9

seyyid (Ar.) *i.* Bir topluluğun ileri gelen kişisi.

s.idir 41a/10

s.üyem 32b/15

seyr (Ar.) *i.* Gezme, yolculuk 12b/2

s. 13a/21, 24a/9, 52a/11

seyrān (Ar.) *i.* Gezinme 13b/5

şı- Gereğini yapmamak, reddetmek kabul etmemek.

s.-dı 12b/1, 31b/15, 31b/16

s.-dugun 19a/15

s.dum 9a/21

s.-dun 31b/17

s.-miş 19a/9

şıdık (Ar.) *i.* Yürek temizliği 17a/1, 19b/19, 29a/17

s.la 17a/1

şıfat (Ar.) *i.* Hâl, keyfiyet, suret, şekil

s.ı 6b/20, 30b/13, 32a/13,

s.m 11b/14, 41a/13, 42a/13

s.indan 41a/9

s.mı 3b/6

şığ- Bütünüyle diğer bir şeyin içine girebilmek

s.-acak 5a/8

s.-dı 50b/6

şıgım- Tehlikelerden kaçarak
güvenilir bir yere çekilmek

s.-dı 9a/11, 9a/21, 18a/18

s.-dılar 8b/8

s.-dugın 9a/9

s.-dum 9a/21

s.-uram 9a/15, 9a/8

şıgır *i.* Geviş getirenlerden, boynuzlu
büyükbaş evcil hayvanların genel adı
5b/15, 47b/19, 53a/13

şık *sıf.* Benzerleri veya parçaları
arasında çok az aralık bulunan, seyrek
karşıtı 54a/1

şık- Çevresine sarılarak veya bir
şey sararak çepeçevre basınç altına
almak

s.-dı 41b/16

şinah *i.* Denenmiş 19a/6

sırr (Ar.) *i.* Gizli tutulan, kimseye
söylen-meyen bir şey; Allāh'ın akıl
ermeyen hikmeti

s.larından 12b/15

s.la 33a/12

s.ra 12b/15

şırāt (Ar.) *i.* Yol 21a/11, 25a/10,
29a/12

şırf (Ar.) *zf.* Yalnızca 7b/12, 17b/3,
17b/3

sil- Temizlemek

s.-di 44b/7

s.-erdi 19a/12

silkün- Silkinmek, ürpermek

s.-ür 44b/3

sille *i.* Elin iç yüzüyle vurulan tokat
34a/11

sine (Far.) 1. Göğüs. 2. Gönül, yürek

s.de 30a/21

sinek *i.* Sinek 4b/16, 4b/17, 4b/18,
54a/15

siñir i. Duyu ve hareket uyarılarını beyinden organlara, organlardan beyne ileten beyazımsı teller ve bu tellerin oluşturduğu demet 10b/9

sivri sıf. Ucu keskin ve batıcı olan 4b/16

sivrisinek i. Sivrisinek 33b/7, 33b/9, 33b/9

siz zm. Çoğul ikinci şahıs zamir 8b/13, 8b/6, 11b/16, 11b/18, 15b/10, 15b/10, 15b/16, 15b/16, 30a/21, 35a/21, 36a/12

s.ün 8a/16, 12a/13, 33a/10, 35b/13, 35b/2, 48a/8

şofi (Ar.) i. Mutasavvıf 43a/16, 43a/17, 43a/18, 43a/20, 43a/21, 43b/1, 43b/10, 43b/11, 43b/12, 43b/14, 43b/9, 44a/10, 44a/2, 44a/6

s.lerden 43a/15

şok- İçine veya arasına girmesini sağlamak

s.-ar 34b/12

s.-duğı 22a/12

s.-dugunun 22a/13

s.-masın 54b/20

şol i. Sağın karşıtı, sol taraf 13b/11, 24a/10, 34b/4, 39a/9

s.a 44b/19

s.ına 25a/11

s.ında 10a/17, 44b/21

s.unda 13b/5

şol- Rengini yitirmek, rengi uçmak

s.-dı 26b/5

şon şif. Son 23a/15

şonra zf. İçinde bulunulan anın daha ilerisindeki bir zamanda, -nin ardından 1b/16, 1b/19, 1b/4, 2a/5, 4a/14, 4b/5, 7b/10, 7b/15, 8b/11, 9b/14, 9b/5, 9b/8, 10a/11, 10b/21, 11a/11, 11a/3, 11b/19, 22a/19, 22a/6, 22b/17, 22b/4, 22b/6, 23a/2, 23a/21, 23a/4, 23a/7, 23a/9

şor- Soru yönelterek bilgi istemek

s.-dı 13b/13, 16a/7, 31a/2,

s.-dılar 36b/8

s.-dular 27b/11, 36a/4, 52a/6

s.-dum 3b/7, 27b/17, 40a/15,
şoyul- Soyma işine konu olmak
s.-adır 21b/7
sökün *i.* Birçok kişi veya şey birbiri
ardından gelmek 10a/17, 10a/18,
10a/20, 10a/21, 10a/21, 10a/21, 10b/9
s.den 10a/15, 10a/19, 10a/20
s.dür 11a/11
s.e 11a/11
s.lerin 54a/19
söyle- Demek, konuşmak, ortaya
koymak
s.-dükde 34b/1
s.-dün 32a/10, 53b/18, 54b/7
s.mek 10a/14
s.-r 24b/7, 31a/13, 51a/21
s.-rsin 16a/18
s.-rsüz 36a/5
s.-ye 34b/2
s.-yüb 56a/7

söz *i.* Kelam, ifade, konuşma 8a/21,
32a/12, 42a/2, 46a/6, 50b/19, 54b/4,
54b/9
s.den 8a/21, 17b/17, 27b/14
s.e 34b/21, 49a/1
s.i 8b/7, 9a/4, 11b/15, 13b/21,
20b/2, 21a/8, 30a/2, 30b/1, 32a/2,
35a/18, 50b/9, 54a/4, 54b/8, 55a/14
s.ile 55a/19
s.in 27b/20
s.ine 14a/9, 33b/18, 34a/14,
s.lerin 34a/17, 34b/16, 34b/17
s.lerine 8b/7, 34a/17
s.lerüme 35b/1
s.üm 32a/3
s.ümün 14a/10
s.ün 25a/20, 34a/20
s.üni 9a/21, 42a/16
s.-iyle 14a/10
şu *i.* Rengi, tadı, kokusu olmayan
şeffaf sıvı madde 1b/7, 3a/8, 21b/18,

21b/19, 21b/5, 21b/5, 21b/7, 27b/13,
27b/14, 27b/15, 27b/15, 27b/9, 40a/9,
44b/4, 54b/15, 54b/21, 55a/2, 55a/3,
56b/11

s.dan 1b/7, 1b/9, 54b/17,
54b/18, 54b/21, 55a/2

s.dur 21b/8

s.nun 2a/7, 52b/18

s.ya 1b/8, 33b/6, 54b/15

s.yı 1b/9, 2a/1, 4a/5, 4a/6,
52b/11, 55a/6, 55a/7

s.yına 43a/14

s.yının 52b/16

s.yu 1b/10

s.yun 52b/14

s.yundan 20a/6, 20a/8

su‘āl (Ar.) *i.* Soru, sorulan şey 6b/20,
30a/20, 30a/21

s.inden 29a/10

şubhānallāh (Ar.) Allāhın her teürlü
noksandan münezzehe olması 30a/9

şulehā’ (Ar.) *sıf.* Salih, iyi, günāh
işleme-yen kimseler

s.dan 37b/14

sultān (Ar.) *i.* Hükümdar, padişah
36b/5

sun- Bir büyüğe veya nezaket
gereğince bir kimseye bir şeyi vermek,
yollamak, göndermek, takdim etmek

s.-dı 9a/16, 14a/11

s.-ub 56a/10

sunul- Sunma işine konu olmak veya
sunma işi yapılmak.

s.-dugını 25a/12

sūre (Ar.) *i.* Kur’an’ın ayrıldığı yüz on
dört bölümünden her biri 27a/16

s.nin 24b/20

s.nün 29a/16

s.sin 37b/1, 37b/6

s.yi 37b/9

s.yle 29a/14

şüret (Ar.) *i.* Biçim, görünüş, kılık
2b/9, 9b/11, 11a/14, 11a/19, 11a/8,
28a/8, 35b/17

s.de 11a/17, 14a/5, 14b/1,
46b/1

s.i 5b/15, 11a/6, 11a/9, 11b/6

s.in 11b/9, 16a/3, 16b/7

s.inde 21a/13, 33a/2, 33a/3

s.indedür 5b/17

s.ine 29b/18

s.ini 26b/21, 33a/4

s.nde 19b/6

s.ndedür 5b/8

şüretlü *sıf.* Görünürlü biçimli 16a/14

susuz *sıf.* Suyu olmayan, suyu
bulunmayan

s.lık 21b/9

susuzluk *i.* Susuz olma hali

s.indan 22a/7

süci *i.* Şarap 23a/9

süd *i.* Süt 35a/2

sükun (Ar.) *i.* Sessizlik, sükûnet 39a/2

süne- Uzatmak , südürmek

s.-ler 35a/16

sünnet (Ar.) *i.* Hz Muhammed'in

sözleri, tasvipleri 51a/21

s.imi 51b/6

s.in 51a/20

s.üm 51b/2

sünnetlen- Peygamber efendimizin
sünnetiyle şerefli olmak.

s.-miş 40b/9

sinü *i.* Tepsi

s.ya 5a/16

süpür- Bir şeyin, bir yerin üstündeki
çer çöp, toz toprak vb. şeyleri
temizlemek

s.-di 44b/7

sür- Bir maddeyi bir yüzey üzerine
ince bir tabaka olarak yaymak,
dökmek, serpmek

s.-diler 7b/21
s.-dü 25b/20
s.-erdi 41b/12
s.-erüz 53b/17
s.-üb 50a/1
süri *i.* Sürü , topluluk 40b/14
sürmelen- Sürme çekmek
s.-miş 54a/2
sürül- Sürme işine muhatap olma
s.-di 13a/19, 14a/15, 24a/8
s.-düklerini 24a/13
s.-mek 8b/1
Ş
şād (Far.) *sıf.* Sevimli, neşeli.26a/14,
42b/7, 50b/9, 52b/4
şafi^c (Ar.) *i.* İyileştiren, şifa veren.
ş.ye 37b/13
şāh (Far.) *i.* Hükümdar, sultan 49b/15
şaki (Ar.) *i.* Eşkîya . 28a/18, 28a/18

şakık (Ar.) *i.* Ortadan ikiye ayrılmak
28a/21
ş.inden 28a/14
şarık (Ar.) *i.* Doğu
ş.a 8b/18, 44b/19
şāz(Ar.) *i.* Ayrık, kural dışı,
müstesna. 13b/12, 28b/13
şāzlık *i.* İstisnalık durum
ş.da 52b/6
şecere (Ar.) *i.* Küçük, bir tek ağaç
14a/7
şedīd (Ar.) *sıf.* Şiddetli 46a/17
şefa‘at (Ar.) *i.* Birinin suçunun
bağışlanması veya dileğinin yerine
getirilmesi için o kimseyle Allāh
arasında peygamberin yaptığı aracılık.
7b/8, 32b/1, 39b/18, 42b/13
ş.im 38b/17
ş.un 7b/7, 48b/14
ş.ünden 7b/6

şefkat (Ar.) *i.* Acıyarak ve koruyarak

sev me, merhamet, acıma 9b/3,

16a/12, 26b/6

ş.ün 48a/14

şehr (Far.) *i.* Belde, kent, şehir 4a/1,

18a/7, 25b/8. 4b/10

ş.ün 25b/15, 25b/16, 25b/8

şehvet (Ar.) *i.* Cinsel istek, kösnü

16b/18, 17a/2, 17b/7

ş.i 16b/18

şekāvet (Ar.) *i.* .Haydutluk,

soygunculuk

ş.dür 38a/15

şekl (Ar.) *i.* Biçim, görünüş 26a/11

ş.i 2b/10, 2b/9

ş.inde 9b/8

ş.ini 11b/12

ş.ün 16b/2

şer^f (Ar.) *i.* Allāh'ın emri; âyet, hadis

üze-rine kurulmuş olan din kuralları

51a/11

ş.dedür 11b/4

şerbet *i.* Meyve suyu ile şekerli su

karıştırılarak yapılan içecek

ş.leri 21a/4

şeref (Ar.) *i.* Bir varlığa gösterilen

saygının dayandığı manevî yücelik

ş.i 42a/3

şerh (Ar.) *i.* Açıklama 11b/14

şerⁱ (Ar.) *sif.* Şeriatla ilgili, şeriata

uygun

ş.den 35b/12

şerr(Ar.) *i.* Kötülük, fenalık 24b/7

şevk (Ar.) *i.* Büyüklük, ululuk,

yücelik, heybet.

ş.le 20b/17

şey³ (Ar.) *i.* Şey, nesne

ş.i 48b/9

şeyatın (Ar.) *i.* Şeytanlar 7b/11, 7b/14,

18a/15, 34b/13, 40b/1

ş.i 11b/4, 49a/9

şeyh (Ar.) *i.* Büyük, tecrübeli, mürşit, yaşlı 11a/6, 13a/1, 43a/16, 43b/6, 44a/9

şeytān (Ar.) *i.* Allāh'ın huzurundan kovduğu asi varlık, iblīs 13a/7, 24a/12, 31b/20, 34b/16, 34b/17, 34b/7, 34b/8

ş.a 35b/12

ş.dan 34b/6

ş.in 14a/10, 14a/9

ş.iyyedür 34b/21

ş.un 18a/17, 24b/1

şikāyet (Ar.) *i.* Sızlanma, yakınma 43a/4, 43a/4

şimdi *zf.* Şu anda 2a/3, 2b/2, 3a/14, 13b/7, 18a/19, 19b/20, 22a/3, 23a/16, 2a/17, 34a/8

ş.den 20b/2

ş.ķi 35b/2, 45a/15

şimdiki *zm.* İçinde bulunulan anda olan veya yapılan, bu andaki, bu zamandaki 10b/12, 11a/1

şol sıf. Şu 12b/13, 17a/20, 18a/16, 20b/10, 20b/8, 21a/13, 22a/18, 25a/7, 25b/20, 38a/3, 42b/3, 45b/1, 52a/13, 53b/3, 56b/10, 57a/10

şöyle *zf.* Öyle, şu şekilde, o şekilde, şunun . 2b/12, 4b/19, 8a/2, 19a/19, 21b/10, 23b/13, 28a/9, 29a/7, 39b/4, 42a/9, 45a/21, 54a/4, 56b/16

ş.dir 26b/9

ş.dür 5a/4

şu *zm.* Çok uzakta olmayan bir şeyi işaret yoluyla belirtir 36a/20

ş.na 18a/3, 32b/6

ş.nlar 20a/1, 27a/19, 34b/15, 36a/17, 36a/3, 44b/20, 45b/8, 47a/3, 52b/9

şuhedā (Ar.) *i.* Şehitler

ş.na 27a/8 46a/2

ş.nun 52a/9

şu'le (Ar.) *i.* Alev, yalım

ş.sinde 50a/8

şuru' (Ar.) *i.* Sunmak

şuru' et- Takdim etmek,
sunmak 46b/5

şübhe (Ar.) *i.* Kuşku, tereddüt, şek
38b/16

ş.si 54b/12

şükr (Ar.) *i.* Allāh'a duyulan minneti
dile getirme, şükür 48b/19, 48b/21,
57a/12, 57a/6

ş.in 26a/14, 57a/16

ş.inden 57a/10

ş.ini 46b/4

T

tā (Far.) *zf.* Kadar, dek, nihayet,
sonunda 1b/9, 2a/14, 2a/6, 3a/12,
8b/11, 9a/14, 9b/13, 9b/20, 13a/18,
13b/10, 15b/3, 17b/20, 18a/3, 18a/7,
23b/14, 27a/11, 27a/8, 28a/17, 28b/19,
29a/14, 32a/21, 33b/17, 36b/3, 37b/11,
44b/7, 45a/18, 45a/18, 45a/6, 48b/2,
49a/14, 50b/8, 51a/19, 51a/5, 51b/19,
53a/6, 54b/20

ta'accüb (Ar.) *i.* Şaşma 9b/10 ,11b/9

ta'allukat (Ar.) *i.* İlgisi olma; dünya
ilgisi 52b/3

ta'am (Ar.) *i.* Yemek 21b/11, 21b/16,
22a/21, 40b/13, 55a/10, 55a/15,
55b/11, 55b/7

tabağ (Ar.) *i.* İçine yiyecek konan,
yayvan kap 55b/15 55b/20

taban *i.* Ayağın alt yüzü, aya
t.da 10a/21

tābi' (Ar.) *i.* Uyan, itaat eden, boyun
eğen,tābi olan
t. 8a/14, 51a/18

tabī'āt (Ar.) *i.* Huy, yaratılış, karakter
51a/14

ta'bīr (Ar.) *i.* Yorum, düş
yorumu42a/12, 53a/11

ta'cīr (Ar.) *i.* Ticaretle uğraşan kimse,
tüccar
t.im 42a/14

tağ *i.* Yer kabuğunun çıkıntılı,
yüksek, eğimli yamaçlarıyla çevresine
hâkim ve oldukça geniş bir alana

yayılan bölümü 2a/10, 5b/1, 6b/9,
18b/18, 52b/17

t.a 2a/12, 5b/2, 52b/17

t.da 2a/19, 2b/2, 2b/3, 2b/6

t.dan 44b/12

t.dur 2b/21

t.ı 3a/16, 6b/14, 10b/7, 13b/7

t.ıdır 18b/19

t.ıdur 2a/10, 2b/12, 44b/13,
44b/13, 44b/14, 44b/14

t.in 2b/15, 6b/15, 6b/9

t.ina 3a/15, 18b/20, 18b/21,

t.inun 3b/9, 56a/15

t.lar 2a/9, 7b/20

t.ları 2a/7, 56b/20

t.larına 2a/12, 2a/14

t.larından 52b/16

t.larla 2a/8

t.larun 3a/15, 18b/20

t.udur 3a/3

t.un 2b/5, 3a/17, 3a/18, 3a/2,
3a/5, 3a/9, 19a/1

tağyır (Ar.) *i.* Başkalaştırma,
değiştirme, bozma 41a/2

taḥkik (Ar.) *i.* Araştırma, inceleme
50b/12, 51b/7

taḥşil (Ar.) *i.* Öğrenme 36b/18

taht (Ar.) *i.* Alt, aşağı 13a/20, 24a/9

t.ımı 15a/18

t.unı 15a/19

tahturevan (Far.) *i.* Katır ve develer
veya insanlar tarafından taşınan, üstü
kapalı, yanlarında pencereleri bulunan,
ufak bir oda şeklindeki tekerleksiz
taşıt 21a/3

taḥvıl (Ar.) *i.* Değiştirme, bir
durumdan başka bir duruma çevirme
23a/4

tā'ife (Ar.) *sif.* Kavim, kabile,
topluluk 5b/9, 7b/10, 8a/16, 25b/11,
30b/10, 50b/12, 50b/13, 50b/15,
50b/19

t.nindür 45a/19

t.nün 24b/11, 50b/16

t.si 33b/19

t.ye 8a/15

t.yi 39b/19

ṭāḳat (Ar.) *i.* Kuvvet, güç, direnç

t.da 8a/3

t. 26b/3, 33a/1, 48a/17

ṭaḳdīr (Ar.) *i.* Allāh'ın ezelde her şeyi belirlemesi, kader 27b/21, 57a/20

ṭaḳdīs (Ar.) Kutsal sayma, kutsama.
30b/11

ṭal- İçine girmek, dalmak

t.-ub 49a/11

t. 8b/10

ta'ḻīm (Ar.) *i.* Öğretme 34a/14

ṭama⁶ (Ar.) *i.* Açgözlülük 16b/15,
16b/15, 16b/16, 16b/3, 16b/5, 17a/4,
17a/4

ṭamām (Ar.) *sıf.* Bütün, eksiksiz, tam
2a/15, 3a/16, 11a/3, 22b/17, 28b/4,
29a/13, 29a/2, 32b/8, 33b/11, 41a/5,

44b/15, 46b/5, 47b/14, 47b/6, 49a/4,
49a/6, 49a/7, 49b/11, 50a/10, 50a/14

ṭamar *i.* damar 44b/4

t.ı 18b/20

t.un 19a/1

ṭanı- Daha önce görülen, bilinen bir kimse veya şeyle karşılaşıldığında bunun kim veya ne olduğunu hatırlamak

t.-madığından 34b/2

t.-madılar 47b/13

t.-mayanları 47b/13

t.-mayanun 47b/15

t.-mayıncağ 34b/2

ṭanuḳluḳ *i.* Şahitlik, şahadet. 19b/7,
20b/3

ṭan *i.* Güneş doğmadan önceki alaca karanlık, fecir. 11b/20

ṭaraf (Ar.) *i.* Yan, yön

t.a 18b/2, 50b/19

t.dan 45a/3

t.in 52a/11

t.ma 3a/1, 3a/2, 56a/16, 56a/16

t.indan 4b/2

t.larından 53a/21

tarîk (Ar.) *i.* Bir velinin Allâh'a ulaşmak için tuttuğu yol

t.ini 46a/16

taş *i.* Genellikle içine sulu şeyler konulan metal vb.nden yapılmış kap
40b/20, 55a/5, 55a/5

taşla- Taş atmak, taş tutmak taş
3b/20, 4a/16, 4a/20, 18b/9, 19a/12,
19a/12, 19a/14, 41a/12, 44b/11,
44b/12, 48b/21, 49a/10, 49a/18, 49b/1

taş- Sıvı maddeler, içinde buldukları kaba sığmayacak kadar çoğalma ve kabarma yüzünden kenarları aşma

t.-dı 55a/2

taş1- Bir şeyi bir yerden alıp başka bir yere götürmek

t.-rdı 44b/12

taşra *i.* Dışarı, dışarıda 4b/2, 5a/3, 21b/17, 29b/20, 30a/2, 35b/12, 53a/5

t.da 29b/21

tatlu sıf. Tatlı , şekerli 3a/8, 14b/3, 40a/9, 54a/4, 55a/5

t.sından 9a/17

tat- Dil yardımıyla bir şeyin tadının nasıl olduğunu anlamak 10a/14

tâ'un (Ar.) Veba 48a/10

t.a 48a/20

t.ı 48a/19

tavâf (Ar.) *i.* Hac zamanında Kâbe'nin etrafını dolaşarak ziyaret etme 8b/14, 8b/14, 18a/10, 18a/11, 18a/12, 18a/8, 18a/8, 19b/6, 20a/1, 20a/10, 20a/5, 20b/1, 24a/15, 43b/6, 43b/8, 44a/12, 44a/14, 44a/19, 44a/21, 44b/5, 45a/4

t.da 20a/10

t.dan 18a/13

tavk (Ar.) *i.* Boyna takılan gerdanlık 35a/12, 35a/6

t.i 35a/14

tavuk *i.* Sülüngillerden, eti ve yumurtası için üretilen kümes hayvanı 49a/12

tavus (Far.) *i.* Tavus kuşu. 2b/9

ṭayr (Ar.) *i.* Kuş 21a/11

taẓarruʿ (Ar.) *i.* Kendini alçaltarak yalvar ma 8b/9, 22a/6, 48b/11

teʿala (Ar.) *ünl.* Yükselme, yücelme. 19b/3, 26a/21

t.nun 26b/5

tebdīl (Ar.) *i.* Başka şekle sokma, değiştirme 43a/6

teberrük (Ar.) *i.* Uğur sayma. 53b/17

tebessüm (Ar.) *i.* Gülümsemek 54b/5

teblīğ (Ar.) *i.* Bildirme, haber verme 33a/9

tehdīt (Ar.) *i.* Gözdağı 47b/1

tehlīl (Ar.) *i.* İslam dininin tevhit akidesini hülasa eden “lâ ilâhe-ill-Allâh” sözünü tekrarlama 6a/9

tekebbürlük (Ar.) *i.* Büyükleme 13a/5

tekzīb (Ar.) *i.* Yalanlama 33b/5

telbiye (Ar.) *i.* İcabet etmek 43b/2

teʿlif(Ar.) *i.* Kitap yazma 23b/4

temāšā (Far.) *i.* Hoşlanarak bakma, seyretme 32b/5

temel *i.* Bir yapının toprak altında kalan ve yapıya dayanak olan duvar, taban vb. bölümlerinin tümü n49a/14, 49a/18

temenna (Ar.) *i.* Öne doğru eğildikten sonra doğrulurken eli başa götürerek verilen selam

t.ları 21b/20

temsīl(Ar.) *i.* Belirgin özelliğin simgesi durumunda olma 15b/15

tenāvül (Ar.) *i.* İhsanda bulunma 56a/6

tengri *i.* Tanrı , ilah 8a/13, 50b/10, 50b/13, 50b/15

t.dür 33b/20, 50b/12

t.nin 33b/21

t.nün 50b/14

t.ye 44a/13

tengrilik *i.* İlahlık 37a/13

tennur *i.* Kapalı bir ocak 5a/2

t.ün 5a/2

tenzih (Ar.) *i.* Allāh'ın her türlü eksik ve noksandan uzak bulunduğuna ve insan vasfında olmadığına inanma

1b/3, 8b/4, 27b/21, 40a/4

tercüme (Ar.) *i.* Tercüme, çevirme

t.sine 23b/17

t. 23b/14

terk (Ar.) *i.* Vazgeçme, bırakma

46a/16

t.ile 46b/9

tertib (Ar.) *i.* Düzen, nizam 10a/15,

10a/16, 10b/, 23b/21

tesbih (Ar.) *i.* “SüphanAllāh”

kelimesini söyleyerek Allāh'ı tazim etme, tespih 4b/11, 5b/15, 6a/17, 6a/9, 7a/13, 8b/3, 26b/19, 27a/6, 30b/11, 30b/9

teşhîr (Ar.) *i.* Ele geçirme, zapt etme
29a/2

tevârih (Ar.) Tarihler 53b/8

tevâzu' (Ar.) Alçak gönüllülük
13a/10, 13a/16, 13a/4

tevbe (Ar.) *i.* İşlediği bir günâhtan pişmanlık duyup yapmamaya karar verme 11a/21, 25a/2, 30a/12, 51a/16

t.si 15a/10, 17a/16

t.sin 15a/4, 15b/21, 18a/4,
24a/19

teveccüh (Ar.) *i.* Bir yana doğru yönelme, yüzünü çevirme 24a/2,39a/1, 44a/13

tevfîk (Ar.) *i.* Allāh'ın yardımına kavuşma 44a/16, 46a/2

tevrât (Ar.) *i.* Musa aleyhisselama inen kutsal kitap

t.un 32a/19

tımar (Far.) *i.* Yara bakımı 40b/17

ticâret (Ar.) *i.* Alım-satım, alışveriş
42a/10

t.den 41b/7	toğrı <i>sif.</i> Doğru, gerçek, dürüst
t.e 41b/5	32a/10, 45b/20, 46a/4
timur <i>i.</i> Demir madeni	t. 50b/1
t.dan 35a/18	toğun- Değmek, isabet etmek, dokunmak t.-ub 1b/8
tiz (Far.) <i>sif.</i> İnce, keskin (ses)	toğuz <i>sif.</i> Sekizden sonra gelen sayı
21a/8, 37b/15	22b/13, 22b/17
toğtolu Dopdolu <i>sif.</i> 40b/7, 56a/4	toğl- İçine giren bir şeyle dolu hâle gelmek, boş olmaktan çıkmak
toğbuğ <i>i.</i> Ayağın yuvarlakça olan alt bölümü	t.-an-dı 7a/21
t.larınınun 54a/2	t.-an-dugı 4a/3
toğ- Dünyaya gelmek, doğmak; güneşin doğması	t.-an-ırmış 4a/7
t.-ar 7b/14	t.-an-ur 52b/2
t.-dı 37a/12, 40b/9	t.-aş-mışdur 3b/16
t.-dugı 24b/12	t.-dı 28a/17
t.-muş 19b/20	t.-mışdur 46a/18
t.-ub 4a/2	toğdur- Dolmasını sağlamak, dolu duruma getirmek
toğgra- Birden fazla parçaya ayırmak	t.-avuz 49a/17
t.-ya 21b/20	t.-dum 25b/18
	t.-ur 24b/1

olu *i.* Dolu, boş olmayan 55a/7

t.sı 48a/3

oluş- Bir yerde toplanmak, bir araya gelmek.

t.-ub 41a/19

on *i.* Don, elbise 40b/7

toprak *i.* Toprak 9a/18, 9a/7, 9a/9, 9b/5, 10b/5, 13a/6, 13a/9, 32b/10, 46a/13, 49b/1, 56a/13

toru *i.* Doruk, Dağ, ağaç vb. yüksek şeylerin tepesi, en yüksek yeri, zirve, şahika

t.sında 3a/9

t.sunda 2b/15

toz *i.* Çok küçük ve hafif parçacıklara bölünmüş toprak 45b/6

t.a 21a/5

tuc *i.* Tunç madeni

t.dandur 3a/10

ufan (Ar.) *i.* Nuh Peygamber zamanında yağın ve bütün dünyayı su altında bırakan şiddetli yağmur.

2. Şiddetli yağmur. 3. Çok yoğun veya şiddetli şey 44a/19

t.dan 44b/6

t.ı 44a/18

t.ında 24a/15

tuman *i.* Duman

t.a 27b/20

tur- Durmak; çıkmak, yükselmek; ayakta durmak, kalkmak, kalkımak

t.-a 39b/11

t.-dı 1b/10, 10a/1, 11a/3, 27b/4,

t.-dılar 18a/19, 27b/1, 40b/1,

t.-du 27b/3

t.-dugı 18a/19

t.-dum 29b/18

t.-maz 16b/6

t.-mışdur 4b/18

t.-muşdı 2a/5

t.-ub 5b/15, 5b/18, 6a/8

t.-ur 20a/2, 21b/17, 54a/10

t.-urken 2a/2

tut- Elde bulundurmak, ele almak

t.-ar 35b/17

t.-ardı 49b/3

t.-arlar 7a/13

t.-dığın 37b/8

t.-dılar 14b/16, 34b/17, 45b/19

t.-madan 51a/20

ıt.mak 10a/14, 23a/7

t.-mişdur 5a/7

t.-sa 13a/16

t.-ub 21a/6, 42a/21, 51b/2

ıtutam *i.* Deste, demet 2b/8

tutun- Tutulmak, edinmek, tutmak, yalnız başına tutmak, tutuşmak

t.-mamışsın 43a/19

ıtuyür ân(Ar.) *i.* Kuşlar 11b/9

ıtuz *i.* Kokusuz, suda eriyen, yiyecekleri korumada ve tatlandırmada kullanılan billursu madde. 16b/14

tükeli Hep, cümle, hepsi, bütün, herkes 46a/5

tütün *i.* Duman 21b/1

U

Uc *i.* Uç, Bir nesnenin en son kısmı

u.ı 2a/11, 2a/13, 4b/1, 13a/14,

u.u 3a/1

uç- Havada yol almak

u.-dı 14b/10

u.-arın 46b/18

u.-dı 33b/10, 46b/15, 46b/17

u.-dun 46b/20

u.-san 46b/21

uçmağ *i.* Cennet

u.ında 52a/9

u.un 52a/11

u.da 11a/14

uğra- Gitmek, varmak 16a/10, 16a/14, 16a/6, 16b/1, 16b/7, 43a/16

u.-dıcca 13b/6

u.-dınız 35b/4
u.-dum 16a/19
u.-maz 21b/13
u.-ya 42b/9
uķūbet (Ar.) i. Ceza
u.i 32a/15
u.inde 17a/15
u.e 32a/14
ulaş- Varmak, gelmek
u.durıcı 13a/10
u.-mışdı 1b/19
u.-muşdur 3a/15
u.-sun 37b/16
u.-ur 2a/14, 18b/20
u.-urler 52a/21
‘ulemā (Ar.) i. Âlimler, bilginler
14a/15, 30b/11, 32a/11, 37b/12, 38a/7,
38b/11, 39b/21
u.sından 50a/17

ulu sıf. Ulu, büyük, ileri gelen, yüce,
şerefli 4b/8, 7a/9, 9b/12, 13a/7, 18a/6,
35b/13, 38a/6, 42a/12
ululan- Büyükleme
u.-di 12a/21
ululıĝ/ ululuk i. Azamet, büyüklük
u.i 30b/4
u. 13a/11
um- Beklenti içinde olma hali
u.-alum 22a/6
u.-duĝı 22a/21
umme (Ar.) i. Anne, valide
u.si 40b/3
unut- Aklında kalmamak,
hatırlamamak
u.-mışdur 46a/19
u.-dılar 33b/16
u.-alar 21b/15
unutul- Unutma işine konu olmak
u.-mışdı 32a/19

unutdır- Unutmasına yol açmak veya unutmasını sağlama

u.-maya 19a/6

ur- Vurmak, çarpmak

u.-alar 52b/13, 53a/3

u.-du 34a/11

u.-dugumda 29b/19

u.-dum 25b/13, 29b/19, 55a/13

u.-mazsın 1b/4

u.-sa 5b/2

u.-ub 5a/10, 47a/6, 48b/17

u.-urdu 49b/5

u.-urlar 53a/5

urul- Vurulmak

u.-dı 9b/21

usan- Tekrarlanması, uzun sürmesi dolayısıyla bir şeyden hoşlanmaz veya sıkılır duruma gelmek, bıkmak, bezmek

u.-a 37b/18

uşandır- Usanmasına yol açmak

u.-ır 37b/17

uşul (Ar.) i. Bir amaca erişmek için izlenen düzenli yol, tutulan yol, yöntem,

u.e 51a/13

utan- Onursuz sayılacak veya gülünç olacak bir duruma düşmekten üzüntü duymak, korkmak, mahcup olmak

u.-dı 27a/1

u.-dugımdan 14b/12

uy- Birine bağlı olmak

u.-anlarla 24a/21

u.-dılar 34b/16

u.-madunuz 53a/1

u.-ub 34b/21

uyan- Uykudan uyanmak

u.-ub 42a/12

uyanık i. Uyanmış veya uyumamış olan 54a/10

uyuluk *i.* Kalçadan dize kadar olan bacak bölümü

u.da 10a/20

u.larını 10a/10

uyu- Uyku hâlinde olmak

u.-muşlar 20a/3

u.-rken 24a/10, 40b/18, 50b/18

u.-sardur 9b/15

uyun (Ar.) *i.* Gözler

u.ıdur 4b/5

uyuş - Vücudun bir yerinde, duygu ve hareket geçici olarak azalmak

u.-miş 41b/20

u.-muş 11a/11, 40b/19

uzat- Uzamasına sebep olmak, uzamasını sağlamak

u.-dı 7b/1

uzun *sıf.* İki ucu arasında fazla uzaklık olan, kısa karşıtı.54a/14

u.dı 53b/5

u.dur 5b/2

u.ı 2b/7, 31a/7

uzunluk *i.* Bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan uzaklığı

u.ı 44a/20

u.ı 6b/21

uzuv (Ar.) *i.* Organ

u.ları 53a/12

u.un 10a/3

Ü

üç *sıf.* İkiden sonra gelen sayı 5a/17, 5a/18, 10b/19, 15a/9, 17b/2, 18b/18, 19b/21, 22b/11, 22b/15, 22b/6, 23a/11, 25b/1, 31a/10, 31a/12, 33b/1, 33b/10, 36b/10, 38a/21, 46b/17, 46b/19, 47a/10, 48a/10, 48a/10, 49b/1, 50b/19, 53b/1, 55b/15

ü.dür 50b/15

ü.i 1b/14, 47a/10

ü. 7a/2, 31a/11

ü.i 23a/15

ü.ün 48a/12

üçer *sıf.* Üç sayısının üleştirme biçimi
10a/20

üçüncü *sıf.* Üç sayısının sıra sıfatı,
sırada ikinciden sonra gelen 5a/15,
5b/19, 7a/6, 44a/19 2b/11, 15a/12,
54a/10, 56a/21

ü.sinden 10a/9

ülfet (Ar.) *i.* Alışma, kaynaşma
27a/21

ümid (Far.) *i.* Umut , emel

ü.dir 23b/18

ü.dür 43a/11

ümmet (Ar.) *i.* Bir peygambere tâbi
olup onun yolundan giden cemaat
45b/13

ü.e 29b/6

ü.i 15b/16

ü.im 32b/4

ü.imi 34a/10

ü.imle 32b/18

ü.in 42b/11

ünik *i.* Tek, eşi olmayan.13b/10

üns (Ar.) *i.* Alışma, alışkanlık;
Allâh'ın insan gönlünde görünmesi
33a/2

üre- Doğup çoğalmak

ü.-di 34b/8

üryan (Ar.) *i.* Çıplak. 4a/12

üst *sıf.* Bir şeyin yukarı, göğe doğru
olan yanı, fevk, alt karşıtı

ü.r+ünde 6b/18

ü.ine 45a/21

ü.ünde 2a/4, 6b/2, 27b/18

üşü- Isı yokluğundan, azlığından veya
ısı kaybından etkilenmek, soğuğun
etkisini duymak

ü.-rlerdi 18a/14

üzere *zf.* Üzerine, üzerinde, üstüne,
olduğu biçimde 5b/15, 5b/18, 20a/1,
51a/15

üzeri *zf.* Üst, üzeri

ü.di 53b/4

ü.ime 9b/18

ü.inde 1b/10, 3b/20, 4a/20,
4b/18, 4b/20, 4b/6, 5a/19, 6a/20,
36b/12, 40b/11, 45b/13, 57a/21

ü.indedir 3b/17, 4a/17

ü.indedür 4b/13

ü.ine 2b/14, 3b/5, 5b/12, 6a/8,
9b/6, 10a/1, 11a/14, 11a/18, 11a/6,
52a/4, 52b/2, 53a/4, 54a/14, 54b/4,
56a/1, 56b/20

ü.inedir 8a/13

ü.inedür 17b/2

ü.inize 48a/8, 48a/9

ü.üne 19a/15

ü.n 55b/20

üzüm *i.* Asmanın taze veya kuru
olarak yenilen ve salkım durumunda
bulunan meyvesi 13b/19

V

vābeste (Far.) *sıf.* Bağlı

v.dür 32a/13

vācib (Ar.) *i.* Yapılması gerekli 33a/9,
36b/2 37b/18, 38b/18

vāde (Ar.) *i.* Zaman ,mühlet, mehil
v.si 35a/3

vahy (Ar.) *i.* Bir fikrin veya bir emrin
Allāh tarafından bir peygambere
bildirilmesi 8b/21, 29a/5, 29b/4,
41b/11, 42a/10, 48a/7, 48b/13

vāqı'a (Ar.) *i.* Meydana gelen hâl,
vuku bulmuş bir iş

v.dan 50b/21

vākıf (Ar.) *i.* Bir şeyi elde eden, bir
işten haberdar olan, bilen kimse 44a/4

vākfe (Ar.) *i.* Duruş, duraklama
v.ye 42b/19

vākı' (Ar.) *i.* Meydana gelen, olagelen

v. ol- Meydana gelmek, vuku
bul- mak 36b/1, 43b/4, 45a/1

vakt (Ar.) *i.* Vakit, zaman 21b/19,
29a/11 4a/3, 11a/8, 14a/5, 15a/21,
15b/4, 18a/16, 18a/4, 18b/1, 19a/6,

43b/14, 47b/1, 49a/18, 50a/11, 53b/7,
55b/20, 56a/20

v.aķi 51b/20

v.de 17b/19

v.i 23a/2, 48b/12

v.in 19a/16, 42a/17

var i. Mevcut olan, bulunan 2a/19,
2b/2, 8b/17, 11b/11, 11b/13, 11b/21,
13b/1, 16a/4, 16b/3, 16b/8, 18a/12,
20a/15, 26b/17, 29b/16, 29b/17, 29b/8,
54b/21, 55a/10, 55a/17, 55a/6, 55b/12,
55b/7, 57a/17

v.dı 8a/7, 18b/12, 23a/1,
33b/14, 41a/8, 47a/12, 55a/12

v.dıgun 4b/20

v.dır 3b/4, 4b/1, 4b/6, 6b/10,
7a/3, 55a/11

v.dur 2a/10, 2b/15, 2b/3, 3a/18,
3a/19, 3a/20, 3a/21, 3a/8, 3b/1, 3b/10,
3b/11, 3b/12, 3b/13, 3b/15, 3b/15,
51a/13, 51a/14, 52a/12, 53a/10,
55a/14, 55b/14, 55b/15, 56b/14

var- ulaşmak, intikal etmek

v.-a 18a/4, 39a/5, 39b/13

v.-acagı 51b/18

v.-amaz 2b/18

v.-an 54b/20

v.-d 54a/8

v.-dı 22b/17, 22b/21, 25b/3,
26a/16, 40b/6, 43a/15, 55a/4

v.-dugın 30b/21

v.-dum 43b/20, 44a/1, 55b/13

v.-dun 43b/19, 44a/1

v.-ıcaķ 15b/16, 16a/21

v.-ınca 40b/1, 45a/18, 45a/19

v.-ıncaķ 4a/4

v.-ıncaya 21a/19

v.-ırsa 2b/18

v.-madın 36b/9

v.maka 36b/4

v.-mamışsın 43b/21

v.-man 13b/17

v.-mayınca 54b/20, 55a/17

v.-mişlardur 42b/5

v.-sa 54a/11

v.-sun 41b/1

v.-ub 21a/14, 38b/18, 44a/12,
54b/10, 54b/21

v.-un 8b/12, 35b/3

v.-uncağ 4a/10

v.-ur 45a/6

v.-uruz 54b/20

vārid (Ar.) *sıf.* Gelen, vasıl olan, erişe
25a/8

vaşf (Ar.) *i.* Vasfetme, tanımlama,
tarif etme 4b/4, 4b/7, 30b/4, 49b/8

v. 11b/18, 28a/1

vāşıl (Ar.) *sıf.* Hakk'a eren 53b/8

vasiyyet (Ar.) *i.* Bir kimsenin
ölümünden sonra yapılmasını istediği
şey 50b/8

vaṭan (Ar.) *i.* Bir kimsenin yaşadığı
yer 42b/5

va'z (Ar.) *i.* Nasihat, öğüt 38a/9

ve (Ar.) *bağ.* İki kelime, cümle ve
öbeği birbirine bağlar; dahi, de, hem,
ile. 1b/13, 1b/13, 1b/15, 1b/2, 1b/20,
2a/12, 2a/14, 2a/6, 2b/10, 2b/14,
2b/16, 2b/17, 2b/4, 2b/6, 3a/10, 3a/11,
3a/11, 3a/15, 3a/19, 3a/21, 3a/8, 3a/9,
7a/10, 7a/3, 7a/3, 7b/14, 7b/2, 7b/20,
7b/9, 8a/1, 8a/10, 8a/14, 8a/17, 8a/21,
8a/3, 8a/4, 8a/4, 8a/5, 8a/8, 8b/18,
8b/4, 8b/6, 8b/9, 9a/11, 9a/17, 9a/17,
9a/18, 9a/2, 9a/5, 9b/10, 10a/10,
10a/14, 10a/17, 10a/19, 10a/21,
10a/21, 10a/21, 10a/5, 10a/6, 10b/
10b/14, 10b/14, 10b/16, 10b/16,
14b/20, 14b/3, 15a/8, 15b/2, 16a/16,
20a/6, 20a/8, 20b/10, 20b/15, 20b/16,
20b/16, 20b/17, 20b/19, 20b/21, 20b/3,
42a/21, 42a/3, 42a/5, 42a/6, 42b/13,
42b/4, 44a/16, 44b/13, 44b/13, 44b/14,
44b/14, 44b/19, 44b/19, 44b/21,
45a/18, 45a/4, 45a/4, 45a/6, 45a/9,
45b/1, 45b/21, 45b/3, 45b/6, 45b/8,
45b/9, 45b/9, 46a/6, 46b/21, 47a/17,
47a/6, 47b/19, 47b/19, 48b/11, 48b/4,
48b/7, 49a/11, 49a/11, 49a/16, 49a/17,
49a/19, 49a/20, 49a/9, 49a/9, 49b/1,
49b/12, 49b/13, 49b/14, 49b/16, 49b/2,

49b/2, 49b/7, 49b/9, 49b/9, 49b/9,
50a/1, 50a/15, 50a/17, 50a/2, 50a/2,
50b/16, 51a/13, 51a/16, 51a/9, 51b/10,
51b/3, 52a/14, 52a/15, 52a/15, 52a/21,
52a/9, 52b/19, 52b/3, 52b/7, 53a/11,
53a/17, 53a/17, 53a/18, 53b/10,
53b/10, 53b/10, 53b/12, 53b/12, ,
54a/3, 54a/5, 54a/6, 54a/7, 54b/13,
54b/13, 54b/14, 54b/17, 54b/17, 56b/8,
56b/9, 56b/9, 57a/2, 57a/2, 57a/2

vebāl (Ar.) *i.* Günāh

v.i 51a/9

vech (Ar.) *i.* Sebep, vesile, münasebet

v.le 24a/20, 24a/6, 24b/15,
56b/20

v.leyiz 12a/1

vedā^c (Ar.) *i.* Ayrılma, ayrılış 20a/21

vefāt (Ar.) *i.* Ölüm 22b/6, 22b/7,
40b/14, 40b/17, 41a/6, 52a/19

vekar (Ar.) *i.* Vakar, ağırbaşlılık
39a/1

velī (Ar.) *i.* Allāh'ın sevgili kulu, ermiş

v.ler 44a/4

vesīle (Ar.) *i.* Sebep, bahane 39b/10

vesvese (Ar.) *i.* Şüphe, kuruntu 34b/18

v.siyle 24a/12

veya bağ. Ayrı olmakla birlikte aynı
değerde tutulan iki şeyi anlatan
kelimelerden ikincisinin önüne
getirilen söz, 37b/11, 39a/2

vezīr (Ar.) *i.* Devletin padişahından
veya yöneticisinden sonra gelen ikinci
kişi 42a/16

v.i 49a/15

vilāyet (Ar.) *i.* Vilayet, il

v.de 19a/1

v.i 23a/15, 49b/20, 48a/3

vir- Vermek

v.-di 9a/15, 10a/13, 12a/12,
12b/16, 12b/9, 16a/11, 16a/7, 17b/14,
17b/16, 17b/7, 17b/8, 18b/2, 24a/19,
28a/14, 31b/14, 32a/1, 32a/3, 32a/3,
33a/9, 35a/20, 41b/3, 45b/21, 46a/2,
47b/12, 48a/5, 54a/18, 54b/10, 57a/11

v.-dicek 36a/10

v.-diler 11b/13, 40b/2, 41a/1

v.-dügün 39b/5

v.-düm 26a/3, 26a/8, 43a/2,

v.-e 35a/19, 37b/3, 39a/11,

v.-ebilür 50b/11

v.-ecekdür 19b/8

v.-eler 21b/16, 21b/19, 21b/5

v.-em 48a/10

v.-enler 45a/2

v.-ese 39b/6

v.-ibdi 47a/9

v.-iye 21a/17

v.-iyin 47b/19, 47b/19

v.-medi 9a/12

v.-meye 43a/11

v.-meyince 21a/20

v.-mez 8a/14

v.-mişdür 8a/10

v.-se 39b/8

v.-sem 46b/20, 46b/21

v.-üb 16a/3, 17b/7, 34b/18,
36b/15, 41a/16, 44a/16, 51a/4

v.-übilir 50b/11

v.-ülür 20b/12

v.-ün 12a/6, 39b/16

v.-ünki 20b/3

v.-ür 20a/8, 31b/6, 32a/16,

v.-ürin 46b/13

v.-ürler 38b/14

v.-ürlerdi 11b/11

v.-ürsin 43a/10, 46b/12, 47b/18

v.-ürsün 21a/7

vîrân(Far.) *sıf.* Yıkık, yıkılmış

v.larda 34b/8

viril- Verilmek

v.-di 32b/3, 41b/11, 54b/3

v.-medi 54a/7, 54a/8, 54b/4

v.-memişdür 56a/18

v.-mişdür 32b/1

vuhūş (Ar.) *i.* Vahşiler 11b/9

vücūd (Ar.) *i.* Varlık, var olma; beden, vücut 46b/3

Y

yā (I) (Ar.) *ünl.* Ey 7b/5 8b/21 3b/9, 7b/5, 8b/21, 9a/19, 12a/9, 12b/14, 13b/15, 14a/13, 14a/7, 14a/7, 14a/7

yā (II) (Far.) *bağ.* Yahut, veya, yoksa 3b/8, 3b/09, 7b/5, 8b/21, 9a/19, 12a/9, 12b/14, 13b/15, 14a/13, 14a/7, 14a/7, 14a/7, 14b/11, 14b/13, 14b/14, 15a/18, 15a/21, 15b/10, 15b/13, 15b/16, 15b/6, 16b/16, 16b/18, 16b/3, 16b/5, 16b/8, 26a/8, 28a/21, 28b/5, 29a/1, 29a/7, 29b/12, 29b/13, 29b/13, 29b/13, 29b/5, 55b/19, 55b/7, 56a/7, 56a/8

yap- Ortaya koymak, meydana getirmek fiili

y.-ayın 47b/3

y.-dugım 47b/8

y.-ub 18b/8

y.-ardı 44b/11

y.-arları 49a/11, 49a/21

y.-dı 23a/3, 40a/21, 44b/11, 45a/13, 45a/13, 45a/14, 45a/15, 47b/14, 47b/6 49a/2 49a/13

yaban *i.* İnsan yaşamayan ıssız yer 2b/3

yapıl- Ortaya konmak

y.-mışdı 8b/20

yapış- tutunup kalmak

y.-miş 55a/9

yaprag *i.* Bitkilerde solunum, karbon özümlemesi, terleme vb. olayların olduğu, çoğu klorofilli, yeşil ve türlü biçimdeki uzantı

y.ı 15a/12

y.ın 14b/15

y.ını 15a/14

y.ları 14b/1

yād (Far.) *i.* Hatırlama, anma 54a/1

yağ *i.* Kaygan sıvı bitkisel ve hayvansal sıvı 55b/6

y.dan 14b/2

yağdırıl- Yağılmasını sağlamak

y.sında 56b/14

yağdır- Yağmasını sağlamak

y.-a 22a/10

yagırını i. Kürek kemiği 40b/10

y.sı 53b/10

yaği zf. Kesinlikle. 3b/2

yağmur i. Yeryüzüne damlalar hâlinde düşen su 22a/9

y.dan 3a/12

y.lar 56b/14

yaḥud (Far.) bağ. Veya, yahut, ya da 8a/19, 11b/4, 23a/17, 47b/17, 48a/10, 48a/8, 54a/15

yahūdi (Ar.) i. İsraoğullarının soyundan gelen 36b/6, 37a/11, 37a/9, 39b/15

yaḥzūr i. Üzülmek, mutsuz olmak 31b/10

yaḳ- Yanmasını sağlamak veya yanmasına yol açmak, tutuşturmak

y.-ar 5b/5

yaḳıcı i. Yakma özelliği olan, yakan 51b/10, 52b/21

yaḳın sıf. Arada az mesafe bulunan 13b/17, 21b/6

y.dan 42b/4

yaḳīn (Ar.) i. Sağlam bilgi 32a/14

yaḳūt (Ar.) i. Değerli taş 49a/19, 50a/7

y.dan 4a/16, 6b/12, 7a/10, 8b/17, 28a/11, 30b/12

y.dandur 5b/16, 5b/19, 7a/1

y.ın 50a/8

yalan i. Aldatmak maksadıyla bilerek söylenen gerçeğe aykırı söz

y. 14b/14, 51a/20

yalanuz zf. Yalnız 13b/9, 31b/16, 41b/14, 55b/12 15b/1

yalın sıf. Gösterişsiz, sade 45b/5

y.ı 4b/21, 53a/4

y.ın 2b/17

y.lar 2b/16

yalıncak sıf. Sade 2b/4, 14b/10

yan i. Taraf, cihet

y.a 14b/11

y.adan 39a/7

y.ına 18a/14, 21b/13, 50b/4,
54a/13

y.ında 13b/12, 15a/19, 21a/3

y.ından 3a/14, 21a/14, 22b/21

yan- Yanmak, tutuşmak

y.-ar 2b/18

y.-ardı 49b/5

yandur- Yanmasına sebep olmak,
yakmak.

y.-dı 26a/10

ya⁶nî (Ar.) bağ. Açıklanmak istenen
bir hükümden önce “Şu anlatılmak
isteniyor ki, demek ki” anlamında
kullanılır 1b/17, 1b/2, 2a/1, 5b/19,
11a/5, 11a/9, 11b/5, 15a/7, 21b/4,
22a/15, 27a/18, 32a/1, 32a/21, 32b/15,
32b/9, 33a/10, 33a/14, 33a/16, 33b/14,

33b/3, 34b/15, 34b/15, 35b/11, 36a/17

yapu Bina 49a/21

yapuş- Yapışmak

y.-ırdı 2a/21

yar- Uzunlamasına bölüp ayırmak

y.-dı 25b/19, 40b/19

y.-dugı 41a/3

y.-müşdür 37a/15

y.-salar 2b/8

yara i. Keskin bir şeyle veya bir
vuruşla vücutta oluşan derin kesik
26b/3

yaradıl- Yaratma işine konu olmak

y.-acağ 11b/12

y.-dı 1b/14, 1b/15, 27b/14

y.-dugı 2a/3, 11a/13, 11a/8

y.-dugını 24a/11

y.-dugundan 23b/5

y.-duğda 1b/18

y.-madan 24a/4

y.-mazdan 8b/19, 27b/12,

y.-miş 34a/19

y.-mişdur 7b/14, 27b/14,

y.-muşdır 14a/17, 27b/9

y.-muşdur 7b/15

y.masında 56b/12, 56b/7

yaraqla- Hazırlamak, teçhiz etmek,
silâhlandırılmak.

y.-duķ 51b/11

y.-yub 53a/21

yaraqlan-Hazırlanmak

y.-mişdur 52b/10

yarala- Silah, bıçak vb. bir araçla yara
açmak

y.-dı 18b/13

yaramaz sıf. İşe yaramaz, faydasız,
fena,kötü 17b/13, 17b/16, 17b/3,
55a/4

yarar i. Bir işten elde edilen iyi
sonuç, fayda, avantaj 17b/2

yarat- Meydana getirmek, yaratmak,
yoktan var etmek

y.ıcaķ 11b/8 7a/8, 36a/8

y.-ım 9b/2

y.-ıram 8b/21

y.-ırım 8a/16

y.-ırsın 8b/2, 9a/4

y.-ub 36a/13

y.-ur 44b/5

y.-ursın 36a/8

y.dun 13a/7

y.-dı 1b/11, 1b/12, 1b/8, 2a/7,
7a/9, 7b/10, 10a/4, 10a/4, 10a/5, 10a/6,
10a/7, 10a/8, 10b/3, 11a/17, 11a/6,
11a/9, 11b/13, 11b/2, 11b/3, 11b/4,
13b/11, 13b/14, 13b/3, 24a/1, 24a/4,
41b/20, 46b/1

y.-mişdı 51a/10

y.-mişdır 30b/4

y.-muşdur 4b/17, 27b/12

y.-sun 11b/20

yardım *i.* Bir gücü ihtiyacı olan birine vermek 35a/10, 35a/8

yarı *sıf.* Bir bütünü oluşturan iki eşit parçadan her biri, nısıf

y.sını 9b/4

yarım *sıf.* Bütün bir şeyin ayrıldığı iki eşit parçadan her biri 10b/12, 10b/20

yarın *i.* Bugünden sonraki gün 54b/19

y.dan 55a/21

yarlığa- Suç bağışlamak, mağfiret etmek, bağışlamak

y.-dum 20a/3

y.-nur 19b/19

y.-r 20a/7, 31b/6, 42b/13

y.-ya 51a/19

yarul- Yarılmak, ikiye ayrılmak

y.-ıb 54a/11

yasdık *i.* Yastık

y.lar 21a/3

yassı *sıf.* Yayvan ve düz 53b/11

yaş *i.* Doğuştan beri geçen ve yıl birimi ile ölçülen zaman, sin

y.ı 22a/18

y.in 19a/12

y.ma 41a/4

y.ında 22b/11, 22b/13, 41a/7, 41b/11, 41b/8, 41b/9, 41b/9, 53b/1

yat- Uyumak, yatmak

y.-anları 42b/1

y.-arķen 13b/10

y.-dı 9b/5, 9b/7, 9b/9, 42b/21

y.-dugı 38b/16, 51b/16

y.-dum 30a/7

y.-ıcaķ 4a/12

y.-ur 38b/1, 39b/4

y.-urķen 32b/10

yatlu *sıf.* Kötü, uğursuz, fena

y.sından 9a/18

yayak *i.* Yürüyerek giden, yaya,
piyade, binitsiz 18a/11, 20b/11,
20b/14, 20b/18, 21a/9

yaz- Yazı ile anlatmak 2b/14, 20a/9,
28a/15, 28b/1, 28b/10, 28b/7

yazıl- Yazma işi yapılm

y.-an 28a/18, 28a/18

y.-dı 57a/21

y.-miş 12b/3, 29a/9, 30a/19,
40b/11, 43a/13

y.-mişdur 7a/5, 18b/4

ye/yi- Yemek yeme, karın doyurma işi

y.-di 14a/14, 33b/11

y.-dügi 14b/8, 17a/17

y.-dükden 19a/8

y.-mezseniz 14a/8

y.-rler 4a/12

y.-yin 13b/16

y.-yüb 55b/2

yebküre *i.* Yerküre 2a/2

ye'cüc (Ar.) *i.* Kuranda geçen fitne ve
anarşi çıkartacak olan bir kavmin ismi
5b/12

yedi sıf. Altıdan sonra gelen sayı
1b/14, 1b/20, 2a/6, 3b/17, 3b/3, 3b/3,
45a/17, 45a/18, 47a/17, 49a/7, 54a/7

y.si 10a/12, 45a/17, 45a/18

y.sinde 23a/18

yedinci sıf. Yedinci olan 5b/8, 6a/19,
6a/6, 10a/11, 23a/10, 25a/7, 51b/21

y.sinden 26b/12

y. 54a/14

yegirmi sıf. On dokuzdan sonra gelen
sayı 20b/4, 20b/5, 22b/7, 25b/1,
37a/11, 37a/13, 37a/9, 41b/8, 47a/9
53b/3 19b/16

y.si 19b/17

y. 4b/9

yek (Far.) sıf. Bir, tek.8a/12, 9b/16,
20a/15

y.liyecek 12a/19

yeklig *i.* Teklik

y.ini 25a/1

yel *i.* Yel, rüzgar 1b/10, 1b/8, 4b/13,
5a/6

yemiş *i.* Meyve

y.i 14b/2

y.inden 13b/16

y.ine 13b/17

y.lerin 2b/5

yeğerük *i.* Üstün , efdal

y.dür 35b/20, 35b/21, 49a/16

yeji *sıf.* Kullanılmamış olan, eski
karşıtı 38b/21, 48a/21

yejile- Bir kimse veya bir şeyin
yerine yenisini koymak 3a/18

y.-mişden 12b/16

yer *bkz. yir* 3a/12, 30b/16

y.de 4a/13, 38a/6, 45b/5

y.e 19a/8

y.i 3a/16, 2a/17, 31a/20

y.inde 42b/9

y.ine 16b/12, 17a/6, 18b/1

y.leri 25a/21, 44b/8

y.ün 3b/13

y.ünde 12a/9

y.i 4a/15

yerlü *i.* Sabit 12a/9

yeşil *sıf.* Yeşil yaprak rengi 1b/5,
3a/16, 4a/16, 5b/13, 7a/2, 25b/18,
30b/3, 31a/5, 43a/13, 52a/10

yeşillik *i.* Yeşil olma durumu

y.indendür 3a/18

yetim *i.* Babası ölmüş olan 40b/15

yetiş- Ulaşmak, varmak

y.-di 10b/4, 17a/12

y.-ür 17a/7

yetmiş *sıf.* Altmış dokuzdan sonra
gelen sayı 2a/18, 3b/10, 3b/11, 3b/11,
3b/12, 4b/10, 4b/11, 5a/5, 5a/6, 6b/10,
6b/12, 6b/13, 6b/5, 6b/6, 6b/7, 6b/8,
26b/18, 36b/16, 38b/1, 42b/13, 43a/2,

yık - Kurulu bir şeyi parçalayarak
dağıtmak, bozmak, tahrip etmek

y.-ub 50a/2

yıka- Yıkamak işi

y.-mayalar 35a/7

yıkıl- Dağılıp parçalanmak, devrilmek

y.-dı 47b/7, 47b/8, 49a/13

y.-maya 3a/12

y.-mişdur 3a/14

yıl *i.* Sene 8a/7, 8b/19, 9b/20, 10b/12,
11a/2, 12b/9, 13b/1, 15a/9, 15a/9,
22a/6, 22b/11, 22b/15, 22b/5, 22b/7,
50a/10, 50a/11, 50a/12, 50a/5, 52b/1,
53a/3, 53a/5

y.da 22a/13, 22a/13, 23a/9,

25b/19, 42b/15, 42b/16, 46b/5, 49a/7

y.dan 22b/16, 26a/5, 40b/16,

46b/18, 52b/4, 53b/6

y.dur 187a/9, 47a/15

y.incadur 11a/1

y.ında 22b/10

y.inun 11a/1

yılan *i.* Yılan 3b/16, 7a/13, 7a/17,
7a/9, 7b/5, 14a/4, 14a/5, 14b/18,
17a/13

y.a 7a/21

y.lar 5a/21, 22a/10

y.un 7a/18, 22a/11

yıldırım *i.* Gök gürültüsü ve şimşekle
görülen, hava ile yer arasındaki
elektrik boşalması

y.a 53a/12

yıldız *i.* Işıklı ve sabit bir nokta
hâlindeki gök cisimlerinden her biri

y.ları 26b/12, 26b/8, 34a/21,

35b/18

y.larla 56b/19

yıllık *sıf.* Üzerinden zaman geçmiş
3a/17, 3b/14, 4b/3, 6a/13, 6a/13, 7a/1,
7b/1, 7b/2, 21b/3, 25b/6, 28a/13,
28a/20, 31a/7, 31a/946b/16, 53a/14

yi- Yemek yeme, karın doyurma

y.-di 14a/11, 14b/10, 17a/13,
19a/7, 54a/19, 56a/12

y.-diler 34a/20, 55b/18

y.-me 19a/3, 56a/7

y.-men 13b/18

y.-mezsüz 34a/19

y.-mezüz 55b/12

y.-mişüdür 14b/9

y.-rseniz 14a/7

y.-ye 19a/3

y.-yeler 21b/14, 55b/18

y.-yicek 17a/11

y.-yine 21b/13

y.-yüb 24a/12

yiğit *i.* Genç, delikanlı, yiğit

y.e 16a/2

y.sin 16a/3

yik *i.* Çiğ, pişmemiş

y.dür 38b/6

yimecük *i.* Yiyecek. 55a/13

yimek *i.* Yemek.

y.e 41b/3

y. 19a/5

y.den 19a/6

yine *zf.* Tekrar, yeniden 16b/12,

18b/15, 19b/10, 26a/18, 27a/11,

28b/19, 29b/20, 31b/18, 31b/21, 32a/2,

52a/3, 52b/20, 53b/6, 55a/7

yinelemek *zf.* Tekrarlamak,

yenilemek

y.dür 19b/13

yinerük *i.* Üstün olma

y.dür 20b/5, 38a/6

yiğile - Yenilemek 22a/4

y.-meye 22a/5

y.-mişlerdir 40a/21

yir *i.* Yer, mevki, mekân 1b/14, 1b/18,

2a/3, 2a/3, 2a/8, 3a/7, 3b/10, 3b/11,

9a/13, 9a/20, 9a/21, 9a/3, 9a/5, 9a/7,

38b/15, 41a/18, 54a/11, 56b/13, 56b/20

y.cegiz 47b/16

y.de 5b/6, 7b/10, 7b/21, 8a/5,
24a/4, 24b/3, 32b/19, 38b/2, 38b/3,

y.dedür 18a/20, 45a/18

y.den 1b/12, 2b/13, 9a/6, 10a/8,
13a/18, 34a/21, 50a/4, 50b/1, 52a/14

y.dendür 10a/11, 18b/3

y.dür 19a/21, 39a/6, 50a/9

y.i 1b/11, 1b/20, 2a/6, 2a/8,
47a/4, 47b/10, 47b/10, 47b/11, 51b/18,

y.idür 16a/20, 16b/10, 16b/5

y.imden 29b/18

y.in 41a/4, 44b/10, 44b/7

y.ince 32b/7, 48a/3

y.inde 8b/15, 18a/5, 21a/13,
44b/6, 49a/18, 50a/7, 55a/3, 55b/3,

y.ine 8a/18, 18b/14, 18b/9,
21a/9, 32b/8, 38b/3, 41b/10, 56b/20

y.le 1b/18, 33a/14, 44a/20

y.lerde 34b/9

y.lerden 38b/16

y.lerdir 19b/2

y.leri 35b/18

y.lerini 2b/4

y.lerün 56b/7

y.üdür 16b/11

y.üm 16a/17

y.ümdür 16a/19

y.ün 4b/2, 5a/13, 5a/4, 5b/3,

y.ünüze 8a/16

yirlü yirünce *zf.* Düzgün 32b/7

yiryüzü *i.* Yeryüzü

y.nden 8b/1

y.ine 7b/16, 8a/4

y.n 56b/21

y.ne 9a/1, 10b/15, 18b/19

y.ni 56a/19

yit- Yok olmak, ortadan kalkmak,
kaybolmak

y.-diğce 34b/11

y.-er 36a/10

y.-mezmi 42a/20

y.-se 36b/5

yitmiş *bkz.* Yetmiş 49a/21

yitür- Ne olduğunu, nerede bulunduğunu bilememek, kaybetmek

y.-düm 56a/3

yok *i.* Mevcut olmayan, bulunmayan

y. 9b/11, 13b/9, 27b/19, 41a/18

y.dı 40b/16

y.muş 22a/5

yoğın *zf.* Yoğun

y.ına 2b/8

yoğunluk *i.* Yoğun olma hali

y.ı 22a/11

yoğur- Hamur durumuna getirmek.

y.-dı 9b/6

y.-ram 36a/11

yok *i.* Mevcut olmayan, bulunmayan

43a/18, 43a/20, 43b/10, 43b/13, 43b/15, 43b/18, 43b/2, 43b/21, 43b/5, 43b/8, 44a/11, 44a/13, 44a/3, 44a/5, 44a/7, 44a/9, 50b/11

y.dur 8a/12, 12b/18, 20b/3, 32b/20, 34b/12, 35a/3, 35b/2, 38a/18, 38b/16, 57a/18

y.sa 52b/2 55b/21

y.mıdur 32a/5

y.-dur 33a/15

yokla- Durum, bilgi, niyet vb. belirlemeye ve anlamaya çalışmak

y.-dı 16a/1

yol *i.* Bir yerden bir yere gitmek için üzerinden geçilen yer 7b/1, 7b/2, 25b/7, 28a/20, 45b/20, 46b/16

y.dan 35a/17, 56a/18

y.daş 41b/5

y.dur 3a/17, 3b/14, 4b/3, 6a/13

y.ına 24b/18, 48a/3, 48a/4,

y.ında 42b/17

y.ını 31a/9, 40a/11

y.lardan 45a/4

y.ları 14b/4

y.un 13a/16, 13a/6, 23b/1

y.unda 20b/14, 20b/8

yoldaş *i.* Arkadaş, dost, yol arkadaşı
34a/13, 37b/11, 41b/2

yolt- Yoldurmak

y.-dın 44a/8

y.-mamışsın 44a/9

yolut- Kazımak , yolmak

y.-dı 53b/6, 53b/6

yorul- Yorgun duruma düşmek

y.-dı 46b/17

yön *i.* Belli bir noktaya göre olan yer,
taraf. 7a/11

yu- Yıkamak, temizlemek

y.-dı 40b/20, 48a/21, 55a/6

y.-dılar 48a/21

y.-narlardı 49a/10

y.-yub 40b/10, 55a/1

yufka *i.* Sacda pişen bir ekmek türü
27b/19

yukarı *zf.* Bir şeyin üst bölümü, fevk,
aşağı karşıtı 6a/19, 6b/5, 6a/21, 6b/1,
7b/1, 13a/17, 48b/14, 52a/1, 52a/14

y.dan 49a/16

y.ya 6b/12

yum- Kapamak, sıkıp kapamak

y.-ardı 46b/16

y.maga 40b/8, 44a/9

yumurta *i.* Yumurta 34b/12 34b/6

y.dan 34b/7

y.sından 49a/12

yumurtla- Tavuk, kuş, balık vb.
yumurta yapmak

y.-yınca 34b/13

yumuşak *stf.* Dokunulduğunda veya
üzerine basıldığında çukurlaşan, eski
biçimini kaybeden, katı karşıtı 14b/2

yumuşaklık *i.* Yumuşak olma hali
15b/7, 37a/7 53b/19

yut- Ağızda bulunan bir şeyi yutağa
geçirmek.

y.-dı 31b/18, 32a/2

y.- dum 30a/19

yutdır – Yutmasını sağlamak

y.-dı 19b/13

y.-madın 31b/15

y.-ırsın 31b/15

y.-ursın 31b/21

yüce *sıf.* Yüksek, büyük, ulu, ulvi
5b/2

y.dür 2b/12

yücelik *i.* Büyüklük 50a/6

yük *i.* Ağırılık, zahmet

y.i 5a/3

yükseklik *i.* Yukarıda, üst tarafta
olan yer 48a/2

yün *i.* Koyun tüyü

y.cegiz 05a/02

yürü- Adım atarak ilerlemek, gitmek

y.-di 21a/10

y.-dük 56a/1

y.mek 20b/14

y.mekden 20b/18

y.mekle 20b/20

y.-diler 21a/19, 42b/2

y.-ye 20b/8, 22a/20, 39a/2

y.-yüb 56b/14, 56b/

yürek *i.* Gönül, kalp, yürek

y.ine 21a/8

y.inün 40b/19

y.ine 40b/21

yürüyüş *i.* Yürüme eylemi

y.ünde 39a/1

yüz *i.* Başın ön kısmı, surat, çehre
2b/12, 3a/17, 3a/5, 4b/3, 4b/4, 5a/17,
5a/18, 6a/12, 6a/13, 7a/18, 7a/19,
10b/12, 13b/1, 15a/9, 15a/9, 18b/17,
47a/15, 47a/16, 47a/16, 47a/17, 49b/1,
49b/13, 50a/11, 50a/12, 50a/17,
50a/17, 55b/15, 57a/18

yüzük *i.* Parmağa geçirilen genellikle
metal halka 15a/12, 15a/14

Z

zāhid (Ar.) *i.* Dinin yasak ettiği şeylerden sakınıp buyurdıklarını yerine getiren

z.ligün 25a/4

zāhir(Ar.) *sıf.* Açık, belli, görünen, meydana 1b/12, 1b/13, 2b/9, 9a/6, 15b/2, 22a/8, 32a/20

zahmet (Ar.) *i.* Güçlük 17a/12, 23b/11, 40b/9

z.e 21a/1

z.ler 45a/6

za'if (Ar.) *i.* Aciz, güçsüz, kuvvetsiz, takatsiz

z.i 23b/19

z.lere 20b/16

z.leri 24b/16

zākir (Ar.) *sıf.* Zikreden, anan

z.lerde 17a/1

zakūm (Ar.) *i.* Cehenem azığı 21b/16

zālim (Ar.) *i.* Acımasız ve haksız davranan, zulmeden

z.ler 53a/20

zamān (Ar.) *i.* Vakit, zaman, dönem, devir 24b/12, 7b/16, 9b/4, 9b/6, 9b/9

z.da 3a/13, 8a/1, 19a/2, 26a/2

z.dan 16a/9, 21b/15, 21b/18,

z.dan 40a/13

z.1 47a/16

zāmin (Ar.) *i.* Sorumlu olmak, sağlamak 07b/08

zāmīr (Ar.) *i.* Adın yerini tutan kelime 38a/11

zarār (Ar.) *i.* Bir kimse veya şeyin sebep olduğu kayıp, ziyan 56a/12, 57a/9

zāri (Far.) *i.* Ağlayıp sızlama 21b/12, 48b/11

z.den 21b/14

zārilik *i.* Ağlama sızlama hali, durumu 12b/17, 21b/21

zāt (Ar.) *i.* Kimse, kişi, şahıs, 6zellikle
saygıdeğer kimse Kişi

z.da 32a/13

z.mı 26b/1

zāviye (Ar.) *i.* K6c6k tekke 7a/2

żāyi (Ar.) *i.* Kaybolma, yıtme. 43a/1

zebānı (Ar.) *i.* Cehennem bekęisi

35a/13, 53a/10, 53a/15

z.ler 21b/12, 52b/19, 53a/2

z.lerden 21b/11

z.lere 35a/6, 35a/7, 35a/8

z.ler6n 53a/7, 53a/8

z.nin 53a/11

zehir (Far.) *i.* Zehir, ağu 5a/18,17a/14,
17a/14 17a/15

zelzele (Ar.) *i.* Deprem 19a/1

zemzem (Ar.) *i.* Kābe yakınında

bulunan bir kuyu 19b/1, 20a/6, 20a/7,
38a/20

zencir (Far.) *i.* Zincir 13a/14, 13a/17

z.i 5a/6

z.ler 21a/17

z.iyle 21a/18, 27a/3

zerre (Ar.) *i.* ok ufak para 55b/3

z.sini 5a/18

zevk (Ar.) *i.* şevk, haz

z.i 36a/10

z.in 36a/10

z.ler 36a/9

z.i 55b/4

zeyrek (Far.) *sıf.* Anlayışlı, uyanık,
zeki. 46a/12, 46a/13

zıkr (Ar.) *i.* Anma, anılma 8b/3

z.de 17a/1

z. 11a/19, 18a/6, 23b/20, 25a/5

z.e 16b/21, 25a/21

z.in 46a/18

z.inden 20a/11

zıkr-ullah (Ar.) *i.* Allāh'ı anma,
hatırlama 16b/20

z.iyle 21a/18, 27a/3

z.le 30b/19

zīrā (Far.) bağ. Çünkü, şundan dolayı
ki 7b/7, 8a/20, 8a/21, 9b/11, 11b/21,
13a/5, 15b/11, 17b/2, 17b/21, 17b/6,
40a/2, 42a/10, 50a/5, 51a/19, 54b/12,
54b/9, 56a/9

z.dur 2a/18, 2b/7

ziyāde (Ar.) i. Bol, çok, fazla 8a/3,
10a/2, 21a/1, 38a/4, 45b/3

z.den 45b/4

z.dür 37b/16, 54b/3

z.mdür 31b/1

ziyadelik i. Fazlalık

z.e 37b/4

ziyān (Far.) i. Zarar 56a/12

z.i 57a/9

ziyāret(Ar.) i. Birini görmeye biriyle
görüşmeye gitme, görüşme 8b/13,
18a/5, 19b/7, 38b/17, 38b/20, 39b/15

z.üme 42b/4

z.ünden 19b/12

zulm (Ar.) i. Eziyet, haksızlık, zulüm
13b/18, 33b/12, 33b/13, 47b/9

zulmet (Ar.) i. Karanlık 3b/14

zulümāt (Ar.) i. Karanlık

z.dan 6b/6

zümürd (Ar.) i. Cam parlaklığında,
yeşil renkte, saydam bir süs taşı
49a/19 3b/12

z.dendür 3a/16, 5b/13, 6b/16

zurriyyāt (Ar.) i. Döl, soy sop,

z.ına 34b/10

z.inadur 14b/21

z.indan 9a/1

z.inı 24a/20

z.inın 11a/10

z.inun 23b/6

z.içün 18b/4

ÖZEL İSİMLER VE MEKAN DİZİNİ

‘**Abdullah Bin Mübarek** Türk asıllı
Hanefî fıkıh, hadis ve tefsir bilgini
40b/13,43a/9, 54a/18 ,

Abdumelik bin Ubbad Metinde
geçen bir alimin ismi 39 17

‘**Abdulmuttalib** Peygamber
efendimizin dedesi 41a/5

‘**A bdurrahman bin avf** Cennetle
müjdelenen on sahabeden biri 22b/4

Âdem İlk yaratılan insan 2a/16,
2a/19, 2b/18, 2b/4, 6a/8, 8a/18, 8b/19,
9b/8, 10b/17, 10b/21, 11a/13, 11b/10,
11b/12, 12a/9, 13a/10, 13a/5, 13b/11,
13b/15, 13b/3, 13b/5, 13b/8, 14a/11,
14a/13, 14a/16, 14a/20, 14a/7, 14a/9,
17a/11, 17b/10, 17b/18, 17b/21,
187a/9, 18a/10, 18a/2, 18a/2, 18a/6,
28b/13, 31b/10, 31b/11, 31b/18, 31b/9,
32a/2, 32b/10, 33a/2, 34b/10, 36a/5,
37a/5, 47a/11, 47a/19, 48a/11, 55b/14

Aişe Peygamber efendimizin zevcesi
22b/12 h. 22b/14

Akame Metinde geçen bir dağ adı
2a10

Akım Eserde geçen bir şiddetli rüzgara
verilen ad 5a/11

Allāh Kâinatta var olan her şeyi
yatan, koruyan, tek ve yüce varlık
3b/19, 4a/19, 6a/6, 8a/19, 8a/20,
8b/10, 9a/16, 9a/7, 12a/10, 12a/17,
12b/1, 12b/15, 13a/21, 14a/12, 14a/13,
15a/15, 18b/10, 20b/15, 22a/8, 24b/7,
27a/5, 29b/10, 33b/21, 35a/21, 42a/1,
43b/7, 47b/6, 57a/15, 57a/3, 57a/4,
57a/7 8a/11, 12b/19, 14b/16, 15a/7,
16b/19, 17b/6, 19a/5, 20a/11, 20b/3,
28a/16, 28b/9, 31b/3, 33a/14, 33a/15,
36a/19, 38a/14, 41b/19, 44a/2, 46a/18,
46a/21, 47b/20, 47b/21, 48a/3, 48a/4,
55a/7, 57a/10, 57a/18

Antakiyye Antakya

a.den 2a/14

‘**Arafat** Arabistan’da bir dağ adı

a.da 42b/19

Arasat Müslüman inancına göre,
kıyamet günü bütün ölülerin
toplanacakları yer 42b/8

Āşam Metinde geçen bir deniz ismi
3a/19

Asay-ı musa. Hazreti Musa
Aleyhisselamın mucizevi asası. 15a/13

‘Azrā’il Allāhın buyruğu ile
insanların canını almakla
görevlendirilen melek 9a/15, 9a/19,
9a/20, 13a/1

Bahrı mescūr Metinde geçen bir deniz
ismi 6b/5

Bahr’ul gavs Metinde geçen bir deniz
ismi 6b/2

Bahrul hayvan Metinde geçen bir
deniz ismi. 6a/19

Bahr’ul kaḫmam Metinde geçen bir
deniz ismi 6a/20

Bahr’ul nea‘m Metinde geçen bir
deniz ismi 6a/21

Beni isrāil İsrailoğulları

b.den 47b/10, 49b/21

Beytü’l-ḫarām . Mekke şehrinde
bulunan Kabe için bir sıfat 40a/13

b.a 23a/6

b.da 37b/12

Beytü’l-Muḫaddes (Ar.) i. Mukaddes
ev anlamında olup Kabe için kullanılır
1b/13, 24a/16, 40a/1, 40a/12, 40a/14,
48b/2, 49a/8

Bişr-i ḫafi Allāh dostlarından bir zat
51b/1

Bules Metinde geçen ve hristiyanlar
arasında onları fesada uğratan habis ve
münafıklığa meşhur olmuş bir kişi
34a/8

Büleyḫā . Kudüsde iki konak yeri
50a/9

Bürnem Kitapta geçen bir kavmin adı
5a/12

Cābir Peygamber efendimizin güzide
sahabelerinden biri 54a/1

Cabir bin şumre Allāh dostlarından
bir zat 54a/5

Cebeli't-terat . Kitapta geen bir dağın adı 2b/21

Cebel'i ferah Kitapta geen bir dağın adı 2a/11

Cebrāil Allāh tarafından peygamberlere vahiy getirmekle görevlendirilen, dört büyük melekten biri 9a/7, 9a/9, 13b/4, 18a/21, 35a/8, 39a/2, 40b/18, 41b/14, 41b/16, 42a/4, 44b/10, 44b/15, 44b/3, 46b/10, 46b/11, 46b/13, 46b/19, 46b/3, 46b/7

Celham Kitapta geen bir kavmin adı 5a/21

Cidde Arabistanada bir şehir ismi 14b/17

Daqya Metinde geçen melek taifelerinden biri 6a/5

Dāvud Kuranda geçen İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden biri 40a/20, 47a/16, 47a/4, 47b/11, 47b/13, 47b/15, 47b/17, 47b/19, 47b/2, 47b/2, 47b/7, 47b/9, 48b/2, 48b/20, 49a/2, 49b/5

Dehhak Kitapta geen bir alimin adı

Dehvaden Metinde geçen bir deniz adı 102a/16

Dimaşk Suriye'nin eski tarihte başkenti 2a/13

Dināvend Kitapta geen bir dağın adı 2b/12

Düst Metinde geçen bir hadis Ravisi 11a/15

Ebū bekr Peygamber efendimizin sahabelerinden olup İslamın birinci halifesi 22b/1, 23a/12, 38b/8, 39a/10, 42a/16, 42a/19, 42a/20

Ebū derdā Peygamber efendimizin sahabelerinden biri. 47a/20

Ebū hureyre Peygamber efendimizin sahabelerinden biri 11a/4, 42b/14

Ebū Tālib Peygamber efendimizin öz amcaları 22b/6

Enes . Peygamber efendimizin sahabelerinden biri. 55b/11, 55b/15, 55b/19, 55b/9

Erkon Metinde geçen bir dağın adı 7a/15

Eyyüb .Kuranda geçen
peygamberlerden biri 37a/7

Feliştin. Filistin 40a/8

GaryabaMetinde geçen melek
taifelerinden biri 6a/7

Gerges Metinde geçen melek
taifelerinden biri . 5b/20

Gervebi () Metinde geçen melek
taifelerinden biri 6a/9

Hâbil Hazreti Adem in oğlu 17a/19,
31b/9, 37a/4

Hâcerü' l-esved Kabenin duvarında
bulunan syiah parlak taş 18b/1, 18b/8,
19a/17, 19a/2, 19a/21, 19b/14, 20a/1

Hakk Te'âlâ i. Cenabı Hakk . 2a/5,
3a/3, 4a/14, 4b/16, 5a/10, 5a/7, 5a/8,
5b/11, 7a/20, 7a/7, 7a/8, 7a/9, 7b/19,
7b/9, 8a/10, 8a/14, 8a/4, 8b/12, 8b/20,
, 48b/13, 49a/8, 49b/11, 51a/10, 51a/2,
51b/3, 52a/17, 56a/17

Hamis Metinde geçen bir dağ adı
02a/12

Hañice Peygamber efendimizin ilk
zevcesi 22b/9

Havva Hazreti Ademin eşi olarak
yaratılan ilk kadın 13b/13, 13b/15,
14a/10, 14a/13, 14a/14, 14a/14,
14b/17, 24a/11

Hayşum Metinde geçen melek
taifelerinden biri 5b/10

Hâzret-i peygamber . Peygamber
Hazretleri 41b/12, 41b/13

Hindistan . Hindistan ya da resmî
adıyla Hindistan Cumhuriyeti 14b/17
18a/10

Hörsan İran'ın doğusunda yer alan
bölgeye verilen isim 18b/15 18b/7
18b/10

Hüd Kuranda geçen peygamberlerden
biri 8b/3, 16b/10

Hüdeybiye Peygamber efendimizin
müşrikler ile yapığı antlaşmanın adı
53b/6

Hüneyn Peygamber efendimizin
Yahudiler ile yapığı savaşın adı
23a/20

Hurba Metinde geçen kavimlerden biri 5a/20

Hureyre Peygamber efendimizin güzide sahabelerinden biri 39b/14 31b/11

İbn Abbas Peygamber efendimizin güzide sahabelerinden bir,i aynı zamanda amcası 10a/2, 10b/20, 19a/17, 19b/14, 19b/5, 19b/8, 20b/8,

İbrāhīm Kuranda geçen ulul azm peygamberlerden biri. 18a/21, 18b/16, 18b/8, 28b/15, 28b/17, 32b/11, 37a/15, 44b/17, 44b/18, 44b/8, 44b/9

İbrāhim bin Aḥmed Metinde geçen bir alim adı 29b 15

İmran Ḥuşayr Peygamberimizin Sahabelerinden biri

İryaz bin Şarma Metinde geçen bir alim 32b9

İsā . Kuranda geçen uluazm peygamberlerden biri olup kendisine İncil adlı kitap da nazil olan peygamber 32b/12, 33b/20, 33b/21, 34a/10, 34a/7, 47a/18, 50b/14, 50b/17

İsfahan İsfahan, İran'da İsfahan

Eyaleti'nin yönetim merkezi olan şehir 14b/18

İskender-i Zülkarneyn İslam dininin kutsal kitabı Kuranın Kehf üsresinde 'nde geçen bir kişidir . 4a/4

İsmā'il . Kuranda geçen ulul azm peygamberlerden biri olan İbrahim peygamberin oğlu olan peygamber 18a/20, 18b/11, 18b/12, 18b/9, 44b/11,

İsrāfil Dört büyük melekten biri. 12b/11, 12b/12, 12b/14

İsrāil Orta Doğu'da, Asya ve Afrika kıtalarının kesiştiği yerde bulunan bir ülke. 48a/6, 48b/15, 49b/18

Ka'be (Ar.) i. Mekke'de bulunan, Müslümanlarca kible olarak kabul edilen ve hac ibadeti yapılırken tavaf edilen kutsal yer. 10a/4, 18a/20, 18b/8, 19b/16, 19b/6, 20a/1, 20a/10, 20b/1, 42b/9, 44b/15, 44b/7, 44b/9, 45a/11, 45a/16

Ḳāf tağı Bir dağ ismi 3a/15, 3a/16, 3b/8, 3b/9, 18b/20, 18b/21

K'abul ahbar Beni İsrail'in (israil oğullarının) meşhur alimlerindedir. .
3b/7, 10b/2

Ḳudüs Ortadoğu'da bulunan, Dünya'nın en eski şehirlerinden biri
50a/9

Ḳurayza Peygamber efendimizin zamanında yaşayan bir yahudi kabilesi. 23a/19

Ḳureys Peygamber efendimizin mensub olduğu kabilenin adı 37b/1

Leyüşan Metinde geçen acaibul garaib bir mahlukun adı 4b/5

Luṭ Kuranda geçen ulul azm peygamberlerden biri 37a/10

Lübnan . Doğu Akdeniz kıyısında bir Arap ve Ortadoğu ülkesi 2a/13

Malik bin Enes Peygamber efendimizin sahabelerinden biri.
42b/11

Medine Medine ya da Medine-i Münevvere, bugünkü Suudi Arabistan'ın Hicaz bölgesinde, Mekke

kuzeyinde yer alan şehri 1b/13, 2a/10, 22b/21, 38b/10, 38b/14, 39b/19

Mekke Mekke ya da Mekke-i Mükerreme, bugünkü Suudi Arabistan'nın tarihi Hicaz'ında Mekke Bölgesi'nin yönetim merkezi olan şehir 1b/13, 2a/10, 33a/11, 38a/10, 38a/7, 40a/1, 44a/12

Melaṭiyye . Metinde geçen bir şehir ismi 2a/14

Mersin Kitapta geen bir şehir ismi 15a/11

Merve Arabistan Yarımadasında bir tepe ismi 43b/16

Meryem Hazret-i İsa(as.)nın valideleri 50b/16

Mescid-i akṣa Mescid-i Akşa Müslümanlarca kutsal kabul edilen mekânlardan biridir ve Müslümanların ilk kiblesi olduğuna inanılır 40a/19 47b/14, 47b/2,48a/5

Mescid-i ḥaram (Ar.) i. Mescid-i Haram, Mekke'de Kâbe'nin de içinde bulunduğu alanı çevreleyen büyük

mescit 38b/5 38b/8 40a/5 40a/16
40a/19

Meysere Hatice validemimizin
hizmetçilerinden 41b/ 5

Mısr Kuzey Afrikada olan bir ülke
15b/10, 15b/18, 15b/9

Mina Arabistan yarımadasında bir yer

Mikail Dört büyük melekten biri
13b/4, 35a/9

Mirmas Metinde geçen bir deniz ismi
3a/21

Muaviye Peygamber Efendimizin
sahabelerinden biri Aynı zamanda
vahiy katibi 23a/15

Muhammed Birçok defalar hamdü
sena olunmuş, tekrar tekrar övülmüş
anlamına gelen bu kelime
Müslümanların peyamberinin adıdır
15b/16, 20b/3, 24b/10, 24b/12, 26b/18,
27a/5, 27a/9, 32a/18, 40b/12, 40b/13,
40b/18, 41a/17, 41a/18, 41a/4, 41b/14,
41b/15, 41b/15, 41b/18, 41b/4, 41b/8,
42a/19, 42b/10, 47a/18, 47a/19, 54b/3

→**nur-ı muhammed** Peygamber
efendimizi nuru 27b/5

→**ümme-i imammed**
Hazreti Muhammedin ümmeti. 31a/14

Muhammed Muştafa Peygamber
Efendimizin ismi şerifi 26a/11,
31b/19 ,42b/9

Müsâ Kuranda geçen uluazm
peygamberlerden biri 3a/12, 3a/3,
25a/14, 25a/17, 25b/14, 25b/21, 25b/5,
29b/4, 29b/5, 29b/6, 29b/8, 29b/9,
31a/6, 47a/15, 50a/11

Müzelife. Kabe'de Arafat ile
Minaarasında bulunan kutsal yer
44a/1

Nemrud İbrahim peygamberi ateşe
attıran ilahlık dava eden hükümdar.
33b/8, 37a/14

Nuh (Ar.) i.Kuranda geçen uluazm
peygamberlerden biri /6, 24a/15,
44a/18, 47a/12 45b/16, 45b/17

Nuşaybin Mardin iline bağı bir ilçe
22b/15

‘Oşman bin Affan Peygamber efendimizin sahabelerinden olup İslamın üçüncü halifesi 39a/10

‘Ömer Peygamber efendimizin sahabelerinden olup İslamın ikinci halifesi 39a/10

Rakık menşur Metinde geçen bir yer ismi 6b/3

Ratka Metinde geçen melaikelerin bulunduğu bir yer ismi 6a/2

Ravzatü’l-Muttaşin Mecâlis adlı bu erin müellifinin bir başka kitabı 23b/09

Riyh akım . Metinde geçen bir yer ismi 5a/5

Sa’id bin Müseyyeb Metinde geçen büyük bir alimin ismi 19b/18

S’ad bin vakkas Peygamber efendimizin sahabelerinden biri 22b/05

Sahr Metinde geçen ve helak olan bir kavmin ismi 37a/17

Sâkin Metinde geçen ir deniz adı 03b/01

Samser Metinde geçen dağlar arasında kalmış bir mekan ismi 2a/11

Süleymân . Kuranda geçen İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden biri 29a/1, 40a/20, 49a/18, 49a/5, 49a/8, 49a/9, 49b/11

Şâm Suriye’nin başkenti 41a/7, 42a/11 41a/8, 42a/20

Şaşıki Belhi Metinde geçen büyük bir alimin ismi 45a/ 5

Şiblî . İmam Şiblî ya da Ebü Bekr-i Şiblî, 43a/16

Şu’ayb Kuranda geçen İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden biri 38a/20

Taberistan şimdiki Mazenderan, Gülistan ve Gilan eyaletlerini içine alan İran’daki tarihi bölge 2a/15

Tames Metinde geçen bir kavim ismi 5a/14

Tihame Metinde geçen bir mekan ismi 3a/2

Tur Dağı Hazreti Musa'nun zamanında olan mukades bir dağ
44b/13

Uhud Mekke'de bir dağ ismi 23a/19

Ümmü Seleme Peygamber efendimizin zevcelerinden biri
53b/16

Veheb Mısırda yetişen büyük alimlerden biri künyesi Ebū Muhammeddir 6a/14, 6a/18

Yagi Metinde geçen bir deniz adı
03b/01

Y'akub Kuranda geçen İsrailoğullarına gönderilen peygamberlerden biri 15b/8

Yemen Arabistan'ın güneyinde yer alan bir ülke 3a/1, 38a/21

Yunus Kuranda geçen peygamberlerden biri 37a/6

Yusuf Hz. Yakup'un oğlu olan peygamber 15b/11, 15b/13, 15b/17, 15b/7, 37a/7

Zekeriya Kuranda geçen peygamberlerden biri 9b/21

Zeyneb Peygamber efendimizin zevcelerinden biri 41b/3, 55b/4, 56a/5

Zeyd bin Haris Peygamber Muhammed'in azatlı kölesi ve evlatlığı olan sahabe 22b/1

IV. BÖLÜM

TIPKIBASIM

بعض صوبه هفتنه نك حكايتيه سبب قلده بون مجله بن عا
يست كوره طور زرين خون. انه نك الو اير ايمان كونه مي دي زوك
اول بيزر دانه و نغ و نغ شميه ببت الفت شسته اول ارا ده بتر
بزاية طيشي قن رنجيه ايدي كوك اولك اوستشده دور و نك
طور سنده صتمق حق شكال اول دوروني كالد زك و كوك
انك حاك غلري اول صونك مؤجيدن برندي قات اولي
كيجون بيري طا غزله بركيه خبره كليلشه زك كوك
بور ذك طا غلري جوقه ال انك اير جوعه سندن بون
طاع و اردن اولك كاه امراطه عبد كاه كاه ايله مديتة اراسته
بجليلشه اهل مكاكه اكا جيل قوح ديرون بزا و جی سنا مرسر
حدبته و حش طا غلريه ايريدنه اول ارا ده اول طلاء
لبان ديرون انك بزا و جی و مشقه ايريدن اولك
انصافيه دن و مالا طيه دن تا كيه حرسن طا غلريه اولك
هنوز تاب ال نواب كاشن طبرستان كونه عام اولو
ايريدنه دهوا در كاه امراطه مبر عاك السار اولك
ايريدن ايا جی بزا طاشه ايشده زك غلريه مبر
بوزله كوشش زرا عدو دنيا ده جوا هون جليلشه دن
و اديسته اول طا غلريه دنيا ده جوا هون جليلشه دن
عليه السلام جليلشه دنيا ده جوا هون جليلشه دن
ايك ايله جليلشه دنيا ده جوا هون جليلشه دن
انصاف

اولك ايله كاه اولورده بيه ايچاك ايله كاه اولدي اولك
غده برقدري شنده هينده سنا تان نقد ر متقه شلوت وار
بسته اصل ائتند و هدا اول طا غلريه بيا ان ملكي و ارا ده
انك كوك ايريدن جليلشه دن و ايريدن بوزنك اول و ايريدن
نمشد بون بولري درت قرينه ارا اول طا غلريه بيا ايريدن
اولك كاه و ايريدن اول طا غلريه بيا ايريدن اولك كوك
ديرون انك ايريدن بون بولري و اولورده اولوردي بوزنك
بوعينه بون بولري بون بولري بون بولري بون بولري
اغله قوع دن بون بولري بون بولري بون بولري بون بولري
وقلان خانور بون بولري بون بولري بون بولري بون بولري
دورن كوك بون بولري بون بولري بون بولري بون بولري
وند طا غلريه بون بولري بون بولري بون بولري بون بولري
قون بون بون بون بون بون بون بون بون بون بون بون
ريته جليلشه دن بون بولري بون بولري بون بولري بون بولري
طاعك طور بون بون بون بون بون بون بون بون بون بون
و دورون بون بون بون بون بون بون بون بون بون بون
اوستنه كاه بون بولري بون بولري بون بولري بون بولري
شوقسه ايريدن ايريدن ايريدن ايريدن ايريدن ايريدن
اولك كوك اولك كوك اولك كوك اولك كوك اولك كوك
دورن ايريدن جليلشه دن ايريدن ايريدن ايريدن ايريدن
جليلشه دن ايريدن ايريدن ايريدن ايريدن ايريدن

اولك فذرت ائمة دنا كرا اول شمر تكلفك جو قلوب
 والتراك عونا سجا ولسه ذبا اهل كلفك طغوب طو
 لند وغي وقتا واره سندن طون من كو دي **حكايش**
 اولدكم اشك سندن در فاضل من مغرب وارتخ اقل
 وركن كوزيد صوب اسسج و باجقلا يدي عكرا اكل
 اجه كلفك طول من اولك سارا ييش ائمة كوز
 كوزيد سارا ودر سندن كوز كوز هر اخسا من كوز
 استسندن اول كوز دن قرين بالقلدي بوز اوكله
 ايد كوش مشرق وارتخ ائمة بوز كوز ايد سارا
 بوز كوز دن باق اولك كوشه حضورن ائمة كوز
 تقويتك بويجا ورتو بوز كوز و بويجا ورتو بوز اول
 كلفك استسندن كايو ائمة خلق بوز ائمة مفا
 ره كوز كوز كوز قالفقدن صكتم حقا
 مصلك تارينه كسيد زن ائمة صكتم حقا
 يدي قات بويجا بوز شسته نانا ووزند فوشند
 اول فوشته دوت كلفك بوز ائمة بوز كوز
 اوز رنده ده اول طاشها ائمة يدي سلك اوله
 واز رنده هر اوله كوز واز اول كوز اوله
 عكرا سجا وائمة اوله مخلو قاي همان الله بلور
 واول طاش بوز كوز اوله ووزند فوشند كوز اول
 اول اوكوزك قوق بيك باج واره قوق لغز

وادم

واز رنده قوق بيك بويجا واره هر بوز كوز اوچيزك
 هر طر وندان طمشه چشمنه ووقوق بيك باج واره هر
 ائمة باغلك ائمة بوشن اوله اوله هر بوز كوز ائمة
 اوله بوز كوز هر كوز ائمة ووصف اوله ائمة ائمة
 باق اوله او كوزك او بوز ائمة ائمة ائمة ائمة
 هر بوز ائمة او رنده دوت كوز واره اوله ائمة
 ووصف اوله ائمة بوز كوز ائمة ائمة ائمة ائمة
 دوكوز فوشن بوز او ووصف ائمة ائمة ائمة ائمة
 اول باغلك ائمة بوشن ائمة اول باغلك كوز ائمة
 بويجا كوز واره هر كوز ائمة بوشن بوشن واره هر بوشن
 ده بوشن بوشن بوشن بوشن بوشن بوشن بوشن
 اول باق اوله كوز ائمة ائمة اول كوز الله مفا ائمة
 بوز ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة
 رعدده ائمة بوشن واره بوشن ائمة ائمة ائمة ائمة
 كوز واره بوشن اول كوز ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة
 كلفك ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة
 بوشن ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة
 ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة
 صفا سندن ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة
 ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة
 ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة ائمة

سبک نیلانی بولد ز ما جی قول یا فرودندند ما معنا سبکی
 کومیتا که فیصل دهموندند ز اولک فرودندک اوج و او
 سبکی عاوانه بری مشرقه و بری مغربندک و بری دنیا
 کویکک اولک سبکده دزه هر بری سبکده او ج سطر
 یازشده **سبک سطر زده** یا **الله الرحمن الرحیم**
 اوجی سطر زده **الحمد لله رب العالمین** او جی سطر زده
لا اله الا الله محمد سطر الله خبره کلید ز که سخن تقالی
 عربی برود سخن عرب کند و بری کردی سخن تقالی بندک
 اولو صلوات یا سبکده بی سخن تقالی بری بلان بری بی
 اولو بخوردن و کوزه سخن قول التوندند و کوز لری یا فرودند
 قول قنادی وارد انواع جوا هر یاهه مزینده هر بری
 اوز رنن بر فرشته اوز رننده **والله** بر جوه هر خبره
 طو تر اوله تقالی به شش اید ز کوفان اوله یازد
 شش سبکده بشایه اواز جمع ملامتکده نکه اواز
 صردی **اگر سبک جی** اوزن دیسه سخن تقالی دت
 الهام اوانیه پدی دنیا خلقی اوازینده دویونیا و دت
 زدی اول یازان بو عظمه نکه عربی فرشته دت
 روایتده اید ز اول اول یازانک اوزن یازانک باقی وارد
 هر باشنده بوزن شمشیرک بوزنی وارد هر بوزنی
 بریا بن شمشیرک کز بوزنی جه دت اول سخن تقالی او
 یازان امر ایله دی دت سبک کج عربی صلواتدی **انک**
 کبر و عربند

کبر و عربندن بوقا روا یا شمشیرک باقی بوقا و اورد
 دت و عربین عربندن انک غریبک باقی بوقا و اورد
 عربی اوزانک هینندک هر کون الله تقالی به انک
 دت اید زه معراج کجه سینه رسول علیه السلام
 اول یازان کوزن غیبه اول یازان اینده
 کقامت کوزنک سخن شفا عتقادن محرم انیمت
 زیرا سبک شفا عتقادن کاه کابول اینده
 رسول اکاشفا عتقادن ضامن اولی زنده غیبتک
 خبره کلید نکه سخن تقالی بری و کوزن زنده غیبتک
 صلواتک بوقا نغمه بری اندی بری سبکی بالدی بعض
 زاید ز که جان بن جان اول ایله سبکده نکه شمشیرک
 ایشیدنکه انک صبر کافورده انک شفا عتقادن
 شفا عتقادن و هر خبره اولو که او غلظتین بوقا و اورد
 اوغل و زینلو عرب شمشیرک اوردن بنان زنده
 ما و کله دوردن بوزن سبکده نکه انک صلواتک
 بری بری ممالک اولک و کله نکه نکه زمان سخن تقالی
 عبادت انک نکه دت زمانه انک اولک اوزن سبکده
 دوشده بری بری کله جنک اینده یازان کوزن سخن
 اید یازان سخن تقالی کوزن فرشته لری کوزند
 دی بری اینده کوزن طاعت کوزن سبکده نکه کوزن لری
 جویزه سینه سوزن کوزن کوزن بوقا و اورد سبکی اولو

**طلب
 جلیس الشاه**

الدم الله تعالى ايدي عزم عظمه حقيقي اول كوزك
طلب قدن بركاني يارا كاجك انك جان المغه عني حلاله
فيله سنه شقت ان اولدو عيرون ددي انان اول طبر
عياكي اولدي ياريسي حخته قوندي بيجه زمان انه
طبراق تاندي اذن صكمن جعفر فله زميرته قتادي
اني بلقي ايلدي بوغوردوي بيجه زمان اول حال اولدو
تاندري تانك بلقي قوردوي بيشمكيون مسدا بوزون
انن صكمن الله تعالى اني ادم شككند اولدو
قوسيا اكنه قودي بيجه زمان دخي تانه ياندي فوشند
كلوبه كاجك اولك زيني وهيتي قوندي اين دور
زيرا عيج ايلارن صونت كوزكاري بوغوردوي ايليس اني
كوزكجه كولنده اينديكه حق تعالى بويني بزا اولو
ايچيون برغيشد ناكه بكون ادمك ايجه قودي وز
دي ايچي بوش ايندي بو صكمن كدي صبرته مال ايليشد
اولدو اوزوسته اوزوسته دوزدي بكون ماركه يه ايندي
اولدو اكر الله تعالى بون سير دن يك قاورسته بيجه ايندسين
ملاوكة ايندي زيمرك اميرته مطيعن عاصي اولك دوز
دوديكو ايليس ايندي اكر حق تعالى بونيم اوزريكه
مفضل قورسته بون راجي اولدم اكر مفضل اولو
سهم بوني هلاوك ايلادم ددي تاييم قوندي بيل چدي
ادمه بقر زوخ اوزولدي اتمه قانده مسكلا اولدي

بومروريه حايه هلووه اولك دزيك ايندن بيجه كوزك عاصي
اول حكمتيه و بيزه طمع اول جفد مطيع اولك توشته
عاصي اولك اي حخته قوشيه بونا ايندي الهي بون و طمعي
ياكوزوسنه حخته قوشيه حقي تعالى ايندي همرو بوزدي
طاهر اولدو انان جبر ايلي كوزك دوزيكو بونك بوزوج
طهرني اله حزر اول كافي بونا بيته بون الهك عزيمه
صغوريكه سخي بركا كوزك ددي بندن سننه الله يا
جبر ايلدي بيزه الهه صغند و عش كوزيك طهرني اننه جرات
اين صغور دوزيه حخته ككاهي ايندي الهي بونك اولدي
واشكا دوي بلور سين بيز سنك عظمه كك صغندي بكا سننه
وزيمدي كوخاه المعى روا كوزمدم ددي اذن حق تعالى بيل
كوزك دوي بيل كاد خي جبر كله ديل وكوكچ دوزي اذنيه ايلدي
كوزك دوي ايلادي كايو عش باكله كوزك دوي عزرا فله دخي الهه
جرب و بوزدي عزرا ايلدي بون دخي الهه صغوردم
الهك اميرن صكمان دوزين دخي صوندي بيزه هر دوز
طهر غيندن اغندن و قور سيندن اجيندن و طولو
سيندن بو سيندن و ياتلو سيندن بوزوج طهرني الهه
حق تعالى حخته بونه كوزك دوي حقي بكا ايندي باعزرا بيل
بيزكانه دوي عزرا ايلدي الهي حقي هر نسته ياتون
بيزك صغندي بيل حقي صكمان سيندن سوزن و كوزكمانم
الدم

صدق حواری، وفایه کائنه بولدی.
 استرگن حواری بوز لو کوکک حواری بولدی.
 سلام ویزوینا ایندی، تویجت سین، نه خوب صورتک.
 وار سکا کیم بولدی، مفا ملک قنک دزه اول بیت ایندی.
 بخدا که عقل دیرلی من اولم اولم لک دماغنه
 در حواری آدم کیمی بیکینه، دخی اوغرا دفا اندن دخی
 خوب کلاستورم ویزدی صورتدی، نه کیشیسن و طولی
 عک قنک دخی اولم ایندی، نم ادم حیا دزه اولم اوغرا اولم
 کوز لورنه اولورم، دخی اندن کیمی بوز مادن بول
 کیشیه دخی اوغرا دی اولم ایکیسن، دخی لطیف.
 سلام ویزدی ایندی سن نه خوب کیشیسن بولم
 قنک دزه اول کیشی ایندی، بکا شفقت دیرلو، سن ادم
 اولم لکینک کولکینه اولورم، ادم اندن دخی ایندی
 ناکاه بیچ کیم صورتلو، بیکینه، بیه اوغرا دی ادم
 اولم کیمی بولدی، حیا دی ایندی، نه کیشیسن
 ادم ندم ویزدی قنک دزه اول کیشی ایندی، سن ایکیسن
 اولم لکینک دزه ادمه غضب دیرلو، بولم ادم اوغرا
 بولم دماغینده دزه ایندی، نه سولورسن، سن سنک
 اول عقاله اوغرا ادم دماغ بولم بولم دخی غضب
 ایندی کویجک، دماغ عقاله بولم لایحه بولم
 بولم عنت اکلور بولم اوغرا اولم عقاله دخی اندن

کیمی

کیمی بولم کیم بولم، دخی اوغرا دی اولم لکینک
 دخی حواری اندن دخی بولم ادم ایندی، نه بولم ادم
 وار سکا کیم دیرلو ایندی، ادم بکا طمع دیرلو، سن
 ادمک کوز لورنه اولورم دیردی، ادم ایندی کویجک
 حیا بولم دانه بجه اولورم، سن ادم ایندی، ادم
 حیا طور بولم کیم ادم اندن دخی کیمی بولم
 دخی ادم ادم کیمی بولم اوغرا دی ایندی، نه حواری
 وار سکا کیم دیرلو ایندی، ادم سنک اوغرا
 بولم ادم حسد، دخی طورا غم ادم اوغرا اولم
 اولورم ادم ایندی اولم حواری بولم بولم
 نه کیشیسن حسد ایندی بلی نه حسد بولم
 دخت اندن کیم بولم بیکینه، بیه بیکه کلان ادم
 سن نه ایله کیم دیرلو حسد ایندی، برضا ایله
 بولم کیمی بولم ادم ایندی، ادم ایندی
 حسد ایندی طمع کیم دیرلو کلانک، دخی
 اولورم ادم ایندی، بکا طمع کیم دیرلو
 عنت کیم، دزه ادم ایندی، قنک کیم
 ایندی، شهوت کیم، دزه ادم ایندی، یا شهوت
 کیم دیرلو حسد ایندی، الله قنق بولم
 قنق بولم کیم دیرلو حسد ایندی، دیرلو
 ادم ایندی، دیرلو، مفا وقت نه ایله اولورم

16

من فرشته که از آوازین ارشتمین و ادم سخن گفتا که ای دای
 یا ادم که تا اشد که او را **بجک** ادم حق خزون اولم
 غار مسین اولک یکن از توردی تا شوقا که کین ایم الله تعالی
 توبه سین قیون قلدی اول وقت ادمه امر اییدی مکره و راه
 کعبه نیک برین راه اوله کن اوی ریادت اسما زینتایک که آله
 الله ذکر این سن مکره عزم اییدی هر اولی صحرای بر ادم ایلی
 هر ای بیضد و غی برین شهر اولدی تا کم مکره اییدی اول اوی
 صوفی الجلی طرف ایلیکن فرشتگان یوشد اییدی ایلیک
 مقبول اولسون یا ادم سندن اوکون ایلیک یلیک ایله زکرم زینتایک
 طرف ایده دزدیدیکل **ایضا** من این ادمه همدن سناندن
 ییاق ووق کلای کعبه طرف ایلیک **بوسعی** تا ایلیک
 ایلیک آفتش که طرف ایلیک ادمک بزکی سینی طرفی
 طرفندن فارغ اولیجی اول کس بی وزنیه او قورند دی
 ماکل دزدت تا تنه او شردی اولدک بیره بیج و ماک
 و شسا طین ساکن اولور دی بیله ننده کاه اشانم دی
 و قان دو کلن دی شغول و قوی که ادمه و تا اینت دی
 امر اولدی شیطا تک آزد سندن قورقما الله
 صغدی الله تعالی فرشته که کوندن دیکم ادمه و تا
 به الیسی طرف دیکم شندی حرم اولد فرشتگان طرفند
 غی برینده دزد صیقل ایلیک برجه ایله اسماعیل کعبه یا ایلی
 جبرائیل حجر الا سن دی کور دی این هیم سنا من

علیه

علیه السلام الوب رینه فردی اول وقت حجر الا سوند
 هر طرفه نوز ووردی حرم حجر الا سوند تودعا ایلیک
 کی بوردن بوعضل ایلیک حجر الا سوند ایلیک ادم چندن
 بیله جعفر مشدی زبیرا تک ذریا بخون عهد یا نیشدن
 اول طاشده قوشنده ادم اولنه کند و زندن کیندن
 ادمدن صکره فرخ ای بو قیس طاش غنه یلیک ایلیک
 نت قوی ولدیمک ابو قیس طاش غنی خراسان ایلیک
 ابو هریره بوعضل علیه السلام و کعبه یا بوعضل ایلیک
 بوعینه کلینا شغل اول تا یه قومه طاش شینتدی
 بولدی الهک امریله ابو قیس طاش غنی خراسان کون
 زلی مکره کایته کلای اییدی یا اسماعیل اول تا نیک
 طاشینن اما سندن کل ای دیو جا خردی اسماعیل وادی
 زبولک طاش غنی ادم ایچندن حجر الا سون دی چقری
 کور دی بوعینه قودی آندن ابو قیس طاش غنی ایلیک یا خلیل
 الله و لوریکه آلهندن بی دیکه سین سینه خراسان
 بوندن کالمدیدی بس ترا هیمو دعا فالدی بو قیس
 طاش اول ادمه قالدی ذریه که بویوندن التکی بوندیک
 بوند آفتش اوج طاش قاندا و ایچن دبه جگر دن غیری
 بویوندیکه اول قولان طاش ابو قیس طاش غنی بویوند
 طاش اول شکر مری قاف طاش غنه اول شون غنی خراسان
 بویوند بونیک قاف طاش غنه بونیک اول فرشته

امر الله اول ما غابك طهرين ذريرت اول ولايته ذلته اول
مخبره الله كين ايدن خبر الحسنة اول زمانه بفرقت به ايدي
 حق ادي جنته فويحني جنتك فبين بينه انجني نقادان وسه
 ددعه هو اول فرشته اوز ريشه مؤكل فالدنك اذ اول
 انجندن بك استنكجه فرشته الله عهد بني اوكدن اول
 نند زنيه بكدن منع اين جويكم عهد صحنخي وقت
 كلدي ادم اول انجندن بي اول ملك حاضره ندي بن
 بسره كوشدي ادم ونيكندن صدم كلدي كوديكه اذ
 عهد بني صميش روضنده غصاه كر كوشن حق تعالى اول
 خين غصياه اول ملك نظر قادي اول ملك بولعل
 طاشي اولدي ادم جنتدن جقد قدن صدم اعلمدي
 واول طاشاه كوزي باشين سيكروي بركون اول طاش
 ايدني يا ادم هيج بيويديسين بن كرم ادم ايتدي يلو
 بين طاش ايدني بن اول فرشته ايدني كرم حق تعالى بني
 سنك اوز دوكه مؤكل فويشدي سن عهد وصيد
 كلت وقين بن عاقل بولندم اول سببندن خون
 بني بوخاله فودي ديبف ابن عباس ايدن خبر لا سوز
 جنتدن جقد وعنده قالدن ادم اوغارا نيك كا فوي
 فردي اي مؤمن غافل فله كره كا طاشي شوامه ايلجول
 عباس ايدن كلدي ضله ايلن ابن عاقل ايدن سر اول سن
 ايشنكه مالتن دعان فردي اول جوق بركون دجهر لا سوز فوي

وكن

وكن ايه مقام انا بي وزمزم و مرق و صفا و تا و
 بولنر غا قبول اول جوق بولنر و رسول حضرت نندن
 روايت ايدن بن حق تعالى كرن بمانه نغمس بيك
 فرشته مؤكل فومش هر كجه الله ذغا اقسه اول فوشلر
 امين خبر اول **عاشق** ايدن حق تعالى جهر لا سوز فوي قيامت
 كوشنه ادمه ضرورين فليسرو ركب طواف ايدوب
 وكند فوي زيارت ايدنرا بچون حق تعالى وقتنه طيف
 لوق و بره بكدن **ابن عباس** رضي الله عنه ايدن بركون
 رسول الله عليه السلام ادم جهر لا سوز فوي اول
 سجده قادي و ربه اويدي وسجده فلهي بن انا و بكدن
 حكمت بويدي بيم حق تعالى **بكر** زمانندن الله
 زيارتندن عهد و بچون اول بركونه يالدي و جهر لا سوز
 بويدي بيم ابن اوبك كانه اللهاه عهد بني بلك ذريه
ابن عباس ايدن بركون باني ذري حضرت رسول جهر لا سوز
 بي اوزوب و ايشان كاشد كره عهدك اوز ريشه هر كون
 حق تعالى بوز بركون بيم ايلن انجمن كره ايدن بركون
 بركون بيم طلوب كعبه به نظر اين بركون ديمشدره ربه
 كعبه به نظر بركون عبادت بريته جهر لا سوز
 ايدن بركونه كوشه نظر بان ملك جهر لا سوز فوي بركون
 اادن شدي طومش كرا و بركون روايت اين رخصه
 هر كون غاقل كانه او بچون انجمن كره نظر ايدن اول بركون

ربا ده بویسویب کندوسن افرطاه زخته برحق حاجت
 کابلد **بکا** ایذر کیم عید الله بی ما ازل عهه کید
 دی برستن دوانه بنیهدی باینده قدیده بصد قاز قور
 مشکدی سگری شرتاری و در زو رفه ثلوی و کینه کایز
 اولشدی مگر بز ففیزه زویندی او کجه فوزه طیرایه فرادش
 کیدرکن عید اللهک حاله نظر بندی اندن یوزن طوق
 ایذری الهی فوجه بکا اوب عید الله ایله بزایر ویزد سن
 عید الله بوسوزدی ایشب بک بوز کید فویدی بیزه وه کت
 اوب اول در فیزی برسته بند زوی کند ویک اوقا کجه
 اعلیو غلیو بوزدی حدیثه کلف لاکر هر کور حقا ایله
 مزه آراسنه سخی ایله صرا ط بکینیه ایقی طیرایه
 و فحد یندان دخی کلشد کیم حق قفا مت کینده
 عهه بوز کلشک صوندینه قیله عرضات بیزده شول
 کیشنا کیم ایمشک زو نیاه واروف دیت یا نینه
 اکا صر و شتر جمعستی اوبی چینه قران ایه **لور فضا**
 ایذر قورانه کوزده کله حق تعالی قامت
 بیک فرشته ویزه هر بیک الله انور رنجیلور
 اوله کلوت کوزیه اول رنجیلور حق تعالی کوز
 بک استیبار کینه وار بکله کعبه الله بوزدی بیلر
 کیم ایله حق تعالی خدایکم ویزه میخه بویکیم دیم
 دیکلن خدایم و لکیمه الله دینیه دیکیم اوله کیم بکیم

چونده

قائلندرس اولقدن مراد بوزوند کیم جهمه کیر و کیر چون
 سندن قائلر بعضلار ایذر اود دوزخه دوزخ دیوارچی
 اولور هر دیوار کیم کالغی قرین بیلان بوزوند **وا فیس عیون**
یعنی امانا کانهل طوشو کالچور یعنی اهل جهم
 بوزا اوب صوا استیجک الله بز صو ویزه لاکر اغزلرینه
 یهین المذکر لک زک استی سندن بوزن بیک دوزخ صو
 بوله دوزخه اول صو جهم اهلنک کوزده سیند ات
 حقان صا و صوند **اود زکا** ایذر حضرت رسولدن
 ریایت اولندف اهل جهمه نوصوسن اوق عذابندن
 صدقه ایلین سوز لک اوله شوبله کیم جهم عذابین اول یاسه
 اندن چاغر سوب ز با سکر دن طعام استیبار اندن
 ز با سکر صریح دوزخ لری بیکلی اوتد لک هر روز قدن
 صدقه طوز بیله یا یته اوغرا ما زانی بز چو ایسه
 حالاک اولور کان اجسیده اوله صریح دوزخ بیلر
 بوزک عذابنده انجلا بوزن اوندوه کوز زکما دن حکم
 کیم طعام دیکر بوزن ز فوزه کوز بوزدی سننه
 دوزخ بوزغان لریه طوزنده طمش چقار ویزه ایچر کیر
 بزندان بوزغانی چکله کوز زکما اندن صدقه صوا سبیلر
 صوبیتیه ما و جیم ویزه کوز ایچک لری و قنن بغر سقارین
 طوزرایه بوزغان ایچده ایدی قالا کوزمتا لری اولغرا
 لایه بوزنیا لری بیزه کلشده کیم جهمده بیک قارایق

بویسویب

أولئك حملن حتى تقالى أول بوعا لمة تريرندي ابي الله
 يوركي وكوكري والذرة اولان علقو قاتي تو جهاله
 تريرنيا شوقني بيان ايد **قاريجي حطاش** حتى تقالى
 اول بوعا لمة تريرندي وادم برزاند بين بيرة وكونه
 كيمر ساكن اويشدي ودرجي حتى تقالى ان يري
 استحك ته وجهاله برندي ومالا لكة تر رسته
 سحاه قادي والبيس عليه الة سحاه اغيوب
 دركاهان بجه سوندي ودرجي فرشته تراد جي
 النون عك اوزديبه كورب سموا في سيرايد و
 جته بر دكرفي وانوك صول اكو سينان او
 بوزكن حتى بركلد وعني ودرجي حتى تقالى بعداي اعا
 جندن فهايند وكوي **قاريجي حطاش** وسوسه سياه
 اذن سوب جندن سونك دكربني ودرجي برين
 ملايكه بنتا القور بكمي باوب وادمه اولا وي
 طواف ايمه ازشا ابي كوربي واولا ودرجي
 قانده كوكه جكدكربني وبيت المقدس يا بركلد وعني
 ومكة لك فمدينه لك وبقا لك قضاياي يلد
قاريجي حطاش نوق بياينه درك حتى تقالى ادمك
 قريه سين فون ابلدكهن صلكه ديك كوربي ودرجي
 ودرجي بلبيته وجهاله اندا خيدك ادمك تريرنيا
 اذنه ودرجي حتى ايد ايجدي كوجهاله اولان

له

له طولد فيه ودرجي سسطا لك ادميكه دنهين لكن
 بلد روك **دوردي حطاش** ادمك كرامتن ودرجي ابلان
 بيرة وكوكه ادمك مصلي ايجدي نك فرشته تران
 بلد نك **قاريجي حطاش** ابي الله درك حتى تقالى ايلان
 رجمي غضبندك سبقت اتمشد و اثار بر جشند
 جرتي ودرجندك جهني بر تشند ودرجي ابي
 سولوكه خيرو شرا الهك ازان يله اوليد ودرجي
 مؤمنك وكافرك جندن وجهه مان حنا ليرين
 ودرجته لرين يلد نك **قاريجي حطاش** انوك بسا زنده
 كيم محمد مصطفى صكالي الله عليه وس ايج
 طابقه لك جركوسيندن اخيرا ز اوميشد
 ودرجي محمد طولد ودرجي زفاني وانوك مسخر
 قضانا ابي وحوالي وجميع عالمه رجمت ايج
 كوند رلد وكوي وانندن اولكدين بكن استلونه
 وجهاله هلاكه اولد قورين وجهه مان بجه عدا
 ايتنا كوربي ودرجي صما صلك ضعيف ودرجند
 ايه نواع ايتنا كوربي ودرجي حال صا ايج
 ودرجي بولنه غرا ايد كورلا حتى تقالى قاتنه صر
 تبه ليربي وقدر ليرك صا لغني بالوند ودرجند
 مضحك وبعض منوره لك قضنا ايلان ودرجند
 وقت نمازك قضينا ودرجند محمد قلا ان استلونه

26

استی وار کین بن بوسوزی دینجه برانوار کالدر کماله
 اول قولی نچتمک تن اذک هله دیا اول اسم بکاوند
 هله اسم دیا اول کور حقی تعالی غرضی برینشال جمل دون
 برمشد بره اولک اولونوی وصف اولن خبرده کلانشده
 عزتک بیک کربیک دخی الیموز بیک باشی وارد
 هر باشنه بیک دخی الیموز بیک بوزی وهر بوزنک
 بیوکلوی بیک دخی الیموز بیک بوزنیا قدره در هر
 بوزنک بیک دخی الیموز بیک دلی وار دوزن بوجله
 دلبله حقی تعالی یه نسبتی الیموز اول هر بوزن لغتین
 حقی تعالی برطرافنه برمشد اول لغتله حقی تعالی یه
 نسبتی و نقد پس ایله و بعضی علایم بوزن
 حقی تعالی غرضی قول یا قولدن برمشد اول لغتله
 که فنوارات واردیسه جمعیتک صفی اندک نقش اولمشده
 اما کرسی بوکا مخالف بر غیره جوهر دن بران اولمشده
 مفضلان اول کور غرضک بوزن دن برمشد هکات
 غرضه مفضلان اول کور بوجله کلکوه و طاشان
 و ذکر اول نقد و واردیسه جمعیتک ایجنه بر حودان
 سفیه در بعضی احادیثن کلمشد که غرضک ایجنه
 بوزنیک قنایل وارد که بوزن زنجیر یله غرضک
 اصلمشد بوزنیک حقی و حکم اول قند بالمش
 برینستک ایجنه در قنایل قند بالمش ایجنه نه وار دوزن

عو کا بلور دی اول زکره کلان حوصه دوشمش
 اولیش بوسوزی ایستد بیک طلسش جقدم کورنده
 قوناش سنن حوصه عدشال ایکنین کوروش سنن کلان
 حیرقه حالی قالمش اول صویه بوعلیش اولمش
 یه ای ط حرضدن حیردم کنه صا زدم غازی
 قادم دوز ایتم اول کجه اولک قدری اوزنله یه
 یاندم دوز نمدک کورنده قرینا شمد بوزی بدر
 آق اولیش اولک احالی حقی الیموز ایتمه سنن
 الله سن حرد سنن حرضلعه اولک بوزنه یاندم
 ایستک قرینا یتم ایتمی اول وقت که سننک
 قانکدن جقدم کا طریقه بوز وشد بیکه بوجو
 صبه کجوب غسبال الیموز کاهل بیکه بوز
 الیموز کورنده بوزیه بوزیه کا غذا یام التین
 دوز غرض اول کا غدی الله الیموز کورنده
بسم الله الرحمن الرحیم دینجه جنت ایله الهی
 بنه اول کیشیه نصیب یله دینیه حقی حالی قند کلان
 دوز ایستد ای مؤمن بوزنیه یتم جنت مؤمنان
 اول اول جنت دن مجز و اولوز و خا
بسم الله الرحمن الرحیم ایتمش غرضه اقدم بوزنم
 سن بنی حقی ایستد کورنده کلان کمال ایتمه کلان
 ایتمکله سیز کمال سوال ایتمی کلان بوزن بسم الله تعالی

سارياً بما نزل من سماه اريد في ذنبي شكاً شفا عن غافره ونبينا
 عزري ببقا مبرك الخ كند وقوبته ايدك في شفي خراش
 ارض بجا وولدي بن قبول اعموب فقري اعينان ايتيم
 اللبي عزير بن بنم استن باشدان باشه حكرا ايدك لو وول
 بقده ايدك عز او كمد ذر وولدي كنه اهلدي مغرب و مشرق نما
 قالا ايدك عز استغور و قسرة و قدي بنم و شام تشوكا كوك
 بوكوشك كي كه هر شنه سي بيلو بويحه اراسنه الا بويحه
 اكلك ايدك اول كرخ بويحه بن كلان اول كوكي تمام ايدك
 بدي بن خاتم النبي عزير باض بن سارمه ايدك خضر بن رسول
 ايدك ادم عزير بويحه طبرق يا توكي بنم ادم خاتم النبي
 ايدك و ابراهيم بنم ادم عزير ايدك اهدشدي و بنم ا
 و ايدك عزير بنم عزير بنم عزير بنم عزير بنم عزير بنم
 ميشد من يك عها اسمه احمد او سعيد ايدك خضر بنم
 بوجد بن اشتم انا سيد ولد ادم بويحه و لا و ايدك
 يعني قيا مت كو نينه بن ادم و غا و نيك سيد بنم عزير بنم
 ديزر بلكه حق نما ايدك بنم خنده اولا بن نعمي اظها رايته
 نورددي بدي ايا عزير بنم و لا خضر قيا مشه لوايه اهد
 بنم المده او هيسر ذرا اكله دعي عزير بنم خنده اول اهدله
 بن عزير بن خندك بن سمين جا و بويحه و دن اكلو كوك بويحه
 بويحه و كوكه خند بن افضلكه بويحه ايدك كوك رسول الله
 ملكه دن اون فقير كوك ايدك جبار اكله هان صورت ايدك

الجلس

ويردي يعني سن بكا و انا كة عاصي اولاد و ديك قالك بوك
 سوزي قالما دجا ان عرسه امر ايدك بنم كالي بويحه قالي بويحه
 بويحه ايدك بويحه بوسو و دعي وار و بويحه امان و بويحه
 قالي ايدك ابي سنك انا كة مفسان طغوز و د خنده و امان
 بويحه و ددي حق نما ايدك وار دن قال ايدك عزير بنم
 اول ان كوك و كلكه و دكي حق نما ايدك اكلو كوك و قالي
 ايدك يا نبي هانك نمك و نرسن اول ابي اسمي ايدك
 انا سينه خندا و دجا دن هانك ايدك بنم بويحه بويحه
 قولي هانك ايدك عزير بنم ايدك و بويحه امان و بويحه
 طغوزي سويلك يا قالي انا كة سنك بويحه و بويحه بويحه
 امر ايدك قالي ايدك عزير بنم ايدك ايدك ايدك ايدك
 دن بوسو و بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه
 دوزخا بنم ديك صيفت ذ اناه اوله انا كوكي معانا سينه و دند
 صفا و بويحه اول انا كوكي معانا بويحه بويحه بويحه
 عني بنم ديع ايدك بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه
 كافي بويحه انا كوكي معانا بويحه بويحه بويحه بويحه
 ايدك بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه
 دنيا بنم بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه
 ديزر بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه
 بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه
 بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه بويحه

ايدك

وقریب کوزدی و طاق کوزمیه دیکو کوز من صدکم کوز
 جبرائیل اوض دزدی کاه کاه اده خصوصاً زنده کوزموز
 حتی بزکون جبرائیل کوز و خصوصاً زنده کوزموز
 نیک کند و صورتی کوزدی بیله کوز آکاسطه
 اولدی اید زکجه جبرائیل م رسول الله کند و صورتی
 اکی کوزدی برین دنیاده و برین معراج کجه
 محمدن عیسی برینا منبر جبرائیل کند صوفی زنده کوز
 مدی چون حق تعالی محمدی انشی و جسته د عوفه
 بدی و لیسن فدی کجه سینه تبلیغ رسول الله
رسول الله رسول الله یعنی اول فرزند
 جبرائیل یعنی ایزد اول بیغاه کوزموز
 سرتله د عوفه ایددی عوایت تر و اولد قده اسکاره
 د عوفه ایددی **له ملک السموات و الارض**
 یعنی محمدی سرتله ایزد کرد کرد کوزموز
 ملک دوز و ایددی عوفه الله بوقد کوزموز
رسول الله رسول الله یعنی اول فرزند
 کاب اهلدری سرتله منبر کوزموز بیان ایلدی
 کوزموز دوزموز کوز عیسا دن عوفه کوزموز
 ایتی بوئدی جبرائیل کوز ایزد و ایزد کوزموز
 دوزموز کوز ایزد کوزموز کوزموز کوزموز
 کوزموز کوزموز کوزموز کوزموز کوزموز

ایچینه

باطل سقون لروحه ايتايدينك نقيسك نك هولا شجحه اوله وكتر
 شعد بيك الهه بسم سبويه سرفون بكاهه كونه يوقد خي سرك
 مت اتمك واراك كند ونفسك كونه هلا مت ايدك كره نفسك
 بكون نده بولاره اوغرا ديك ديه نيم حقي تعالى بكون
وقال الله طهات يا فوضي الازهار الله وعده كره وعده حوي
وقعدت كره فانه فتمك وما كان بل عليه كره من
الكانه عن كره فاشجب كره قالا فوموني ووقول
انفسك ما انا بصر خكم وما انا بصر خي
كايته بجهت كره بيورون ايتها الله امون واليه
كافة ولا تفتنوا خطوات الشيطان ايه لك كره
عده و منون يعني مؤمنك اسلام اجنده مقدم اولك
شرح محمد دان طره طسره بوقدم بتمك شيطان او بيقاله
كصرتك اوله شتمك نك فان قلام من بعد ما اتمك
البنات فاعلم ان الله عز وجل حكيم المجلس الرابع
بكله الله تعالى اذ ما وفلا بزي جميع مخلوقات اذ بيه
مكوه ومفضل قلبه ناوله بوبه اذ منه عقل وحي
صونف واطرف قد ويرسبش ان اياغله طو كونه ايه
كورد قد خي بولري وكوكوري ويلد نري اذ ملك حين
ميتنه دن خي بولري كره اذ ملك عكاي فرشته نك عوا
سندن كرك كره واقضاد نوان ملك خوا صو فرشته نك
حق اصندن كرك كره غيري اشيا دن حوق بالظر بون

خطابك

باطل

بجهت لايح اوله امدى شو كره عمال صالح ايشلا بركشته
 كير وركره انك نيك دينه سوه ازمقري فارد ويلك
 الله تعالى نيك وعده سي جوقد فرشته خلاه بوقد
ومن اصند في بون الله قالا رسول حضرت زيدان وقات او
ليور كره فيا مت كونه ايمس عليه الله اذ دن بكون سي
اورد بيه اوغره بونه طوق لغت كره الله تعالى نايه
امرايه اوك جهته اوك جميع ناييل ناي بيه ميلانك
چتر ايل ستمك نيك فرشته ايله كلوب ناي نيكه كاديه
يدوب حاجرا ولا نك ستمك نيك فرشته ايله ميكايل
يانديرا ايدوب اخر عاجز اولان الله تعالى ايدوب ابي فرشته
بجهت سن قدر فرشته خلق ايه جلك اولونتم ابي فرشته
بجته من سر ما كاسكه طوق لغت اولك بونه نيكه بفرقه
بجته ن جهر بيل اذ ناي و ابي اوك جهته بوقد قد
طوق لغت بونه بجهت كره كره ايدوب جهته قالا حسره
ايدوا اوله نيك اهل جهت جهته واهل جهتم جهتم اهل جهته
المسته سوكرايه ناي ملعون سن بزي نايه اذ دن اوك
طوقري بيلان جهت نك سن اوك ستمك بجهته اولوب
جهته اولوندي دلان ايمس بوندي اشتكده بوندي بونه
جهت اشي و جهت كره كره جهاب و بركه ايدوب اولان و اهل
الله تعالى سونه بيه كونه نيب كسا اهل بونه جهته
حق و باطل ايدوب سين الهات حق سونه بون بون بسم

آمانيه لما اول كما لده اينا نمدليل ايكارا ايدي ليل كطرح
 فنته اوردت لير شولر ه كبر الله تعالى توفيق ويد دي ايمان
 كورب ايتاند ليرق الله سدي من ديك انا الى صرا طوست
 الله تعالى ولد وي طوعري بوله ان شانه الير كو شفا
 لا يينا كل نفس هدها كورب لساك نكل خلكه جانا
 قلوب مؤمن و مسلمان ولورنق اوت بوسون خري شانه
 لا مارون جهم من الجنة والنا سوا جمع من يعني جهم
 و جنتك عاصيكه طوله زسم كرك من برين انا
 شرح صده لاديس لام يعني الله تعالى يكرهيه هيا
 انك استحك كوكي كيك ايدي كوكسين اجونيا لده
 مغرور اولن لكة حط اينة اولور اولك ايجن كا
 كورن ايندي لير تا رسنا الله ادم لردن زيرك كجهده
 ايدي هم زيرنا اولدي كور اولور من جوق اكا كوره
 مشا ولا فمن برين ان فضله بجعل صده
 او كورن الله تعالى اذده كو كسني صا قورون قايته
 عبادت طريق اكا مشكل قورن ايمان ترين ايدز
 لقا سية قلوبهم من ذكر الله يعني عتاب
 كيك لير كده كولا قوسا و ت ايد قورن ليد الله
 او شانه اولور اولك في صده لير مين انزا
 ايجنه ذرا و في قورن صده لير مين انزا
 يعني مؤمن ايدز قورن الله قايته بلير كده
 كايته

كايته كبر الله تعالى اجبر ايل قايته خوب مسونده
 ايدز قورن ايدز اولدي كورن قورن ايدز كيك لير
 انا سجه ايدز بس جبر ايل يا قورن و جود دي
 لطف كورن اول و نيك شكورن انا انا ايجون ايدز
 كركت نماز شروع ايدز بشو سياهه تمام ايدز
 ايدز يادز هيج قورن ايدز بس جبر ايل يا قورن
 مسد لير الله تعالى ايدي با جبر ايل انا انا
 دن قورن ايدز ايدز عمن كورن انا اوله كاهلري
 كورن لير بر كنده كيه كورن سوله كورن
 كورن عظم حقيون با جبر ايل سناك
 عبادت ايدز و كورن سوكورن اولدي ايدز
 ايدز يادز يا انا اول ايدز كركت نماز دن
 سن و جهم جنت انا ايدز و فدين جبر ايل ايدز
 دكر مكر اول جنت انا ايدز و جهم كورن سن
 كورن جنت انا ايدز و ايدز كورن اوجده هر كاه
 دين ايدز يورنك ايدز نبالق اولدي ايدز
 او جبر ايل ايدز ايدز ايدز ايدز ايدز
 سجه قورن ايدز ايدز ايدز ايدز ايدز
 يادز سبه ايدز ايدز ايدز ايدز ايدز
 نبال ايدز ايدز ايدز ايدز ايدز
 و قورن اولدي قورن ايدز ايدز ايدز ايدز

SONUÇ

Eser; kainatın başlangıcı, âlemin yokluktan var edilişi, Hz. Adem(a.s)' in dolayısıyla insanoğlunun yaratılışından ahirete yolculuğu, marifetullah, risalet, tövbe, tasavvuf, zikir, şükür, oruç, hac, itikaf, ilham, velayet ve bununla birlikte şeytan, cehennem haram gibi dinî konuları ele alan didaktik bir eserdir. Bahsi geçen konuları hadis ve menkıbeler ışığında ehli sünnet itikadına uygun olarak verildiği görülmektedir. Türk Dil Kurumu Kütüphanesi yazma eserler kısmındaki bu eser, harekeli nesih yazısıyla yazılmış son derece okunaklı bir yazmadır.

Bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar şunlardır:

1. Eserin müellifi olan Ferišteoğlu Mehmed bin Abdullatif ; 14-15. Yüzyıllarda yaşamış, Hurufiliğe dair tercüme ve telif eserleriyle tanınmış olup Hurufiliğin önemli bir kısmını Türklere öğreten bir kişi olarak bilinir. İzmir'in Tire ilçesinde doğduğu bilinmekle beraber hayatı hakkında bilgiler çok net bilgilere sahip değiliz. Ömrünü Tire'de geçiren Ferišteoğlu'nun ölüm tarihi ise 1459-60 yılları arasındadır
2. Eserin mütercimi Muhammed bin Mustafa hakkında elimizde mevcut bir bilgi olmamakla beraber eser 15.yüzyıl Eski Anadolu Türkçesi döneminin tüm dil özelliklerini yansıtan nadide eserlerden biridir.
3. Eserdeki ses özelliklerine bakıldığında bazı arkaik sözcüklerin artık günümüzde ya hiç kullanılmadığını veya farklı ses değişimlerine uğrayarak günümüz Türkçesinde de kullanıma devam ettiğini görmekteyiz. Ayrıca Eski Türkçedeki bazı ses değerlerinin korunurken bazı ses değerlerinin Oğuz dillerine ait özellikleri kazandığı tespit edilmiştir.
4. Ses uyumuna bakıldığında kalınlık-incelik uyumu kendini kuvvetli bir biçimde hissettirir-ken düzlük-yuvarlaklık uyumu için aynı durum söz konusu değildir. Çünkü bir sözcük bir yerde düzlük-yuvarlaklık uyumuna bağlıyken başka bir yerde

aynı sözcük bu uyuma bağılı değildir. Ünsüzlere bakıldığında ise ötümlülük açısından uyum varken ötümsüzlük açısından uyumun olmadığı görülmektedir.

5. Eserdeki sözcük yapısına bakıldığında, farklı işlevde birçok sözcüğe yer verildiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca bu sözcüklere gelen çekim ve yapım eklerinin kullanımı oldukça yaygındır.

6. Eserde isim, sıfat, zarf, edat, bağlaç gibi görevli Türkçe sözcükler yanında Arapça ve Farsça sözcüklere de yer verildiği görülmektedir.

7. Eserdeki söz varlığına bakıldığında %67,65'ini Arapça, %30,36'ünü Türkçe, %11,92'ini Farsça, %0,05'ini Soğdça oluşturmaktadır. Bu durum, eserin akaid ve risalet gibi dini kavramları işleminin doğal bir sonucudur.

8. Eser dil ve üslup açısından oldukça açık ve sade bir dile sahip olduğu için, geniş halk kitlelerinin anlayabileceği, anlaşılabilir bir dile sahiptir. Her ne kadar Arapça ibareler kullanılmışsa da dilde hakim dil Arapça olsa da bu eserin yazıldığı dönemin toplumunun ekserisine uygun bir dile sahiptir.

9. Türkçe tamlamalar dışında Arapça ve Farsça tamlamaların da kullanıldığını görmekteyiz. Ancak Arapça kelime ve tamlamaların Farsça kelimelere göre belirgin bir üstünlüğü görülmektedir.

10. Eser, Eski Anadolu Türkçesinden Osmanlı Türkçesine geçiş döneminde istinsah edilmiş, aslı Arapça olup Osmanlı Türkçesine tercüme edilmiş bir eserdir.

KAYNAKÇA

- AKAR, Ali, Türk Dili Tarihi, Ötüken Yayınları, İstanbul, 2006.
- ARIKOĞLU, İsmail Feşiteoğlu'nun Cavidanname Tercümesi, 2006
- ATALAY, Besim (1998): *Divanü Lûgati't-Türk Tercümesi c. I-IV*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BANGUOĞLU, Tahsin (2000): *Türkçenin Grameri*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- BEYHÂKÎ, Ebû Bekr Ahmed b. el-Hüseyn (1990): *Şu'abu'l-İmân*, I-IX, 1. bs., (thk. Ebû Hâcer Muhammed es-Saîd Zağlûl), Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, Beyrut.
- BUHÂRÎ, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmail (1981): *el-Câmiu's-Sahîh*, I-VIII, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, İstanbul.
- CAFEROĞLU, Ahmet (2000): *Türk Dili Tarihi I-II*, Enderun Yayınları, İstanbul.
- DEMİRCİ, Ümit Özgür - Şenol KORKMAZ (2008): *Yūsuf u Zelhā (Giriş-Metin-Günümüz Türkçesine Aktarma-Dizin ve Sözlük-Tıpkıbasım)*, Kaknüs Yayınları, İstanbul.
- DEVELİ, Hayati vd. (2011), *Eski Anadolu Türkçesi Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- DEVELİOĞLU, Ferit (2000): *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Aydın Kitabevi, Ankara.
- DİLÇİN, Cem (1983): *Yeni Tarama Sözlüğü*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- EBÛ DAVUD, Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî (1969): *es-Sünen*, I-V, 1. bs., Hıms.
- EREN, Hasan (1999): *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Ankara.

- ERGİN, Muharrem (1997): *Türk Dil Bilgisi*, Bayrak Yayınları, İstanbul.
- GÜLENSOY, Tuncer (2007): *Türkiye Türkçesindeki Türkçe Sözcüklerin Köken Bilgisi Sözlüğü I-II*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÜLSEVİN, Gürer (1997): *Eski Anadolu Türkçesinde Ekler*, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- GÜNDÜZ, Harun (2009): *Mehmet Nâil Tuman ve Tuhfe-i Nâilî'si (İnceleme-Metin-İndeks)*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Balıkesir.
- İMÂM RABBÂNÎ, Ahmed el-Fârukî es-Sehrendî (ty.): *el-Mektûbât*, I-II, Sirâc Kitâbevi, İstanbul.
- KARAAĞAÇ, Günay *Türkçenin Ses Tarihi*, Kesit Yayınları, İstanbul 2010, s. 167
- Kur'an-ı Kerim Muhtasar Meali, Hayrat Neşriyat, Isparta, 2011
- KÜÇÜK, Serhat (2013): *XVI. Yüzyıla Ait Bir Tezkiretü'l-Evliyâ Tercümesi (Giriş-Metin-Sözlük-Tıpkıbasım)*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- MÜNÂVÎ, Abdürraûf Muhammed (1972): *Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmiu's-Sağîr*, Dâru'l-Marife, Lübnan.
- NESÂÎ, Ebû Abdurrahman Ahmed b. Şu'ayb (1964): *es-Sünen*, I-VIII, Mısır.
- NEVAÎ, Ali Şir, Mecâlisü'n- Nefais
- PALA , İskender , İslam Ansiklopedisi cilt 06, sayfa 106
- PAKALIN, Mehmet Zeki (2004): *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, c. III, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul.
- SAMÎ, Şemseddin (1999): *Kâmûs-ı Türkî*, Çağrı Yayınları, İstanbul.

- SARIKAYA, Bekir (2010): *Rükneddin Ahmed'in Acâibü'l-Mahlûkat Tercümesi*,
Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü (Basılmamış Doktora
Tezi), İstanbul.
- SOLMAZ, Süleyman (2005): *Ahdî ve Gülşen-i Şu'arâsı (İnceleme-Metin)*, Atatürk
Kültür Merkezi Yayınları, Ankara.
- SÜYÛTÎ, Celâleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr (2014): *Câmiu's-Sagîr*, I-II, Yeni
Asya Neşriyat, İstanbul.
- ŞAHİN, Hatice (2003): *Eski Anadolu Türkçesi*, Akçağ Yayınları, Ankara.
- ŞA'RÂNÎ, Abdulvehhab (1996): *Levâkîhu'l-Envâr el-Kudsiyye fî Marifeti
Kavâidi's-Sûfiyye*, 1. bs., Dâru'l-Fikr, Beyrut.
- TİRMİZÎ, Ebû İsa Muhammed b. İsa (1985): *el-Câmiu's-Sahîh*, I-V, (neşr. Ahmet
Muhammed Şakir), Beyrut.
- TÜRK, Vahit - Şaban DOĞAN - Yasin ŞERİFOĞLU (2011): *Eski Anadolu Türkçesi
Dersleri*, Kesit Yayınları, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Yazma Eserler Kataloğu* (1999): hzl. Müjgan Cumbul
vd., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük* (1998): 9. bs., Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara.
- Türkçe Sözlük , Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.
- Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (1993): "*Mecâlis Maddesi*", İstanbul.

ÖZET

Bu çalışma Mecâlis adlı eseri hem fonetik hem de morfolojik açıdan incelemek için yapılmıştır. Çalışma fonetik açıdan bakıldığında vokalleri, konsonantları ve ses değişmelerini kapsamaktadır. Morfolojik açıdan bakıldığında ise isim, fiil, sıfat, zamir, zarf, edat, bağlaç, ünlem gibi kelime yapılarını ve bunlara gelen ek biçimlerini içine almaktadır. Çalışma yapılırken tamamıyla metnin orijinaline bağlı kalınmıştır. Metnin çeviri yazısında herhangi bir ekleme veya çıkarma söz konusu değildir. Dizin ve sözlük bölümünde kelimeler alfabetik sıraya göre verilmiştir. Bunu yaparken kelimelerin hangi dilden geldikleri, metin içindeki anlamları ve bu kelimelere gelen ekler de dikkate alınmıştır. Çalışma, bu eserin özellikleri bakımından 15. yy. Eski Anadolu Türkçesi dönemine ait olduğunu göstermiştir. İncelediğimiz bu eserde kalınlık - incelik uyumunun korunduğu görülürken konsonant uyumunun olmadığı görülmektedir. Morfolojik açıdan bakıldığında Türkçe kelimelerde fiillerin kullanımı diğer kelime kategorilerine göre son derece fazladır. Kelime yapısı bakımından en çok Arapçadan gelen kelimelerle karşılaşmaktayız. Bu duruma eserin dini bir eser niteliği taşıması etkili olmuştur. Muhteva açısından bakıldığında eserin itikadi bir eser olduğunu görmekteyiz. Ayrıca değişik hikâyelerle ve temsillerle bu itikadi düşünce desteklenmiştir. Eser tüm bu özellikleri ile içinde bulunulan döneme ayna tutmaktadır.

ARSİV Kayıt Bilgileri :

Tezin Adı: Feriştioğlu Abdullatif bin Abdulaziz Tirevi'nin Mecâlis isimli Eserinin

Tercümesi (Giriş, İnceleme, Metin, Sözlük, Tıpkıbasım)

Tezin Yazarı : Süleyman SEVEN

Tezin Danışmanı: Yrd. Doç. Serhat KÜÇÜK

Tezin Konum : Yüksek Lisans

Tezin Tarihi: 27/07/2016

Tezin Alanı : Yüksek Lisans Tezi / Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Tezin Yer : KBÜSBE – KARABÜK

Anahtar Kelimeler : Mecâlis, Eski Anadolu Türkçesi, Osmanlı Türkçesi, itikad, hikaye

ABSTRACT

This study has been done to examine the work called Mecâlis phonetically and morphologically. When considered from phonetic aspect, the study covers vocals, consonants and sound changes. When considered from morphological aspect, it contains the word structures such as noun, verb, adjective, pronoun, adverb, preposition, conjunction and interjection, and the affix forms added to those structures. While doing the study, the original text was completely adhered to. There are no added and removed parts in written translation of the text. In the part of index and glossary, the words are given in alphabetical order. While doing this; the languages from which the words come, their meanings in the text and the affixes added to those words were also considered. The study has indicated that the work belongs to the 15. century Old Anatolian Turkish period in terms of its properties. In this study we examined, it is seen that thickness-thinness harmony is preserved but there is not a consonant harmony. When considered from morphological aspect, the use of verbs in Turkish words is extremely more than the other word categories. With regard to the word structures, we mostly encounter with the words that come from Arabic. This situation has been caused by the fact that the work has the characteristics of a religious work. When considered in terms of the content, we see that the work is a (religious) belief work. Furthermore, that belief thought has been supported by various stories and representations. The work mirrors to that current period by means of all these properties.

Archive Registration Information

The name of the Thesis : Translation of Mecalis written by Ferišteoğlu Abdulaziz bin Abdullatif Tirevi (Introduction-Examination-Text-Dictionary-Facsimile)

Author of the thesis : Süleyman SEVEN

Thesis Advisor : Asst. Prof. Serhat KÜÇÜK

Location of Thesis : Master's Thesis

Date of Thesis : 27/07/2016

Thesis Are : New Turkish Language

Place of Thesis: KBÜSBE - KARABÜK

Key Words : Mecâlis, 15.century, Old Anatolian Turkish, religious, belief, story

ÖZ GEÇMİŞ

Süleyman SEVEN 30.04.1981 tarihinde Bitlis'te doğdu. 1999'da Kırşehir Mehmet Akif Ersoy Lisesini bitirdi. 1999'de Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi'ne başladı. 2003 yılında bu üniversiteden mezun oldu. Aynı yıl KPSS sınavıyla Karabük Merkez Mehmet Akif İlköğretim Okuluna Türkçe Öğretmeni olarak atandı. 2005 yılına kadar bu okulda görev yaptıktan sonra 2006 yılında askerlik görevini yedek subay olarak Urfa'da Cumhuriyet İlköğretim Okulunda Türkçe Öğretmeni olarak yaptı. 2006 – 2012 yıllar arasında tekrar Mehmet Akif İlköğretim Okulunda çalıştıktan sonra 2013 yılında Karabük Merkez Mimar Sinan Ortaokuluna atandı. Halen bu okulda Türkçe öğretmeni olarak görevini sürdürmektedir. Temel ilgi alanı Osmanlı Türkçesidir. Bu kapsamda sivil toplum kuruluşların eğitim faaliyetlerinde ve Halk Eğitim Merkezlerinde "Osmanlı Türkçesi" kurslarında gönüllü öğretici olarak görev yapmaktadır.